

KONGRESBERETNING

NYE UDFORDRINGER

NYE LØSNINGER

BLIK- OG RØRARBEJDERFORBUNDETS 38. ORDINÆRE KONGRES

BLIK&RØR
ARBEJDERFORBUNDET

INDHOLD

FORORD	3
DANSK ØKONOMI	4
ØKONOMISK POLITIK	26
DEN POLITISKE UDVIKLING	54
BESKÆFTIGELSE	66
SOCIAL DUMPING	74
OVERENSKOMSTER	86
FAGLIGE SAGER OG LØNUDVIKLING	116
UDDANNELSE	132
ARBEJDSMILJØ	146
ARBEJDSMARKEDSPENSIONER	162
INTERN STRUKTUR	178
ADMINISTRATION OG SOLIDARITETSARBEJDE	190
BLIK OG RØRUNGDOM	196
MEDLEMSKOMMUNIKATION	206

BLIK- OG RØRARBEJDERFORBUNDETS 38. ORDINÆRE KONGRES

NYE UDFORDRINGER NYE LØSNINGER

I den skriftlige beretning kigges der tilbage på Blik- og Rørarbejderforbundets faglige og politiske arbejde gennem de seneste fire år. Erfaringerne fra dette danner et grundlag for de kommende års arbejde. Beretningen indeholder indledningsvis også et større indblik i dansk økonomi og udviklingen i den politisk førte økonomiske politik.

Over de seneste fire år er presset vokset på den almindelige lønmodtager. Dagpengene er blevet forringet, og efterlønnen er reelt blevet afskaffet. De forringelser rammer også medlemmerne af Blik- og Rørarbejderforbundet, som tilmed har oplevet et massiv tab i reallønnen under den økonomiske krise.

Politikerne har i det hele taget ikke været venlig stemt over for den almindelige lønmodtager. Og selv et regeringsskifte har ikke betydet, at mange af forbundets medlemmer føler en større grad af tryghed. Snarere tværtimod.

Billig og uorganiseret arbejdskraft presser de danske overenskomstforhold, og efter politikerne vedtog forringelser af autorisationsloven, vil presset kun blive større i fremtiden.

Det giver udfordringer til både den faglige og den politiske kamp. I den kamp er det ikke kun politikerne i det danske Folketing, som skal påvirkes i en mere

lønmodtagervenlig retning. En stor del af lovgivningsarbejdet dikteres i dag i EU, og det kræver nye måder at håndtere udfordringerne på.

For Blik- og Rørarbejderforbundet, som organisation, er der også andre af udfordringer. Den faldende byggeaktivitet og det lave indtag af lærlinge betyder, at antallet af organiserede medlemmer i VVS- og skorstensfejerbranchen falder. Hvis det hidtidige serviceniveau også skal gælde i fremtiden, kræver det nye måder at løse opgaverne på.

Kongressens slogan markerer derfor på bedste vis, at Blik- og Rørarbejderforbundet har masser af udfordringer, som kræver nye løsninger. Det skal vi i fællesskab være villige til at debattere, så Blik- og Rørarbejderforbundet også i fremtiden er et vigtigt fagligt fællesskab for svende og lærlinge i VVS- og skorstensfejerbranchen.

På vegne af forbundets daglige ledelse.

Max Meyer
Forbundsformand

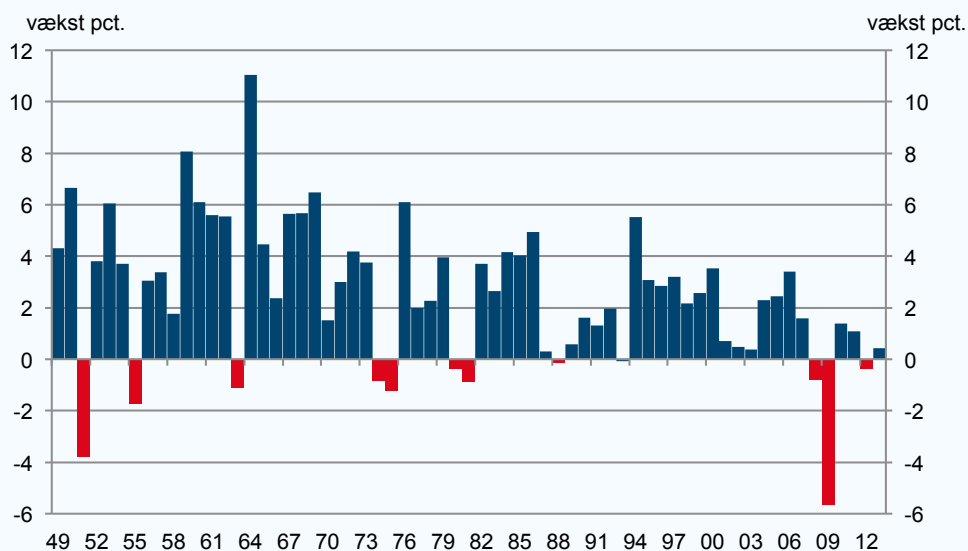

DANSK ØKONOMI

VÆKSTEN

Dansk økonomi har haft meget svært ved at slippe fri af den økonomisk krise, der dels fulgte med nedturen efter den danske boligboble frem mod 2007, og dels finanskrisen fra 2008. Vi så i 2008 og 2009 et fald i den "samfundsøkonomiske kage" (BNP), der ikke er set større efter 2. verdenskrig, og man skal formentlig tilbage til krisen i 1930'erne for at finde et større kollaps i BNP.

Figur 1. Dansk BNP-vækst 1949-2013

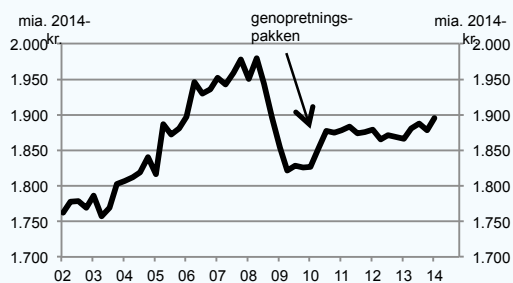

Kilde: AE pba. Danmarks Statistik (65 år i tal - Danmark siden 2. verdenskrig)

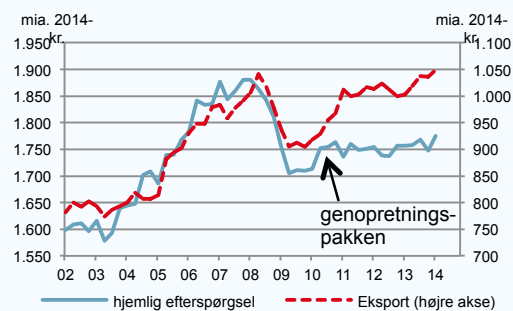
Som det fremgår af figur 2.A, har vækstbilledet de senere år været sløjt. Der var ellers fremgang i økonomien, efter vi ramte bunden tilbage i 2009, men den blev kortvarig, og der har stort set ikke været vækst i dansk økonomi siden foråret 2010, hvor den tidligere regering trådte på den finanspolitiske bremse med den såkaldte "genopretningspakke". Selvom der var pæn vækst i 1. kvartal 2014 på næsten 1 pct. er faktum, at vores BNP stadig ligger næsten 85 mia.kr lavere end før-kriseniveau – et forhold der understreger, at vi fortsat er langt fra normale tilstande i dansk økonomi.

Der har i den økonomiske debat været megen snak om årsagen til, at Danmark har haft mere end svært ved at komme i omdrejninger igen efter krisen. Debat om konkurrenceevneproblemer har fyldt rigtig

Figur 2A. BNP-udviklingen på kvartaler

Figur 2B. Indenlandsk eftersp. og eksport

Kilde: AE pba. Danmarks Statistik

meget i den sammenhæng. Faktum er imidlertid, at eksporten er kommet stærkt igen efter det store dyk i starten af krisen, og at vi i dag er tilbage på før-kriseniveau. Det viser figur 2.B. Vores industrieksport, som man også burde forvente ville afsløre eventuelle konkurrenceevneproblemer, har også klaret sig godt og helt på linje med den tyske gennem krisen og bedre end den svenske.

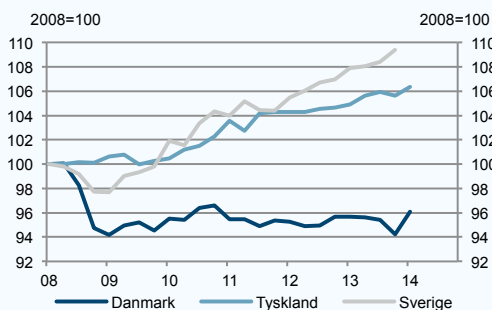
Kigger man derimod på den hjemlige efterspørgsel – der dækker privat og offentligt forbrug samt alle investeringer i maskiner, transportmidler, software, bygninger, boliger mv. – fremgår det af figur 2B, at det er her problemet ligger. Den hjemlige efterspørgsel har mere eller mindre ligget underdrejet siden genopretningspakken tilbage fra 2010 på et niveau omkring 125 mia.kr. lavere end før-kriseniveau. I 1. kvartal 2014 fik vi dog en pæn stigning, der forhåbentlig markerer, at krisen nu endelig er ved at blive lagt bag os.

NABOLANDE GODT GENNEM KRISEN

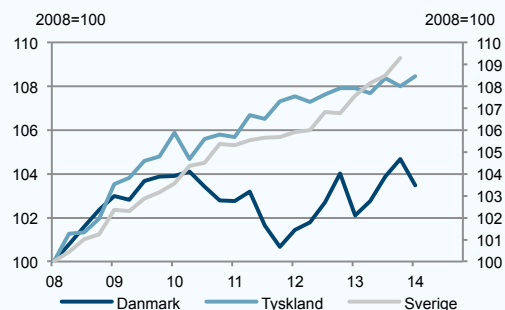
Billedet af, at det er den hjemlige efterspørgsel, der har været akilleshælen i dansk økonomi, bekræftes også ved sammenligning med Sverige og Tyskland. Vores nabolande er begge kommet rigtig godt gennem krisen. Som det fremgår af figur 3.A, er det private forbrug (husholdningernes indkøb af varer, biler, serviceydelser osv.) i både Sverige og Tyskland vokset stærkt gennem krisen og ligger nu markant over niveauet fra før krisen. I Danmark har det ligget helt underdrejet og ligger stadig markant under før-kriseniveau. Som det fremgår af figur 3.B, har væksten i det offentlige forbrug (pasning, pleje, undervisning, sundhed, militær mv.) også haltet efter vores nabolande rent vækstmæssigt gennem krisen. Vi ligger dog på dette område over før-kriseniveau.

Som det fremgår af figur 4.A, har vi også været meget hårdt ramt på vores investeringer (erhvervslivets investeringer, boliginvesteringer samt offentlige investeringer). De faldt næsten 25 pct., før vi ramte bunden i Danmark. Det var betydeligt mere end i Sverige og Tyskland. Samtidig er vores investeringer

Figur 3.A Det private forbrug

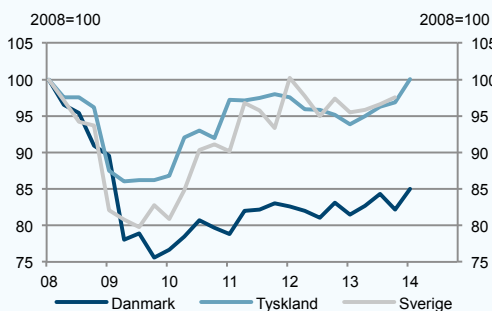
Figur 3.B. Det offentlige forbrug

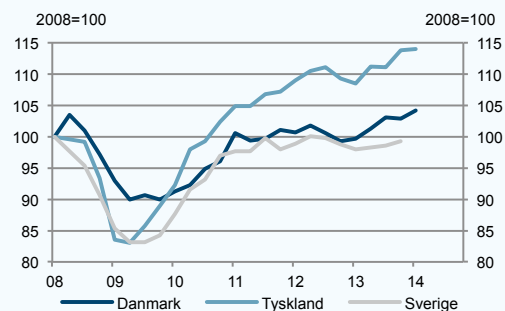
Anm.: Opgjort i mængder (faste kædede værdier), dvs. at prisudviklingen er renset ud. Der var ved redaktionens afslutning endnu ikke kommet tal for Sverige i 1. kvartal 2014. Kilde: AE pba. OECD

siden da ikke steget nær så meget som i Sverige og Tyskland, der begge næsten er tilbage på før-kriseniveau, mens vi i Danmark fortsat ligger ca. 15 pct. lavere.

Figur 4.A Faste bruttoinvesteringer

Figur 4.B. Eksport

Anm.: Opgjort i mængder (faste kædede værdier), dvs. at prisudviklingen er renset ud. Der var ved redaktionens afslutning endnu ikke kommet tal for Sverige i 1. kvartal 2014. Kilde: AE pba. OECD

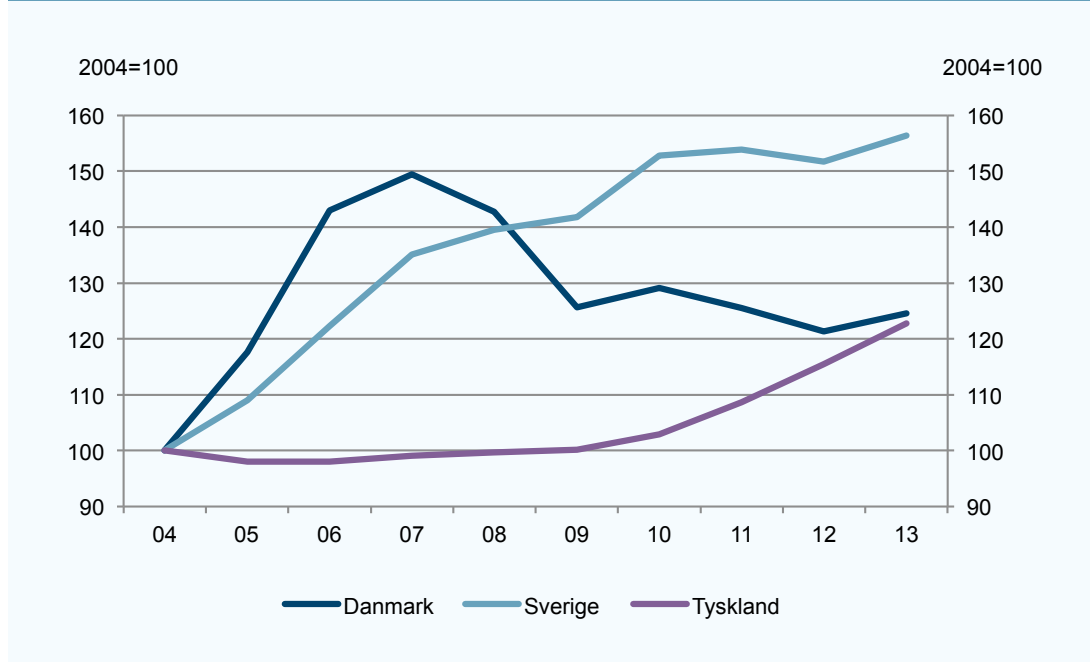
Som det fremgår af figur 4.B, har vi eksportmæssigt (både varer og tjenester) klarer os lidt bedre end Sverige gennem krisen, mens vi ikke har kunnet følge med Tyskland. Den tyske eksportudvikling skal ses i sammenhæng med et mere langsigtet skifte, hvor 10-15 år med løntilbageholdenhed på den ene side har øget den tyske lønkonkurrenceevne og eksport, mens der på den anden side – indtil krisen startede – har været en svag hjemlig efterspørgsel. Bagsiden af den tyske medalje har således været, at den almindelige tyske lønmodtager igennem en lang årrække ikke har vundet købekraft

ved at gå på arbejde, og at mere end hver femte lønmodtager i Tyskland i dag er lavtlønnet. Den økonomiske ulighed i Tyskland har således været stigende, og arbejdsmarkedet er blevet kraftigt polariseret.

RAMT AF BOLIGBOBLEN

En afgørende forklaring på den meget forskellige økonomiske udvikling, vi har set i Danmark, Sverige og Tyskland i forhold til den hjemlige efterspørgsel, er givet udviklingen i boligpriserne. Den er i figur 5 gengivet i ét for huspriserne tilbage til 2004.

Figur 5. Huspriserne

Anm.: Baseret på OECD's opgørelse af prisstigningerne på huse, der går tilbage til 1997.
Kilde: AE pba. OECD (Outlook 95, 2014)

Mens huspriserne siden år 2004 er steget 25 pct. i Danmark, er de steget 55 pct. i Sverige, mens der i Tyskland kun har været en stigning på godt 20 pct. Mens boligpriserne frem til midten af 00'erne kørte nogenlunde parallelt i Sverige og Danmark, var der en svagt faldende tendens i Tyskland.

I Danmark havde vi meget markante boligprisstigninger fra 2004-2007, men da "boligboblen" sprang, fik vi efterfølgende et ordentlig fald igen. I Sverige er huspriserne fortsat med at stige, og det er i det hele taget svært at se nogen nævneværdig kriseeffekt. I Tyskland begyndte boligpriserne nærmest først at stige, da krisen satte ind. Spørgsmålet er dog, om ikke svenskerne har en boligboble nu?

Analysen viser, at udviklingen i boligpriserne og

dermed formuen spiller en afgørende rolle for udviklingen af lysten til at bruge penge i Danmark¹. Det er sandsynligt, at der er tilsvarende effekter i Sverige og Tyskland. Samtidig er der også stor samvariation mellem udviklingen i huspriserne og boliginvesteringer i de tre lande.

Der er derfor ingen tvivl om, at det danske boligmarked har været en medvirkende årsag til, at det gik langt stærkere med boliginvesteringer og privat forbrug i 00'erne frem mod 2007. Men også det efterfølgende fald må ses i det lys. At det private forbrug og boliginvesteringerne i Danmark har haft svært ved at komme i gang, efter at krisen ramte bunden, skyldes således også, at boligpriserne har givet modvind. I Sverige og Tyskland har der efter

¹ Se fx Nationalbankens kvartalsoversigt, 2. kvartal 2013

krisen ikke være modvind, men derimod medvind fra boligpriserne. Krisestemningen i dansk økonomi har givet også spillet ind i den økonomiske udvikling de senere år. Der har til tider været en nærmest afgrundsagtig stemning. Samtidig er der gennemført rigtig mange reformer, der kan have øget utrygheden for den almindelige dansker. Det gælder fx dagpengeperioden, der halverede dagpengeperioden og fordoblede optjeningskravet.

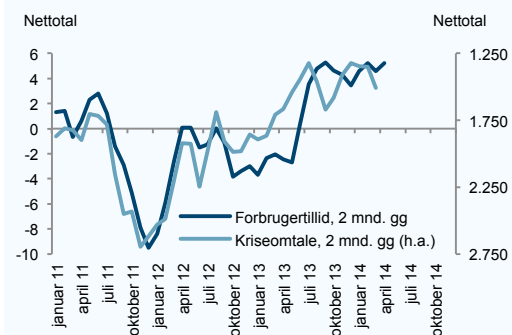
MANGLENDE FORBRUGERTILLID

Kigger man på sammenhængen mellem, hvor mange gange ordene "krise eller gæld" optræder i de landsdækkende aviser og radio/TV, så er der en rimelig pæn sammenhæng til udviklingen i den danske forbrugertillid set over de senere år. Det viser figur 6.A (bemærk at højreaksen er spejlvendt). Årsags-sammenhængen er selvfølgelig ikke entydig. Det kan være, at kriseomtalen stiger, når økonomien reelt har det dårligt - afspejlet i sløje forbrugertillidstal. Men det er også nærliggende, at forbrugertilliden falder, når mediernes kriseomtale er høj. Den mindre krisesnak i de danske medier kan have været medvirkende til den stigende og pæne forbrugertillid, vi har set i den seneste tid.

Psykologi har givet vis indflydelse på den økonomiske udvikling, det gælder også i forbindelse med konjunkturomslag. Ser man tilbage til starten af 2012, var forbrugertilliden næsten tilbage i det positive spektrum. Økonomien synes stabiliseret, og samtidig startede udbetalingen af 28½ mia. kr. fra staten til de personer, der havde meldt sig ud af efterlønsordningen. På trods heraf tog forbrugertilliden et nyt dyk – et forhold der synes svært at forklare ud fra fundamentale økonomiske forhold. En opblussen af den europæiske gældskrise og en øget kriseomtale kan være en forklaring på stemningsskiftet og det faktum, at efterlønsudbetalingen ikke som forventet slår positivt ud i det private forbrug.

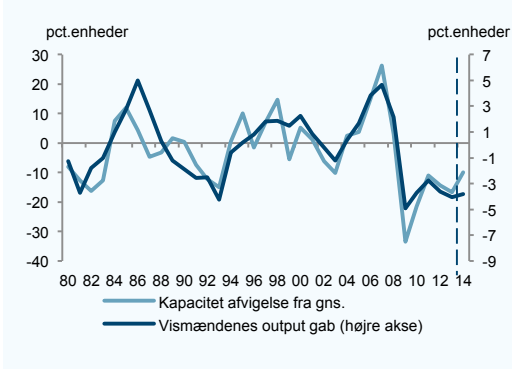
Med de nuværende mere positive meldinger fra de danske forbrugere synes jorden gødet for en større forbrugs- og investeringslyst.

Figur 6.A. Forbrugertillid versus krisestemning

Kilde: AE pba. Danmark Statistik og Infomedia.

Figur 6.B. Kapacitet i industri vs. konjunkturgab

Anm.: Outputgabets er splejset med tidligere opgørelse 1990. Kilde: AE pba. Danmarks Statistik og Det Økonomiske Råd (Vismændene).

En anden forklaring på de underdrejede investeringer i dansk økonomi er, at der fortsat er en del ledig kapacitet i økonomien. Er der ledig kapacitet, kan man skrue op for produktionen, uden at der er behov for nye større og/eller bedre maskiner, bygninger mv. Der er i begyndelsen af 2014 således stadig mange industrivirksomheder, der melder om ledig kapacitet. Som det fremgår af figur 4.B, har der tilbage i tid været en relativt tæt sammenhæng mellem dette kapacitetsmål og vismændenes konjunkturgab.

Konjunkturgabet viser, hvor langt vores BNP ligger fra, hvad der må betegnes som et konjunktur-

neutralt niveau. Vismændenes seneste vurdering lyder på, at vi i 2014 har en overkapacitet på 3¼ pct. svarende til, at vores BNP ligger knap 75 mia. kr. under konjunkturnormalt niveau.

En anden indikator for kapacitetsudnyttelsen er antallet af ledige erhvervslokaler. Niveaet ligger her i øjeblikket på et historisk højt niveau – et forhold, der er med til at forklare det underdrejede erhvervsbyggeri.

ARBEJDSMARKEDET

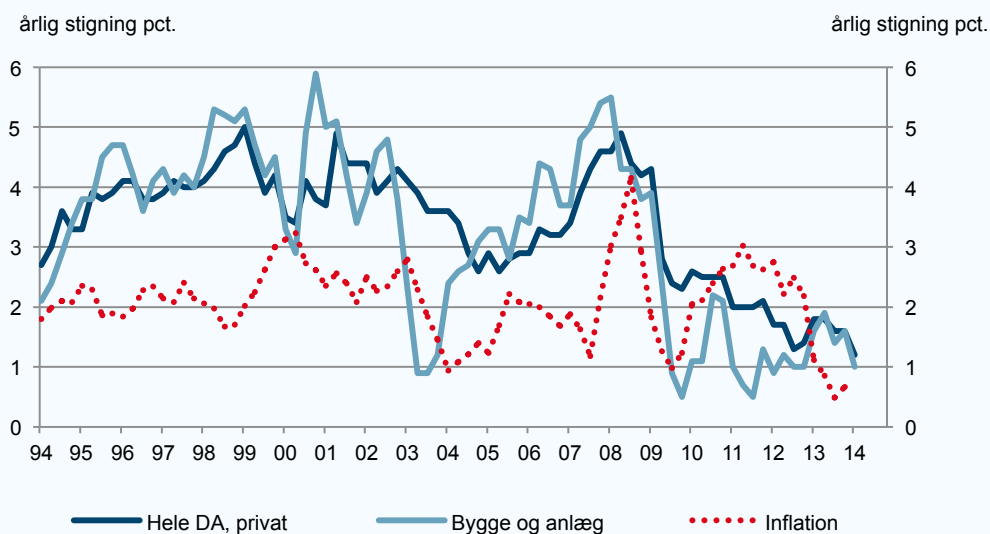
At dansk økonomi fortsat er et stykke vej fra normale tilstande, ser man også på lønstigningstakten, der i 2013 lå på et meget lavt niveau i den private sektor. Godt nok viste DA's opgørelse en svagt stigende tendens i lønstigningstakten sidste år. Men som det fremgår af figur 7, er der efterfølgende sket et fald igen til et ekstremt lavt niveau, og lønstigningstakten ligger fortsat meget lavt set i historisk perspektiv. Når man kigger på bygge- og anlægssektorens lønudvikling, er billedet noget mere svingende. Også her steg lønstigningstakten ind i 2013, men er siden faldet tilbage igen til et relativt lavt niveau i starten af 2014.

Sammenholdes lønudviklingen med inflationen (stigningen i forbrugerpriserne), finder man et udtryk for udviklingen i købekraften af lønnen (reallønnen). I den private sektor er reallønnen steget år efter år fra 1994 til slutningen af 2010. Her faldt lønstigningerne, samtidig med at inflationen gik i vejret. Det viser figur 7. Først i begyndelsen af 2013 var der positiv reallønsfremgang igen, primært som følge af et markant dyk i inflationen til et niveau, der ikke er set lavere siden 1950'erne. Den lave inflation er også et tegn på den økonomiske krise.

Vi har altså, efter krisen satte ind, haft en periode på godt et par år med faldende realløn, dvs. at mange lønmodtagere har tabt købekraft selvom de har haft arbejde – et forhold der i sig selv heller ikke har været fremmede for lysten til at bruge penge. Lægger man dertil, at det danske arbejdsmarked også har haft svært ved at slippe fri af den økonomiske krise, så får man yderligere en forklaring på den tilbageholdenhed, der har karakteriseret den danske hjemlige efterspørgsel, herunder det private forbrug.

Som det fremgår af figur 8.A, er den danske beskæftigelse faldet meget markant i forbindelse med

Figur 5. Huspriserne

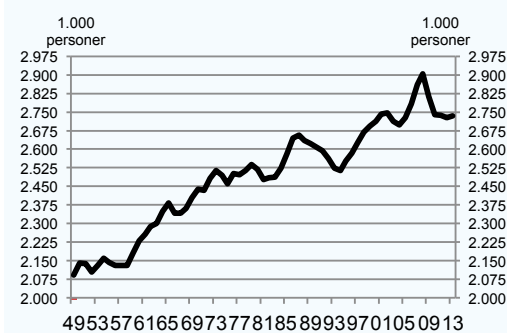
krisen. Vi havde faldende beskæftigelse i alle årene 2009-2012 med samlet set 175.000 personer målt på årsniveau. Beskæftigelsen steg i 2013 for første gang i 5 år med ca. 6.000 personer, og med en fortsat fremgang ind i 1. kvartal 2014 tyder meget på, at bunden nu endelig er ved at være lagt bag os, jf. nedenfor.

Som de fremgår af figur 8.B, har nedgangen på arbejdsmarkedet også set i et langt historisk perspektiv været ikke alene dyb men også langvarig. Kun i forbindelse med de "7 magre år" efter kartoffelkuren og skattereformen i 1986/87 har man set en længere periode med nedgang. Den nedgang, der har været de senere år, finder vi dog ikke større, set tilbage fra perioden efter 2. verdenskrig.

KRAFTIGT FALD I BESKÆFTIGELSEN

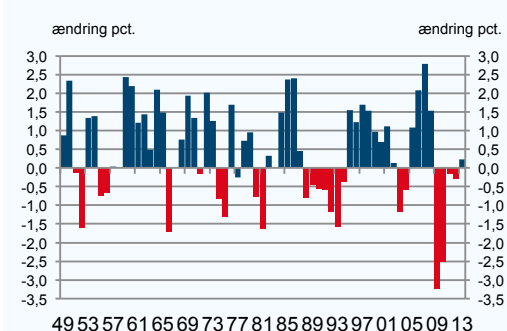
Der er i den økonomiske debat en del fokus på den registrerede arbejdsløshed. Men den registrerede arbejdsløshed har ikke været nogen speciel god indikator for den samlede udvikling på arbejdsmarkedet de senere år. For det første er ledigheden steget markant mindre (ca. 100.000), end beskæftigelsen er faldet (næsten 200.000), når der måles fra top til bund. For det andet lå ledigheden fra 2010 til midten af 2012 nogenlunde uændret, samtidig med at beskæftigelsen faldt en smule. For det tredje begyndte arbejdsløsheden at falde allerede midt i 2012 med tiltagende styrke ind i 2013, mens det først er i 2. halvår 2013, at der er tegn på stigende beskæftigelse. Det viser figur 9.

Figur 8A. Udviklingen beskæftigelsen, niveau

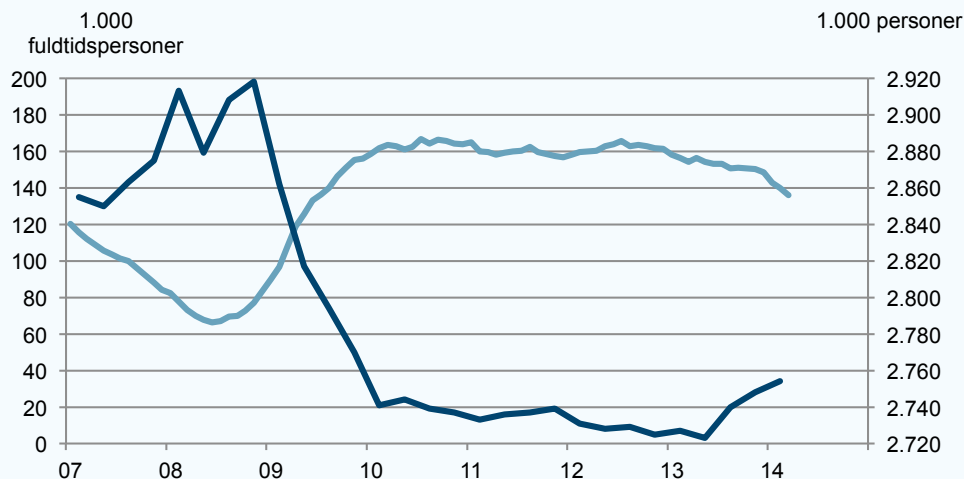
Kilde: AE pba. Danmarks Statistik.

Figur 8A. Udviklingen beskæftigelsen, ændring

Kilde: AE pba. Danmarks Statistik.

Figur 9. Registreret arbejdsløshed (bruttoledighed) og beskæftigelse

Anm.: Bruttoledigheden dækker også aktiverede dagpengemodtagere og aktiverede arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere. Kilde: AE pba. Danmarks Statistik.

Årsagen til den forskel, der tegnes i figur 9, er dels, at der har været stor afgang fra arbejdsmarkedet (arbejdsstyrken har været faldende), dels at der givet er faldet folk ud af statistikken i forbindelse med forkortelsen af dagpengeperioden samt omlægninger af kontanthjælpssystemet per 1. januar 2013. Det er nemlig kun arbejdsløse dagpengemodtagere og arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere, der fanges i den registrerede arbejdsløshedsstatistik. Når det er sagt, må det dog bemærkes, at beskæftigelsen er steget det seneste år, hvilket formentlig er med til at forklare noget af det fald, der samtidig er set i ledigheden.

Fokuseres der ind på arbejdsmarkedsudviklingen i perioden i forbindelse med krisen, og sammenlignes der med Tyskland og Sverige, finder man billedet i figur 10.A. Opgørelsen af beskæftigelsen målt i antal hoveder viser, at Tyskland og Sverige er kommet markant bedre gennem den økonomiske krise end Danmark. Beskæftigelsen faldt mere og mere langvarigt i

Danmark og har siden haft svært ved at komme i omdrejninger. Først det seneste år har der været tegn på stigende beskæftigelse. I Tyskland oplevede man aldrig nogen nævneværdig nedgang i beskæftigelsen på trods af et lige så stort fald i BNP i krisens start som i Danmark. I Sverige faldt beskæftigelsen også mindre og er samtidig steget ret markant fra bunden i slutningen af 2009. Faktum er således, at beskæftigelsen i både Sverige og Tyskland i dag ligger pænt (3-4 pct.) over før-kriseniveau, mens vi i Danmark fortsat er markant under før-krise-niveau (5½ pct.)

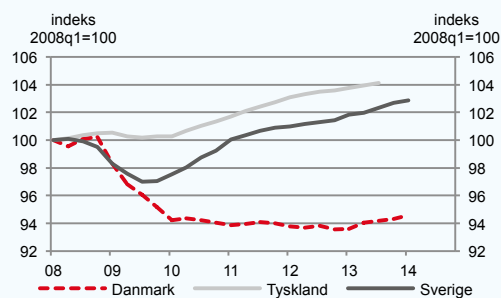
En del af den gode tyske beskæftigelsesudvikling må dog ses i lyset af et fald i den gennemsnitlige arbejdstid. Det viser figur 10.B. Der var i starten af krisen en meget udbredt brug af arbejdsfordeling i Tyskland, og samtidig er der flere og flere i Tyskland, der har deltidsarbejde. I Sverige og Danmark har der gennem krisen kun været et mindre fald i den gennemsnitlige arbejdstid.

Krisen er ikke kun kommet til os udefra. Boligmarkedet, der var overophedet op til 2007, bærer også en meget stor del af skylden for krisen herhjemme og det faktum, at vi har haft svært ved at slippe den igen. Samtidig blev finanspolitikken fejlagtigt strammet alt for hurtigt herhjemme med genopretningspakken i 2010. Tyskland fik ligesom Danmark også en henstilling fra EU om at spare. Sverige fik ikke nogen henstilling. Mens opgørelser peger på en fortsat ekspansiv økonomisk politik i Sverige de senere år, har vi ikke informationer, der peger på, at finanspolitikken skulle have været mere lempelig i Tyskland end i Danmark de senere år. Endelig bør det bemærkes, at den flydende svenske valuta, der blev svækket i starten af krisen, givet hjælp svensk økonomi på det tidspunkt. Den svenske krone er imidlertid blevet styrket igen de senere år, hvilket har trukket den anden vej igen. Den svenske centralbank har dog hele tiden haft friheden til selv at sætte renten og afstemme den med konjunktursituationen, hvor vi i Danmark med den faste krone over for Euroen må følge den rente, der sættes af Den Europæiske Central Bank (ECB).

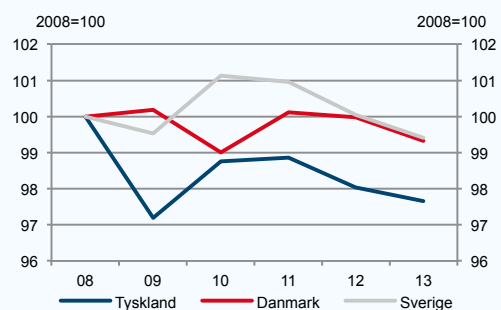
STATUS FOR BYGGE- OG ANLÆG HERUNDER VVS

Den økonomiske krise har ramt bygge- og anlægssektoren meget hårdt. Kigger man på produktionens værdi målt i fast 2005-prisniveau, der kan sidestilles med udviklingen i omsætningen korrigeret for inflationen, startede nedturen allerede tilbage i 2006. Det var dog først i 2008 og 2009, at produktionen for alvor dykkede, og der kom et tab på mere end 20 pct. Kigger man på beskæftigelsen ifølge nationalregnskabet, toppede den første i 2008, men faldt så drastisk de efterfølgende år med næsten 20 pct. Som det fremgår af figur 11, steg produktionen fra 2010 til 2011, men er dernæst faldet lidt igen. De foreløbige nationalregnskabstal peger på en mindre stigning i produktionen ind i 1. kvartal 2014.

Figur 10.A Beskæftigelse gennem krisen

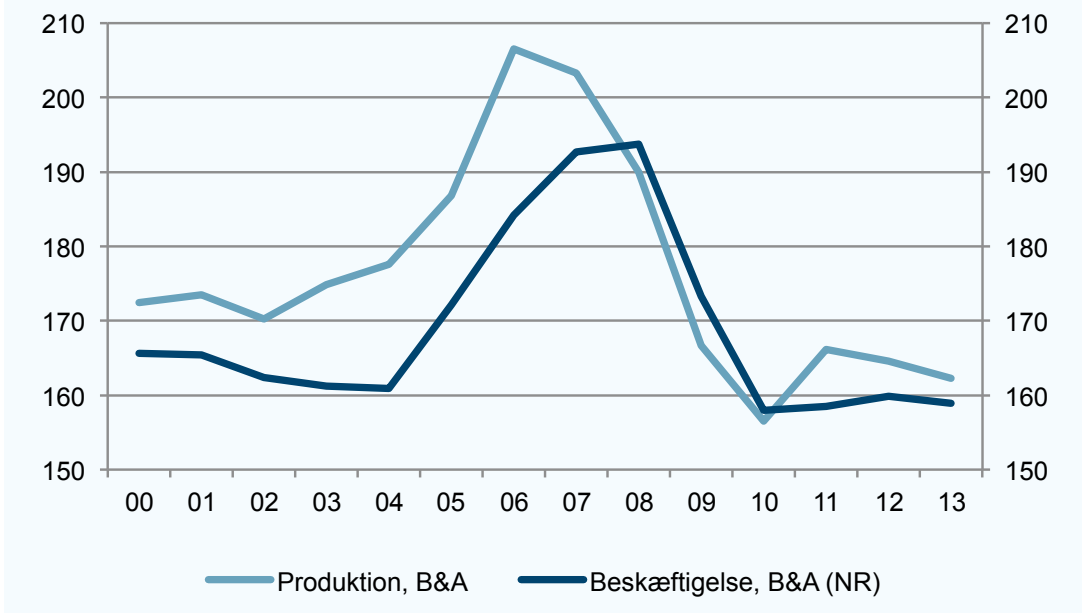

Figur 10.B Gennemsnitlig arbejdstid

Anm.: Bruttoledigheden dækker også aktiverede dagpenge-modtagere og aktiverede arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere. Kilde: AE pba. Danmarks Statistik.

Figur 11. Produktion og beskæftigelse i bygge- og anlægssektoren.

Kilde: AE pba. Danmarks Statistik (ADAMs databank).

Som det fremgår af figur 11, ligger produktionen fortsat markant lavere end det meget høje niveau, der var, før krisen satte ind, men også lavere end det vi så ved indgangen til nullerne. Det gælder også beskæftigelsen, om end vi målt på nationalregnskabet beskæftigelse ikke er så langt under niveauet fra starten af 00'erne.

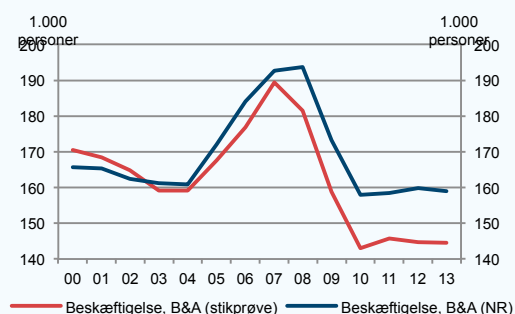
Der har været kritik af beskæftigelsesopgørelsen for bygge- og anlægssektoren i nationalregnskabet, hvor især Dansk Byggeri mener, at det er svært at forstå, at vi i dag ikke ligger lavere sammenlignet med tidligere kriser. Kigger man på den stikprøvebaserede byggebeskæftigelse, får man da også et lidt andet billede – nemlig at bygge- og anlægsbeskæftigelsen ligger markant lavere end i starten af 00'erne. Forskellen fremkommer dels ved en mindre stigning i midt 00'erne, et toppunkt der lå allerede i 2007 og et efterfølgende betydeligt større fald. Den stikprøvebaserede statistik kommer umiddelbart tættere på udviklingen i produktionen.

VVS-BRANCHEN HÅRDT RAMT

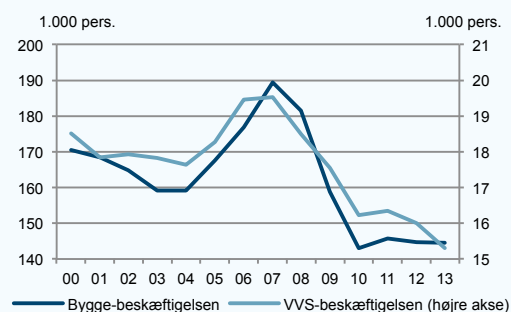
Det er også via den stikprøvebaserede opgørelse, at man kan få indsigt i VVS-beskæftigelsen, dvs. beskæftigelsen inden for den branche, der defineres som "VVS- og blikkenslagerforretninger". Som det fremgår af figur 12.B, har VVS-branchen være mindst lige så hårdt ramt af den økonomiske krise som den samlede beskæftigelse. Fra toppen i 2007 til 2013 er beskæftigelsen faldet med godt 4.000 personer. Det svarer til en nedgang på mere end 20 pct. eller kun lidt mindre end den samlede bygge- og anlægsbeskæftigelse. I modsætning til den samlede beskæftigelse, hvor der har været mere eller mindre stilstand de seneste år, har der fortsat været fald i VVS-beskæftigelsen. De nyeste informationer for 1. kvartal 2014 peger dog på en stigning for såvel VVS- som den samlede bygge- og anlægsbeskæftigelse, jf. mere om udsigterne for 2014 nedenfor.

Mens den samlede beskæftigelse i VVS-branchen har haft en negativ tendens de senere år, er billedet knap så negativt, når man kigger på beskæftigelsen for blik- og rør-uddannede, se boks 1. Vi har her via Beskæftigelsesministeriets DREAM-register dog kun mulighed for at analysere

Figur 12.A Beskæftigelsen i B&A to statistikker

Figur 12.B. B&A-besk. vs. VVS-besk.

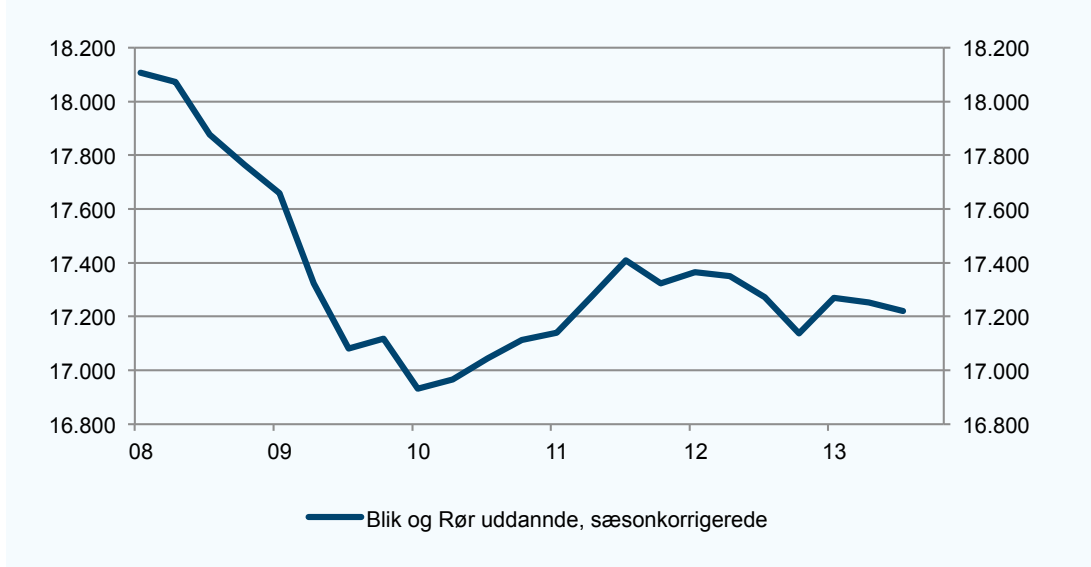
Anm.: Bemærk forskellige akseenheder i figur 12.B. Bygge-beskæftigelsen er en stikprøvebaseret opgørelse, der er forbundet med usikkerhed. Det gælder ikke mindst i det enkelte kvartal, hvor svingningerne skal tolkes forsigtigt. Desuden kan opgørelsen på brancher være påvirket af brancheglidninger, hvis fx større entreprenører selv står for en større del af det arbejde, der udføres, herunder fx VVS-arbejde. Kilde: AE pba. Danmarks Statistik.

beskæftigelsen fra 1. kvartal 2008 til og med 3. kvartal 2013. Som det fremgår af figur 13, faldt beskæftigelsen også mærkbart fra 2008, om end markant mindre det viser i både den samlede bygge- og anlægsbeskæftigelse og i VVS-branchen. Samtidig steg beskæftigelsen lidt efterfølgende igen frem til midten af 2011. Herefter har der været en svagt nedadgående tendens, med nogle sving op

og ned. Samlet lå beskæftigelsen i 3. kvartal 2013 knap 900 personer lavere (knap 5 pct.) end i 1. kvartal 2008.

Forskellen mellem billedet i figur 12.B og figur 13 er selvfølgelig, at blik- og rør-uddannede ikke kun arbejder i VVS-branchen, ligesom blik- og rør-uddannede i takt med krisen i VVS-branchen har søgt over i andre brancher, hvor beskæftigelsesmulighederne har været bedre.

Figur 13. Beskæftigelsen blik- og rør-uddannede

Anm.: se boks 1. Kilde: AE pba. DREAM-registret.

Boks 1. Beskæftigelsen blik- og rør-uddannede – definitioner og kilder

Kilden til uddannelsesoplysningerne er Uddannelsesregistret. Højest opnået uddannelse måles i oktober i året. Fra januar til september tilskrives personen uddannelsesoplysninger fra foregående år, mens der fra oktober til december anvendes oplysninger fra samme år. Uddannelsesoplysningernes sikkerhed aftager dermed frem til oktober, hvor de atter opdateres. Denne usikkerhed må dog forventes at være systematisk, således at man kan sammenligne år til år.

Følgende uddannelser betragtes som uddannelser i VVS-branchen:

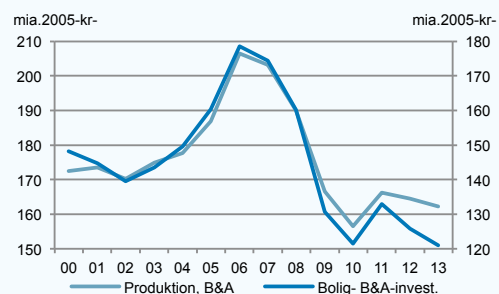
Vvs-installation og servicering, AMU energi	VVS- og ventilationsmontør
	VVS-uddannelsen u.n.a.
	VVS-branchen
VVS-rørsmed	VVS-installation og servicering, sp.arb./fagl
VVS-/tag-/facademontør	VVS-installation og servicering, sp.arb./fagl
Rustfast industriblikkenslager	VVS-installation og servicering, sp.arb./fagl
VVS-montør	Skorstensfejerarbejde, sp.arb./fagl.
Skorstensfejer	VVS-installation og servicering, sp.arb./fagl
VVS- og energimontør	Klima- og miljøtekniker
VVS- og industrimontør	

Opgørelsen er foretaget på beskæftigelsesministeriets DREAM-register (baseret på e-indkomst) over antal personer.

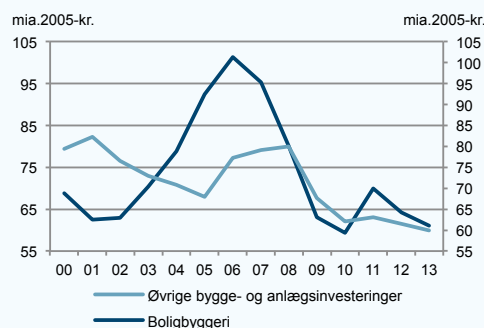
FALD I BOLIGINVESTERINGER

Hvis vi dykker ned i, hvad der har trukket bygge- og anlægssektorens produktion, og med lidt forsinkelse også beskæftigelsen, er der en meget tæt sammenhæng til de samlede bolig-, bygge- og anlægsinvesteringer. Det viser figur 14.A. Ud over investeringerne, der forklarer knap 2/3 af den samlede produktion, anvendes B&A-sektorens produktion også som input i andre sektorerers produktion, herunder opsætning, installation eller service, ligesom små-reparationer, service og installationer, der ikke har en størrelse af egentlig investering, optræder som leverance til det private forbrug². Når man

Figur 14.A. Produktion og samlede B&A inv.

Figur 14.B. Bolig- B&A inv.

Anm.: se boks 1. Kilde: AE pba. DREAM-registret.

²⁾ Der findes ikke nogen entydig definition af, hvordan der skelnes mellem hovedreparation og almindelig løbende vedligeholdelse. Dog oplyser Danmarks Statistik, at der med hovedreparation typisk sker en forbedring af aktivets produktive kapacitet, øget kvalitet af output og/eller længere levetid.

skal forklare udviklingen i bygge- og anlægssektoren, er det derfor relevant at kigge på udviklingen i bolig-, bygge- og anlægsinvesteringerne. Som det fremgår af figur 14.B, er det primært boliginvesteringerne/-byggeriet, der har trukket de samlede bolig-, bygge- og anlægsinvesteringer over tid. Det var således boliginvesteringerne, der steg markant frem til toppen i 2006, og det er også dem, der er faldet meget markant igen. Kigger man på de øvrige bygge- og anlægsinvesteringer (både offentlige og private ekskl. bolig) i figur 14.B, har der generelt været en nedadgående tendens med lidt sving siden år 2000.

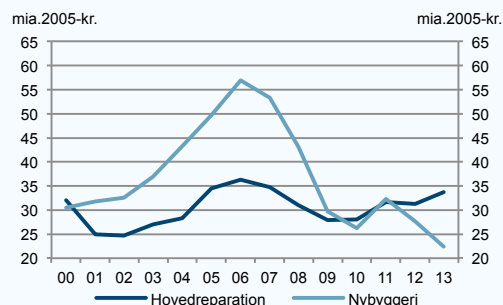
Sammenlignet med start 00'erne ligger boliginvesteringerne i 2013 nogenlunde på samme niveau, mens de øvrige bygge- og anlægsinvesteringer ligger mærkbart lavere.

Vi kan via et specialudtræk fra Danmarks Statistiks nationalregnskab dykke yderligere ned i boliginvesteringerne, der kan opdeles i nybyggeri og såkaldt "hovedreparation". Som det fremgår af figur 15.A, er det i høj grad nybyggeriet, der har trukket den samlede udvikling i boliginvesteringerne. Nybyggeriet af boliger lå i 2013 på et ekstremt lavt niveau, som man skal tilbage til starten af 1990'erne for at finde lavere. Som det fremgår af figur 15.A, var der ellers en pæn stigning fra 2010-2011, men niveauet er siden faldet endnu mere tilbage.

TRANGE KÅR FOR NYBYGGERI OG REPARATION

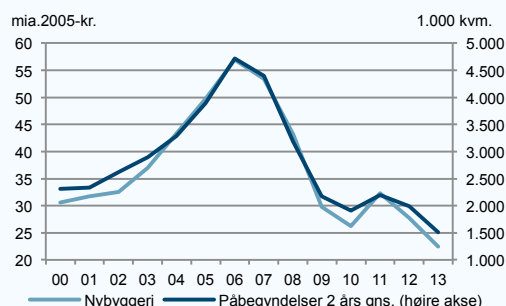
Udviklingen i nybyggeriet genfindes også ret klart i det påbegyndte boligbyggeri (målt på kvadratmeter), når der tages højde for, at der er en vis forsinkelse fra byggeriet startes, til det for alvor kan aflæses i investeringerne. Det påbegyndte boligbyggeri ligger aktuelt meget lavt og betydeligt lavere end i begyndelsen af 00'erne. Stigningen i det påbegyndte boligbyggeri fra 2010 til 2011 må ses i sammenhæng med det støttede boligbyggeri, der steg markant fra 2010 til 2011, men som siden er faldet tilbage igen. Det viser tabel 1. Stigningen i det støttede boligbyggeri i 2011 skal blandt andet ses i lyset af en nedsættelse af grundkapitalindskuddet fra 14 pct. til 7 pct. for alment nybyggeri i perioden 1. juli 2009 til den

Figur 15.A. Nybyggeri vs. hovedreparation bolig

Kilde: AE pba. specialudtræk fra Nationalregnskabet.

Figur 15.B. Nybyggeri vs. påbegyndt kvm.

Anm.: Da det påbegyndte boligbyggeri først sætter sig i investeringerne med en vis forsinkelse, er der taget et to års gennemsnit af det påbegyndte byggeri. Desuden skal det bemærkes, at påbegyndelserne for 2013 givet senere vil blive opjusteret. Kilde: AE pba. Danmarks Statistik.

31. december 2010. Der er således ingen tvivl om, at det påbegyndte boligbyggeri underliggende har haft det ekstremt svært gennem krisen. Havde der ikke været stigning i "hovedreparationerne" de senere år, ville boliginvesteringerne være faldet endnu mere. Stigningen i "hovedreparation" må dels ses i sammenhæng med bolig-job-ordningen, der har givet skattemæssige tilskud til forbedringer i boligen. Dels at renoveringsomfanget i den almene sektor er øget betragteligt som et led i krisebekæmpelsen i dansk økonomi. Tabel 2 viser en opgørelse over tilsagn om støtte til renoveringer af almene boliger.

Tabel 1. Støttet boligbyggeri, antal påbegyndte boliger

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Almen. Fam.Boliger	1700	1500	700	500	600	1800	3700	2600	1000
Andels/Friplejeboliger	300	100	0	0	100	100	100	100	200
Ungdomsboliger	800	400	200	200	100	700	2200	1400	900
Ældreboliger	2800	2000	2000	1400	1700	2000	2900	1600	700
I alt	5600	4000	2900	2100	2500	4600	8900	5700	2800

Kilde: AE på baggrund af Dansk Byggeri.

Der er således ingen tvivl om, at det påbegyndte boligbyggeri underliggende har haft det ekstremt svært gennem krisen. Havde der ikke været stigning i "hovedreparationerne" de senere år, ville boliginvesteringerne være faldet endnu mere. Stigningen i "hovedreparation" må dels ses i sammenhæng med bolig-job-ordningen, der har givet skattemæssige tilskud til forbedringer i boligen. Dels at renoveringsomfanget i den almene sektor er øget betragteligt som et led i krisebekæmpelsen i dansk økonomi. Tabel 2 viser en opgørelse over tilsagn om støtte til renoveringer af almene boliger. Som det fremgår af tabel 2, toppede tilsagnene med 11 mia.kr. i 2012. Sidste

Tabel 2. Landsbyggefondens tilsagn om renovering af almene boliger, mia.kr. årets priser

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Nordjylland	0,3	0,2	0,6	0,2	1,2	0,7
Midtjylland	0,1	0,3	0,7	0,3	1,1	2,2
Syddanmark	0,5	0,3	0,5	0,5	1,3	0,8
Sjælland	0,3	0,5	0,2	0,7	0,1	0,6
Hovedstaden	1,3	1,2	0,6	0,8	2,9	1,8
I alt	2,5	2,5	2,6	6,5	11,0	6,2

Kilde: AE på baggrund af Dansk byggeri, Landsbyggefonden og Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter.

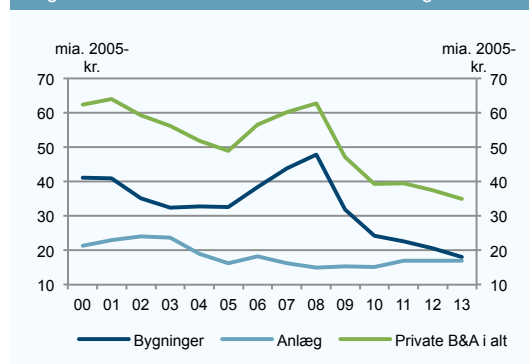
år lå niveauet på godt 6 mia.kr., og dermed stadig betydeligt højere end i 2008-2010. Det er vurderingen, at der typisk går noget tid – måske endda op til et år – fra tilsagnet er givet til den egentlige renoveringsaktivitet starter. Derfra går der så typisk yderligere nogle år, før renoveringen er færdiggjort. Man må i det lys og i lyset af profilen i tabel 2 forvente, at renoveringerne i den almene sektor fortsat vil holde hånden under hovedreparationerne af boliger i år og de kommende år.

STOP FOR BOLIG-JOB-ORDNINGEN

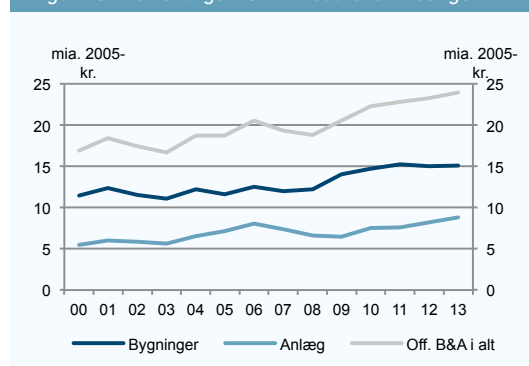
I forbindelse med forslaget til "VækstplanDK 2" fra maj 2014 vil bolig-job-ordningen ikke fortsætte efter 2014. Med mindre den kommer på spil igen i forbindelse med forhandlingerne om den endelig vækstpakke eller finansloven for 2015, må der forventes en vis hamstringeffekt frem mod slutningen af 2014, men så et efterfølgende aktivitetsfald. Når det er sagt, så viser den seneste opgørelse fra Skatteministeriet, at ordningen har været anvendt en del mindre end ventet³.

Kigger man ned i de øvrige bygge- og anlægsinvesteringer (altså ekskl. boliginvesteringerne), finder man billedet i figur 16.A og 16.B. Først og fremmest er udviklingen i de øvrige bygge- og anlægsinvesteringer trukket ned af de private investeringer (figur 16.A), der er faldet markant i forbindelse med krisen, men derudover ser det ud til, at der er tale om en mere langsigtet negativ tendens. Kigger man på de offentlige bygge- og anlægsinvesteringer har der de senere år været en relativ stor stigning, men ikke noget der i omfang kan modsvare den nedtur, der ses i den private sektor. Det viser figur 16.B.

Figur 16.A Private B&A-invest. ekskl. boliger

Figur 16.B Offentlige B&A-invest. ekskl. boliger

Kilde: AE pba. specialudtræk fra Nationalregnskabet.

Som det fremgår af figur 16.A, er det bygninger, der trækker den samlede udvikling i den private sektor, mens anlæggene har ligget mere stabilt. På trods af en lille stigning i anlægsinvesteringerne de senere år, ligger niveauet dog fortsat lavere end i begyndelsen af 00'erne. Det kan måske undre, at anlægsinvesteringerne ikke ligger højere på trods af metrobyggeri, baneinvesteringer, investeringer i de danske veje osv. Men dels ligger en del af disse større infrastrukturinvesteringer i den offentlige sektor, hvor anlægsinvesteringerne da også er steget (figur 14.B). Dels trækker anlægsarbejde i forbindelse med byggemodning efter alt at dømme i den anden retning i lyset af det meget lave påbegyndte byggeri.

Samlet ligger de private og offentlige anlægsinvesteringer lavere end i begyndelsen af 00'erne og ikke ekstraordinært højt i 2013.

De offentlige byggeinvesteringer, herunder hovedreparation af offentlige bygninger, er også steget de senere år, hvilket sammen med stigende offentlige anlægsinvesteringer har været med til at øge de samlede offentlige bygge- og anlægsinvesteringer.

UDSIGTERNE FOR DANSK ØKONOMI

Væksten er nu endelig ved at vende tilbage i dansk økonomi. Det er forudsigelsen i regeringens prognose fra slutningen af maj 2014. Ifølge prognosen er grundlaget for fremgang i dansk økonomi generelt blevet stærkere, og **BNP** ventes derfor at tiltage med knap 1½ pct. i år og 2 pct. til næste år. Det ses af tabel 3. Væksten vil trække en **beskæftigelses**fremgang på 16-17.000 personer om året i 2014 og 2015. Dermed ligger regeringens prognose på det overordnede plan på linje med både AE's prognose fra marts 2014 og med de økonomiske vismænd, der også offentliggjorde prognose i slutningen af maj 2014.

Eksporten er en af drivmotorerne bag fremgangen. Med styrket efterspørgsel på de europæiske markeder forventes eksporten at vokse 3,8 pct. i år

³⁾ http://www.skm.dk/aktuelt/presse/pressemeddelelser/2014/maj/boligjobfradrag-benyttens-mindre-end-forventet/?utm_source=apsis-anp-3&utm_medium=email&utm_content=unspecified&utm_campaign=unspecified.

og 4,8 pct. til næste år. Korrigeret for importindhold trækker eksporten cirka halvdelen af væksten i år og en tredjedel af væksten til næste år. Trods megen snak om konkurrenceevneproblemer har Danmarks eksport generelt klaret sig godt gennem krisen. Den videre fremgang er derfor ikke en decideret nyhed.

Det er derimod nyt, at den indenlandske efterspørgsel nu vil forlade sneglesporet. **Den indenlandske efterspørgsel** har de seneste par år bevæget sig sidelæns, men ventes nu at vokse 1½ pct. i år og knap 2 pct. til næste år. Korrigeret for import, vil den indenlandske efterspørgsel således trække halvdelen af væksten i år, stigende til to-tredjedele af væksten til næste år.

Fremgangen skyldes først og fremmest det private

forbrug. Allerede nu er der tegn på en underliggende opblomstring. I år forventes **det private forbrug** at vokse med 1¼ pct.⁴, stigende til 2 pct. i 2015. Det øgede forbrug skyldes dels, at den udbredte usikkerhed, der fulgte først finanskrisen, dernæst gældskrisen, nu er på retræte. Forbrugertilliden har været i klar bedring siden sommeren 2013. For det andet har et stort antal husholdninger konsolideret privatøkonomien oven på en periode før krisen med et uholdbart højt, lånefinansieret forbrug. Konsolideringsprocessen vurderes nu for manges vedkommende at være tilendebragt, hvilket vil give plads til fremgang i forbruget.

Investeringerne forventes at vokse 1¼ pct. i år, stigende til 3½ pct. til næste år. I forhold til tidligere

Tabel 3. Nøgletal fra regeringens prognose, maj 2014

	2014	2015
		Realvækst i pct.
BNP	1,4	2,0
Indenlandsk efterspørgsel	1,5	1,9
- Privat forbrug	1,7	2,0
- Offentligt forbrug	1,2	0,9
- Faste bruttoinvesteringer	1,3	3,5
Eksport	3,8	4,8
Import	4,3	4,9
		1.000 personer
Beskæftigelse	20	16
		Pct.
Boligpriser	2,5	2,5
		Pct. af BNP
Betalingsbalancen	7,1	7,2
Formue (netto) i udlandet	45,4	51,1
Offentlig saldo	-1,4	-3,0
Offentlig nettogæld	7,2	9,9

⁴⁾ Forbrugsvæksten trækkes i år kunstigt op af en nationalregnskabsteknisk konvention i behandling af stormskaderne fra Allan og Bodil.

op-sving er der tale om en relativt afdæmpet vækst. Det afspejler bl.a., at der i øjeblikket er et stort omfang af ledig kapacitet i økonomien. Den store mængde ledige kapacitet lægger en naturlig dæmper på det fremadrettede investeringsbehov. I afsnittet "Udsigterne på bolig-, bygge- og anlægsområdet" kigges der nærmere på udsigterne for boliginvesteringerne samt bygge- og anlægsinvesteringerne.

LANGT TIL NORMALE TILSTANDE

Den store mængde ledig kapacitet afspejler, at Danmarks økonomi, trods fremadrettet vækst, endnu er langt fra normale tilstande. Der er tabt mange arbejdspladser gennem krisen, og samtidig øger de senere års mange reformer arbejdsudbuddet i dansk økonomi markant ud i tid. Der kan derfor gå flere år, før vi er tilbage i noget, der minder normale tilstande.

Som det fremgår af tabel 3, venter regeringen i år et offentligt underskud på 1,4 pct. af BNP, mens

der næste år forventes et underskud på 3 pct. af BNP. Dermed ligger de offentlige underskud lige præcis på EU's kritiske grænse, som netop er 3 pct. af BNP. I det lys er der ikke noget råderum for nye finanspolitiske lempelser. Den offentlige nettogæld vil forblive relativt lav omkring 7-10 pct. af BNP.

Når det er sagt, så står dansk økonomi stærkt. Der har de senere år været rekordstore overskud på vores betalingsbalance. Den situation ventes at fortsætte i 2014 og 2015, hvor der ventes overskud på mere end 7 pct. af BNP, svarende til 135-140 mia.kr. Vi er gennem krisen gået fra at have en udlandsgæld på mere end 150 mia. kr til sidste år at have formue over for udlandet på mere end 700 mia.kr. Regeringen forventer, at vores formue i udlandet vil vokse til over 1.000 mia.kr., svarende til mere 50 pct. af BNP ved udgangen af 2015. Danmarks økonomi er altså ikke på vej ud over afgrunden igen – tværtimod. Trods problemer med at vriste krisen af os, er vi fortsat blandt verdens allerrigeste lande⁵.

⁵ I 2012 var Danmark det 5. rigeste land i OECD (målt på BNI pr. indbygger, løbende PPP). Kilde: OECD's statistikbank.

UDSIGTERNE PÅ BOLIG-, BYGGE- OG ANLÆGSOMRÅDET

Ifølge regeringens prognose vil de samlede investeringer i boliger, bygninger og anlæg vokse 3¼ pct. i år og 1 pct. til næste år. Jævnfør tabel 4 ventes det at øge beskæftigelsen på bygge- og anlægsområdet med 2.000 personer i 2014 og 1.000 personer i 2015. Boliginvesteringerne forventes at vokse 3½ pct. i 2014 og 2¼ pct. i 2015.

Tabel 4. Udviklingen i samt regeringens skøn for bolig, bygge- og anlægsområdet 2010-2015

	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
	årlig realvækst pct.					
Bolig, bygge og anlæg i alt	-7,1	9,5	-5,3	-3,8	3,7	1,0
Heraf						
- boliginvesteringer	-5,9	17,8	-8	-5	3,3	2,2
- Anlæg og øvrige bygninger*	-8,2	1,7	-2,4	-2,7	3,9	-0,1
- heraf: Erhvervslivets B&A-investeringer	-19	8,1	-13,4	1,8	1,5	4,2
- heraf: Offentlige B&A-investeringer*	17,5	-8,7	18,6	-8,9	7,1	-6,8
	ændring i beskæftigelse 1.000 personer					
Beskæftigelse i bygge- og anlægssektoren	-15,3	0,5	1,5	-1,0	2,0	1,0

* ADAM samt baglænsberegnet pba. tabel b.9 i Økonomisk Redegørelse

Kilde: AE på baggrund ADAMs databank af Økonomisk Redegørelse, maj 2014.

Hovedreparationer har som nævnt holdt hånden under boliginvesteringerne de senere år. Den situation vil fortsætte i år. For det første vil reparationer efter stormskaderne fra Allan og Bodil trække op i årets boliginvesteringer⁶. For det andet skønnes renoveringen af almene boliger at stige med ½ mia.kr. i år⁷. For det tredje kan lukningen af BoligJob-ordningen give anledning til en vis hamstringseffekt frem mod slutningen af 2014, da ordningen formentlig ikke fortsætter.

Nybyggeriet forventes også så småt at røre på sig i år. For det første forventes antallet af påbegyndte almene boliger at vokse fra 2.800 stk. i 2013 til 4.300 stk. i 2014⁸. For det andet er der, ifølge regeringen, fle-

re tegn på, at tilpasningen i det private boligbyggeri nu er ved at være tilendebragt. I takt med, at fremgangen på boligmarkedet bliver mere robust, ventes nybyggeriet derfor gradvist at tage til fra det aktuelt meget lave niveau. Konkret venter regeringen, at boligpriserne vil stige 2½ pct. pr. år i både 2014 og 2015. Da der historisk har været en stærk sammenhæng mellem boliginvesteringerne og boligpriserne (i forhold til prisen på at bygge nyt), vil fremgangen på boligmarkedet trække boliginvesteringer med sig. Det er dog uvist, hvor meget denne opblomstring når at trække i år, men til næste år vil det blive den primære drivmotor.

At boliginvesteringerne vokser mindre i 2015 end i 2014 afspejler, at flere ekstraordinære forhold fal-

⁶ Dansk Byggeri vurderer, at reparation af stormskader vil øge bygge- og anlægssektorens produktion med 7 mia.kr. I gennemsnit har forbruget i produktionen udgjort 62 pct. af produktionsværdien. Med en gennemsnitsberegning vil Allan og Bodil altså øge bygge- og anlægssektorens BVT med 7mia.kr.*(1-0,62) = 2½ mia.kr.

⁷ Dansk Byggeri, konjunkturvurdering februar 2014

der bort. For det første vil stormskaderne fra Allan og Bodil her være færdigrepareret. For det andet forventes lukningen af BoligJob-ordningen ved årsskiftet 2014/15 at trække ned. Hvor meget lukningen af BoligJob-ordningen vil trække ned i 2015, afhænger af hvor meget ordningen i første omgang er benyttet. Regeringens seneste prognose forudsætter de forventede effekter fra Vækstplan DK. Det vil sige et niveauløft til investeringerne på 1,5 mia.kr. pr. år. Nye informationer fra Skatteministeriet vidner dog om, at ordningen er benyttet betydeligt mindre end forventet⁹. I så fald vil nedgearingen i boliginvesteringsvæksten ikke blive så stor.

At boliginvesteringerne overhovedet vokser i 2015 skyldes, at den underliggende opblomstring i nybyggeriet her for alvor ventes at tage fat. Herudover er der en forventning om, at nybyggeriet af almene boliger vil tiltage fra 4.300 til 6.000 stk., samtidig med at reoveringen af de almene boliger vil øges ca. ½ mia.kr¹⁰. I 2015 vil hovedreparationerne altså trække mærkbart ned, mens det er nybyggeriet, der sikrer en samlet positiv vækst. De seneste års situation vil altså vendes på hovedet.

Investeringerne i anlæg og øvrige bygninger ventes at vokse 3,9 pct. i 2014 og derefter aftage -0,1 pct. i 2015.

DÆMPET BEHOV FOR ERHVERVSBYGGERI

Med spirende fremgang i dansk økonomi er der udsigt til en mindre vending i det underliggende erhvervsbyggeri, der har ligget ekstremt lavt de senere år. I byggeboomt frem til krisen blev der simpelthen bygget mere, end dansk økonomi nu har behov for. Det store antal ledige "erhvervslokaler" lægger en naturlig dæmper på behovet for at bygge nyt, og erhvervslivets bygge- og anlægsinvesteringer ventes derfor underliggende set ikke at vokse i 2014, mens det i 2015 begynder at gå lidt fremad igen. Derud-

over trækker en række store offentligt kontrollerede anlægsprojekter op i erhvervsinvesteringerne. Det drejer sig bl.a. om Femern Bælt-forbindelsen og Metro-City-ringen.

Efter et mærkbart bidrag fra de offentlige bygge- og anlægsinvesteringer i 2014 forventes de at trække mærkbart ned igen i 2015. Udviklingen må ses som en del af en fremadrettet strammere finanspolitisk kurs, der må kræve betydelige fald på visse områder for at give plads til samtidig øgede offentlige investeringer i supersygehuse, uddannelsesinstitutioner mm., der nemlig har en klar positiv profil frem mod 2015, jf. nedenfor.

Samlet lægger regeringens prognose fra maj 2014 op til relativt afdæmpede vækstrater på bygge- og anlægsområdet, herunder en behersket beskæftigelsesfremgang. Udviklingen set over begge år ligger nogenlunde i tråd med forventningerne i AE's prognose fra marts 2014, mens Dansk Byggeris konjunkturprognose fra februar 2014 er noget mere pessimistisk angående 2015. Vurderingen er her, at både bygge- og anlægsaktiviteten samt beskæftigelsen vil falde i 2015 som følge af bortfald af stormreparationerne samt afskaffelsen af boligjob-ordningen.

Større bygge- og anlægsinvesteringer frem mod 2020

I takt med en ventet konjunkturnormalisering i årene frem mod 2020 forventes de private investeringer i anlæg, boliger og øvrige bygninger at tiltage gradvist. Hvad angår de offentligt ejede og offentligt kontrollerede større projekter er det vanskeligt at få et tilbunds gående detaljeret overblik. Et bud kan dog fås enten via den såkaldte Leo Larsen-rapport eller Dansk Byggeris opgørelser.

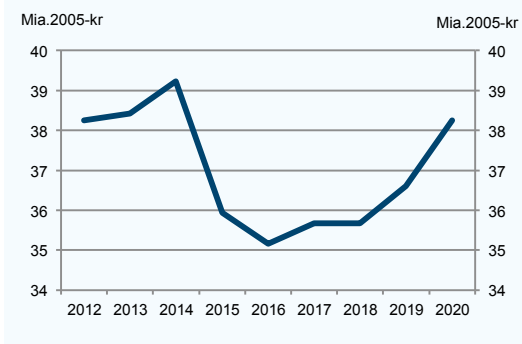
Ud fra de planlagte niveauer (Konvergensprogrammet 2014) ser de offentlige investeringer ikke umiddelbart ud til at bidrage nævneværdigt frem mod 2020. Som det fremgår af figur 17.A, ventes de offentlige

⁹ Ifølge Skatteministeriet udgør udgifterne til ordningen ca. ¾ af det i Vækstplan DK skønnede mindreprovenu. Om det betyder, at mindreprovenuet nu kun dækker over "dødvægtstabet", således at ordningen rent faktisk ikke har haft aktivitetsvirkning, er uvist. Det er dog sikkert, at informationerne peger i retning af en mindre aktivitetsvirkning end de 1,5 mia.kr. pr. år forudsat i Vækstplan DK. Kilde: "BoligJobbidrag benyttes mindre end forventet", Skatteministeriet, aktuelle skattetal, 23. maj 2014.

¹⁰ Dansk Byggeri, konjunkturvurdering februar 2014

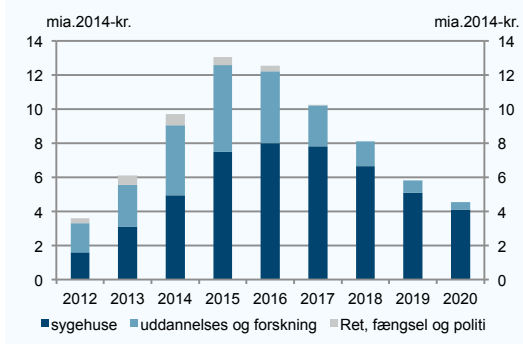
investeringer at nå et relativt højt niveau i 2014, hvorefter investeringerne vil falde mærkbart og forblive lave til og med 2018. I 2019 og 2020 vil de offentlige investeringer på ny vokse. Opgørelsen skelner dog ikke mellem investeringer i bygninger og anlæg og investeringer i maskiner, inventar, transportmidler, software mv. Sammenlignet med figur 17.B, går profilen på de offentlige investeringer i flere år modsat det offentlige institutionsbyggeri. Ifølge Dansk Byggeri vil institutionsbyggeriet toppe i 2015/2016 og ventes derefter gradvist at aftage frem mod 2020.

Figur 17.A. Samlede offentlige investeringer

Kilde: AE på baggrund af Regeringens Konvergensprogram 2014.

Figur 17.B. Større investeringer i offentlige institutioner

Kilde: AE på baggrund af Dansk Byggeri.

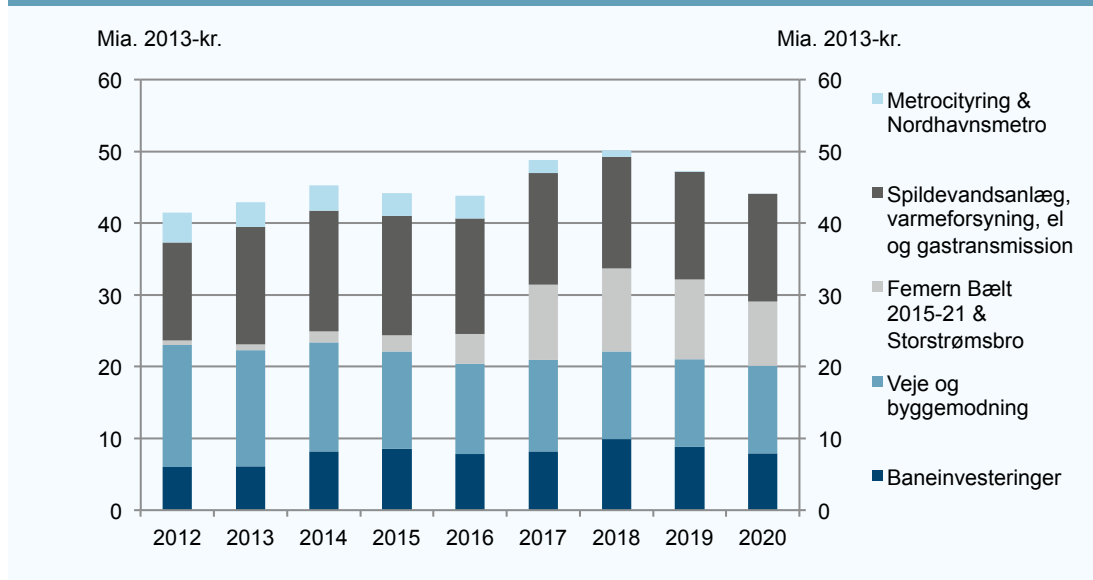
Kigger man på udviklingen i de større offentligt ejede anlægsinvesteringer (veje, kommunal byggemodning, kommunale anlæg og baneinvesteringer mv.) frem mod 2020, er der heller ikke noget, der tyder på en aftagende profil de kommende år. Det viser figur 18 (to nederste søjler). Udviklingen i de samlede offentlige investeringer (figur 17.A) må altså afspejle, at investeringer i maskiner mv. og/eller andet offentlig byggeri (fx energirenovering) trækker mærkbart ned.

Som det fremgår af figur 18, er den samlede investeringsprofil for de offentligt ejede eller kontrollerede større anlægsprojekter nogenlunde uændret frem mod 2016. Herefter vil arbejdet på Femern Bælt-forbindelsen løfte anlægsinvesteringerne op på et topniveau omkring 50 mia.kr. i 2018, hvorefter det vil falde tilbage igen. Der er sammenlignet med 2012 og 2013 ikke tale om nogen ekstraordinær stor stigning i de store

anlægsarbejder de kommende år. Leo Larsen-rapporten (september 2013)¹¹ går i dybden med effekterne fra mange af de større infrastrukturprojekter og offentligt ejede byggeprojekter ud i tid. Ifølge rapporten vil projekterne løfte efterspørgslen efter arbejdskraft fra 9.300 personer i 2013, til 11.500 personer i år, 13.500 personer i 2015 og godt 14.000 personer i 2016, hvor det topper. Af den samlede efterspørgsel vurderer udvalget, at efterspørgslen på VVS'ere stiger fra 300 personer i 2013 til 700 personer i 2015/2016, hvorefter den falder igen. Det viser tabel 5.

¹¹ <http://bm.dk/da/Aktuelt/Pressemeddelelser/Arkiv/2013/09/Ekspertudvalget.aspx>

Figur 18. Store anlægsarbejder

Anm.: Den nye sydhavnsmetro er ikke indregnet, da profilen endnu er uklar. Forventningen er, at den først skal være færdig i 2022. Kilde: AE på baggrund af Dansk Byggeri.

Tabel 5. Arbejdskraftbehov på baggrund af de planlagte infrastrukturprojekter, Leo Larsen udv. i perioden 2013-2022.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sygehuse	2,6	3,6	3,8	4,1	4,1	2,8	1,6	1,0
Motorveje	1,8	1,6	1,5	1,3	0,0	0,0	0,1	0,1
Jernbane	1,6	2,1	2,1	1,5	1,7	1,4	1,0	0,8
Letbaner/metro	1,7	2,1	2,0	2,2	1,9	1,1	0,3	0,2
Bro og tunnel	0,5	0,5	1,5	2,2	3,2	4,2	4,2	2,8
Universitetsbyggeri	1,1	1,6	1,5	1,2	0,8	0,2	0,1	0,0
Havvindmølleparker	0,0	0,0	1,1	1,5	1,4	1,4	0,6	0,0
I alt	9,3	11,5	13,5	14,1	13,0	11,1	7,9	4,9
her af VVS'ere	0,3	0,5	0,7	0,7	0,6	0,4	0,3	0,1

Anm.: Der er tale om et udvalg af større infrastrukturprojekter. Bl.a. den nye sydhavnsmetro er ikke med. Kilde: AE på baggrund af Leo Larsen udvalget "Ekspertudvalget vedrørende infrastrukturinvesteringer og arbejdskraft og kvalifikationsbehov".

Ifølge rapporten vil der samlet set opstå mangel på VVS'ere i årene frem mod 2020. Det skal ses i lyset af en generel forventning om stigende efterspørgsel på 5.300 personer, hvoraf bygge- og anlægssektoren forventes at efterspørge 2.600 personer. Da udbuddet af VVS'ere samtidig kun forventes at stige med 1.400 personer, opstår der ifølge rapporten en mangelsituation.

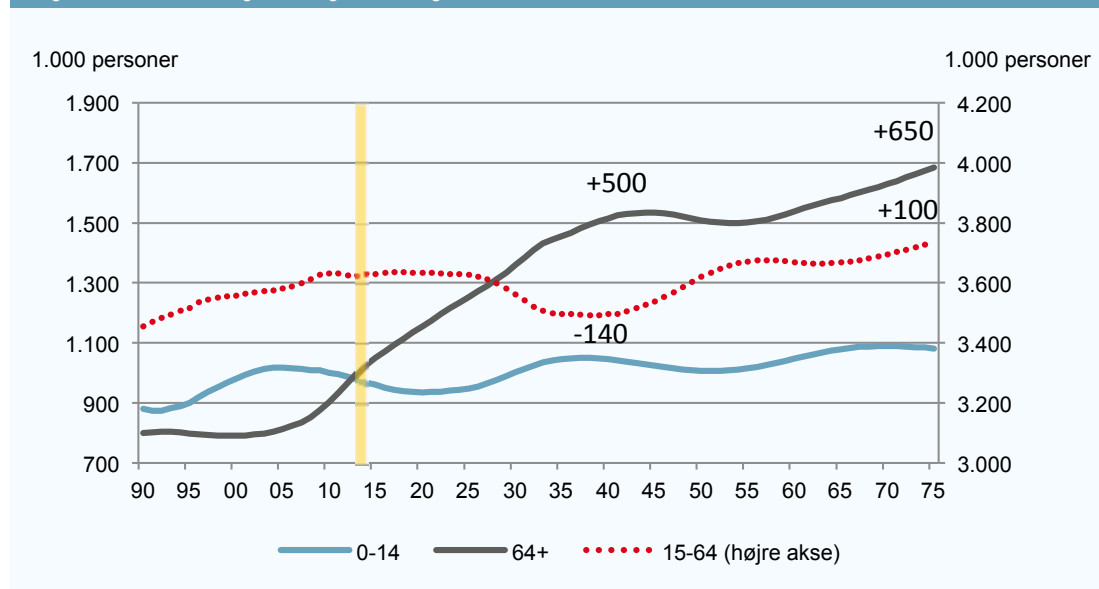
ØKONOMISK POLITIK

BAGGRUNDSTÆPPE

Der har igennem mange år – helt tilbage fra den forrige SR-regering i slut 1990'erne – været fokus på de finanspolitiske udfordringer i et perspektiv, der rakte langt udover næste valgperiode. Vi har i Danmark således været på forkant med de langsigtede udfordringer, der følger af den befolkningsmæssige udvikling med markant flere ældre, der lever længere, og

færre i de primære arbejdsdygtige aldre, se figur 1. Sammen med en forventet faldende produktion og dermed indtægter fra Nordsøen vil den befolkningsmæssige udvikling lægge et nedadgående pres på de offentlige indtægter samtidig med, at der kommer et opadgående pres på de offentlige udgifter, når vi kigger ud i tid.

Figur 1. Den befolkningsmæssige udvikling

Anm.: Figuren ser på en simpel opdeling af befolkningen på aldre og tager ikke hensyn til, at pensionsalderen vokser ud i tid.
Kilde: AE pba. Danmarks Statistik og DREAM's befolkningsprognose.

Der har med andre ord været fokus på, om de offentlige finanser var langtidsholdbare med indretningen af vores skattefinansierede velfærdssystem givet den befolkningsmæssige, udvikling der tegner sig.

Er finanspolitikken holdbar, kan vi populært sagt aflevere det velfærdssamfund, som vi kender i dag, til vores børn og børnebørn, se boks 1.

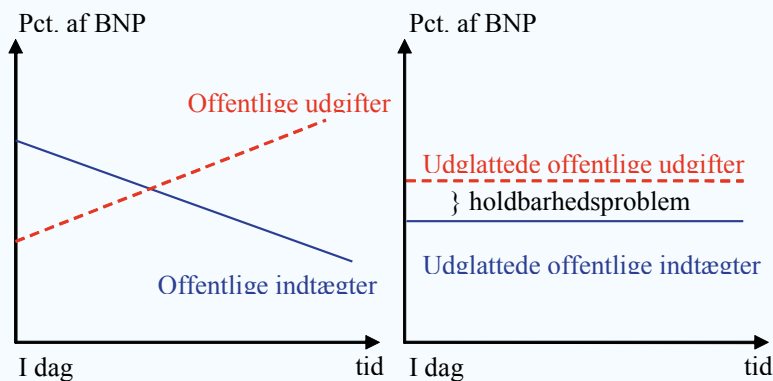
Tabel 1. Økonomien skal være holdbar, uanset om man er privatperson eller offentlig sektor

Som privatpersoner konfronteres vi med en begrænsning i vores husholdningsbudget. Over et livsforløb kan vi som udgangspunkt ikke forbruge mere end vores samlede indkomst. I perioder kan vi dog låne og opbygge en gæld, men den skal afdrages igen. Husholdningsbudgettet skal holde på langt sigt – dvs. være "holdbart". Den offentlige sektor står over for nøjagtig samme problemstilling som privatpersoner.

Den offentlige sektor skal også overholde sit "husholdningsbudget". Man siger, at finanspolitikken er holdbar, hvis den offentlige sektor kan afdrage den nuværende offentlige (netto)gæld og samtidig betale sine forventede regninger til service, pensioner mv. i fremtiden med indtægterne fra primært skat. Da nettogælden i dag er tæt på nul, så er regnestykket mere simpelt, nemlig at udgifter og indtægter i gennemsnit skal være lige store fremover. Er finanspolitikken uholdbar, vil det på et tidspunkt blive nødvendigt at reducere udgifterne eller øge indtægterne, for at gælden ikke eksploderer. Er finanspolitikken derimod overholdbar, vil det offentlige opbygge en formue, der vokser mere og mere.

Langsigtede fremskrivninger af de offentlige indtægter og udgifter inddrager udviklingstræk, som vil optræde med en vis sikkerhed. Det drejer sig bl.a. om aldringen af befolkningen, arbejdsudbuddet med gennemførte reformer bl.a. som følge af velfærdsaftalen fra 2006, de private pensionsordningers stigende udbredelse og det skjulte skatteaktiv i forbindelse med, – at pensionerne kommer til udbetaling og beskattes samt prognoser for oliereserverne i Nordsøen, som på et tidspunkt vil være udtømte.

Holdbarhedsindikatoren giver med ét tal en vurdering af størrelsen af denne udfordring ved at tilbageregne alle fremtidige indtægter og udgifter (ekskl. renteudgifter) til "nutidskroner" i dag og sammenholde det med gælden i dag. Simpelt kan man sige, at alle offentlige indtægter og udgifter tilbageregnes til i dag, for derefter at blive glattet ud i tid igen. Er de "udglattede" offentlige udgifter større end indtægterne, er finanspolitikken uholdbar, se figur A. Er de "udglattede" indtægter større end udgifterne, er finanspolitikken holdbar, figur B. I det sidste tilfælde kan man tale om, at der er et "finanspolitisk råderum".

Figur A.
Uholdbare offentlige finanser

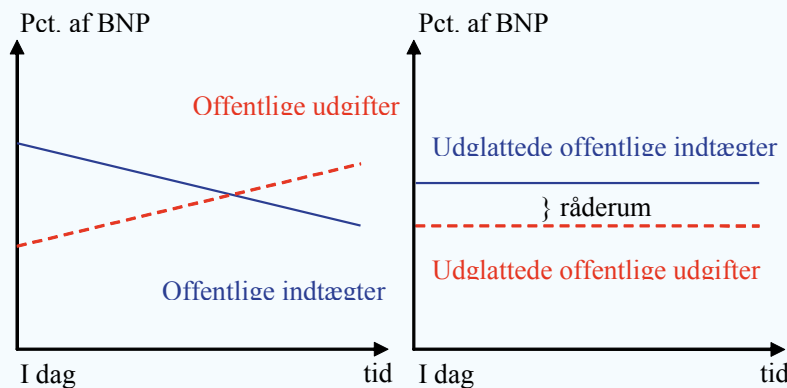
Tabel 1. Økonomien skal være holdbar, uanset om man er privatperson eller offentlig sektor

Holdbarhedsindikatoren kan oversættes til, at banken regner på, om en privat familie er solvent – dvs. om værdierne matcher forpligtelserne – når man står og skal optage et huslån. Husholdningen kan godt få lov til at optage et lån, hvis fremtidige forventede indtægter kan dække de fremtidige forventede udgifter samt renter og afdrag på lånet. En husholdning, der optager et huslån, vil typisk have gæld i de næste 30 år frem, men husholdningen er solvent, ellers ville den ikke kunne optage lån.

Tilsvarende kan den offentlige sektors økonomi være holdbar eller solvent, selvom der budgetteres med underskud og ligefrem stigende gæld, når vi kigger længere ud i tid. Det kræver blot, at de fremtidige forventede indtægter er tilstrækkeligt store til at finan-

siere både løbende udgifter og gæld. At køre med underskud og stigende gæld i en årrække er altså ikke nødvendigvis et holdbarheds / solvensproblem, men et likviditetsproblem, dvs. om indtægter og udgifter på alle tidspunkter matcher hinanden.

Privatøkonomisk holdbarhed adskiller sig dog på et punkt fra finanspolitisk holdbarhed. Da enkeltpersoner har en endelig levetid, er det nødvendigt, at hele gælden er afdraget, inden vedkommende dør, for at det kan siges at være holdbart. For den offentlige sektor gælder blot, at gældskvoten (dvs. den offentlige nettogæld i pct. af BNP) er konstant på langt sigt, da generationerne har uendelig tidshorisont. En holdbar udvikling er således et spørgsmål om en rimelig fordeling mellem forskellige generationer.

Figur B.
Holdbare
offentlige finanser

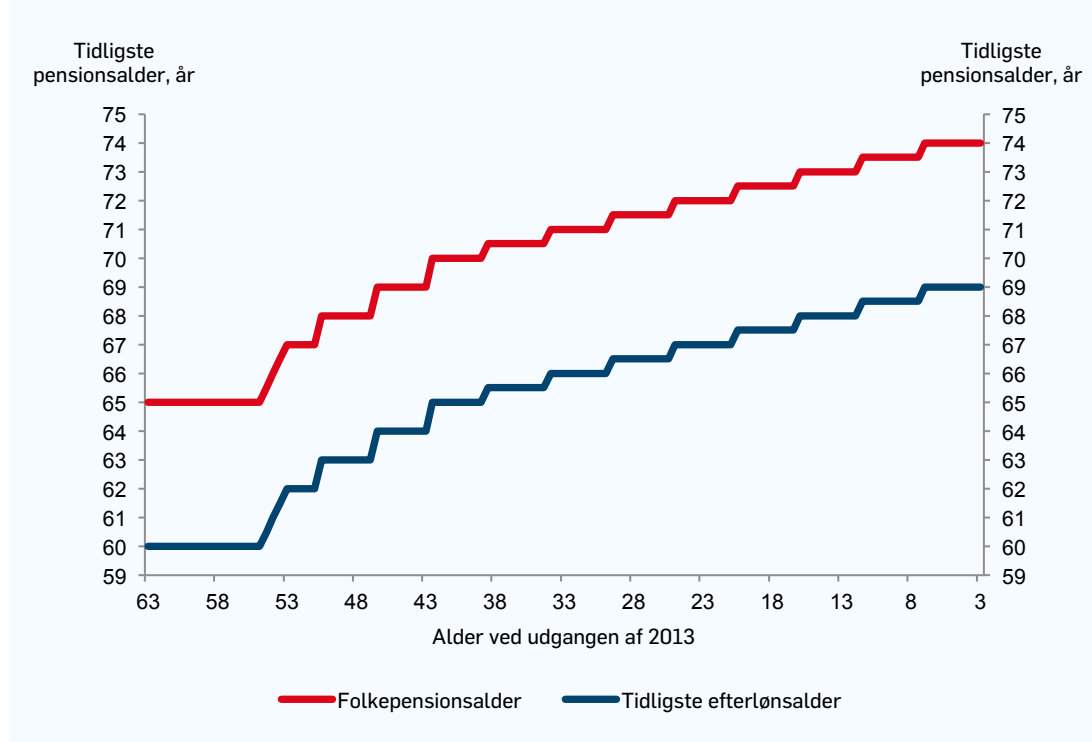
Tilbage i 2006 vurderede Finansministeriet, at der var et finanspolitisk holdbarhedsproblem på ikke mindre end 63 mia.kr. Der var med andre ord en enorm ubalance mellem de offentlige indtægter og de offentlige udgifter ud i tid. Da det er svært at gøre noget ved den befolkningsmæssige udvikling, er der groft fortsat tre håndtag man kan hive i for at lukke hullet:

1. Offentlige besparelser,
2. Skattestigninger eller
- 3 Reformer, der sikrer større skatteindtægter via flere i arbejde (eller flere arbejdstimer) og færre på overførselsindkomst.

Det var netop i lyset af den befolkningsmæssige udvikling, og det faktum at vi lever længere og længere, at man indgik "Velfærdsaftalen", hvor et bredt flertal i Folketinget i 2006 blev enige om at løfte både efterløns- og folkepensionsalderen betydeligt fra 2019 og frem. Udover en række specifikke løft i pensions-

aldrene, skal de med tiden stige i takt med, at vi lever længere, således at et ekstra leveår giver et ekstra år på arbejdsmarkedet. Velfærdsaftalen, der altså gik reformvejen, sikrede tilbage i 2006, at finanspolitikken var holdbar ved hjælp af et markant løft i pensionsalderne ud i tid. Dette er illustreret i figur 2.

Figur 2. Efterløns- og pensionsalder efter 2006-velfærdsreformen

Anm.: Alderen er rykket 3 år, sammenlignet med kilden.

Kilde: AE pba. Finansudvalgets spørgsmål nr. 84 (Alm. del – § 7) af 1. februar 2011.

GENOPRETNINGSPAKKEN

Efter Velfærdsaftalen bevirkede den økonomiske politik, hvor VKO gennemførte ufinansierede skattelettelser, herunder skattestoppet, samtidig med at de offentlige forbrugsudgifter skred år efter år, at der igen opstod et finanspolitisk holdbarhedsproblem. Oveni det kom krisen, der for alvor startede i 2008, og gav yderligere skade på de offentlige finanser. Finansministeriet vurderede i begyndelsen af 2009, at der var et nyt finanspolitisk holdbarhedsproblem på 24 mia.kr.

I lyset af

1. holdbarhedsproblemet,
2. at man i starten af 2010 ventede et offentligt underskud på 95 mia.kr. for 2010, samt underskud helt frem til og med 2013, der lå på den forkerte side af EU's kritiske grænse, hvorfor vi (i juli 2010) fik en henstilling fra EU, om at forbedre de offentlige finanser
3. at man vurderede, at krisen (tilbage i 2010) var ved at være lagt bag os¹ gennemførte VKO den såkaldte "genopretningspakke". Her blev skatterne øget, der blev sparet på de offentlige udgifter, styringen af de kommunale udgifter blev strammet op med økonomiske sanktioner, dagpengeperioden blev halveret, der blev sat loft over fradraget for fagforening mm. Se boks 2.

Boks 2. Hovedelementer fra Genopretningspakken, maj 2010

- Styrkelse af de offentlige finanser med 24,5 mia. kr. i 2011-2013.
- De offentlige driftsudgifter vokser kun med pris- og lønudvikling i 2011-2013.
- Styrket kommunal budgetstyring med indførelse af stærke økonomiske sanktioner i tilfælde af budgetoverskridelser.
- Planlagt forhøjelse af topskattegrænsen i 2011 udskydes i tre år til 2014.
- Loft over fradrag for faglige kontingenter på 3.000 kr. årligt.
- Den automatiske regulering af beløbsgrænser for skatter mv. suspenderes i 2011-2013.
- Dagpengeperioden halveres fra 4 til 2 år, og genoptjeningskravet udvides til 52 ugers fuldtidsbeskæftigelse inden for 3 år.
- Der sker en omprioritering af offentlige udgifter for sammenlagt 10 mia. kr. Herunder bl.a. en beskæring af ulandsbistanden og besparelser på uddannelsesområdet.
- Der indføres en grænse for en maksimal udbetaling af børnepenge på 35.000 kr. om året.

Kilde: AE, LO og Danmarks Statistik.

"Genopretningspakken" betød, at Finanspolitikken igen stort set var holdbar tilbage i 2010. Samtidig forventede man - ruset for konjunkturudvikling mv. - balance på de offentlige finanser i år 2015, ligesom de finanspolitiske stramninger var tilstrækkelige til at indfri kravene fra EU, hvor vi havde fået en fejlagtig² henstilling.

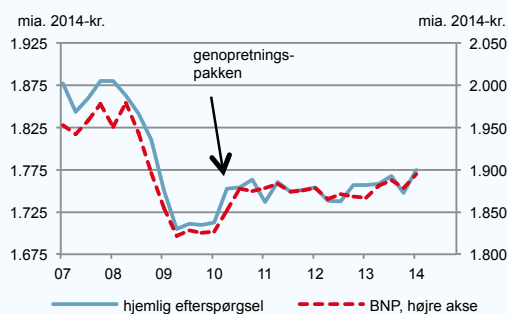
Genopretningspakken løste altså ikke kun den "umiddelbare kriseregning", som tidligere Statsminister Lars Løkke Rasmussen har fremstillet det i debatten, men pakken løste ligeledes den langsigtede regning, fordi besparelserne mv. havde permanent karakter.

¹ Se GenopretningsPakken " Danmark ud af krisen – regningen betalt", fra maj 2010

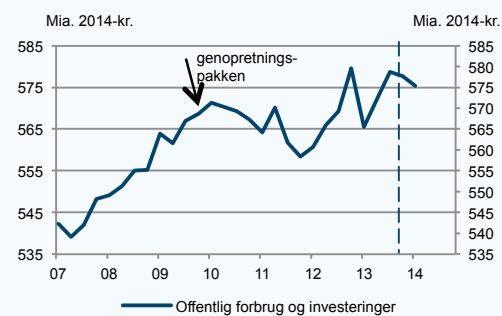
² Det offentlige underskud landede i 2010 nemlig ikke på 95 mia.kr. (5½ pct. af BNP), men på knap 48 mia.kr. svarende til 2,7 pct. Samtidig er det kun i 2012, hvor der ekstraordinært blev udbetalt 28½ mia.kr. fra efterlønsordningen, at vi har ligget på den forkerte side af EU's kritiske 3-pct.grænse.

Genopretningspakkens bevirkede imidlertid også, at væksten gik i stå. Der havde ellers været pænt gang i den igen i nogle kvartaler efter vi ramte bunden i 2009, men så bremsede den hjemlige efterspørgsel og gik helt i stå på et underdrejet niveau. En del af forklaringen på denne opbremsning er udviklingen i den offentlige efterspørgsel, der ikke alene bremsede op, men også faldt i forbindelse med genopretningspakken. Det viser figur 3A og 3B.

Figur 3A. BNP og hjemlig efterspørgsel

Figur 3B. Offentlig efterspørgsel

Anm.: Kvartalsvise nationalregnskabsstal opregnet til årsniveau.

Kilde: AE pba. Danmarks Statistik

NY KRISEREGNING OG NYE PEJLEMÆRKER

Men "regningen" var alligevel ikke betalt. Det stod klart i Statsministerens nytårstale 1. januar 2011, hvor Lars Løkke foreslog, at afskaffe efterlønnen og samtidig fremrykke det tidspunkt, hvor folkepensionsalderen skulle øges.

Udspillet i regeringens forslag til tilbagetrækningsreform "Vi kan jo ikke låne os til velfærd" markerede et nyt skifte for fokus i den økonomiske politik. Det hed således indledningsvis, at

"Den offentlige økonomi hænger ikke sammen".

"Der kommer til at mangle arbejdskraft"

Man mente det var nødvendigt med flere reformer, fordi der på trods af "genopretningspakken", var udsigt til flere årtier, hvor de offentlige underskud ville stige. Vurderingen var, at de store underskud ville gøre Danmark sårbar over for udviklingen på de internationale finansielle markeder. Skræmmebilledet var, at en række EU-lande havde oplevet markante rentestigninger, fordi de ikke havde styr på de offentlige finanser og ikke havde handlet i tide. Disse lande stod nu med nærmest uoverskuelige finanspolitiske udfordringer.

Der blev med andre ord tegnet et billede af, at dansk økonomi var på mod afgrunden igen, med en slet skjult trussel om, at renterne ville stige, hvis ikke man greb yderligere ind og forbedrede de offentlige finanser markant.

I den første 2020-plan fra april 2011 (Reformpakken 2020 – Kontant sikring af Danmarks velfærd) stod det klart, at strategien for at sikre en troværdig udvikling i de offentlige finanser nu ikke længere kun var finanspolitisk holdbarhed, men også som noget nyt balance på de offentlige budgetter i 2020. Det krævede ud over initiativerne fra genopretningsaftalen (for ca. 24 mia.kr.) yderligere nye initiativer, der forbedrede de offentlige finanser med 23 mia.kr. frem mod 2020³.

Samtidig vurderede Finansministeriet, at vi i begyndelsen af 2011 havde et nyt holdbarhedsproblem på 7 mia.kr. Med andre ord var kriseregningen endnu engang vokset. Man vurderede, at selv hvis vi igen fik

lukket holdbarhedsproblemet, ville vi stå med så store offentlige underskud og stigende gæld ud i tid, at det ikke kunne opfattes som troværdigt på de finansielle markeder.

Uden nye initiativer kunne vi med dårlige konjunkturer se frem til underskud, der var større end de 3 pct., der er EU's kritiske grænse³. Det er på den baggrund, at Danmarks mellemfristede mål for den strukturelle saldo – det såkaldte "Medium Term Objective" (MTO) – i henhold til EU's Stabilitets- og Vækstpagt ikke måtte være under $-\frac{1}{2}$ pct. af BNP.

Udover en tilbagetrækningsreform, der gradvist fjernede efterlønnen og samtidig fremskyndede stigningerne i pensionsaldrene, ville VK-regeringen fylde hullet op med en SU-reform og Reform af førtidspension og fleksjob. Vurderingen var, at man med disse tre reformer kun ville mangle ca. 2 mia.kr. – penge man mente at kunne finde over forsvarsbudgettet.

I maj måned 2011 indgik VK-regeringen aftalerne bag "Reformpakke 2020".

Først og fremmest indgik man en aftale med Dansk Folkeparti og de Radikale om en tilbagetrækningsreform, hvor man fremrykkede forhøjelsen af efterlønsalderen, så den startede allerede i 2014. Efterlønsperioden blev afkortet til tre år, og modregningsreglerne i efterlønnen blev skærpet betydeligt. Samtidig blev der åbnet for muligheden om skattefrit at få udbetalt sin efterlønsopsparing fra 2012.

Med aftalen om senere tilbagetrækning gik man altså yderligere ud af reformvejen og forventede alene herfra en øget beskæftigelse på 65.000 personer frem til 2020.

Den anden del af "Reformpakke 2020" var den såkaldte "To streger under facit", hvor VK-regeringen, sammen med Dansk Folkeparti og Pia Christmas-Møller blev enige om at løse den resterende udfordring på 5 mia. kr. ved at gennemføre effektiviseringer i forsvaret, en reduktion af Danmarks betaling til EU, en målretning af fleksjobordningen, en omlægning af SU'en, så de unge gennemfører deres

³ Se Reformpakken 2020 – Kontant sikring af Danmarks velfærd

⁴ Stabilitets- og Vækstpagten.

uddannelser hurtigere, indførelse af optjeningsprincipper samt ved en nemmere og hurtigere udbetaling af 5. ferieuge. Derudover blev man enig om at skærpe de økonomiske sanktioner over for kommunerne for i fremtiden at undgå kommunale budgetoverskridelser. Endelig tilkendegav man, at der fremover skulle indføres 4-årige budgetlofter, dvs. udgiftslofter for de offentlige udgifter i stat, kommuner og regioner, der skulle være med til at sikre, at de offentlige udgifter ikke skred, og at målsætningen om balance på de offentlige finanser kom hjem i 2020.

De to delelementer blev vurderet til at give 23,7 mia.kr. til den offentlige saldo, hvilket sammen med Genopretningspakken gav en samlet forbedring af de offentlige finanser på 47,7 mia.kr. Dermed var der også skabt plads til, at det offentlige forbrug kunne vokse med ca. 0,8 pct. om året i 2014-2020.

Den finanspolitiske holdbarhed blev forbedret med ca. 0,6 pct. af BNP svarende til 11 mia. kr. Sammenlignet med vurderingen tidligere i 2011 skulle finanspolitikken med andre ord igen være holdbar med ca. 4 mia.kr.⁵

Som sidste element i "Reformpakke 2020" skal nævnes indførelse af Bolig-Jobordningen, hvor der blev indført et skattefradrag for "hjælp og istandsættelse i hjemmet" på maksimalt 15.000 kr. årligt per voksen i en husholdning. Ordningen blev indført per 1. juni 2011.

Flere af de ovenstående reformer nåede imidlertid ikke at blive vedtaget til lov i Folketinget. I oktober 2011

var der folketingsvalg, og vi fik en ny S-SF-R-regering.

Op til valget forsøgte S og SF med "Fair løsning 2020" at angive en alternativ vej til, at nå de nye finanspolitiske mål, så man kunne undgå de facto afskaffelse af efterlønnen, ligesom man ville rulle dele af genopretningspakken tilbage fx loft over fradrag for fagligt kontingent, og så der samtidig var plads til større vækst i den offentlige velfærd. Her var omdrejningspunktet, at alle skulle arbejde nogle flere timer (de såkaldte 12 minutter), skatterne skulle hæves, ligesom der skulle laves reformer rettet mod bedre integration og lavere ledighed. Den øgede arbejdstid skulle forhandles hjem via trepartsforhandlinger med arbejdsmarkedets parter, hvor også dagpengesystemet skulle moderniseres i lyset af den forkortede dagpengeperiode.

NY REGERING - SAMME RAMMER FOR DEN ØKONOMISKE POLITIK

Efter et længere forhandlingsforløb i "det sorte tårn" fik Danmark 3. oktober 2011 en ny regering. S og SF havde ikke flertal uden de radikale, hvilket klart kom til udtryk i det nye regeringsgrundlag. I forhold til den økonomiske politik blev tonen her slået an ved at fastslå, at udgangspunktet for regeringen var "VK-regeringens økonomiske politik i bredeste forstand, herunder genopretningsaftalen og forårets aftaler herunder tilbagetrækningsreformen".

Dog ønskede man at sætte gang i økonomien med

2020

⁵ Kilde: Konvergensprogram 2014

en kickstart, der skulle fremrykke investeringer for i alt ca. 10 mia. kr. Desuden ønskede man at etablere en grøn tilskudsordning til energirenovering af boliger i 2012 og 2013, som afløser for bolig-jobordningen. Sammenholdt med den tidligere regering løftede man ambitionerne for reformer, der kunne skaffe penge til statskassen, så der ud over balance i 2020 også var råd til nye initiativer.

Det var således målet, at der skulle laves nye arbejdsmarkedsreformer, der kunne løfte arbejdsuddet yderligere svarende til 55.000 personer, hvorved der kunne frigives 14 mia. kr. Disse penge kunne så bruges frem mod 2020 uden at komme på kant med de finanspolitiske mål, der var overtaget fra VK og uden at sænke ambitionerne for væksten i den offentlige sektor frem mod 2020.

Det var bl.a. trepartsforhandlinger, der via øget arbejdstid skulle skaffe ekstra arbejdsudbud svarende til ekstra 20.000 personer frem mod 2020. Herved kunne der frigives 4 mia. kr., der i finanspo-

litikken skulle prioriteres til arbejdsmarkeds- og uddannelsesinitiativer. Det var reformer af aktivering, kontanthjælp, førtidspension mv, samt en skattereform der samlet skulle øge arbejdsuddet svarende til 35.000 personer, så der kunne frigives 10 mia. kr. Råderummet herfra skulle finansiere forbedringer af velfærd, social indsats og et løft i uddannelserne og forskningsindsatsen. Pengene skulle dog disponeres efter et "forsigtighedsprincip", således at forbedringer først kan gennemføres, når finansieringen er tilvejebragt.

Endelig var der ambitioner om, at produktivtetsvæksten skulle øges, at markant flere unge skulle uddannes, at uligheden skulle begrænses og fattigdommen mindskes. Samtidig udså man tidspunktet for udløbet af dagpengeperioden med et halvt år. Allerede på dette tidspunkt kunne man ane, at langt flere end de 2.000-4.000 personer, som den tidligere regering regnede med, ville falde ud. Boks 3 ser nærmere på de økonomiske elementer i regeringsgrundlaget.

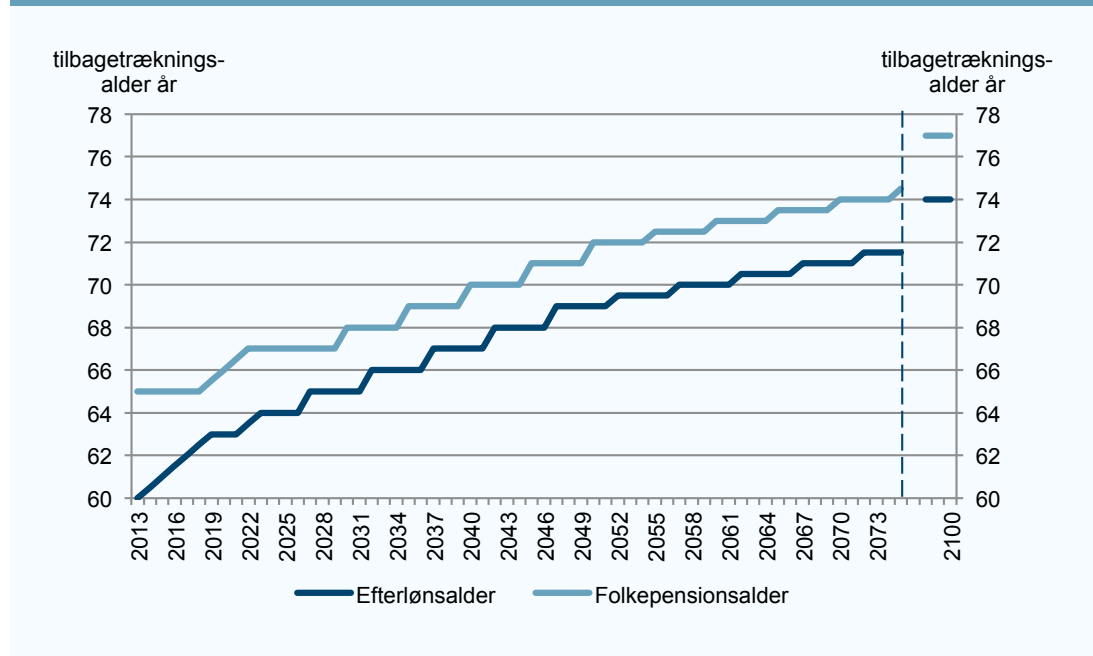
Figur 3A. BNP og hjemlig efterspørgsel

En troværdig og ansvarlig økonomisk politik

- Saldomålsætning 2020: Den strukturelle offentlige saldo skal i 2020 mindst være i balance.
- Efterlevelse af EU's Stabilitets- og Vækstpagt og af EU's henstilling om en strukturel forbedring af den offentlige saldo med 1 ½ pct. i 2011-2013.
- Holdbarhed: Den såkaldte holdbarhedsindikator (HBI) skal altid være positiv.
Offentlig gæld: Regeringens økonomiske politik skal sikre en bred sikkerhedsafstand til kravene i EU's Stabilitets- og Vækstpagt.
- Arbejdsudbuddet skal øges strukturelt med 135.000 personer frem mod 2020, så der er grundlag for vækst og økonomisk råderum til nye initiativer:
 - gamle 80.000 personer fra tilbagetrækningsreform og genopretningsaftale (65.000 + 15.000),
 - nye 55.000 personer fra nye initiativer svarende til 14 mia.kr.
 - 20.000 personer fra Trepert svarende til 4 mia.kr., der skulle reserveres til arbejdsmarkeds- og uddannelsesinitiativer i bredeste forstand
 - 28.000 personer fra svarende til 7 mia.kr. via reformer af aktivering, kontanthjælp., fleksjob, førtidspension, international rekruttering, uddannelse, forebyggelse, integration
 - Fuldt finansieret skattereform 7.000 personer svarende til 3 mia.kr.
 - Ekstra finansiering i 2012 og 2013 på 5 mia. kr. via øgede skatter og afgifter samt omlægning af erhvervsstøtten
- Desuden finansieret afskaffelse af multimedieskatten og forsøg på finansieret afskaffelse af iværksætterskat.
- Lønkonkurrenceevne: Danmark skal forbedre sin lønkonkurrenceevne over for udlandet.
- Produktiviteten skal øges, så Danmark kommer tættere på toppen i OECD.
Der nedsættes en produktivitetskommission.
- Investeringer i forskning og uddannelse. 95 pct. af en ungdomsårgang skal have ungdomsuddannelse. 60 pct. af en ungdomsårgang skal have en videregående uddannelse i 2020. 25 pct. af en ungdomsårgang skal have en lang videregående uddannelse i 2020. Samtidig skal flere unge gennemføre en erhvervsuddannelse - gerne som et skridt til en videregående uddannelse. Desuden er det nødvendigt at forbedre mulighederne for at ufaglærte senere i livet kan tage en kompetencegivende uddannelse.
- Regeringen lægger vægt på at begrænse uligheden. Regeringen vil måles på at mindske fattigdommen og sikre reelt lige muligheder.
- De politisk fastsatte udgiftsrammer skal overholdes og overskridelser af de vedtagne flerårige budgetter undgås. Regeringen vil derfor blandt andet foreslå en budgetlov, som indfører udgiftslofter for stat, kommuner og regioner, og igangsætte initiativer, der optimerer anvendelsen af offentlige ressourcer, f.eks. igennem afbureaukratisering og regelforenklinger
- Regeringen vil udskyde tidspunktet for udløbet af dagpengeperioden med op til et halvt år for ledige, som opbruger dagpengeretten i 2. halvår 2012, fordi de med genopretningspakken fra 2010 fik afkortet deres igangværende periode med dagpenge.

Lars Løkke Rasmussens tilbagetrækningsreform blev endeligt vedtaget i december 2011. Efterlønsalderen bliver således øget med ½ år per år startende i 2014 frem mod 2019, hvor den er 63 år. Det er også i 2019 folkepensionsalderen rykker første gang, så den allerede i 2020 er 66 år. I 2030 er efterløns- og folkepensionsalderen 65 år og 68 år, i 2040 på 67 år og 70 år i 2050 på 69 år og 72 år. Der er altså tale om meget markante stigninger i vores forventede tilbagetrækningsaldrer i takt med, at vi lever længere. Allerede i 2020'erne kan man som hovedregel kun forvente tre år på efterløn og der er meget få, der vil få udbytte af den.

Figur 4. Efterløns- og folkepensionsalder fra 2013 til år

I 2012 kunne folk melde sig ud af efterlønsordningen og få udbetalt deres indbetalte efterlønsbidrag skattefrit. Det benyttede mange flere sig af end ventet. Vurderingen var inden udbetalingen startede, at danskerne ville hæve 17½ mia. kr. Det endte med en udbetaling på 28½ mia. kr. Mens der i 2013 var godt 100.000 personer på efterløn, er det nu forventningen, at det falder til 45.000 personer i 2020⁶, mens der i 2050 kun forventes at være omkring 20.000 personer på efterløn.

HOVEDTRÆK AF DEN ØKONOMISKE POLITIK UNDER S-SF-R REGERINGEN

S-SF-R-Regeringen indgik i november 2011 finansloven for 2012 med enhedslisten. I denne indgik en "kickstart" af dansk økonomi med en planlagt fremrykning af investeringer for 10¼ mia. kr. i 2012 og 8 mia. kr. i 2013. Det var ikke kun investeringer i den offentlige sektor med veje, jernbaner og kystbeskyttelse, skoler og daginstitutioner mv., sygehuse og nyt apparatur, men også i den private sektor i form af vind og om-

⁶ Kilde: Konvergensprogram 2014

stilling til biomasse mv., en betalingsring samt i den almene boligsektor. De sidste afspejler at myndighederne også har en vis indflydelse på investeringerne i den private sektor.

Udover "Kickstarten" indeholdt Finansloven for 2012

- Afskaffelse af "fattigdomsydelserne".
- Midlertidig forlængelse af dagpengeperioden til udgangen af 2012.
- Skatte- og afgiftsstigninger på 5 mia. kr. på fedt, sukker og cigaretter.
- Ophævelse af skattefritagelsen for private sundhedsforsikringer samt afskaffelse af Multimedie-skatten.
- Afgift på husstandsdelte reklamer ligesom afgiften på NOx-forurening blev forøget.
- Indsats mod social dumping, med en styrket indsats over for udenlandske virksomheder i forhold til myndighedssamarbejde, samt bedre kontrol med og skærpet bødestraf for ulovlig cabotagekørsel.

I slutningen af januar 2012 indgik man i EU en aftale om den såkaldte "finanspagt". Den skærpede i lyset af finanskrisen og gældskrisen i Sydeuropa/Irland kravene til finanspolitikken i de enkelte EU-lande. Hovedpunkterne i pagten var, at det strukturelle budgetunderskud (dvs. de offentlige finanser rensset for konjunkturernes påvirkning og andre særlige forhold) ikke må overstige ½ procent af BNP. Målet var en skærpelse af stabilitets- og vækstpagtens krav om, at budgetunderskuddet maksimalt må være 3 pct. af BNP ligesom statsgælden i landene ikke må overstige mere end 60 procent af BNP. Budgetreglen skal skrives ind i landenes nationale lovgivninger, og landene kan blive pålagt at betale en bøde på op mod 0,1 procent af BNP, hvis de overskrides.

BUDGETLOV

Danmark, der tidligere har fulgt reglerne i vækst- og stabilitetspagten, tiltrådte finanspagten og indarbejdede bl.a. kravene i "budgetloven", der blev vedtaget

i marts 2012. Der blev sat fireårige lofter over udgifterne i stat, regioner og kommuner. Lofterne blev fastsat første gang i foråret 2013 og gældende for 2014-2017. Omdrejningspunktet var her et strukturelt underskud på maksimalt ½ pct. af BNP.

Der etableres fem lofter for de offentlige udgifter. Et statsligt loft for driftsudgifter, et statsligt loft for indkomstoverførsler, et kommunalt loft for serviceudgifter, et regionalt loft for sundhedsudgifter og et regionalt loft for udviklingsopgaver. Lofterne fastlægges for fire år ad gangen (i faste priser). Lofterne omfattes dog ikke arbejdsløshedsrelaterede indkomstoverførsler samt statslige, kommunale og regionale anlægsudgifter.

Budgetloven indebærer, at en overskridelse i statens drift i ét år medfører en tilsvarende reduktion af det statslige udgiftsloft i det efterfølgende år. Samtidig gøres det permanent, at regeringen kan reducere kommunernes bloktilskud og foretage modregning, hvis budgetter og regnskaber ikke ligger inden for de fastlagte rammer. Tilsvarende sanktioner indføres over for regionerne.

ENERGIAFTALE

I marts 2012 vedtog en forligskreds bestående af regeringspartierne, Venstre, Konservative, Enhedslisten

og Dansk Folkeparti den såkaldte Energiaftale, der havde til mål at skabe sikre rammer om Danmarks energipolitik. Aftalen dækker perioden 2012-2020 og peger frem mod regeringens langsigtede mål om at energiforsyningen i 2050 skal være 100 pct. baseret på vedvarende energi, og bidrager samtidig til at indfri Danmarks forpligtelser i forhold til EU's energi og klimamål. Aftalen indeholder blandt andet konkrete planer om udbygning af havvindmøller og ændringer i varmeforsyningsloven for at fremme omlægningen til vedvarende energi i de centrale kraftværker.

Energiaftalen har to primære finansieringskilder. For det første PSO-afgiften på elforbrug og en ny PSO-afgift på gasforbrug. PSO-afgifterne justeres løbende administrativt for at sikre finansiering til støtteordninger til vedvarende energi. For det andet indføres den såkaldte forsyningsikkerhedsafgift på energiforbrug til rumvarme, der indføres gradvist og forventes at indbringe 2,8 mia. kr. i 2020.

NYE PROBLEMER FOR DE OFFENTLIGE FINANSER

Den første status på de finanspolitiske mål efter den nye regerings tiltrædelse kom i april 2012 med "Konvergensprogram 2012". Her fremgik det, at den finanspolitiske holdbarhed endnu en gang var blevet forværret – nu med 5 mia. kr. Finanspolitikken var dermed svagt uholdbar med 1 mia. kr. Efter "tilbagebetrækningsreformen" vurderede man ellers en positiv holdbarhed på 4 mia. kr. Samtidig var vurderingen, at der uden nye reformer kun var råd til en vækst i det offentlige forbrug på 0,6 pct. om året fra 2013 til 2020 for at sikre målet om strukturel balance på de offentlige finanser i 2020. Uden nye reformer måtte man altså nedjustere væksten i det offentlige forbrug med ca. 0,2 pct. om året sammenlignet med "reformpakke 2020".

Årsagen til, at de finanspolitiske mål igen var skredet og der ikke længere var råd til den ønskede vækst i den offentlige sektor, var for det første, at en række af elementerne i "reformpakke 2020" ikke var blevet gennemført (SU, fleksjob og optjeningsprincipper mv). For det andet, at en ventet EU-rabat på 1 mia. kr. ikke

var blevet besluttet. For det tredje var kriseregningen igen vokset, idet man vurderede, at de svækkede konjunkturer og større offentlig gæld ville forøge renteudgifterne med knap 2 mia. kr. i 2020. For det fjerde var langt flere unge begyndt at studere. Da det er en underskudsforretning for de offentlige kasser i Finansministeriets regnemaskine både på kort og længere sigte (holdbarheden) koster det også. For det femte reducerede aftalerne i forbindelse med Finansloven for 2012 (afskaffelse af fattigdomsydelserne samt afgiftsstigningerne) arbejdsudbuddet, hvilket også kostede på holdbarheden og den strukturelle saldo. Endelig var indtægterne fra Nordsøen på længere sigt nedjusteret.

Vurderingen i starten af 2012 var derfor, at man for at opfylde alle målene i regeringsgrundlaget skulle fremlægge yderligere forslag med reformer og tiltag, der styrkede de offentlige finanser med 14 mia. kr. i 2020 samt løftede arbejdsudbuddet yderligere med hvad der svarede til 60.000 personer.

NY 2020-PLAN: "DANMARK I ARBEJDE"

Planen for at realisere disse mål kom med den første S-SF-R 2020-plan i maj 2012 "Danmark i arbejde". Konkret var det planen at trepartsforhandlinger skulle bidrage med 4 mia. kr. Reforme der styrkede integrationen af indvandrere, den internationale rekruttering, forebyggelse af sygefravær og en kontanthjælpsreform skulle give 3 mia. kr. Reform af førtidspension og fleksjobordningen skulle give 2 mia. kr. Tidligere færdiggørelse af uddannelse og en reform af SU skulle frigive 2 mia. kr. Endelig skulle en skattereform give 3 mia. kr.

I maj måned 2012 blev der indgået en boligaftale med en forhøjelse af landsbyggefondens renoveringsramme på ekstra 4,1 mia. kr. i 2012.

I maj måned 2012 lancerede regeringen et udspil til en skattereform også under titlen "Danmark i arbejde". Regeringens udspil bestod af forslag til forhøjelse af beskæftigelsesfradraget og topskattegrænsen, forhøjelse af ældrecheck, lavere børnecheck for høje indkomster, indeksering med prisudviklingen i

stedet for lønudviklingen for overførselsindkomster samt hurtigere sænkelse af rentefradrag. Skattereformen vurderedes at styrke de offentlige finanser strukturelt med 3 mia. kr.

Trepartsforhandlinger mellem regeringen og arbejdsmarkedets parter, der skulle skaffe øget arbejdstid og en forbedring af de offentlige finanser brød sammen i juni 2012. Dermed forsvandt en stor del af regeringens reformkrav med et slag - nemlig fremskaffelse af ekstra arbejdskraft svarende til 20.000 personer – et bidrag der på længere sigt skulle give 4 mia. kr. til de offentlige kasser.

SKATTEREFORM

I juni 2012 indgik Regeringen, Venstre og Konservative en rammeaftale om skattereform. Reformen blev dog først endelig vedtaget i september. Det primære formål med skattereformen var at nedsætte beskatningen af lønindkomst.

Aftalen indebar blandt andet: En forhøjelse af beskæftigelsesfradraget fra de daværende 4,4 pct. i 2012 til 10,65 pct. i 2022. En forhøjelse af det maksimale beskæftigelsesfradrag fra 17.900 kr. til 34.100 kr. i 2022. Indførelse af et særligt beskæftigelsesfradrag for enlige forsørgere på 6,25 pct. dog højst 20.000 kr. En gradvis forhøjelse af indkomstgrænsen for topskat med 57.900 kr. så den i 2022 bliver på 467.000 kr. Afskaffelse af "iværksætterskatten" fra 2009. Ældrechecken blev forhøjet med 4.500 kr. årligt. Pensionstillægget til folkepensionister blev forhøjet med 750 kr. årligt. Tiltag til begrænsning af "social dumping" i form af skærpede regler for såkaldt arbejdsudleje. Afskaffelse af fradrag for indbetaling til kapitalpensionsordninger og fremrykket beskatning af eksisterende kapitalpensioner ved overførsel til ny pensionsordning i 2013. Indførsel af ny pensionsordning - den såkaldte alderspension - uden ret til fradrag ved indbetaling, men til gengæld også uden beskatning og fradrag i ydelser ved udbetaling.

Reformen blev bl.a. finansieret gennem besparelser på forsvarrets område på 2,7 mia. kr., reduktion af Danmarks EU-bidrag på 1 mia. kr. fra 2014, en re-

gulering af en række afgifter, så de fremover følger prisudviklingen (delvis afmontering af skattestoppet), en reduceret regulering af overførselsindkomster i perioden 2016-23 samt aftrapning af børne- og ungeydelsen for familier med høje indkomster. Det blev skønnet, at skattereformen vil bidrage til at øge arbejdsudbuddet, svarende til en samlet varig forøgelse af beskæftigelsen på ca. 15.800 job.

REFORM AF FØRTIDSPENSION OG FLEKSJOB

I juni 2012 indgik regeringen også en aftale om en reform af førtidspensions- og fleksjobområdet med Venstre, Det Konservative Folkeparti og Liberal Alliance: Unge under 40 år kan som udgangspunkt ikke få tilkendt førtidspension. I stedet afsættes 1,2 mia. kr. om året (2020) til ressourceforløb målrettet den enkeltes behov og fleksjobordningen målrettes, så også personer med meget begrænset arbejdsevne kan

få glæde af ordningen. Reformen forventedes at bidrage positivt til de offentlige finanser med 1,9 mia. kr. i 2020 efter modregning af de afsatte midler til ressourceforløb. Pengene i aftalen øremærkes til medfinansiering af regeringens uddannelses- og forskningsmålsætninger.

AFSKRIVNINGSVINDUE

I juni 2012 indgik regeringen en aftale med Enhedslisten, Venstre, Dansk Folkeparti, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti om at afskrivningsgrundlaget øges med 15 pct. for nye driftsmidler bortset fra personbiler og skibe der erhverves i perioden 30. maj 2012 til 31. december 2013. Det såkaldte "investeringstvindue" skal øge tilskyndelsen til at fremrykke og øge de erhvervsmæssige investeringer, der er blevet hårdt ramt af den økonomiske krise.

AKUT-JOB

I oktober 2012 indgik regeringen aftale om akutjob med Dansk Arbejdsgiverforening, Kommunernes Landsforening og Danske Regioner. Formålet var at

reservere 12.500 job i den offentlige og private sektor til dagpengemodtagere, der risikerer at falde ud af dagpengesystemet ved udgangen af 2012 som følge af forkortelsen af dagpengeperioden fra fire til to år. Aftalen trådte i kraft 1. november 2012 og løb frem til 1. juli 2013. For at øge arbejdsgivernes tilskyndelse til at finde job til målgruppen (akutjob) indførtes der som en midlertidig foranstaltning en præmieringsordning for arbejdsgivere, der ansætter dagpengemodtagere, som står til at opbruge dagpengeretten. Præmien udgør op til 25.000 kr. pr. ansættelsesforhold.

FORSVARSLØV OG FINANSLOV FOR 2013

I november 2012 indgik regeringen et forsvarsløv med de borgerlige partier. I 2013 og 2014 reduceres forsvarsudgifterne med 2,4 mia. kr. I de efterfølgende år reduceres de med 2,5 mia. kr. i 2015, 2,6 mia. kr. i 2016 og med 2,7 mia. kr. i 2017.

I finansloven for 2013 (november 2012), der blev vedtaget mellem regeringen og Enhedslisten, blev der afsat 480 mio. kr. til den såkaldt 'akutpakke'

samt uddannelse af ledige, hvis dagpengeperiode udløber i første halvår 2013. Dagpengemodtagere, der står til at miste dagpengerechten i første halvår 2013, får ret til forsørgelse på kontanthjælpsniveau. Desuden indeholdt finansloven en erhvervspakke, hvorved afgiftsstigningerne på fedt og sukker fra skattereformen 2012 rulles tilbage ligesom ændringerne af udstationeringskatten sløjfes. Herudover nedsættes elvarmeafgiften. Det finansieres ved at sænke personfradraget med 900 kr. og øge bundskatten med 0,19 pct. point. Endelig aftales initiativer mod social dumping. Det gælder styrket anvendelse og håndhævelse af registeret for udenlandske tjenesteydere (RUT), styrket håndhævelse af reglerne for udenlandske tjenesteydere, øget brug af arbejdsklausuler, yderligere indsats mod ulovlig cabotagekørsel samt styrket indsats fra arbejdstilsynet.

VÆKSTPLANDK SAMT REFORMER AF SU OG KONTANTHJÆLP

I april 2013 vedtog regeringen med de borgerlige partier først en SU- og kontanthjælpsreform og efterfølgende en vækstplan.

Kontanthjælpen blev afskaffet for unge under 30 år uden uddannelse og erstattet af uddannelseshjælp, der ligger på niveau med SU'en. Reformen betyder også, at ugifte samlevende fremover skal forsørge hinanden på lige fod med gifte par. For SU'ens vedkommende skærpes kravet til studieaktivitet, så man maksimalt må være et halvt år forsinket. SU'en reguleres med samme reducerede satser som dagpenge og kontanthjælp, jf. skattereformen i 2012. Reformen vurderes at forbedre de offentlige finanser med ca. 2 mia. kr. i 2020. Penge der blev afsat til efterfølgende forhandlinger om vækstpakken.

I VækstplanDK blev der aftalt en gradvis sænkelse af selskabsskatten (bortset fra aktiviteter i Nordsøen) fra 25 til 22 pct. i 2016, og virksomhederne begunstiges med lavere afgifter på bl.a. energi og der indføres

tiltag som skal give bedre mulighed for at finde finansiering for virksomhederne. Bolig-jobordningen blev udvidet til at gælde i 2013 og 2014. Afgifterne på øl og sodavand blev sænket fra juli 2013 for at modvirke grænsehandel. Der blev afsat en pulje på i alt 1 mia. kr. i perioden 2014-2017 til mere og bedre voksen- og efteruddannelse. Endelig aftales det at forhøje Landsbyggefondens investeringsramme i 2013 til renovering i den almene sektor med 4 mia. kr., så at den i alt i 2013 udgør knap 6 mia. kr.

Udover penge fra SU- og kontanthjælpsreformen finansieres VækstplanDK bl.a. ved en lavere vækst i det offentlige forbrug frem mod 2017.

PRODUKTIVITET FÅR STØRRE FOKUS

Status for dansk økonomi og de finanspolitiske mål i Konvergensprogrammet 2013 (april 2013), blev indledt med ordene "Genopretningen af dansk økonomi efter tilbageslaget i 2008 har vist sig at være træg".

Regeringen havde netop lanceret sit forslag til VækstplanDK, hvor reformspelet blev drejet i retning af mere fokus på produktivitet og lidt mindre arbejdsmarked. Således angives nu to reformspor. Det første er yderligere reformbehov på arbejdsmarkedet på 6.000 personer ud af et samlet bidrag på 33.000 personer⁷. Det svarer til, at der udestår arbejdsmarkedsreformer, der kan løfte BNP med 3½ mia. kr. ud af et samlet bidrag til vores velstand på 20 mia. kr. Det andet spor er et krav om, at produktiviteten skal løftes svarende til 20 mia. kr., hvoraf vækstplanDK ventes at kunne bidrage med 6 mia. kr.

Vurderingen var ellers, at de offentlige finanser var langtidsholdbare, at der var udsigt til balance på de offentlige finanser i 2020 og at vi lå med god sikkerhedsafstand til de skærpede krav fra Finanspagten. Væksten i det offentlige forbrug blev som nævnt ovenfor nedjusteret til omkring 0,6 pct. om året som gennemsnit fra 2013-2020, hvor ambitionen tidligere var 0,8 pct. om året. Nedjusterin-

⁷ Det er noget mindre end de 55.000 personer, der oprindeligt var målet i regeringsgrundlaget.

⁸ <http://ak-samvirke.dk/artikler/danmarkshistoriens-almovligste-kommafejl>.

gen blev bl.a. brugt til at finansiere dele af VækstplanDK.

NY DAGPENGEAFTALE

I maj 2013 blev der gennemført en ny dagpengeaftale. Regeringen og Enhedslisten blev enige om en aftale, der forlænger varigheden af den uddannelsesydelser og indførte en ny arbejdsmarkedsydelse for ledige, som opbruger dagpengeretten. Den nye, midlertidige arbejdsmarkedsydelse blev indført pr. 1. januar 2014 og udgør 60 pct. af den maksimale dagpengesats for ikke-forsørgere og 80 procent for forsørgere. Den samlede periode med dagpenge særlig uddannelsesydelser og den ny arbejdsmarkedsydelse kan højst udgøre fire år. Ydelsen er ikke afhængig af ægtefælleindkomst og familieførmue.

AK-samvirke vurderer, at 34.000 personer mistede dagpengeretten i 2013⁸. Det er cirka 10 gange så mange som ventet, da VKO besluttede at forkorte dagpengeperioden tilbage i 2010.

FOLKESKOLEREFORM

I lyset af lærerlockouten i foråret 2013, hvor regeringen greb ind i slutningen af april måned, indgik man i

juni en folkeskolereform med Venstre, Dansk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti. Timetallet skal hæves, der indføres lektiehjælp som en del af den understøttende undervisning. Der sættes fokus på varierede og differentierede undervisningsformer, mere idræt, motion og bevægelse.

TOGFOND OG FINANSLOV FOR 2014

I september indgår regeringen en aftale med Dansk Folkeparti om oprettelse af en togfond på 28,5 mia. kr. til at forbedre det danske tognet, herunder den såkaldte timemodell og gennemføre en elektrificering. Finansiering hentes fra harmonisering af beskatningen i Nordsøen.

I november 2013 indgår regeringen en finanslovsaftale for 2014 med Venstre og Det Konservative Folkeparti med fremrykning af skatte- og afgiftslempler fra vækstplanen, bedre beskæftigelsesincitamentter for kontanthjælpsmodtagere, styrkelse af indsatsen på ældreområdet og på det sociale område samt flere midler til øget grøn omstilling.

REFORM AF ERHVERVSUDDANNELSERNE

I februar 2014 – efter SF er trådt ud af regeringen –

gennemføres en reform af erhvervsuddannelserne med de borgelige partier. Målet er at flere elever skal vælge en erhvervsuddannelse direkte efter 9. eller 10. klasse. Flere skal fuldføre en erhvervsuddannelse. Erhvervsuddannelserne skal udfordre alle elever. Til liden til og trivlsen på erhvervsskolerne skal styrkes. Reformen skal starte fra efteråret 2015. Midlerne er et mere attraktivt ungdomsuddannelsesmiljø, en enklere og mere overskuelig struktur, bedre videreuddannelsesmuligheder, fokusering af vejledningsindsatsen, klare adgangskrav, ny erhvervsrettet 10. klasse, mere og bedre undervisning, fortsat indsats for praktikpladser, ny kombineret ungdomsuddannelse, samt en ny erhvervsuddannelse for voksne.

FORSLAG TIL BESKÆFTIGELSESEKSTREFORM

I april 2014 fremlagde regeringen - efter forarbejde fra det såkaldte Carsten Koch-udvalg - sit forslag til en ny beskæftigelsesreform. Udgifterne til aktiveringskurser skal reduceres, der skal effektiviseres og afbureaukratiseres. De frigivne midler skal anvendes til at øge uddannelsesindsatsen og øge kontakten til de ledige. Det skal være slut med meningsløs aktivering. Der lægges vægt på en individuel og tidlig indsats. Mere ansvar til den enkelte og styrket rådighed. Der skal være mulighed for et reelt uddannelsesløft i form af en pulje til uddannelsesløfttrettet mod arbejdsløse, der er fyldt 30 år, som enten er ufaglærte eller har en forældet uddannelse på 80 procent af dagpengesatsen med mulighed for at låne op til den hidtidige dagpengesats.

FORSLAG TIL NY VÆKSTPLAN

Konvergensprogrammet 2014 (april 2014) indledes med ordene "Dansk økonomi ser ud til at være i bedring efter flere år med svag vækst". Vurderingen er fortsat, at de offentlige finanser er langtidsholdbare og at der udsigt til balance på de offentlige finanser i 2020. Det ventes desuden, at vi kan leve op til EU's krav frem mod 2020. Bortset fra 2014, hvor realvæksten i det offentlige forbrug er høj grundet markant

underforbrug året før, er der plads til en realvækst på 0,6 pct. om året frem mod 2020.

I forhold til de to reformspor (produktivitet og arbejdsmarked) er status nogenlunde uændret sammenholdt med Konvergensprogrammet fra 2013. Der udestår således et bidrag fra arbejdsmarkedsreformer på 3½ mia. kr., mens der udestår 14 mia. kr. fra produktivitetssporet. Det sidste skal ses i lyset af, at VækstplanDK realiserede et bidrag på ca. 6 mia. kr. ud af det samlede mål på 20 mia. kr.

S-R-regeringen lancerede i maj 2014 forslaget "Danmark helt ud af krisen – virksomheder i vækst". Her blev der lanceret 89 tiltag med henblik på at styrke erhvervslivets konkurrenceevne og samlet løfte velstanden i Danmark med 6 mia. kr. i 2020. Initiativerne fordeler sig på fire områder:

- 1) Nemmere og billigere at være virksomhed via bl.a. lempelse af virksomhedernes PSO-omkostninger for 5,8 mia. kr. Kortere sagsbehandlingstider. Færre administrative byrder og bedre erhvervsregulering.
- 2) Styrket adgang til finansiering – flere vækstvirksomheder bl.a. ved fradrag for indskud i små virksomheder og lempelse af udbyttebeskatning for virksomheder. Forlængelse af vækstlånordningen og eksportlånordningen. Mere kapital til vækstvirksomheder.
- 3) Lavere priser for forbrugerne og virksomhederne. Forsyningssektoren effektiviseres for 3,3 mia. kr. Nationale særstandarder i byggebranchen harmoniseres. Konkurrencen i private serviceerhverv styrkes.
- 4) Flere dygtige medarbejdere og mere avanceret produktion. Styrket international rekruttering. Bedre voksen- og efteruddannelse. Flere praktikpladser. 3 mia. kr. til Danmarks Grundforskningsfond og bedre rammer for avanceret produktion.

Gennemføres denne vækstplan i den skitserede form udestår umiddelbart et reformkrav fra produktivitetssporet svarende til 8 mia. kr. frem mod 2020. Det ventes, at man her vil arbejde videre med nogle af de for-

slag regeringens Produktivitetskommission er kommet med, der afsluttede sit arbejde ultimo marts 2014.

Hverken forslaget til vækstplanen eller beskæftigelsesreformen er færdigforhandlet i starten af juni 2014 (hvor redaktionen er afsluttet). Den borgerlige opposition vil eftersigende gå til forhandlingerne med krav om, at de sparede penge fra beskæftigelsesreformen skal anvendes til yderligere lettelser for dansk erhvervsliv på linje med vækstplanen fra sidste år. Venstre ser tilsyneladende muligheder for at spare endnu flere penge på beskæftigelsesområdet.

Samtidig ligger der et mere langsigtet prioriterings-spørgsmål, hvor Venstre, Det Konservative Folkeparti og Liberal Alliance yderligere ønsker at begrænse væksten i det offentlige forbrug frem mod 2020. Der er ønske om nul- eller minusvækst, så der kan frigives penge til nye skattelettelser. Her over for står Dansk Folkeparti, der ønsker at fastholde det gamle mål (en

vækst på 0,8 pct. om året⁹⁾ mens regeringen der har et mål om en vækst på 0,6 pct. om året.

OFFENTLIGT UNDERFORBRUG HAR KOSTET PÅ VÆKST OG BESKÆFTIGELSE

Selvom der de senere år er gjort flere tiltag på, at skubbe mere gang i vækst og beskæftigelse, har regeringen samtidig været udfordret af et skifte i styringen af de offentlige forbrugsudgifter. I 2000'erne blev budgetterne for det offentlige forbrug overskredet år efter år. Men efter VK-regeringen gennemførte 'Genopretningsaftalen', der bl.a. indeholdt skærpede økonomiske sanktioner over for budgetoverskridelser fra 2011, er vi havnet i den helt anden grøft¹⁰⁾. Som det ses i tabel 1, har det offentlige forbrug de sidste tre år ligget mellem 8 og 10½ mia. kr. under det, der var budgetteret med inden året gik i gang.

⁹⁾ <http://www.b.dk/politiko/df-bagland-thulesen-dahl-skal-kraeve-vaekst-i-det-offentlige-forbrug-for-at-pege-p>

¹⁰⁾ <http://www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2010/10/20101011-offentligt-forbrug-og-genopretningsaftalen>.

Tabel 1. Offentligt forbrug sammenlignet med budget

	2009	2010	2011	2012	2013
Budget (fra ØR dec året før)	486,0	508,0	518,6	527,6	534,1
Nationalregnskab/foreløbig opgørelse	495,9	509,6	508,2	519,5	524,5
Forskel budget	9,9	1,6	-10,4	-8,1	-9,6

Anm: Tallene de senere år fortsat foreløbige opgørelser og vil senere blive revideret. Budgettallene er baseret på Økonomisk Redegørelse fra december inden året gik i gang. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Det er i høj grad kommunerne, der har holdt igen de senere. Man var allerede tidligt i 2013 opmærksom på risikoen for kommunalt underforbrug sidste år, hvorfor man lavede en aftale med KL om at øge anlægsinvesteringerne med 2 mia. kr. finansieret ved en reduktion af de kommunale serviceudgifter. Man kan derfor ikke se underforbruget i 2013 helt uafhængig af, hvordan det er gået med de offentlige investeringer.

Tabel 2. Offentlige investeringer sammenlignet med budget

	2009	2010	2011	2012	2013
Budget (fra ØR dec året før)	33,0	44,0	41,8	47,2	40,0
Nationalregnskab/foreløbig opgørelse	34,3	37,6	40,0	44,7	43,6
Forskel budget	1,3	-6,4	-1,8	-2,5	3,6

Anm: Tallene de senere år fortsat foreløbige opgørelser og vil senere blive revideret. Budgettallene er baseret på Økonomisk Redegørelse fra december inden året gik i gang. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Selvom de offentlige investeringer sidste år modgik en del af det offentlige underforbrug, jf. tabel 2, så ændrer det ikke på, at vi igen i 2013 havde et mærkbart lavere niveau for den offentlige efterspørgsel (forbrug plus investeringer) end det der var budgetteret med. Det viser tabel 3.

Tabel 3. Samlet offentlig efterspørgsel sammenlignet med budget

	2009	2010	2011	2012	2013
Budget (fra ØR dec året før)	519,0	552,0	560,4	574,8	574,1
Nationalregnskab/foreløbig opgørelse	530,2	547,2	548,2	564,2	568,1
Forskel budget	11,2	-4,8	-12,2	-10,6	-6,0

Anm: Tallene de senere år fortsat foreløbige opgørelser og vil senere blive revideret. Budgettallene er baseret på Økonomisk Redegørelse fra december inden året gik i gang. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Betydningen af det offentlige underforbrug kan vises med udgangspunkt i Økonomi- og Indenrigsministeriets "finansseffekter". Med en normal sammensætning af det offentlige forbrug¹¹ og med finansseffekten for de offentlige

¹¹ 2/3 offentlig beskæftigelse og 1/3 offentlig vare- og tjenestekøb.

investeringer svarer besparelsen i 2013 til en isoleret reduktion af den danske vækst på 0,35 pct. og en reduktion af beskæftigelsen (inklusive afledte effekter i den private sektor) på op i mod 14.500 personer. Selvom underforbruget i 2013 var mindre end de foregående år, var det fortsat betydeligt til skade for vækst og beskæftigelse i dansk økonomi.

I en krisetid er offentligt underforbrug problematisk, ligesom forbrugsoverskridelserne under VK-regeringen var problematiske, fordi de ikke var finansierede og fordi de skubbede til en økonomi, der i forvejen var rigelig med fart på. Vismændene konkluderede om udviklingen (Vismandsrapporten fra maj 2014):

"Hvis de offentlige udgifter skal have de tilsigtede, herunder konjunkturregulerende, effekter, er det vigtigt, ikke kun at sikre at udgifterne ikke bliver højere end planlagt, men også at de aftalte udgifter afholdes."

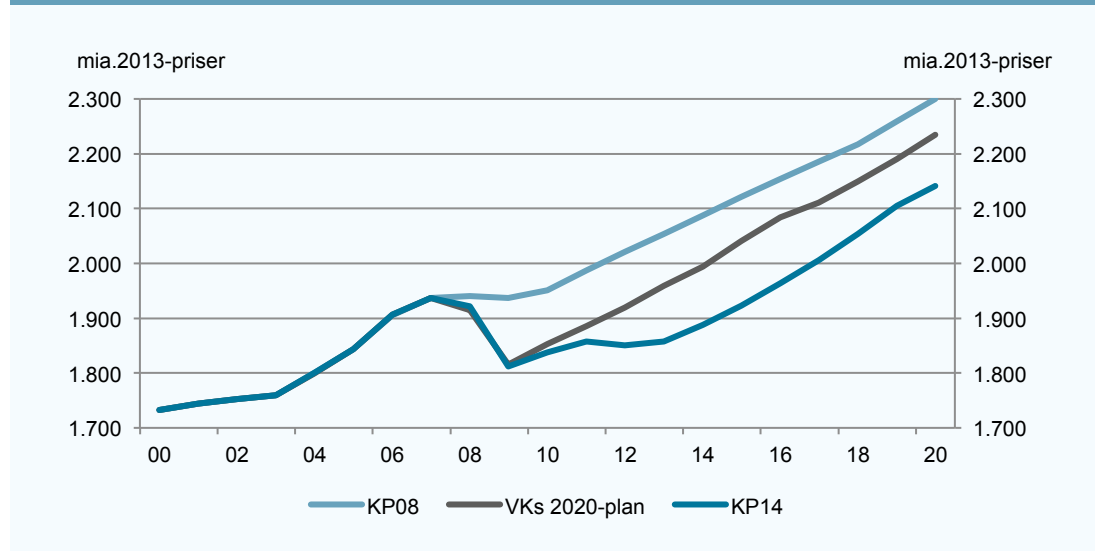
Med sanktionssystemet og den nye budgetlov fra 2012 – hvor sanktionerne nu er gjort permanente og udvidet til også at gælde stat og regioner – kan vi risikere, at udviklingen vil fortsætte. Vi har allerede med regeringens prognose fra maj 2014 set en nedjustering af det offentlige forbrug i 2014 på 2 mia. kr. Hvis

ikke de offentlige myndigheder kan bruge de penge, der er budgetteret, bør de uforbrugte midler inddrages og bruges på andre vækstskabende initiativer. Alternativt må de økonomiske sanktioner lempes i krisetider, evt. via tolerancegrænser, så de offentlige myndigheder ikke er så tilbageholdende med at bruge de penge, der er afsat.

KRISEN HAR GIVET LANGVARIGE SKADER PÅ DANSK ØKONOMI

Status med de nyeste mellemfristede og lange fremskrivinger af dansk økonomi er dels, at vores BNP har taget skade af den krisen vi har været igennem og dels, at den økonomiske vækst fremadrettet tegner til at blive lavere end vurderet tidligere. Om det sidste skyldes en skade fra krisen eller at vi tidligere "bare" har overvurderet vores vækstpotentiale står ikke klart. Faktum er imidlertid, at Finansministeriet i dag (med Konvergensprogram 2014) vurderer, at størrelsen på vores BNP i 2020 er ca. 150 mia. kr. lavere end den vurdering, der lå tilbage i 2008 før krisen satte ind (Konvergensprogram 2008). Som det fremgår af figur 5, er der sket en gradvis nedjustering af vores BNP i takt med at krisen har trukket ud.

Figur 5. BNP fra diverse mellemfristede og langfristede fremskrivninger, Finansministeriet

Anm.: KP= Konvergensprogram. Kilde: AE pba. Finansministeriet.

Betragter man BNP set fra økonomiens udbudsside kan udviklingen opdeles i bidrag fra beskæftigelsen (målt i timer) og fra produktiviteten (hvor meget produceres der per arbejdstime). Med udgangspunkt i 2007, hvor BNP (i figur 5) ligger ens i tre fremskrivninger viser figur 6A og 6B den efterfølgende beskæftigelses- og produktivitetsudvikling.

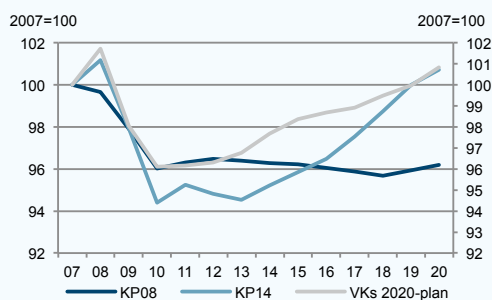
Det fremgår meget tydeligt, at det ikke er vurderingen af vores arbejdsmarked/beskæftigelse, der er årsag til, at BNP er nedjusteret så markant i 2020. Tværtimod viser figur 6A, at arbejdsmarkedet i 2020 i de nyeste fremskrivninger ligger markant højere end ved vurderingen før krisen satte ind (KP08). Det der er årsag til, at vores BNP er justeret så markant ned,

er et andet syn på produktivitetsudviklingen, hvor vi dels har en dårligere udvikling i kriseårene og dels har en lavere fremadrettet vækst end tidligere.

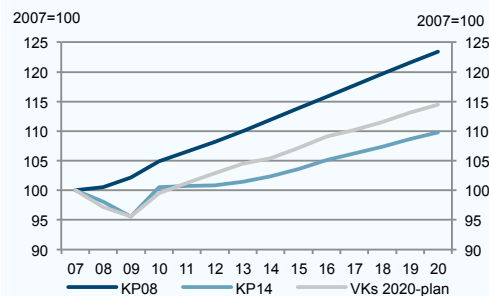
Det må blandt været ovenstående billede, der er årsag til det skifte der skete med VækstplanDK. Her blev reformsporet for arbejdsmarkedet neddroppet til fordel for reformspor for produktiviteten.

Årsagen til det billede vi ser, hvad angår udviklingen på arbejdsmarkedet i figur 6A, er de mange arbejdsmarkedsreformer, der er gennemført i dansk økonomi de senere år. Tabel 4 viser en oversigt over større reformer, der er gennemført de sidste 10 år, samt hvad de hver især ventes at løfte arbejdsudbuddet med i 2012, i 2020 og i 2040.

Figur 6A. Udviklingen på arbejdsmarkedet

Figur 6B. Udviklingen produktivitet

Anm.: Udviklingen på arbejdsmarkedet er defineret ud fra antallet af præsterede arbejdstimer, dvs. antallet af beskæftigede gange deres arbejdstid. Produktiviteten er defineret som BNP divideret med præsterede arbejdstimer. Kilde: AE pba. Finansministeriet.

Tabel 4. Danmarks arbejdsmarkedsreformer, 2006-2013

	Årstal	2012	2020	2040
		Personer		
Forårspakken	2004	9.700	9.700	9.700
En ny chance til alle	2006	7.500	7.500	7.500
Velfærdsaftalen	2006		10.000	253.000
Lavere skat på arbejde	2007	7.600	7.600	7.600
Jobplanen	2008	7.000	7.000	7.000
Nedbringelse af sygefravær	2008	4.000	4.000	4.000
Forårspakke 2.0	2009	18.300	18.300	18.300
Genopretningsaftalen	2010		12.300	12.300
Senere tilbagetrækning	2011		65.000	37.000
Skattereformen	2012		11.500	15.800
Førtidspension og fleksjob	2012		4.700	12.200
Vækstplan	2013		1.000	1.000
SU	2013		6.000	6.000
Kontanthjælp	2013		4.500	4.500
Arbejdsmarkedsreformer i alt 2004-2013		54.100	169.100	395.900

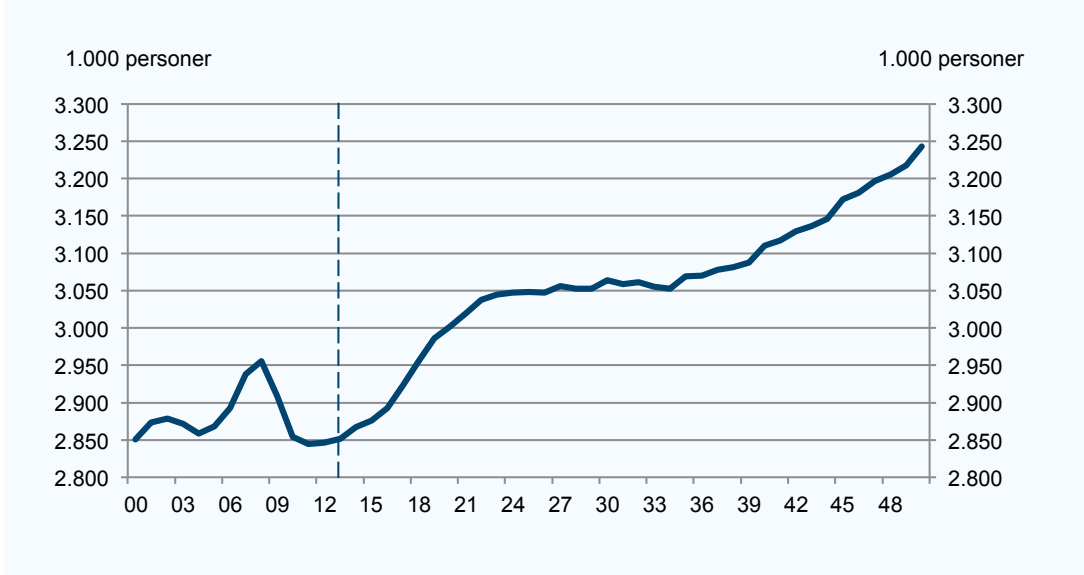
Kilde: AE på baggrund af Finansministeriet.

Tabel 4 gør op med det indtryk man kan få i den danske økonomiske debat - nemlig at der ikke er lavet særlig mange arbejdsmarkedsreformer i Danmark. Alene de sidste 10 år er der lavet reformer, der løfter arbejdsudbuddet frem mod 2020 med næsten 170.000 personer. Kigger vi frem mod 2040 øges bidraget fra disse reformer til næsten 400.000 personer – det er meget markant.

Det er således også et falsum, at vi står over for en faldende arbejdsstyrke, når vi kigger ud i tid. De mange reformer modarbejder det underliggende befolkningsmæssige pres, hvorfor beskæftigelsen ventes at stige markant ud i tid. Det viser figur 7. I 2020 forventes arbejdsstyrken at ligge 135.000 personer højere end i 2014. Frem mod 2030 er der tale om en forøgelse på knap 200.000 personer, mens der frem mod 2050 er tale om en stigning på 375.000 personer.

Figur 7. Arbejdsstyrken ud i tid

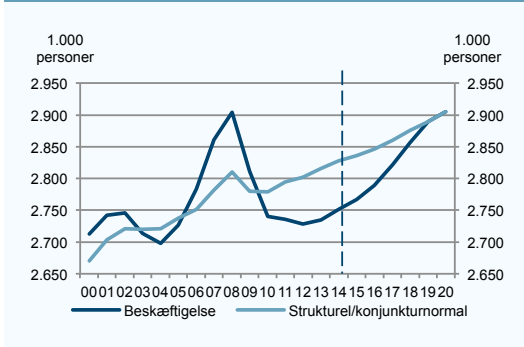

Kilde: AE på baggrund af Finansministeriet.

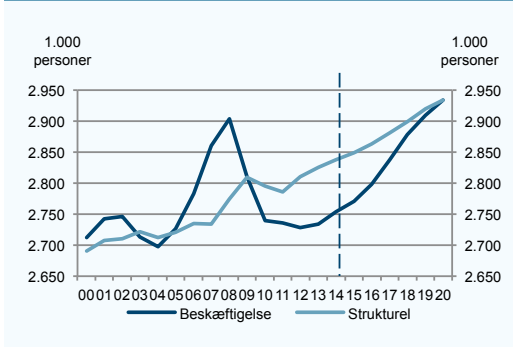
Når der fortsat diskuteres behov for nye arbejdsmarkedsreformer må man have sig for øje, at der i dag vurderes at være en stor overkapacitet på arbejdsmarkedet. Finansministeriet vurderer, at beskæftigelsen i 2014 ligger ca. 75.000 under det niveau, der skønnes at ville have været, hvis konjunkturerne havde været normale (det såkaldte strukturelle niveau). Til sammenligning vurderer de økonomiske vismænd i deres rapport fra slutningen af maj 2014, at der i 2014 er en overkapacitet på arbejdsmarkedet på knap 85.000 personer. Det viser figur 8A og 8B. Som det fremgår af både figur 8A og 8B skal beskæftigelsen stige ret markant frem mod 2020 for blot at følge med den underliggende strukturelle beskæftigelse. Denne stiger mærkbart ud i tid netop som følge af de reformer der er lavet, men også fordi befolkningsudviklingen frem mod 2020 skubber positivt bag på udviklingen.

I Finansministeriets fremskrivning skal beskæftigelsen stige med 155.000 personer frem mod 2020 for blot

Figur 8A. Finansministeriets beskæftigelse

Figur 8B. Vismændenes beskæftigelse

Kilde: AE på baggrund af Finansministeriet.

at følge den underliggende udvikling. I Vismændenes fremskrivning er der tale om en stigning på 180.000 personer. Forskellen mellem de to fremskrivninger er dels vurderingen af, hvor det konjunktornormale niveau ligger i dag¹², dels hvor kraftig en underliggende stigning vi har frem mod 2020.

Fælles for begge fremskrivninger er dog, at der er udsigt til flere år endnu med overkapacitet på arbejdsmarkedet, og at der frem mod 2020 er udsigt til en meget kraftig beskæftigelsesfremgang uden at der kommer pres på arbejdsmarkedet. Dermed ikke sagt, at der ikke kan komme til at mangle kvalificeret arbejdskraft, når vi kigger ud i tid.

AE's fremskrivninger af udbuddet og efterspørgslen efter arbejdskraft frem mod 2020 peger på en betydelig mangel på faglært arbejdskraft samt arbejdskraft med en videregående uddannelse, mens der modsat ventes et overskud af ufaglærte. Analysen bygger på en fremskrivning af arbejdsudbuddet givet det nuværende uddannelsesmønster med en fremskrivning af efterspørgslen. Sidstnævnte forudsætter dels en konjunktornormalisering af situationen på arbejdsmarkedet til de ventede mellemfristede struktu-

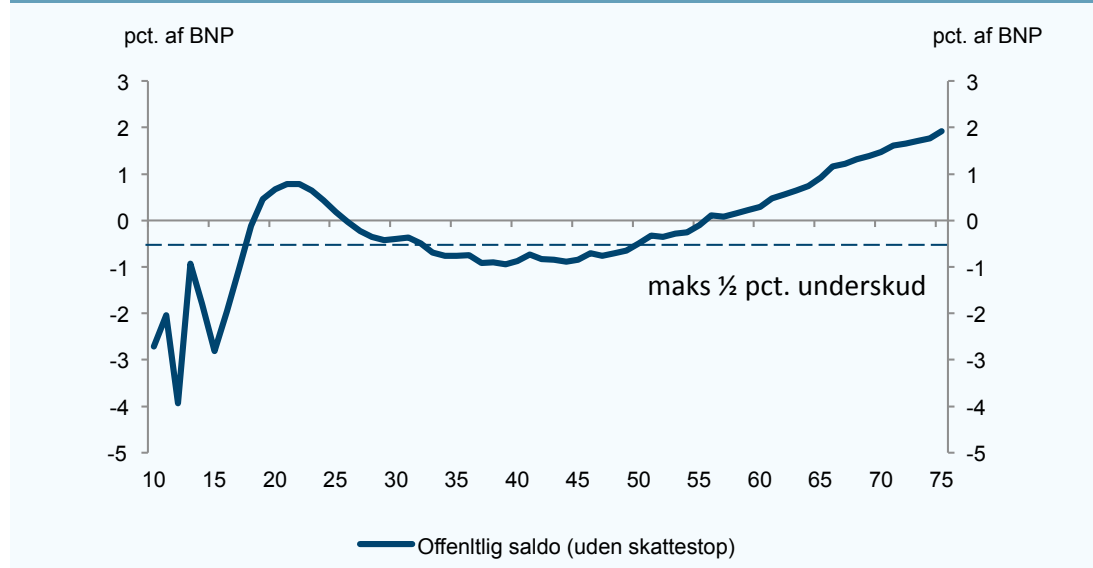
rer, dels forudsættes beskæftigelsen underliggende at følge de historiske tendenser, hvad angår erhvervsudvikling og de enkelte erhvervs efterspørgsel efter uddannet arbejdskraft¹³.

DE OFFENTLIGE FINANSER ER LANGTIDSHOLDBARE

Vurderingen fra både Finansministeriet og de Økonomiske Vismænd er med de givne reformer, at vi har langtidsholdbare offentlige finanser, og at vi frem mod 2020 vil opfylde de finanspolitiske mål. Men kigger man endnu længere, kan vi på trods af langtidsholdbare offentlige finanser, komme i konflikt med de finanspolitiske mål.

De økonomiske Vismænd har i deres forårsrapport fra maj 2014 analyseret de offentlige finanser på længere sigt. Konklusionen var her, at selvom vi fjerner skattestoppet (på ejerboliger og på afgifter) fra 2020 og finanspolitikken da er overholdbar med ca. 11½ mia. kr., så står vi i en længere periode efter 2025 med underskud på de offentlige finanser, hvorefter det vender igen og bliver til en positiv saldo på endnu længere sigt – den såkaldte "hængekøje". Det viser figur 9.

Figur 9. Den offentlige saldo i et længere perspektiv (fra 2020 renset for konjunkturudviklingen)

Kilde: AE på baggrund af Finansministeriet.

Den såkaldte "hængekøje" skyldes ifølge Vismændene især to faktorer: Faldende indtægter fra Nordsøen samt den befolkningsmæssige udvikling. Desuden må indfasningen af vores arbejdsmarkedspensionssystem spille en væsentlig rolle på den profil vi ser.

Hvad angår den befolkningsmæssige udvikling i relation til "hængekøjen" har vi en situation, hvor befolkningen forventes at leve længere og længere, og samtidig er der stor forskel på de generationer, der henholdsvis er inden og uden for de arbejdsdygtige aldre. Den stigende levealder er en permanent tendens, mens "generationsbølgerne" (forskellen mellem store og små årgange) medfører midlertidige, men ret langvarige udsving i den offentlige saldo.

Især i perioden fra starten af 2030'erne til omkring 2050 risikerer vi at komme til at ligge på den forkerte side af den kritiske ½ pct.-grænse. Det viser figur 9. Da tallene efter 2020 er rensset for konjunkturudviklingen betyder det, at vi risikerer at komme i konflikt med EU's krav samt kravene i budgetloven.

Med ovenstående billede kan vi umiddelbart blive tvunget til at fjerne underskuddet på den offentlige saldo ved 1) at spare 2) sætte skatterne op eller 3) lave flere nye arbejdsmarkedsreformer. Det sidste kunne f.eks. fjerne efterlønnen helt, øge folkepensionsalderen tidligere, øge arbejdstiden eller forkorte dagpengeperioden yderligere – alle forslag der har været luftet den økonomiske debat herhjemme.

Dilemmaet består her i, at finanspolitikken allerefter vurderes at være langtidsholdbar. Trækker vi i et af de ovenstående tre håndtag vil overskuddene på længere sigt blive endnu større og finanspolitikken vil blive overholdbar. Vi vil med andre ord efterlade en check i børneværelset. Vores børn eller børnebørn vil så kunne rulle reformerne tilbage, sætte skatterne ned eller øge de offentlige udgifter igen.

Konklusionen fra Vismændenes analyse er, at vores hængekøje overhovedet ikke burde være et pro-

blem. Vores offentlige finanser er langtidsholdbare og samtidig tager de øvrige finanspolitiske mål ikke hensyn til, at vi i Danmark har et gigantisk skjult skatteaktiv – nemlig vores arbejdsmarkedspensioner.

Vismændene vurderer, at den danske stat i dag har et tilgodehavende i den danske pensionssektor - der skyldes, at man trækker pensionsindbetalingerne fra i skat, men først beskattes på udbetalingstidspunktet – på 1.200 mia. kr. (mere end 60 pct. af BNP). Der er nemlig ifølge Vismændene i 2014 en pensionsformue på ca. 3.000 mia. kr., der endnu ikke er blevet beskattet. Blev de mange penge medregnet i de officielle gældstal og blev den skattemæssige værdi af forrentningen af vores pensionsformue indregnet som en del af den offentlige saldo, ville hængekøje-problemet forsvinde som dug for solen.

Betydningen af den danske arbejdsmarkedspensionsformue - der er ret unik i international sammenhæng – kan også illustreres ved, at en ændret beskatning af vores pensioner, så der blev betalt skat på indbetalingstidspunktet i stedet for udbetalings-tidspunktet, ville bevirke, at den offentlige saldo ville blive forbedret med 3 pct. af BNP på den korte bane stigende til 5 pct. af BNP på lang sigt. Vi vil dermed fjerne os markant fra de kritiske grænser. Problematikken ved denne øvelse er, at vi får permanente overskud på de offentlige finanser - en tilstand som Vismændene er bange for, at de danske politikere og befolkningen ikke kan håndtere, men at man vil begynde at bruge løs af pengene. Og sker det vil de jo mangle, når der senere er brug for dem, og finanspolitikken vil ikke længere være holdbar.

Samlet vurderer Vismændene, at "hængekøjen" mere er et juridisk problem end et reelt økonomisk problem. Alligevel er "hængekøjen" et problem i praksis fordi den ventes at bringe Danmark i konflikt med EU's budgetgrænser og de finanspolitiske krav i budgetloven. Løsningen på dette paradoks er ifølge

¹²⁾ Det er et niveau der ikke kan aflæses af statistikkerne, men som estimeres ud fra avancerede modeller bl.a. udviklingen på arbejdsmarkedet herunder i lønningerne.

¹³⁾ Der er således ikke tale om en prognose, men en fremskrivning der udtrykker forskellene mellem den arbejdskraft, der udbydes, og den arbejdskraft, som arbejdsgiverne forventes at efterspørge, hvis de historiske tendenser fortsætter, se AEs Økonomiske Tendenser 2013.

Vismændene i første omgang at få ændret EU's finanspolitiske grænser i en mere fleksibel retning, der tager hensyn til den forskellige finanspolitiske indretning i de forskellige lande herunder det danske pensionsguld. Alternativt at vi får lov til at indregne de udskudte pensionskatter i den offentlige gæld samt den del af det løbende pensionsafkast, der alligevel en dag vil blive beskattet.

Kan man ikke få ændret de finanspolitiske grænser foreslår Vismændene at fremrykke beskatningen af ratepensioner, når vi begynder at nærme os hængekøjetidspunktet. Ved kun at fremrykke beskatningen på dele i pensionssystemet sikres:

- 1) at vi undgår hængekøjen,
- 2) at det ikke vil ændre de enkelte generationers samlede skattebetaling og deres nettobidrag til det offentlige over livet og
- 3) at overskuddene ikke bliver så store, at det frister politikerne til at "bruge løs". Bruger politikerne løs kommer vi til at mangle pengene, når folk skal på pension, og finanspolitikken vil ikke længere være holdbar.

For at mindske u hensigtsmæssig anvendelse af pensionspengene, kunne man med fordel binde skatteprovenuet her fra i en fond.

DEN POLITISKE UDVIKLING

■ **EN NY REGERING** kom til i kongresperioden. Efter 10 års borgerligt styre med massive angreb på danske lønmodtageres rettigheder og fagbevægelsen generelt, var danskerne klar til en ny politisk kurs.

Forud for valget i september 2011 havde Socialdemokratiet og Socialistisk Folkeparti udarbejdet det fælles politiske oplæg "Fair Løsning", som de gik til valg på.

Forbundet havde ligeledes udarbejdet et fagpolitisk oplæg med fokus på valget i 2011. Op til selve valget i 2011 udarbejdedes endnu en flyer med seks fagpolitiske krav til en ny regering, ligesom nyhedsbreve og fagblad understøttede denne oplysningskampagne med fagpolitiske argumenter.

Ved valget fordelte stemmerne sig således, at de to partier var afhængig af Radikale Venstre for at kunne danne regering. De tre partier lavede herefter et nyt parlamentarisk grundlag. Det betød desværre også, at der ikke kunne opnås enighed om en del af forslagene i Fair Løsning, ligesom den borgerlige regerings økonomiske politik stort set blev videreført.

Det har givet og vil fortsat give problemer. Det var desuden et helt uforståeligt knæfald for myten om, at S-ledede regeringer ikke kan styre økonomien, selv om Nyrup i den forrige S-ledede regering i 1990'erne skabte økonomiske mirakler, og den efterfølgende borgerlige regering med Anders Fogh soldede det økonomiske opsving væk, og dermed gjorde det mere besværligt at komme krisen til livs.

Glæden ved at have fået en mere "rød" regering

varede derfor ikke længe. Faktisk har årene siden valget ført til en åbenbar tillidskrise mellem store dele af fagbevægelsen på flere områder og den nye regering.

Eksekveringen af VK-regeringens de facto afskaffelse af efterlønnen var kun begyndelsen, og der mangler fortsat svar på, hvordan nedslidte arbejdere skulle kunne klare endnu flere år på arbejdsmarkedet.

Siden har politikerne taget initiativ til nogle supplerende hjælpeforanstaltninger, men disse tiltag blev først til noget, da regeringen måtte erkende, at ledigheden ikke faldt. Og hverken akutjob eller nogle af de andre tiltag rækker til at forhindre flere tusinder i at blive smidt ud af det dagpengesystem, som de har betalt til i årevis, for at sikre sig mod ledighed.

Blik- og Rørarbejderforbundet har været en af de hårdeste kritikere af regeringens håndtering, og har foreslået alt lige fra øget ledighedsperiode til en dagpengeperiode, der var konjunkturfølsom.

Den nye regering har en forhåbning om mere vækst primært ved forbrugernes øgede brug af deres dankort. Flere og flere økonomer peger derimod på nødvendigheden af øgede investeringer, ligesom flere og flere økonomer nu går i rette med den opfattelse, at landet er på vej ud over en økonomisk afgrund, og at regeringen ser alt for sort på dansk økonomi og konkurrenceevne.

Passivitet har også præget regeringen, når det gælder skat på de spekulative finanstransaktioner.

Ved valget i 2011 blev den tidligere VK-regering afløst af en regering bestående af SF, De Radikale og Socialdemokraterne med Helle Thorning-Schmidt som statsminister. Den nye regering har dog tilvalgt at videreføre den tidligere regerings økonomiske politik.

Til gengæld har regeringen lavet en skattereform, der flytter skat fra arbejde, og den har givet lidt flere muligheder for at bekæmpe social dumping, der tager arbejde fra danske håndværkere, og som samtidigt sætter den danske model under pres.

Der savnes fortsat en retfærdig og sober løsning på hele spørgsmålet om dagpengereformen. Herunder dagpengeperioden, størrelsen af understøttelsen, muligheder for videre- og efteruddannelse i ledighedsperioder, samt en ordenlig behandling af de ledige ect.

Når man ser dette i sammenhæng med de nedskæringer og stramninger, der finder sted på det sociale område i Danmark, har Blik- og Rørarbejderforbundet konstant haft fokus på at forsvare vores fælles velfærdssamfund. Vi tager afstand fra, at det igen var og fortsat er de svageste i samfundet, der betaler for krisen.

Blandt de mere positive ting, som er sket i kongresperioden er, at der fra regeringen og kommunernes side er kommet meget mere fokus på social dumping i byggeriet. Der er taget flere initiativer mod dette, og der er

også afsat flere penge fra regeringens side til bekæmpelse af dette. Også flere kommuner har, og især op til kommunevalget i 2013, sat fokus på sociale kapitler og arbejdsklausuler ved opførelse og reovering af offentlige anlægsopgaver.

I kongresperioden har Blik- og Rørarbejderforbundet været involveret i mange emner på det politiske område. Udover de store emner som efterlønsreformen og dagpengereformen, har forbundet også været involveret og gjort sin indflydelse gældende i forbindelse med fx multimedieskatten, midler til energireovering, Boligjob-ordningen, VK-regeringens genopretningspakke og ikke mindst de meget omtalte ændringer af reglerne om autorisation, som kan læses i efterfølgende afsnit

TIL KAMP FOR EFTERLØNNEN

■ **I FORLÆNGELSE AF** den økonomiske krise satte den tidligere VK-regering alle sejl ind på at afskaffe efterlønnen. Dermed lavede de en regulær kovending, efter som et bredt flertal i Folketinget tilbage i 2006 lavede en velfærdsaftale, der løftede både folkepensionsalder og efterlønsalder betydeligt fra 2019 og frem.

Men nu var det pludselig altafgørende for dansk økonomi og fremtidig velfærd, at efterlønnen blev afskaffet, og hovedargumentet var, at Danmark kommer til at mangle arbejdskraft.

Efterfølgende viste det sig, at det ikke var så få af VK-regeringens tal og argumenter for afskaffelse af efterlønnen, som senere har vist sig at være kunstigt oppustede og fejlagtige.

Til gengæld var den tidligere VK-regering ikke særlig ivrige for at tale om, hvad en afskaffelse af efterlønnen egentlig vil betyde for de faglærte og ufaglærte. Det forsøgte vi i Blik- og Rørarbejderforbundet at fortælle klart og tydeligt til både politikere og de mange kolleger, som ville blive berørt af en fjernelse af efterlønnen.

Op til den politiske beslutning blev der iværksat en kampagne i form af artikler i fagbladet og andet informationsmateriale, som uden omsvøb beskrev konsekvenserne af en afskaffelse af efterlønnen.

8 ud af 10 af de mennesker, som i 2011 var på efterløn, var faglærte og ufaglærte. Klart nok. For det er jo dem, der kommer tidligst ud på arbejdsmarkedet, og som oven i købet har de hårdeste, farligste og mest nedslidende job.

Statsminister Løkke lagde i sin nytårstale i januar 2011 meget vægt på, at folk tæt på efterlønnen blev

behandlet skånsomt. Det er vås. Vores medlemmer i starten af halvtredserne får med et hug lagt fire år ekstra til deres arbejdsliv.

Det vil sige, at de kan se frem til næsten 50 år på arbejdsmarkedet, før de har nogen mulighed for at trække sig tilbage. I Blik- og Rørarbejderforbundet begræder vi stadig forringelserne af efterlønsordningen, som i realiteten var en reel afskaffelse af en ordning, der var tiltænkt netop dem med størst behov.

FORRINGET EFTERLØN

I december 2011 vedtog et flertal i folketinget en ny efterlønsordning, som trådte i kraft den 1. januar 2012. Hovedelementerne i den ny efterløn er, at efterlønsperioden gradvist skæres ned fra fem til tre år, og efterlønsalderen bliver gradvist forhøjet fra 60 til 64 år. Derudover indførtes der en højere modregning i efterlønnen for pensionsopsparinger. Samlet betød ændringerne, at efterlønnen ikke længere var en reel mulighed for hovedparten af Blik og Rørs medlemmer.

Kun medlemmer, der er født før 1. januar 1954 kan gå på efterløn efter de gamle regler, mens alle øvrige vil opleve ændrede vilkår. Forringelserne af efterlønnen vil ske gradvist og være fuldt implementeret i 2023. Til den tid vil man først kunne gå på efterløn som 64-årig og modtage efterløn i tre år.

For dem, som er født senere, går det stærkt med forringelserne af efterlønnen. Således vil svende, der for eksempel er født efter 30. juni 1959, først få mulighed for at gå på efterløn, når de bliver 64, og de kan kun være på efterløn i 3 år.

En VVS- eller skorstensfejersvend på 50 år, som enten ikke vil eller ikke har råd til at gå på efterløn, må arbejde til han bliver 67 år, hvor man til den tid kan få folkepension.

MANGE FRAVALGTE EFTERLØNNEN

Da efterlønsreglerne blev ændret væsentligt, fik alle under 60 år, der har betalt til efterlønsordningen, mulighed for at få deres efterlønsbidrag tilbage kontant og skattefrit.

Hadde man for eksempel indbetalt efterlønsbidrag i alle årene siden 1999, kunne man få udbetalt cirka

67.000 kroner. Hvis man valgte den kontante udbetaling, meldte man sig samtidig permanent ud af efterlønsordningen.

Alle Blik og Rør-medlemmer under 60 år, der havde indbetalt efterlønsbidrag, blev i løbet af 2012 kontaktet af Byggefagernes a-kasse med information om de nye regler og muligheden for at få deres efterlønsbidrag udbetalt.

Efter de massive forringelser af efterlønnen valgte næsten halvdelen af Blik- og Rørarbejderforbundets medlemmer at vende ryggen til ordningen.

FORRINGET AUTORISATIONSLOV SVÆKKER FORBRUGERNES SIKKERHED

■ **EN ENIG INSTALLATIONSBRANCHE** stod sammen i kampen mod forringelserne af autorisationsloven, og forbrugernes, samt de ansattes sikkerhed. Blik- og Rørarbejderforbundets og branchens øvrige organisationers indsats var desværre forgæves, og det lykkedes regeringen med støtte fra SF, Venstre og Liberal Alliance at indføre de såkaldte delautorisationer og dermed svække kvaliteten i el- og vvs-branchen.

Baggrunden for regeringens forslag om ændringer af reglerne på autorisationsområdet skal findes i den konkurrencepakke, som regeringen fremlagde i 2012. Her var der opridset 25 forskellige initiativer til at styrke konkurrencen i Danmark. Målet er flere spillere på markedet i håb om mere konkurrence og lavere priser.

Argumentationen blev dog gennemhullet af mange eksperter, interesse- og brancheorganisationer, som besidder den fornødne viden og kompetence på området. Og som nedenstående forløb viser, var indsatsen forgæves, da regeringen, stik mod sund fornuft, fik trumfet ændringerne igennem.

OPTIMISME EFTER FØRSTE OMGANG

I dagene op til førstebehandlingen af regeringens fremlagte lovforslag i november, iværksatte Blik- og Rørarbejderforbundet en større kampagne mod forringelserne af autorisationsloven. Der blev indrykket annoncer i gratisavisen Metro Express, og der blev lavet plakater og flyers, som fortalte om konsekvenserne af lovforslaget.

Ved førstebehandlingen tøvede partierne udenfor regeringen med opbakningen til nye regler for autorisationer på gas- og el-området. Det var særligt muligheden for at tilegne sig de omdiskuterede delautorisationer, der gav anledning til bekymring.

Således afviste både Venstre, Dansk Folkeparti, de konservative og Enhedslisten at støtte lovforslaget, og dermed havde regeringen i første omgang ikke den fornødne opbakning til ændringerne.

HØRING PÅ CHRISTIANSBORG

Inden den videre behandling i Folketinget blev der af-

holdt en høring på Christiansborg, hvor Blik- og Rørarbejderforbundet var inviteret med som oplægsholder. Under debatten lykkedes det at overbevise politikerne om, at lovforslaget på en del områder var mangelfuld.

I det videre lovarbejde valgte Venstre at bakke op om regeringens forslag, og det kan således konstateres, at den socialdemokratisk ledede regering overhovedet ikke lyttede til en samlet branche i det her spørgsmål. Det er skuffende. Ikke bare for branchen, men også forbrugernes sikkerhed sættes over styr ud fra nogle fiktive og udokumenterede forventninger om besparelser for forbrugerne.

DEN NYE AUTORISATIONSLOV

Med ændringerne af loven blev der indført en ny fælles autorisationsordning for virksomheder på el-, vvs- og kloakinstallationsområdet.

Den personlige autorisation og det personlige strafansvar på el-autorisationsområdet blev afskaffet, og autoriserede virksomheder skal i stedet have en godkendt fagligt ansvarlig.

Egenkontrollsystemet blev forenklet, og det bliver fælles for alle virksomheder, der har autorisation på de tre områder. Der stilles udelukkende krav, der har betydning for den tekniske sikkerhed. Som alternativ til den fulde autorisation indførtes der delautorisationer på fem områder inden for afgrænsede dele af el- og vvs-autorisationsområdet.

To eksisterende ordninger for F-gas samt vand og afløb videreføres som delautorisationer, og desuden indførtes der tre nye delautorisationer - el i boliger, vand og afløb i boliger samt solcelleanstallationer.

Lovgivningskravene om, hvilke faglige kvalifikationer medarbejdere i autoriserede vvs-installatørvirksomheder skal opfylde, blev fjernet.

Der ændres ikke på kravene til de udførende medarbejdere på gas- og kloakområdet.

Den nye autorisationslov trådte i kraft den 2. juni 2014.

GENOPRETNINGSPLAN MED SOCIAL SLAGSIDE

■ **DEN KRAFTIGE FORRINGELSE** af efterlønsordningen var ikke det eneste spark, som den tidligere VK-regering sendte afsted mod de alminnelige danske lønmodtagere.

Regningen efter skattelettelser og massiv overforbrug skulle betales, og i sommeren 2010 blev den daværende VK-regering og Dansk Folkeparti enige om, at lade de ledige betale for krisen. De tænkte slet ikke på, at de ledige, som havde mistet deres arbejde under krisen, i realiteten allerede havde betalt.

I Blik- og Rørarbejderforbundet havde krisen fået antallet af ledige til at stige fra omkring 100 til omkring 10 gange så mange i løbet af kort tid.

Når en kollega bliver ledig, styrtdykker deres månedsindtægt for de fleste timelønnede til omtrent det halve. For svende på akkord er tabet endnu større.

I den såkaldte Genopretningsplan fik de ledige ikke bare et spark af Venstre, Konservative og Dansk Folkeparti, som trods løfter om det modsatte, forringede lønmodtagerne ret til dagpenge fra fire til to år.

Men der var flere spark til de ledige i Genopretningsplanen. For størrelsen af dagpengene blev ændret, så det ikke længere blev beregnet af de seneste

13 ugers beskæftigelse, men i stedet fra de seneste 52 ugers indtjening. Og det er uanset, om man har været i arbejde, under uddannelse, syg, arbejdsskadet eller ledig i denne periode.

Denne stramning ramte en stor del af Blik og Rørs medlemmer. Da planen blev vedtaget var ledigheden i forbundet på landsplan steget til 15 procent som følge af krisen.

Forringelserne gik i krisetiden allerværst ud over de unge svende. Men politikerne uddelte endnu flere spark til de unge. For med Genopretningsplanen blev det endnu vanskeligere for de nyudlærte at komme fra dimittendsats og op på den højeste dagpengesats. De ny-udlærte fik heller ikke længere ret til de feriedagpenge, som de ellers havde ret til, når de havde afsluttet deres uddannelse.

Og unge, der er i skolepraktik, fordi arbejdsgiverne ikke har plads til dem, fik fremover halveret de godt 6000 kr. om måneden, som de hidtil har fået.

Man skal ikke sparke til dem, der ligger ned. Den regel var man i 2010 åbenbart ligeglade med i Venstre, Konservative og Dansk Folkeparti.

DE FIRE HOVEDPUNKTER I VK-REGERINGENS GENOPRETNINGSPAKKE

1 Ledige straffes
Dagpengeperioden blev halveret fra fire til to år. Samtidig bliver det sværere at optjene ret til dagpenge.

2 Højere skat
De fleste danskere fik en skattelettelse, da 2009 blev til 2010. Men senere skulle regningen

betales tilbage, og alle danskere fik en ny regning over skatten ved, at personfradraget ikke blev øget som normalt. På jævnt dansk blev det en uforudset regning på cirka 1.300 kroner for en dansk lønmodtager. Samtidig blev den varslede sænkning af topskatten udsat, hvilket også kostede lønmodtagerne mange tusinde kroner.

3 Mindre til børnefamilierne
 For børnefamilien ramte hammeren hårdt. Der blev indført et loft over børnechecken på 30.000 kr. Det kostede en familie med tre børn under syv år cirka 13.000 kroner om året. Og jo flere børn, jo flere penge mistede man.

4 Straffes for medlemskab
 Medlemmer af en fagforening blev straffet ved, at lønmodtagere højst kan trække 3.000 kroner fra i skat for medlemskontingentet. Men da det faglige kontingent koster typisk 6.000 kroner om året i Blik- og Rørarbejderforbundet, udløser ændringen en regning på godt 80 kroner om måneden. Der bliver ikke pilleret ved fradraget for a-kasse og efterløn.

NY MULTIMEDIESKAT RAMTE VVS'ERE OG SKORSTENSFEJERE

■ **VED INDGANGEN AF** 2010 trådte den omdiskuterede multimedieskat i kraft. Og da kun et fåtal af landets VVS- og skorstensfejerfirmaer hidtil havde regler for brugen af arbejdsmobil, risikerede mange ansatte en ekstra regning fra Skat.

Forud for ændringerne af loven satte Blik- og Rørarbejderforbundet fokus på problemet, og da loven trådte i kraft, blev der sat massivt ind på at informere medlemmerne om ændringerne af reglerne på forbundets hjemmeside og i fagbladet.

Den nye multimedieskat medførte naturligvis en del forvirring over det ganske land. Især håndværkere med

en arbejdsgiverbetalt mobiltelefon blev ramt af den nye skat.

Den nye skat kan dog undgås, hvis medarbejderens underskriver en tro-og-love erklæring om, at mobilen ikke bruges privat. Det kræver dog samtidig, at arbejdsgiveren kontrollerer dette grundigt. For blot et enkelt privat opkald er nok til at udløse en skatteregning på 3000 kroner om året.

En rundspørge blandt udvalgte tillidsmænd og sikkerhedsrepræsentanter fra en række af landets VVS-virksomheder viste, at kun et fåtal af firmaerne har vedtaget nye retningslinjer for brug af mobil arbejdstelefon som følge af den nye multimedieskat.

Mange af medarbejderne vidste ved indgangen til 2010 derfor ikke, om de fra årsskiftet ville blive beskattet af deres arbejdstelefon, eller om virksomheden vil kompensere medarbejderne på anden måde.

Blandt de virksomheder, som havde styr på multimedieskatten, valgte hovedparten at lade medarbejderne underskrive en tro-og-love erklæring på, at mobilen ikke bruges privat.

Andre virksomheder ønskede omvendt ikke at kontrollere medarbejdernes brug af arbejdstelefon. Det udløste derfor en ekstra beskatning til ansatte med arbejdstelefon, som enten blev kompenseret ved et ekstra tilskud på lønsedlen hver måned, eller ved at arbejdstelefonen fremover måtte bruges til private samtaler.

KAOS I BRAVIDA

Den nye multimedieskat skabte blandt andet kaos i installationsvirksomheden Bravida. Her havde ledelsen sendt et brav ud til samtlige ansatte, hvori de oplyste, at mobiltelefon, PDA og PC var nødvendige arbejdsredskaber, som ikke kunne fravælges. Og det selv om redskaberne ikke måtte bruges privat.

Det fik naturligt nok medarbejderne op i det røde felt, men efter Blik- og Rørarbejderforbundet blev involveret i sagen, blev der fundet en løsning. Godt nok slap medarbejderne ikke for at blive beskattet af det udleverede udstyr, til gengæld fik medarbej-

FAKTA OM MULTIMEDIESKATTEN

- Medarbejdere, der har telefon, computer og internetforbindelse, beskattes fra 1. januar 2010 med 3.000 kroner, hvis udstyret bruges privat.
- En arbejdsgiverbetalt mobiltelefon udløser multimedieskat, medmindre mobilen ligger på arbejdspladsen i fritiden.
- Skatten kan også undgås, hvis medarbejderen skriver under på en tro-og-love erklæring om, at mobilen ikke bruges privat, og arbejdsgiveren kontrollerer dette grundigt. Et enkelt privat opkald udløser skatten.
- En arbejdsgiverbetalt computer i hjemmet udløser multimedieskat, selv om den ikke bruges privat. Det er blot muligheden derfor, som udløser skatten.

derne mulighed for at bruge det udleverede udstyr til privat brug også.

PC OG INTERNET

Ændringerne af multimedieskatten betød også, at medarbejderne med PC og internet blev beskattet. Og i de tilfælde blev reglerne mere spegede end tidligere. Såfremt en udleveret computer kan tages med hjem, vil den som udgangspunkt skulle beskattes, idet den også kan bruges privat.

På samme måde går Skat også automatisk ud fra, at en arbejdsgiverbetalt internetforbindelse også kan bruges privat, og derfor er omfattet af multimedieskatten.

OPTIMISMEN SPIRER EFTER DYSTER PERIODE

■ **EFTER EN RÆKKE ÅR** med brølende højkonjunktur og høj beskæftigelse, ramte finanskrisen med fuld kraft i 2008. Alle brancher blev ramt, men særligt i byggeriet fik den kraftige økonomiske nedtur store konsekvenser.

Hvor ledigheden blandt medlemmerne i Blik- og Rørarbejderforbundet var under 1 procent under højkonjunktoren, steg den til over 10 procent i løbet af en kort periode. Den massive stigning i ledigheden ramte særligt de unge svende hårdt, og i starten af 2010 stod knap hver tredje af forbundets 20 til 24-årige medlemmer uden for arbejdsmarkedet.

Blik- og Rørarbejderforbundet og en lang række øvrige organisationer i BAT-Kartellet appellerede for gæves den daværende VK-regering om, at iværksætte beskæftigelsesfremmende initiativer i byggeriet, herunder en renoverings- og vedligeholdelsesplan med fokus på energirenoveringer.

Ved Folketingsvalget i 2011 blev den tidligere VK-regering afløst af en ny regering bestående af Socialdemokratiet, SF og De Radikale. Og med fremrykning af offentlige investeringer på 18,5 mia. kroner var der forventninger til øget beskæftigelse.

Efterdønningerne af krisen var dog endnu ikke ovre, og dermed var ledigheden uændret i lange perioder. Det hjalp heller ikke synderligt, at regeringen, trods viljen til at følge vækstvejen, førte en stram økonomisk finanslovspolitik. En økonomisk politik, der på flere måder minder om den forhenværende regerings, og som derfor også var langt fra de mange almindelige lønmodtageres interesser. En stram finanspolitik var nemlig ikke vejen ud af krisen. Den virkede derimod som en bremseklo for ny vækst og var tillige med til at fastholde dansk økonomi i en tillidskrise hos danskerne.

Den stramme økonomiske politik var også en af årsagerne til, at de stort anlagte 3-partsforhandlinger mellem arbejdsmarkedets parter og regeringen endte som det gjorde. Set i bakspejlet havde parterne meget forskellige tilgange og forventninger til forhandlingerne. For mens fagbevægelsen ønskede indflydelse på emner som fx dagpenge, social dumping, uddannelse m.m., ønskede regeringen mere, at arbejdsmarkedets parter blev inddraget i at lukke politiske og økonomiske huller i den nye regerings politik. Alene begrebet "12 minutter" fik en helt ny betydning i den offentlige debat.

Som en del af LO's daglige ledelse var Blik- og Rørarbejderforbundet tæt på 3-partsforhandlingerne gennem hele forløbet. Og lige fra dag ét var forbundet – og også en af de mest markante – modstandere af, at forhandlingsoplægget indeholdt øget arbejdstid i en situation, hvor der ikke var faldende ledighed og heller ikke umiddelbart udsigt til det.

Forbundets klare udmelding og budskab var, at vores medlemmer altid var parate til at arbejde mere, men at en øgning af arbejdstiden først kunne komme på tale, når der igen var fuld beskæftigelse. Desuden mener forbundet, at alle aftaler om arbejdstid naturligvis hører hjemme ved en overenskomstforhandling med vores arbejdsgivere. Imidlertid viste punktet om øget arbejdstid at være et ufravigeligt krav fra regeringens side, og det var derfor blandt årsagerne til de kortsluttede forhandlinger.

MANGE MISTEDE DAGPENGE

Årene efter regeringsskiftet i 2011 har gjort det tydeligt, at regeringssamarbejdet mellem Socialdemokraterne, De Radikale og SF ville få det svært. Især på dagpenge- og efterlønsområdet har den socialdemokratiske ledede regering været presset til at føre en borgerlig politik, som følge af de radikale deltagelse i

regeringen. Det er ikke tilfredsstillende set med fagbevægelsens briller, og internt i regeringen har samarbejdet mellem de tre partier også medført at særligt SF har måttet acceptere en politik, de bestemt ikke var enig i. Det var også blandt årsagerne til, at SF i begyndelsen af 2014 trådte ud af regeringen.

Dagpengereformen har haft store konsekvenser for de uventet mange, der er røget ud af dagpengesystemet efter nedsættelse af dagpengeperioden fra 4 til 2 år. Vurderingen i forbindelse med dagpengereformen var, at ca. 3500 personer ville miste dagpengere retten. Men ved udgangen af 2013 havde reelt 34.000 personer mistet dagpengere retten, hvoraf 83 er/var medlemmer af Blik- og Rørarbejderforbundet. Af de 34.000 der har mistet dagpengere retten, stod knap 4500 helt uden indkomst.

Også den såkaldte Seniorjobordning, der er en del af reformen af efterlønsordningen, er blevet kraftigt udhulet. Ændringerne medfører, at ledige først tilbydes et seniorjob i kommunerne efter, at de i en periode på op til 1 år og 3 måneder, har fået arbejdsmarkedsydelse. Denne ydelse består af 60 procent af den højeste dagpengesat for ikke forsørgere og 80 procent for forsørgere.

Til gengæld er loftet på 52 uger for udbetaling af sygedagpenge, som lovet i valgkampen i 2011, omsi-

der blevet afskaffet. Dog ikke helt som ønsket og forventet. Den tidligere periode med sygedagpenge på et år er blot nedsat til 5 måneder, hvorefter ydelsen ændres, så den svarer til kontanthjælp. Dette dog uden formue- eller ægtefællefængighed. Denne ydelse er nu uden tidsbegrænsning.

LEDIGHEDEN FALDER

I løbet af kongresperioden er ledigheden faldet for forbundets medlemmer. I perioden efter finanskrisen toppede ledigheden blandt landets blik- og rørarbejdere. Højeste registrerede ledighedsprocent var i uge 11 2010, hvor hele 14,7 procent, og dermed over tusinde blik- og rørarbejdere, var sendt ud i ledighed.

Siden er ledigheden faldet langsomt men sikkert. Ved udgangen af 2013 var ledigheden på knap 6,2 procent, mens den i sommeren 2014 er faldet til 5,6 procent.

Den stigende aktivitet skyldes primært fremrykningen af en lang række store offentlige anlægsopgaver som fx supersygehusene og renovering af den offentlige bygningsmasse. Derudover kan forbundet også med tilfredshed notere sig, at regeringen står bag det store energiforlig, som på sigt vil give mere arbejde til vore medlemmer.

Sådan har ledigheden udviklet sig for VVS'ere og skorstensfejere i årene 2010 – 2014

Uge/år	VVS	Skorstensfejere
52/2009	10,6	6,3
13/2010	14,3	4,4
26/2010	10,0	4,6
39/2010	8,1	3,2
52/2010	10,8	5,0
13/2011	11,4	3,5
26/2011	7,3	3,3
39/2011	5,0	3,3
52/2011	7,0	4,2
13/2012	10,4	2,5
26/2012	7,6	2,3
39/2012	6,8	2,5
52/2012	7,1	5,1
13/2013	8,7	2,8
26/2013	6,6	1,8
39/2013	5,1	2,3
52/2013	6,2	5,9
13/2014	6,7	2,3
26/2014	5,6	2,0

VÆKSTPAKKEN SKABER JOB

■ **REGERINGEN HAR MED** den politiske aftale om en vækstpakke i foråret 2013 indfriet Blik- og Rørarbejderforbundets forventninger om at få mere gang i beskæftigelsen. Særligt de ansatte i byggeriet kan se frem til mere aktivitet efter flere års stilstand.

I Blik- og Rørarbejderforbundet havde vi gerne set, at ordningen alene var målrettet mod grønne og energibesparende investeringer i private boliger, som efter vores opfattelse vil være en bedre samfundsøkonomisk og miljørigtig investering end eksempelvis privat rengøringshjælp og flere carporte.

Vækstpakken indeholder også en aftale om massiv renovering af boliger i den almene sektor, ligesom der er afsat en særlig pulje til istandsættelse af nedslidte huse i landdistrikterne.

Samlet set giver initiativerne i vækstpakken, samt rækken af øvrige store offentlige anlægsaktiviteter, som fx de nye supersygehuse, grobund for fornyet optimisme i VVS-branchen. Flere steder i landet opleves der allerede nu øget efterspørgsel efter dygtige VVS'ere, og det er godt nyt. Både for dem, der aktuelt

er ramt af ledighed, men også for alle dem, som er i arbejde.

Med mere aktivitet og øget beskæftigelse stiger virksomhedernes omsætning. Det vil også betyde, at der igen vil være mulighed for at forhandle sig frem til nogle lønstigninger i lokalafalterne, og dermed indhente nogle af de senere års massive reallønsefterslæb.

Men trods de gode udsigter skal vi ikke glemme de ledige kolleger, som enten er i akut fare for at miste retten til understøttelse, eller allerede har mistet den. Det er håbet, at flere af dem nu kommer i beskæftigelse.

Det ændrer dog ikke ved, at vi i Blik- og Rørarbejderforbundet stadig er harme over den tidligere VK-regerings forringelser af dagpengesystemet, der halverede dagpengeperioden og gjorde det dobbelt så svært overhovedet at optjene ret til dagpenge.

Vi fastholder vores krav om, at ændringerne rulles tilbage. Det må der være råd til, når ledigheden falder de kommende år.

FORSLAG TIL VÆKSTINITIATIVER PÅ BYGGE- OG ANLÆGSOMRÅDET

■ **HÅNDVÆRKERFRADRAGET** udløber med udgangen af 2014. Blik- og Rørarbejderforbundet og de øvrige byggeforbund i BAT-kartellet foreslår i den forbindelse, at håndværkerfradraget, i en kommende vækstpakke, forlænges eller gøres permanent men i en moderniseret form med et mere strategisk sigte.

Udover det standard håndværkerfradrag, som alle over 18 år kan få i dag, så foreslår Blik- og Rørarbejderforbundet et forhøjet fradrag hhv. et tilskud i de 4 nedenstående situationer:

- Renoveringer som medfører energibesparelser
- Renoveringer i forbindelse med huskøb
- Renoveringer i udkantsområder. Her foreslår BAT et særligt højt fradrag
- Tilskud til renovering inden for den kollektive råderet i alment boligbyggeri

I alle disse arbejder er det naturligvis afgørende, at der bliver svaret skat, hvilket også vil reducere mængden af sort arbejde.

Blik- og Rørarbejderforbundet foreslår desuden et moderniseret håndværkerfradrag, som kun kan benyttes i Danmark, dvs. at det ikke kan opnås ved renovering af sommerhuse eller anden fast ejendom i udlandet.

Frdraget kan bruges strategisk på flere områder:

For det første kan frdraget have et grønt sigte. Her kan alle boligejere få et forhøjet fradrag for renoveringer, hvis der er beregnede energibesparelser efter renoveringen. Frdraget skal gælde både selve energirenoveringen

og også den efterfølgende finish så som malerarbejde.

For det andet foreslår Blik- og Rørarbejderforbundet forhøjet fradrag ved renovering i forbindelse med huskøb. Her vil køber kunne få et forhøjet fradrag, hvis han eller hun vælger at renovere huset i forbindelse med købet. Det vil sætte mere gang i hushandlerne, da køber vil have råd til mere renovering. Hushandler giver i øvrigt i sig selv øget aktivitet og beskæftigelse.

Der er godt 46.000 parcel- og rækkehuse og ejerlejligheder til salg i øjeblikket, og det vil sætte gang i flyttekæderne, hvis køber har mulighed for et øget fradrag i forbindelse med overtagelse af deres nye bolig. Oveni de 46.000 ejerboliger, der er til salg, kommer sommerhuse, andelsboliger, landejendomme m.v.

Det tredje strategiske sigte kunne være at give et yderligere forhøjet fradrag til boliger i udkants Danmark for derved at tiltrække og fastholde indbyggere i disse områder.

For ikke kun at tilgodese ejere med et Håndværkerfradrag, så foreslår Blik- og Rørarbejderforbundet et tilskud til den enkelte lejer i alment boligbyggeri i forbindelse med brug af den kollektive råderet. Den enkelte lejer har allerede mulighed for at få håndværkerfradraget i forbindelse med benyttelse af den individuelle råderet, men i praksis er det mere fordelagtigt for lejerne at benytte den kollektive råderet, idet boligselskabet kan optage lån til en lavere rente. Ydermere betaler lejerne af på lånet gennem en husleje-forhøjelse, som videregives til den næste lejer ved fraflytning.

BLIK OG RØR I AKTION FOR BEDRE VILKÅR TIL LEDIGE

■ **FAGFORBUNDENE BAG** kampagnen Forlæng dagpengere retten var på gaden for at samle underskrifter. Målet er at samle 100.000 underskrifter.

Forlæng dagpengere retten: Blik- og Rørarbejderforbundet og en lang række fagforbund arbejder fortsat på at overbevise regeringen om, at a-kassereglene for ledige bør lempes, så det er lettere at optjene retten til dagpenge.

På aktionsdagen blev der indsamlet underskrifter over hele landet, og forbundets daglige ledelse havde fra morgenstunden taget opstilling ved Rødovre station, hvor der var stor opbakning og lyst til at bakke op om kampagnen og skrive under.

Således modtog forbundets ledelse en fantastisk opbakning til kravene om bedre regler for ledige. For selv om folk havde travlt med at komme på arbejde, udviste de solidaritet med de ledige. De skulle bare høre ordet dagpenge, og så vidste de med det sam-

me, hvad det gik ud på. Og så var det bare at række kuglepennen frem.

ALVORLIG SAG

Selv om regeringen og enhedslisten har lavet en aftale om en mere lempelig indfasning af dagpengereformen, vil mange fortsat komme i problemer. Det er særligt de strammere regler for genoptjeningen af retten til dagpenge, som giver problemer.

Reglerne bør ruller tilbage, så det igen kræver 26 ugers arbejde at genoptjene retten til dagpenge. De strammere regler, hvor det kræver dobbelt så meget arbejde, rammer rigtig mange. Og det er særligt de ny-udlærte, som kommer i klemme grundet den manglende beskæftigelse, og det er uholdbart.

Fagforbundene bag kampagnen Forlæng dagpengere retten afleverede de indsamlede underskrifter til de ansvarlige politikere på Folkemødet på Bornholm.

TÅRNHØJ LEDIGHED BLANDT DE YNGSTE SVENDE

■ **MENS BESKÆFTIGELSEN STIGER** i VVS-branchen, går jobbene fortsat uden om de ny-udlærte svende. Således er ledigheden blandt de yngste svende mere end dobbelt så høj end gennemsnittet på landsplan.

Det er de yngste og ny-udlærte svende, som har betalt den højeste pris for den langvarige krise i VVS-branchen. Men selv om beskæftigelsen igen er i fremgang, har de 20-24 årige svende på fjerde år fortsat mere end dobbelt så høj ledighed i sammenligning med deres ældre kolleger.

Blik- og Rørarbejderforbundets opgørelser af arbejdsløsheden i VVS-faget viser, at ledigheden blandt de 20-24 årige svende har været tårnhøj, siden finanskrisen ramte landet med udgangen af 2008. I perioden fra 2009 og helt frem til sommeren 2013 var ledigheden for denne gruppe nærmest konstant over 20 procent.

Siden efteråret 2013 og frem til sommeren 2014 er andelen af ledige unge heldigvis faldet med knap en tredjedel. Nogle kom i arbejde, mens andre enten

forlod faget eller valgte at starte på anden uddannelse. Ledigheden blandt de 20-24 årige svende er således faldet til omkring 13 procent, men andelen af unge, der er ramt af ledighed, er stadig mere end dobbelt så høj, som for landets øvrige svende.

Tallene i forbundets ledighedsstatistikker viser dermed, at mange af de VVS'ere, som afsluttede deres uddannelse under finanskrisen, har svært ved at få fodfæste i branchen.

Det er uacceptabelt og meget trist, at VVS-branchen ikke er bedre til at tage vare på de mange unge svende, som står i en svær situation. Alle ved, at længere perioder i ledighed tærer på selvtilliden. Når den først er væk, så søger de andre steder hen og er med stor sandsynlighed tabt for faget.

I de kommende år meldes der om mangel på håndværkere i byggeriet, og allerede nu er der rift om kvalificerede VVS'ere flere steder i landet. I det lys burde ledigheden for de unge svende under 25 år være markant lavere.

SOCIAL DUMPING OG EU HÆNGER ULØSELIGT SAMMEN

■ **ARBEJDSKRAFTENS FRIE BEVÆGELSE**, det åbne marked og det forhold, at EU kommer med en række direktiver, der påvirker arbejdskraftens frie bevægelse, herunder hvilke nationale forholdsregler man kan træffe i forhold til de negative konsekvenser af arbejdskraftens frie bevægelse, reguleres fra EU. Derfor hænger social dumping og EU-regulering, eller mangel på samme, uløseligt sammen.

UDSTATIONERINGS-DIREKTIVET & HÅNDHÆVELSESDIREKTIVET

Udstationeringsdirektivet trådte i kraft i 1996, først her i 2014, altså 18 år senere, har vi nu fået et direktiv, der giver retningslinjer for, hvordan man håndhæver udstationeringsbestemmelserne, som har bragt så meget social dumping med i sit kølvand.

Håndhævelsesdirektivet havde en lang og sej kamp, før det overhovedet blev foreslået af Kommissionen. Det blev således udsat 7 gange, inden forslaget endelig blev fremsat. Der var store interne magtkampe i Kommissionen om, hvordan forslaget skulle se ud, og da vi endelig fik det, fortsatte disse magtkampe i Europa Parlamentet og mellem de nationale regeringer. Nogen forsøgte sig endda med at bruge

Håndhævelsesdirektivet som løftestang for at udvandre selve Udstationeringsdirektivet.

Set fra et dansk synspunkt er vi nogenlunde tilfredse med Håndhævelsesdirektivet, som det foreligger nu. Havde vi selv skrevet det, havde det set anderledes og meget bedre ud, men det er et udgangspunkt, som vi kan arbejde videre med, og den kommende danske implementering må vise, hvor effektivt et redskab det bliver i kampen mod social dumping.

Der er især 4 emner i Håndhævelsesdirektivet, som vi finder positive: For det første, så pålægger det nu landenes myndigheder at samarbejde hurtigt og effektivt - i nogle tilfælde inden for 48 timer - når det gælder om at få oplysninger om udstationerende virksomheder og deres medarbejdere. Det er ikke mindst den danske fagbevægelse, som har presset på for at få en sådan ordning.

Vi har alt for mange gange oplevet, hvordan det er fuldstændig umuligt at få oplysninger om udenlandske virksomheder hos myndighederne i det land, hvor de udstationerede kommer fra. Samtidig fastslår direktivet, at vort RUT-register ikke er i strid med EU-reglerne. Det er nok så vigtigt, bl.a. set i forhold

til, at Belgiens register, som på lange strækninger minder om RUT, er kendt delvis ulovligt af EU-domstolen i den såkaldte Limosa-sag. Med Håndhævelsesdirektivet er vort RUT-register cementeret. Også overfor de angreb som især den polske regering har rettet imod RUT.

Et tredje positivt punkt er, at de kontrolforanstaltninger, de enkelte lande kan tage i forhold til udstationerede virksomheder, nu bliver en åben liste og ikke en lukket liste. Det vil sige, at direktivet ikke på forhånd fastlægger, hvad man kan og ikke kan i forhold til kontrol. Alt andet ville også være fuldstændig idiotisk, eftersom social dumping er et dynamisk fænomen. Derfor kan man ikke bekæmpe det med statiske midler. Kontrolforanstaltningerne skal også være dynamiske og skal tilpasses de smutveje, som virksomhederne finder.

Som det sidste er det nu fastslået, at der skal indføres "kædeansvar" for bygge- og anlægsbranchen. Desværre opererer direktivet med, at dette kædeansvar kun skal gælde i første led. Det vil sige, at det gælder fra hovedentreprenøren til den første underentreprenør, fra første til anden underentreprenør, fra anden til tredje, fra tredje til fjerde og så fremdeles. Det opererer ikke med, at man skal have ét samlet hovedentreprenøransvar for hele den underentreprenørkæde, der måtte være.

Vi anser derfor dette forslag for at være bureaukratisk besværligt og administrativt tungt. Imidlertid ønsker arbejdsgiverne det, fordi man jo kan sætte en "Låsby-Svendsen" midt ind i det hele, og så hopper kæden af.

Det andet punkt, som man kan frikøbe sig sit ansvar ved, er en såkaldt "due diligence", dvs. at hvis man har udvist rettidig omhu i udvælgelsen af sin underentreprenør, så kan man ikke blive idømt ansvar for dennes forsømmelser. Denne "due diligence" og implementeringen heraf vil være særdeles afgørende for, om kædeansvaret bliver reelt eller ej.

Fra Blik- og Rørarbejderforbundet foretrækker vi så langt den tyske kædeansvarsmodel. Tyskland er ét blandt 8 EU-lande og Norge, som har kædean-

svaret. Den tyske model er - set fra Blik- og Rørarbejderforbundets synspunkt - rigtig god, fordi den giver hovedentreprenøren ansvaret for alle led i kæden, og samtidig er der ikke en "due diligence". Man kan altså ikke frigøre sig fra sit ansvar.

Det, der desuden er godt ved den tyske model, når vi taler kædeansvar, er, at der har været rejst spørgsmål ved den tyske model over for EU-Domstolen, og i den såkaldte Wolf & Müller-sag blev den tyske kædeansvarsmodel frikendt. Domstolen sagde, at den var fuld forenelig med EU-traktaten. Den tyske kædeansvarsmodel er derfor et maksimum.

Når vi så har med et minimumsdirektiv, som Håndhævelsesdirektivet jo er, at gøre, så er der ingen grund til, at vi omkring arbejdsmarkedsregulering indfører minimumsbestemmelser. I Danmark har vi altid haft en tradition for at lægge os højere end minimum. Det vil vi også kunne gøre denne gang, og her kan den tyske kædeansvarsmodel passende virke som inspiration for regeringen, når direktivet endeligt skal implementeres.

SÆSONARBEJDERDIREKTIVET

Vi har også fået et Sæsonarbejderdirektiv for 3.landes statsborgere. Det vil sige statsborgere udenfor EU og EØS-området. Oprindeligt havde Kommissionen foreslået, at bygge- og anlæg skulle falde ind under sæsonarbejderbegrebet. Det protesterede vi voldsomt imod, og det er gledet ud. Heldigvis for det.

Samtidig argumenterede Kommissionen med, at det var svært at skaffe arbejdskraft i Europa til sæsonarbejde. Det på trods af at millionvis af EU-borgere er uden arbejde. Det er som om, at den Kommission aldrig kan flytte nok rundt på arbejdskraften noget steds fra.

Sæsonarbejderdirektivet er imidlertid gået hen og blevet voldsomt meget bedre, end nogen havde turdet håbe på. Direktivet ligestiller nemlig sæsonarbejdere med nationale arbejdstagere. Det vil sige, at sæsonarbejdere i udgangspunktet har et bedre retsgrundlag, end de udstationerede arbejdstagere har. Det betyder, at man har givet flere og bedre rettigheder til 3.landes statsborgere, som midlerti-

digt er i et EU-land for at arbejde, end man har givet til EU-statsborgere, der midlertidigt er i et andet EU-land for at arbejde.

Det vil vi naturligvis prøve at bruge som løftestang for at få sat lighedstegn mellem alle udstationerede arbejdstagere, netop med henvisning til, at 3. landes arbejdstagere er ligestillede iflg. Sæsonarbejderdirektivet.

DIREKTIV OM KONCERNINTERN UDSTATIONERING AF PERSONER FRA 3.LANDE

Der er også besluttet et direktiv om "koncernintern udstationering af personer fra 3.lande". Det vil sige, at

hvis man har en stor multinational virksomhed med afdelinger i rigtig mange lande - også udenfor EU - så er det nu muligt at udstationere internt i koncernen. Direktivet om de "koncerninternt udstationerede fra 3.lande" omhandler ikke timelønnede. Det er alene funktionærer og folk med et højere kvalifikationsniveau.

Det betyder selvfølgelig ikke, at nogle ikke vil prøve på at omgå og misbruge det ved at opfinde stillingsbetegnelser til lejligheden. Det har vi set så ofte, men så har vi et håndtag at hænge vores bekymringer på.

UDBUDSDIREKTIVET

I januar 2014 blev EU's Udbudsdirektiv færdiggjort i forhold til den igangværende revision. Direktivet støtter os på to væsentlige områder. Dels giver det os et håndtag i forhold til EU-juraen, når der skal formuleres arbejdsklausuler i offentlige udbudskontrakter. Samtidigt blåstempler de, at man bruger lærlingeklausuler, når man udbyder offentlige opgaver.

Det betyder ikke, at vi fra i Blik- og Rørarbejderforbundet og de øvrige fagforbund i byggeriet har fraveget vores grundholdning om, at det er ILO-konvention 94, der i Danmark regulerer adkomsten til arbejdsklausuler. Det giver os bare et nyt skriftsted til at sige, at det slet ikke er så forbudt, som Dansk Byggeri, DA og DI gerne vil have det gjort til.

VIKARDIREKTIVET

Et af de direktiver, som også har været meget længe undervejs, er Vikardirektivet. Vikardirektivet sidestiller på langt de fleste strækninger fastansatte og vikarer i forhold til de rettigheder, løn- og arbejdsvilkår, de har. De sidestilles med de fastansatte i rekvirentvirksomheden. Det har vi indenfor byggeriet og indu-

strien allerede i en række af vores overenskomster, og det er fastslået i den fagretlige praksis.

Man kan vel påstå, at på mange af vores overenskomster, er Vikardirektivet allerede indirekte implementeret. Imidlertid har vi ikke formået, sammen med vores modstående arbejdsgivere i byggeriet, at få implementeret direktivet i vores overenskomster. Den implementeringslovgivning, som har fundet sted i Danmark, giver dog forrang til overenskomstmæssige bestemmelser og den retspraksis, der er på området. Det gør jo, at vi er forholdsvis godt dækket ind. Imidlertid kan man sige, at det nu havde været skønnet og et mere rent snit, i forhold til påskønnelsen af den danske model, om vi også her formåede at implementere et direktiv, som regulerer væsentlige dele af en medarbejdergruppes løn- og arbejdsvilkår, men det har arbejdsgiverne i byggeriet ikke ønsket.

BLACKLISTING

Sortlistning, eller blacklisting på engelsk, er et fænomen, der vinder mere og mere udbredelse i den sump af social dumping, som vi oplever, ikke bare i Danmark, men på tværs af Europa. Blacklisting blev op-

daget i England, hvor de store entreprenørselskaber – også dem der kommer uden for England, men som har aktiviteter i England – systematisk samarbejder om at blackliste fagligt aktive bygningsarbejdere. Flere tusinde engelske bygningsarbejdere har optrådt på disse lister. Den engelske regering har undersøgt sagen, og fundet beviserne, men har herefter ikke ønsket at sætte ind over for denne blacklisting.

Der føres nu endeløse retssager omkring erstatning, kompensation med meget mere ved engelske domstole. Sagerne føres af vores engelske kolleger i UCATT, Unite the Union og GMB, og vi håber, de vinder. Men vi ser dette fænomen med blacklisting sprede sig til andre lande og til virksomheder, som i den grad er aktive på hele det europæiske marked, f.eks. det store irske vikarbureau "Atlenco Rimec". Her opererer man også med kategorier af medarbejdere, der inkluderer blacklisting af de fagligt aktive, og det har således også fundet sted bl.a. på Metrobyggeriet.

I vores europæiske organisation EFBT er der dannet en arbejdsgruppe, som specielt skal tage sig af dette blacklisting-fænomen. Og det var vel ikke for meget at forlange, at de koncerner, der blacklister, ikke kan få del i opgaver, der er finansieret af skatteydere – og når det opdages og bevises, både får en bod, men at der også bliver et strafferetligt efterspil for den administrerende direktør i sådanne koncerner. For at sige det på godt dansk: Det noget forbandet svineri!

EKSTRA MIDLER TIL SKAT, ARBEJDSTILSYNET OG POLITIET

Omkring social dumping er der også sket noget på hjemmefronten i de senere år. I diverse finanslove er der afsat ekstra midler til Skat, Arbejdstilsynet og Politiet for at kunne bekæmpe social dumping. De ekstra resurser, som er kanaliseret over i ekstra mandskab, har virket. Det har virket godt, og det er vores klare opfattelse, at de folk i Arbejdstilsynet og i Skat, som arbejder med byggebranchen, klarer opgaverne godt.

Imidlertid er der så mange opgaver, at der sagstens kan bruges flere ressourcer. Ikke mindst nu, hvor regeringen har ændret Skats styresignal i forhold til "arme/ben", arbejdsudleje, vikar- og entreprisedaftaler. Det påfører alt andet lige Skat mere arbejde og flere opgaver, og derfor skal der også afsættes endnu flere ressourcer til, at Skat kan klare disse opgaver.

ARBEJDSKLAUSULER

Samtidigt har vi nu fået et moderniseret cirkulære og dertil hørende vejledning omkring brugen af arbejdsklausuler. Her er der især 3 ting, der er vigtige: For det første, slår cirkulæret fast, at ILO-konvention 94 danner baggrund for brugen af arbejdsklausuler i Danmark. Det har været kraftigt sat i spørgsmål fra DA og DA's medlemsorganisationer, som mener, at ILO-konvention 94 er imod EU-retten og strider imod Udstationeringsdirektivet. DA har endda foreslået, at den danske regering opsiger ILO 94.

Imidlertid har Beskæftigelsesministeriet og alle vi andre den opfattelse, at når en folkeretlig forpligtelse som ILO-konvention 94 ligger forud for EU-medlemskabet, er ratificeret og gennemført i Danmark inden vort EU-medlemskab, så gælder denne folkeretlige forpligtelse, fordi den dermed har forrang for EU-retten.

Det er det gældende retsprincip, og derfor er vi glade for, at det endnu en gang bliver slået fast i det moderniserede cirkulære. Samtidigt henvises der i vejledningen til, at krav om løn- og arbejdsvilkår kan opfyldes, hvis man er omfattet af den mest repræsentative landsdækkende overenskomst for det pågældende område. Det betyder for alle praktiske formål, at det er LO-overenskomst indenfor vores arbejdsområder.

For det tredje er der en kraftig henstilling til, at både kommuner, regioner og andre bygherrer bruger disse arbejdsklausuler. København har været et af de helt store stridspunkter, hvor diverse arbejdsgiverorganisationer har truet Københavns Kommune med civile søgsmål og meget andet, hvis de lavede arbejdsklausuler. Nu må de falde til patten, så vi kan komme i gang med at bruge arbejdsklausuler som et præventivt middel.

KÆDEANSVAR

Alle kommuner på Fyn har her i forsommeren 2014 netop indført kædeansvar, en ting Københavns Kommune også vil gøre, og hvor flere regioner og kommuner rundt omkring i landet allerede har gjort det.

Der er således en knopskydning til støtte for vor danske model, for ordentlige løn- og arbejdsvilkår og for vores overenskomster, som vi i BAT-regi kan være meget taknemmelige for, hvilket vi i øvrigt også er.

SIKKERHEDSKORT

Sidst har vi fået det obligatoriske sikkerhedskort. Ja, vi har ikke helt fået det endnu. En arbejdsgruppe skal frem til nytår se på, hvordan det kan gennemføres. Her giver vi gennem BAT-kredsen vort indspil. Men også her er der mørkemænd i arbejdsgiverkredse, som vil være imod.

Indførelsen af et obligatorisk sikkerhedskort er positivt. Dog havde vi i fagforbundene gerne set, at det i hvert fald for en gruppe af bygningsarbejdere blev gjort obli-

gatorisk som minimum at gennemføre et et-dags sikkerhedskursus, før man kunne få kortet. Det ønsker regeringen og forligspartierne desværre ikke. Det er en mangel, men det må vi så arbejde på bliver en fremtidig del af kortet, når det skal ses efter i sømmene og revideres.

UDENLANDSKE ARBEJDSTAGERE I DANMARK

Antallet af lønmodtagere i Danmark fra Østeuropa stiger. Samlet er antallet af udenlandske lønmodtagere fra Østeuropa vokset fra 35.000 personer til knap 56.000 personer på fire år. Det svarer til en stigning på næsten 60 procent.

Og mens antallet underbetalte østarbejdere i Danmark stiger:

- Er der 150.000 danskere uden arbejde.
- Mangler 12.000 unge en læreplads.
- Står 7.000 danske håndværkere uden job.

Udenlandske firmaer, som udfører arbejde i Danmark, tager deres egen arbejdskraft med. De har ikke samme interesse i at oprette lærepladser, og det kan få alvorlige konsekvenser for fremtidens arbejdsmarked.

En række kommuner anvender ikke arbejdsklausuler, eller fører tilsyn med om aftaler om løn- og arbejdsvilkår overholdes, når offentlige opgaver løses af udenlandske virksomheder. Det presser de danske virksomheder.

Beregninger fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, der er baseret på tal fra Danmarks Statistik viser, at hver gang en ledig dansker erstatter en østarbejder forbedres de offentlige finanser med mellem 51.000 og 251.300 kroner.

KOMMUNER TØVER I KAMPEN MOD SOCIAL DUMPING

I 2013 var det kun hver tredje kommune, som krævede garanti for at arbejdet udføres efter danske regler og overenskomster. Det viste en undersøgelse forud for det seneste kommunalvalg. Siden har mange kommuner skærpet indsatsen mod social dumping.

■ **DANSKE KOMMUNER BRUGER** milliarder af kroner på byggeri og offentlig service. Desværre løses opgaverne ofte af underbetalt arbejdskraft, mens tusindvis af ledige danskere samtidig er ledige.

Det er ikke kun på de danske villaveje, at personbiler og varevogne med polske, lettiske og litauiske nummerplader er det synlige tegn på, at østeuropæiske firmaer og håndværkere udfører opgaver for købestærke borgere og boligejere. Og det oftest på vilkår, som ligger under niveauet for danske overenskomster.

Også på mange offentlige anlægsopgaver bruges der underbetalt østeuropæisk arbejdskraft, og det selv om kommunerne ofte har indført en slags klausuler, hvor entreprenørerne forpligter sig til at følge danske vilkår og overenskomster.

Desværre er der store forskelle på, hvor meget klausulerne bliver brugt. Og det er samtidig kun få kommuner, som systematisk kontrollerer, om arbejdsklausulerne bliver overholdt.

LEMFÆLDIGT BRUG AF KLAUSULER

I kommunernes økonomiaftale for 2014 med regeringen er kommunerne forpligtet til at styrke indsatsen mod social dumping. Dette skulle blandt andet gøres ved at udbrede brugen af arbejdsklausuler.

Det er dog op til kommunerne selv at afgøre, om de vil bruge arbejdsklausuler, når de udbyder kommunale bygge- og anlægsgaver. Derfor er der langt mellem aftalen på papir og til de faktiske forhold, da det i følge undersøgelsen kun er en tredjedel af kommunerne, der bruger klausulerne konsekvent i deres kontrakter med eksterne leverandører.

For den øvrige del af kommunerne er billedet noget mere broget. Blandt andet viser undersøgelsen, at hver tiende kommune aldrig bruger arbejdsklausuler. 26 procent af kommunerne bruger kun klausulerne, når kontraktsummen er over en vis størrelse, mens 30 procent af landets kommuner svarer, at de bruger klausulerne en gang imellem uden at have nogen faste retningslinjer på området.

Den lemfældige brug af arbejdsklausuler, hvor nogle kommuner altså helt vælger at droppe dem,

kan skyldes at mange kommuner frygter betydelige ekstraomkostninger til kontrol og tilsyn, hvis de også skal kontrollere at klausulerne følges.

EKSEMPEL TIL EFTERFØLGELSE

Nogle kommuner tager dog kampen mod social dumping seriøst. Siden 2009 har Gentofte i lighed med en række andre kommuner brugt de såkaldte arbejdsklausuler i alle udbudskontrakter, hvor de forpligter kommunens leverandører til at overholde danske overenskomster.

I Gentofte har de erkendt, at arbejdsklausulerne er kommet for at blive, og de er endda gået skridtet videre og etableret en fast kontrolenhed på tre-fem medarbejdere, der kan rykke ud og tjekke identiteten på de personer, der arbejder for de kommunale leverandører.

En kontrolenhed efter samme principper blev etableret i Københavns kommune i 2013, og siden indførte også Odense kommune en gruppe, som skal kontrollere kommunens leverandører.

DA SPREDER MYTER OM SOCIAL DUMPING

Det er desværre kun den halve sandhed, når Dansk Arbejdsgiverforening (DA) påstår, at der ikke er problemer med udenlandsk arbejdskraft i Danmark.

■ **EN UNDERSØGELSE FORETAGET** af DA viser, at 84 procent af de udenlandske arbejdstagere arbejder i en virksomhed, der er medlem af en DA-organisation. Dermed konkluderer arbejdsgiverorganisationen, at der ikke er problemer med udenlandsk arbejdskraft. Desværre ser undersøgelsen bort fra en række forhold, som ikke giver et retvisende og sandfærdigt billede af problemerne med social dumping.

For det første regner DA i undersøgelsen med, at blot 5000 udstationerede medarbejdere, som er ansat i udenlandske virksomheder, udfører arbejder i Danmark. Det tal har de hentet i det såkaldte RUT-register.

Sandheden er, at det tal er langt større. RUT-registeret indeholder nemlig kun de virksomheder, som registrerer sig selv. Der er mange udenlandske virksomheder, som bevidst eller ubevidst undlader registrering for lettere at omgå danske regler. Det er et velkendt problem, der har eksisteret siden registerets fødsel.

I undersøgelsen vælger DA ikke at indregne illegale indvandrere og andre, der arbejder ulovligt. Det begrundes organisationen med, at problemet ikke er særligt stort.

Det er bare ikke det billede man kan genkende i fagbevægelsen, når der laves kontrolbesøg på byggepladserne. Her oplever de ofte masser af tilfælde, hvor folk stikker af fra byggepladsen, når fagforeningerne tropper op.

BRYDER OVERENSKOMSTEN

Fagbevægelsens vedholdende og opsøgende arbejde har til gengæld medført en stigning i antallet af udenlandske virksomheder, som melder sig ind i en arbejdsgiverorganisation eller har tiltrådt en overenskomst. Det er dog ingen garanti for, at de også overholder overenskomsten.

Mange udenlandske medarbejdere er nemlig ikke bekendt med reglerne, og under trusler om firing og hjemsendelse tør de ikke kontakte de danske fagforeninger.

Alene i 2013 havde byggeriet over 400 sager om overenskomstbrud for udenlandske virksomheder og udenlandsk arbejdskraft. I 2014 forventer vi at det tal vil vokse yderligere. De typiske overenskomstbrud handler om manglende lønudbetaling, pension, SH, feriepenge og overtidsbetaling. Det er et ekstremt højt tal i forhold til, hvor mange virksomheder, der har udenlandsk arbejdskraft.

I 2012 efterregulerede Skat skatteindbetalingerne i over 1400 sager vedr. udenlandske arbejdstageres skatteforhold. DA's spin om udenlandske virksomheders og udenlandske arbejdstageres positive påvirkning af det danske arbejdsmarked, er således blot at betragte som et skønmaleri, som på ingen måde er i overensstemmelse med den virkelighed, som tusindvis af danske lønmodtagere og en række fagforeninger oplever i deres dagligdag.

SOCIAL DUMPING PÅ FINANSLOVEN

Mere kontrol, højere bøder, bedre indsats. I oplægget til finansloven for 2014 ønskede regeringen at sætte ekstra ind mod fusk og social dumping.

■ **REGERINGEN VIL SKÆRPE** indsatsen mod social dumping og varsler nye tiltag i kampen mod fusk, social dumping og misbrug af udenlandsk arbejdskraft. Det fremgår af regeringens udspil til finansloven for 2014.

Udspillet lægger op til, at SKAT, politi og arbejdstilsyn skal forstærke deres fælles indsats. Derudover vil regeringen sikre bedre brug af arbejdsklausuler, styrke samarbejdet med myndigheder i andre lande og styrke kontrollen af udenlandske lastbiler, der kører piratkørsel.

Udspillet blev modtaget med glæde i fagbevægelsen, som netop efterlyser flere initiativer i kampen mod social dumping og unfair konkurrence.

KONTROLBESØG VIRKER

Det var statsminister Helle Thorning Schmidt, som i forbindelse med præsentationen af næste års finanslov, bragte den skærpede kurs mod social dumping på banen. Her understregede hun en lang række negative effekter af social dumping, og fremhævede sam-

tidig de knap 1500 koordinerede kontrolbesøg i løbet af et år, som mellem Skat, politiet og Arbejdstilsynet har medført over 70 millioner kroner i bøder.

ID-KORT BLIVER OBLIGATORISK I BYGGERIET

Blandt de nye tiltag i forlængelse af finanslovsaftalen er indførelsen af et sikkerhedskort i byggeriet, som skal modvirke social dumping og løfte arbejdsmiljøet på de danske byggepladser.

Med det nye kort har byggearbejdere og håndværkere tydelig dokumentation, når myndigheder fra fx SKAT eller Arbejdstilsynet dukker op, så de hurtigt kan tjekke, om forholdene er i orden.

Bygge- og anlægsbranchen er en af de brancher, der er hårdest ramt af alvorlige ulykker, og hvor ulykkestallet ikke er faldende, som man ser det i andre brancher.

Den svigtende sikkerhed kan skyldes, at der på en byggeplads ofte er både entreprenører og underentreprenører. Derfor er det vanskeligere at sørge for

sikkerheden end i andre brancher. Da branchen endvidere er præget af en høj andel af udenlandsk arbejdskraft, er der også begrænset kendskab til de danske regler om arbejdsskader, ligesom det kan være svært at afgøre, hvem der er arbejdsgiver for de ansatte.

Endelig er der også grund til at tro, at nogle ansatte bevidst undlader at indgive en anmeldelse om en arbejdsulykke, fordi den ansatte ikke arbejder lovligt i Danmark.

Derfor skal det nye obligatoriske sikkerhedskort sikre, at de ansatte kender deres rettigheder, og det

klart fremgår hvem, der er ansvarlig for de ansatte på byggepladsen.

Sikkerhedskortet bliver obligatorisk for alle, og vil indeholde oplysninger om navn, arbejdsgiver, social sikring, obligatorisk arbejdsskadeforsikring og erhvervsforsikringsdækning.

Der er nedsat en arbejdsgruppe, der skal komme med en model for den konkrete udformning af sikkerhedskortet. Arbejdsgruppen skal aflevere sine anbefalinger, så kortet er implementeret inden sommeren 2015.

OVERENSKOMSTER

■ **I PERIODEN 2010 TIL 2014** har der været tre overenskomstforhandlinger på det private område og to overenskomstforhandlinger på det offentlige område. Særligt forhandlingerne i 2010 var præget af den værst tænkelige forhandlingssituation i mange år. Den økonomiske krise havde bidt sig fast med halvtomme ordrebøger, stigende ledighed og et drastisk fald i antallet af nye lærlinge i alle brancher.

Arbejdsgiverne var derfor i offensiven med krav om nulløsning, individuelle aftaler og andre uhyrligheder. Alligevel lykkedes det i den trængte situation at få forhandlet sig frem til forbedringer i overenskomsten, som set i bakspejlet, var ret godt gået.

Tiltag i kampen mod social dumping var også et stort ønske i byggeriet tilbage i 2010, da overenskomsterne i for ringe grad sikrede imod misbruget af udenlandsk arbejdskraft og uorganiserede underentreprenører. Men trods arbejdsgivernes afvisning, blev der alligevel taget nogle vigtige skridt i den rigtige retning, som bedre dæmmede op for brugen af uorganiserede underentreprenører og de såkaldte arme-ben-firmaer.

Den økonomiske krise havde som sagt bidt sig fast, og det smittede også af på forhandlingerne i de efterfølgende år. Og det til trods for, at dansk økonomi var i bedring.

Resultaterne af overenskomstforhandlingerne på det private arbejdsmarked i den seneste fireårige periode bærer præg af, at antallet af arbejdspladser i industrien er reduceret som følge af finanskrisen, og det har medvirket til at dæmpe den samlede lønudvikling. Særligt resultaterne i 2012 og 2014 kan betragtes som en slags vedligeholdelsesoverenskomster, hvor det udover nogle reguleringer af lønsatser og takster, er småt med nye betydelige tiltag.

Også de offentlige ansatte mærkede konsekvenserne af den økonomiske krise. Ved overenskomstforhandlingerne i 2011 og 2013 blev det således til

historisk lave lønstigninger, som følge af udligningsordningen, som regulerer lønforskellen mellem det offentlige og det private arbejdsmarked.

Særligt i forlængelse af finanskrisen, har behovet for yderligere tiltag i kampen mod social dumping vist sig mere og mere tydelige. Men eftersom byggeriet og transportområdet har stået meget alene med disse krav, er det ikke lykkedes at få opfyldt fx kravet om kædeansvar.

Og endelig er overenskomstforhandlingerne i 2012 og 2014 også kendetegnede ved, at arbejdsgiverne i Tekniq stillede ultimative krav ved forhandlingerne om en ny overenskomst på VVS-området. Det og de øvrige overenskomstområder er mere udførlig beskrevet i de følgende kapitler.

OK FORHANDLINGER

VVS-OVERENSKOMSTEN

■ **DA OVERENSKOMSTFORHANDLINGERNE** i 2010 var afsluttet, skulle mange lønmodtagere vænne sig til en ny tid. For efter en række gode år med masser af beskæftigelse og mangel på arbejdskraft var situationen vendt på hovedet. Den økonomiske krise satte

en effektiv stopper for optimismen, og arbejdsgiverforening var i offensiven med krav om nulløsning, individuelle aftaler og andre uhyrligheder.

Derfor gjaldt det om at forsvare de gode, som var oparbejdet gennem årtier, og det er også det, som resultatet af forhandlingerne skal bedømmes på. Og set i bakspejlet var resultatet af overenskomstforhandlingerne faktisk slet ikke så tosset.

I den trængte situation er det værd at lægge mærke til, at arbejdsgiverne i Tekniq ikke fik opfyldt et eneste af deres krav. Og som det kan ses i oversigten, lykkedes det alligevel at få indført en række gode ting i overenskomsten.

Her kan det bl.a. nævnes, at langt flere fik mulighed for få fuld løn under sygdom end hidtil, da ancienniteten blev ændret fra 6 til 3 måneders ansættelse. Derudover blev der indført en ordning med kontant tilskud til de kolleger, der vil gå på aftenskole i fritiden. S/H-tillægget blev også forhøjet og den betalte forældreorlov blev udvidet. Samtidig blev alle prislisterne forhøjet, og lærlingene fik også en række markante forbedringer af deres forhold, som det fremgår i oversigten.

Kravet om kædeansvar blev ikke opfyldt, hvilket også gjaldt de øvrige overenskomster i byggeriet. Alligevel blev der taget skridt i den rigtige retning, da regler om værn mod uorganiserede underentreprenører og de såkaldte arme-ben-firmaer blev indført i overenskomsten.

OK-RESULTAT: VVS-OVERENSKOMSTEN 2010

HØJERE S/H-TILLÆG

S/H-tillægget steg med 0,15 % til 7,0. Ved fratrædelse sker opgørelse og udbetaling af restbeløbet ved førstkommende lønudbetaling.

FLERE FÅR FULD LØN UNDER SYGDOM

Anciennitetskravet for fuld løn under sygdom blev nedsat fra 6 til 3 måneders anciennitet.

ALLE SATSER STEG

Satserne for smudstillæg, tillæg ved skiftende arbejdssteder, rådighedsvagt, udkald uden for rådighedsvagt, overarbejde, forskudt arbejdstid og tillæg for overarbejde i forbindelse med rejsearbejde steg med 1,5 % i 2010 og igen med 2 % i 2011.

ZONEPENGENE

Zonepengene – både i overenskomsten og i prislisterne – steg 6,89 %.

BETALT EFTERUDDANNELSE I FRITIDEN

Det blev indført, at almene kurser som fx sprog, matematik, fysik osv. kan tages på aftenskole, hvor arbejdsgiveren betaler op til 1.500 kr. pr. år i dokumenterede udgifter til kursusafgift og materialer.

BETALT FORÆLDREORLOV UDVIDES

Den betalte forældreorlov blev udvidet med 2 uger, så den steg til 11 uger i alt. Af disse uger er 4 uger øremærket faderen og 4 uger til moderen. Disse uger kan efter ønske holdes samtidigt. De sidste 3 uger kan tages af enten faderen eller moderen. Betalingen under de to ugers fædreorlov steg ved samme lejlighed til 135 kr. i timen.

FORHØJELSE AF MINIMALLØN

VVS-overenskomstens minimallønsatser steg med

1,10 kr. til 104,20 kr. I 2011 steg de med 1,75 kr. til 105,95 kr.

PRISLISTER FORHØJES

Priserne i Rørprislisterne, Fjernvarmeprislisten og Landspriskuranten for Blikkenslager-arbejde steg med 1,6 % i 2010 og igen med 1,7 % pr. 1. juli 2011.

LÆRLINGENE FIK STEMMERET

Lærlingebestemmelserne blev en del af overenskomsten. Det betød samtidig, at lærlingene fik stemmeret ved urafstemningerne. De har fortsat ingen strejkeret.

LÆRLINGENES LØN STIGER

Lærlingenes løn på alle trin steg med 2,0 % i 2010, mens de i 2011 steg med 2,5 %.

MENTORORDNING FOR LÆRLINGE

For at mindske frafaldet på uddannelserne indføres der mulighed for en mentorordning for lærlinge. Svenden kompenseres lønmæssigt for den, efter aftale, arbejdstid han bruger til hvervet som mentor.

SUNDHEDSORDNING TIL ALLE LÆRLINGE

Et af lærlingenes absolutte topkrav var en sundhedsordning i lighed med svendene. Det lykkedes at få kravet opfyldt, og sundhedsordningen trådte i kraft for alle lærlinge i 2011.

FORSIKRINGSYDELSE TIL LÆRLINGENE

Alle lærlinge, der ikke i forvejen var omfattet af en arbejdsgiverbetalt pensionsordning og dermed forsikringsydelse, fik ret til forsikringsydelse. Dækningen er en skattefri udbetaling på 100.000 kr. ved henholdsvis førtidspension, kritisk sygdom og dødsfald.

ØGET VÆRN MOD SOCIAL DUMPING

■ **SELV OM VI I VVS-FAGET** hidtil har været forskånet for det helt store pres af underbetalte udenlandsk arbejdskraft, har det, ud fra andre faggruppers erfaringer, været nødvendigt at kræve værn mod social dumping i overenskomsten. Der er taget flere skridt i den retning.

Mellem parterne blev der nedsat et udvalg, som løbende skal overvåge overenskomstens bestemmel-

ser om anvendelse af udenlandsk arbejdskraft og underentreprenører i VVS-branchen.

Ligeledes blev der i overenskomsterne indarbejdet en henstilling om, at virksomhederne i entreprisekonakterne indfører bestemmelser om, at underentreprenørerne skal være omfattet af det relevante LO forbunds overenskomster i relation til de medarbejdere, som udfører arbejdet. Det betragtes som en

væsentlig misligholdelse af entreprisekontrakten, såfremt dette krav ikke opfyldes. I forbindelse med en fagretlig behandling af misligholdelse, er det op til underentreprenøren at bevise, at overenskomstens bestemmelser overholdes.

VÆRN MOD SOCIAL UDNYTTELSE OG "ARME-BEN-FIRMAER"

Ved overenskomstforhandlingerne i 2010 lykkedes det også at få et værn til sikring mod social udnyttelse. Det er således i strid med overenskomsten, at et ansættelsesforhold er betinget af, at medarbejderne

indgår aftale af modydelser som fx logi, kost, transport m.m.

Det lykkedes også for første gang et værn mod de såkaldte "arme-ben-firmaer". Overenskomstparterne er således enige om, at man betragter det som en omgåelse af overenskomsten, hvis "arme-ben-firmaer" eller såkaldte falske svende udfører et bestemt arbejde i et lønmodtagerlignende ansættelsesforhold. En ægte enmandsvirksomhed har således selv ledelsesretten, er selv ansvarlig for arbejdets kvalitet, er selv økonomisk ansvarlig og bærer den økonomiske risiko ved arbejdet.

OVERENSKOMSTEN MED DS HÅNDVÆRK & INDUSTRI

■ **MENS HOVEDPARTEN AF** forbundets medlemmer arbejder under VVS-overenskomsten, er der også en stor del VVS'ere og blikkenslagere beskæftiget under overenskomsten med DS Håndværk & Industri.

I 2010 forløb forhandlingerne med DS Håndværk & Industri ikke så gnidningsfrit som tidligere år. Parterne i DS Håndværk & Industri ønskede at lægge sig meget tæt op af industriens forlig. Omvendt ønskede forhandlerne i Blik- og Rørarbejderforbundet først at

lukke en aftale, når man kendte det endelige resultat i forhandlingerne om VVS-overenskomsten.

Det betød at forhandlingerne på et tidspunkt blev sat på pause og først genoptaget og færdiggjort senere. Resultatet af forhandlingerne i 2010 var i store træk på samme niveau, som det resultat, der blev forhandlet hjem i VVS-overenskomsten. En kort opsummering af den nye 2-årige kan ses i boksen.

OK-RESULTAT: DS HÅNDVÆRK & INDUSTRI 2010

OPSIGELSESBESTEMMELSER

Ved 9 måneders ansættelse steg fratrædelsesgodtgørelsen til 8000 kr.
For medarbejdere med over 3 års anciennitet tillægges yderligere 2100 kr.

SATSER

Satserne for hjemsendelse, rådighedsvagt, skurpenge, smudspenge, overarbejde og forskudt tid steg med 1,5 %.

LØN UNDER SYGDOM

Anciennitetskravet for fuld løn under sygdom blev nedsat fra 6 måneder til 3 måneder.

EKSTRA FORÆLDREORLOV

Forældreorloven blev udvidet fra 9 uger til 11 uger. Hver af forældrene har 4 uger, mens de resterende 3 uger er til enten moren eller faren. Betalingen er 135 kr. pr. time.

PENSION

Anciennitetskravet for indbetaling af pension blev nedsat fra 6 måneder til 2 måneder for medarbejdere, der ikke i forvejen er omfattet af en arbejdsmarkedspension.

VÆRN MOD SOCIAL DUMPING

Nedsættelse af et udvalg, der løbende skal overvåge overenskomsten bestemmelser om anvendelse af udenlandsk arbejdskraft og underentreprenører i VVS-branchen.

ANSÆTTELSESKODEKS

Det blev fremover overenskomststridigt, at ansættelsesforhold betinges af aftale om modregning af logi, kost, transport m.m. i lønnen.

ZONEPENGE

Hidtidige takster blev hævet med 6,89 %.

INDUSTRIENS OVERENSKOMST

■ **SOM NOGET HELT NYT**, fik medlemmerne under industriens overenskomst, en fratrædelsesgodtgørelse i 2010. Dermed blev ansatte på industriområdet sikret en økonomisk kompensation i den første periode af ledigheden.

Ordningen blev indført som en kulmination på de mange mistede arbejdspladser i industrien under finanskrisen. Dermed skulle arbejdsgiverne fremover betale en godtgørelse oven i den lediges dagpenge, så han har 85 procent af sin hidtidige løn.

Hvis dagpengene dækker 50 procent af den løn, man fik på virksomheden, skal virksomheden altså lægge 35 procent af den tidligere løn oveni.

Den nye ordning kommer til udbetaling efter ens anciennitet i op til tre måneder efter følgende kriterier:

- Efter 3 års ansættelse: Kompensation i 1 måned
- Efter 6 års ansættelse: Kompensation i 2 måneder
- Efter 8 års ansættelse: Kompensation i 3 måneder

Udover den kontante kompensation er der i overenskomsten indført en ny bestemmelse om, at arbejdsgiveren ikke kan placere feriefridage i opsigelsesperioden, når opsigelsen sker fra arbejdsgiverens side.

OK-RESULTAT: INDUSTRIENS OVERENSKOMST 2010

HØJERE TILLÆG

Alle tillæg for arbejde på skiftehold, forskudt arbejdstid og overarbejde blev forhøjet med på 1,5 procent i 2010. Samtidig forhøjes samtlige betalingssatser i overenskomsten "speciel del" med 1,5 procent.

MINIMALLØN

Mindstelønnen er steget for timelønnede på industriens område til 104,25 kr. i timen.

PENSION

Anciennitetskravet for adgang til arbejdsmarkeds-pension blev ændret fra ni måneder til to måneder for medarbejdere, som ikke i forvejen var omfattet af en arbejdsmarkedspension.

MERE BETALT FORÆLDREORLOV

Fra marts 2011 blev perioden med løn under forældreorlov udvidet med 1 uge til moderen og 1 uge til faderen. For mandlige ansatte betød det, at de fik mulighed for at tage 7 ugers betalt forældreorlov. Betalingen i forældreorloven var sat til at være maksimalt 135 kr. pr. time.

HELBREDSKONTROL

Medarbejdere beskæftiget på natarbejde skal tilbydes gratis helbreds kontrol, inden de begynder på natarbejde og herefter hvert andet år.

FLERE FRIDAGE

Grundlovsdag er fremover en fridag for funktionærer i lighed med, hvad der hidtil har været gældende for timelønnede.

SKORSTENSFEJEROVERENSKOMSTEN

■ **MENS DEN GLOBALE** økonomiske krise var hård ved mange brancher, var situationen lidt anderledes i skorstensfejerbranchen. Alligevel var skorstensfejermestrenes udgangspunkt til forhandlingerne en nulløsning.

Gennem flere uger forsøgte skorstensfejernes forhandlingsudvalg at bringe emner på bordet, men

stort set alt blev afvist af Skorstensfejerlauget. Efter en række forhandlinger var forhandlingerne tæt på et sammenbrud. Kun truslen om, at de videre forhandlinger ville fortsætte i Forligsinstitutionen, fik skorstensfejermestrene til at indgå reelle forhandlinger.

Det endte med et forlig om en 2-årig overenskomst, hvor resultatet kan ses i oversigten.

OK-RESULTAT: SKORSTENSFEJEROVERENSKOMSTEN 2010

HØJERE TIMELØN TIL SVENDE OG LÆRLINGE

Skorstensfejersvendenes timeløn steg med 3,71 kr. i timen i 2010, og ligeledes med 3,71 kr. i 2011. Da lærlingene i skorstensfejerfaget aflønnes i forhold til svendenes løn, stiger lærlingenes løn også.

SYGELØNNEN STIGER

Skorstensfejernes løn under sygdom stiger i samme takt procentmæssigt som lønnen. I 2010 blev sygelønnen hævet fra 142,00 kr. til 145,08 kr. i timen. Og i 2011 steg lønnen til 148,16 kr. i timen.

For voksenlærlinge blev det indført, at de oppebærer fuld løn under sygdom i indtil 2 uger. Hidtil havde voksenlærlingene måtte nøjes med den til enhver tid gældende offentlige dagpengesats under sygdom. Øvrige lærlinge får som hidtil fuld løn under sygdom.

FULD LØN VED ARBEJDSULYKKE UDVIDES

Ved arbejdsulykke betaler arbejdsgiveren fuld løn i op til 6 uger efter ulykken, hvilket er en udvidelse med en uge.

HØJERE LØN VED BARN'S HOSPITALSINDLÆGGELSE

Ligesom skorstensfejernes løn under sygdom steg i 2010, steg også betalingen for medarbejderens frihed ved barns hospitalsindlæggelse.

2 UGERS UDVIDELSE AF FÆDREORLOVEN

Forældreorloven blev udvidet fra 4 uger til 6 uger. Faderen og moderen fik herefter ret til hver tre ugers forældreorlov, som skal holdes i umiddelbar forlængelse af de 14 ugers barselsorlov.

FEJERNE I KØBENHAVNS CITY

Lønnen for skorstensfejersvende i Københavns City steg 2 løntrin i hele perioden. Sundhedsordning og forsikringsydelse til lærlingene. Alle lærlinge i skorstensfejerfaget blev i 2010 omfattet af den sundhedsordning, som svendene har. Alle lærlinge blev samtidig omfattet af forsikringsydelse i den arbejdsgiverbetalte pensionsordning. Hidtil havde kun voksenlærlinge været omfattet, da de er med i pensionsordningen.

URAFSTEMNING 2010: MEDLEMMERNE STEMTE

J A

■ **VED OVERENSKOMSTEN I 2010** stemte både blik- og rørarbejderne og skorstensfejerne ja til de nye overenskomster. Knap 80 procent af de afgivne stemmer, var krydset af i feltet ud for et ja.

I 2010 var der ikke fuld enighed i forbundets hovedbestyrelse i bedømmelsen af resultatet på VVS-området. Flertallet – alle kredse og forbundets ledelse – anbefalede et ja, men repræsentanterne fra kreds København anbefalede et nej.

Det var ikke første gang, at kreds København bedømte et overenskomstresultat anderledes end den øvrige hovedbestyrelse, men ved urafstemningen i 2010, stemte hele 58,6 procent af kredsens medlemmer alligevel ja til resultatet af overenskomsten på VVS-området.

I 2010 havde finanskrisen for alvor bidt sig fast, og i det perspektiv, var der heller ingen i hovedbestyrel-

sen, der gik rundt med armene hævet over hovedet i begejstring over resultatet af overenskomstforhandlingerne. Et flertal i hovedbestyrelsen vurderede resultatet til at være godt håndværk og det bedst opnåelige i den værst tænkelige forhandlingssituation i mange år.

FLOT STEMMEPROCENT HOS FEJERNE

Efter indstilling fra skorstensfejernes landsudvalg, anbefalede forbundets hovedbestyrelse medlemmerne under skorstensfejereoverenskomsten at stemme ja ved urafstemningerne.

Og det i lighed med VVS-området bakkede hele 80,3 procent af stemmerne på om anbefalingen. Mens der var flot opbakning til resultatet af overenskomstforhandlingerne, kunne det konstateres, at færre skorstensfejere deltager i urafstemningen.

Siden årtisendes skiftet har skorstensfejerne oplevet en nedgang, og i 2010 stemte blot 55,6 procent om deres nye overenskomst. Dette tal skal ses i forhold til de tidligere overenskomstforhandlinger i fx 2000 og 2004, hvor stemmeprocenten lå på henholdsvis 75 procent og 80,2 procent.

Det var vel også meget flotte tal, og trods et fald kan skorstensfejerne stadig være stolte af deres deltagelse i sammenligning med mange andre LO-forbund.

RESULTAT URAFSTEMNING 2010

	JA	NEJ	STEMMEPROCENT
VVS-området	80,0 %	20,0 %	38,9 %
Skorsteneferområdet	80,3 %	19,7 %	55,6 %

OK FORHANDLINGER

SAMMENBRUD I FORHANDLINGERNE OM NY VVS-OVERENSKOMST

■ **TEKNIQS ULTIMATIVE KRAV** om lønforringelser og legalisering af social dumping var den direkte årsag til sammenbruddet i forhandlingerne på VVS-området.

Gentagne opfordringer og forsøg på forhandlinger viste sig nytteløse, da arbejdsgiverne fra Tekniq gennem hele forløbet fastholdte deres ultimative krav. Krav, som ville betyde lønnedgang for akkordsvendene, servicesvendene og lærlingene og samtidig åbne op for social dumping i VVS-branchen.

Blik- og Rørarbejderforbundet og Dansk Metal stod på medlemmernes vegne fast på beskyttelse af danske arbejdspladser i landets små- og mellemstore VVS-virksomheder, og dermed var VVS-området det eneste område inden for byggeriet, hvor forhandlingerne endte uden resultat. Det var også det eneste

område, hvor arbejdsgiverne krævede forringelser af lønnen.

VVS'ere og blikkenslagere i virksomheder under Tekniq blev derfor omfattet af det mæglingsforslag, som forligsmanden strikkede sammen på baggrund af de overenskomstområder, hvor der ikke blev opnået enighed.

Og helt som forventet gav det en overenskomst, som udover nogle reguleringer af mindstebetalingssatser, lærlingetimeløn og genetillæg, også medførte en seniorordning, som var indarbejdet i mæglingsforslaget.

Dermed blev der ikke blevet plads til regulering af akkordsatserne. Alligevel vurderes mæglingsforslaget at være bedre end det tilbud, som arbejdsgiverne i Tekniq tilbød.

4 FORGÆVES FORSØG

1. FORSØG

Efter flere indledende drøftelser startede de reelle overenskomstforhandlinger for alvor op den 22. februar, hvor de to forhandlingsdelegationer på VVS-området mødtes for første gang.

Allerede ved den første forhandling stillede arbejdsgiverne ultimative krav, og efter otte timers forhandling valgte parterne at tage en timeout i bestræbelserne på at nå til enighed om en ny overenskomst for VVS-området.

2. FORSØG

Knap 14 dage senere blev forhandlingerne genoptaget. Mønstreret fra det første forhandlingsmøde blev i store træk gentaget, da arbejdsgivernes igen mødte frem med ultimative krav, som ville sænke lønniveauet i VVS-branchen.

Natten mellem den 6. og 7. marts måtte forhandlingsparterne konstatere, at der ikke længere var udsigt til et gennembrud i forhandlingerne om en ny overenskomst på VVS-området, og parterne valgte derfor at gå hver til sit.

3. FORSØG

Fredag den 9. marts indkaldte forligsmand Asbjørn Jensen parterne til videre forhandling i Forligsinstitutionen.

Efter gentagne opfordringer lykkedes det ikke forligsmanden at få gang i forhandlingerne, og forligsmanden valgte at sende parterne hjem efter fire timer ved forhandlingsbordet.

4. FORSØG

Onsdag den 14. marts gjorde forligsmanden et sidste forsøg på at få gang i forhandlingerne om en ny overenskomst på VVS-området. Ni timers forhandling viste sig at være nytteløse, da arbejdsgiverne i Tekniq fastholdt deres ultimative krav om lønforringelser og legalisering af social dumping. Blik- og Rørarbejderforbundet og Dansk Metal afviste kravene, og overenskomstforhandlingerne på VVS-området var endegyldigt brudt sammen.

Dermed var VVS-overenskomsten med Tekniq den eneste overenskomst inden for byggeriet, som i 2012 blev omfattet af mæglingsskitsen.

OK-RESULTAT: VVS-OVERENSKOMSTEN 2012

LØN

VVS-overenskomstens minimallønsatser steg med 1,35 kroner til 107,30 kroner.
I 2013 steg satsen igen med 1,35 kroner til 108,65 kr.

TILLÆG

Satserne for smudstillæg, tillæg ved skiftende arbejdssteder, rådighedsvagt, udkald uden for rådighedsvagt, overarbejde m.m. steg med 1,4 procent og igen med 1,4 procent i 2013.

LÆRLINGELØN

Lærlingenes løn på alle trin steg med 2,25 % i både 2012 og 2013.

ZONEPENGENE REGULERES

Zonepengene reguleres i overenskomst og prislister.

BARSEL OG FORÆLDREORLOV

I 2012 blev forældreorloven mere fleksibel. I barnets første leveår kunne hver forælder vælge at holde orloven i op til to omgange hver og eventuelt samtidig. Den maksimale sats ved forældreorlov steg med 5,00 kroner til 135 kroner i timen.

SENIORORDNING

Der kan lokalt laves aftaler om seniorordning for ældre medarbejdere. Ordningen er omkostningsfri for arbejdsgiverne.

LØN UNDER SYGDOM

Anciennitetskravet for fuld løn under sygdom blev i 2013 nedsat fra 3 til 2 måneder.

ELEKTRONISKE LØNSEDLER M.M.

Virksomheder kan med 3 måneders varsel aflevere lønsedler, feriekort og eventuelle andre dokumenter i tilknytning til ansættelsesforholdet via elektroniske postløsninger, som fx den ansattes e-Boks eller personlige e-mail.

DS HÅNDVÆRK & INDUSTRI: **SUNDHEDSORDNING OG SÆRLIG PULJE TIL DEN DANSKE MODEL**

■ **SOM NOGET HELT** særligt og nyskabende var parterne på begge sider af bordet enige om at gøre noget ekstraordinært for sikring af den danske model. Der var således enighed om at oprette en særlig pulje finansieret af virksomhederne, til forsvar og bedre kendskab af overenskomsten.

Det lykkedes også for Blik- og Rørarbejderforbundet at forhandle sig frem til et akkordafsnitstillæg for timelønnede VVS'ere på 10,00 kroner og en sundhedsordning, som gælder alle VVS'ere og blikkenslagere under overenskomstens dækningsområde.

De får dermed i lighed med kollegerne under VVS-overenskomsten og alle lærlinge en sundheds-

ordning, som giver adgang til forebyggende behandling hos kiropraktor, fysioterapeut, zoneterapeut eller massør.

Endelig lykkedes det også at få lavet en aftale mod social dumping, omhandlende omgåelse af overenskomsten og underentrepriseforhold efter de samme principper, som findes i VVS-overenskomsten med Tekniq.

Overenskomst med DS Håndværk & Industri i 2012 var i lighed med de øvrige overenskomster kendetegnet ved en begrænset lønudvikling, mens der til gengæld er forhandlet nogle forbedringer, hvad angår uddannelse, seniorordninger og forældreorlov.

OK-RESULTAT: DS HÅNDVÆRK & INDUSTRI 2012

SUNDHEDSORDNING

VVS'ere under overenskomsten med DS Håndværk & Industri blev omfattet af en sundhedsordning, som bl.a. giver adgang til behandling hos kiropraktor, massør og fysioterapeut.

FORSVAR AF DEN DANSKE MODEL

Der oprettes en særlig pulje til styrkelse af den danske aftalemudel. Puljen kan bl.a. bruges til opsøgende arbejde og til at tegne flere overenskomster.

AKKORDAFSAVNSTILLÆG

Der indføres et akkordafsvinstillæg for VVS'ere på 10,00 kroner. Derved udgjorde mindstelønnen 117,35 kroner i timen.

LØN

Mindstelønnen blev hævet med 1,35 kroner i 2012 og igen i 2013.

UNGE

Lærlingelønnen forhøjes med 2,25 procent i 2012 og i 2013.

SENIORORDNING

Fra fem år før pension kan ældre medarbejdere, hvis der foreligger en lokalaftale i virksomheden, reducere arbejdstid og få udbetalt sin pension som tillæg til lønnen.

UDDANNELSE

Selvvalgt uddannelse kan spares op i to år, så man i det tredje år kan tage seks ugers uddannelse.

BARSEL/FORÆLDREORLOV

Fædre og mødre kan selv bestemme, hvornår barslen skal afholdes inden for de første 52 uger. Taksten for løn under barsel er steg med 5 kroner i timen.

FLERE LÆREPLADSER

Der er mellem parterne enighed om at styrke arbejdet med at tiltrække lærlinge og etablere flere lærepladser.

SMALLE FORLIG TIL INDUSTRI- OG BYGGEOMRÅDET

■ **I LIGHED MED OVERENSKOMSTERNE** på det øvrige arbejdsmarked var der i 2012 tale om beskedne lønstigninger til de, som arbejder under industriens og byggeriets overenskomster.

Aftalen på byggeriets område var i store træk identisk med den aftale, som Dansk Byggeri har indgået med de øvrige håndværksfag i byggeriet. Dog er det lykkedes Blik- og Rørarbejderforbundet og Dansk Metal, at få indarbejdet skærpede regler i overenskomsten i kampen mod social dumping og unfair konkurrence fra underentreprenører og såkaldte "arme-ben" virksomheder.

I den nye overenskomst kan Blik- og Rørarbejder-

forbundet således forlange at få oplyst navne og CVR-numre på underentreprenører i alle tilfælde, hvor der er uklarhed om, hvorvidt arbejdet udføres som underentreprise eller under lønmodtagerlignende forhold.

For ældre medarbejdere er der også nyt. På industriens område fik ældre medarbejdere mulighed for, hvis det er aftalt lokalt, at bruge dele af sin pension som tillæg til lønnen og derved reducere den ugentlige arbejdstid i op til fem år før pensionen. På byggeriets område er ordningen for ældre medarbejdere en smule anderledes. Her kan ældre medarbejdere veksle pensionsindbetalingerne til SH-kontoen og derved holde nogle ekstra feriefridage.

SKORSTENSFEJERNE GIK NYE VEJE

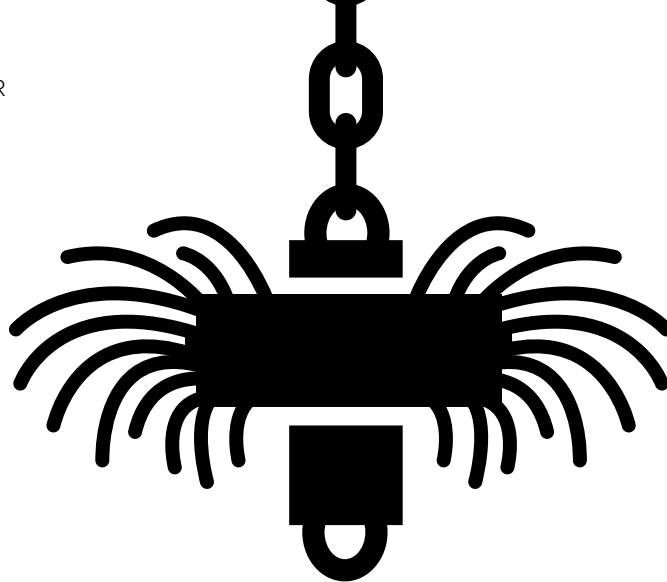
■ **TRODS BESKEDNE LØNSTIGNINGER** var der andre gode nyheder i den nye overenskomst, som Blik- og Rørarbejderforbundet og arbejdsgiverne i Skorstensfejerlauget blev enige om i 2012.

Først og fremmest kunne alle lærlinge i skorstensfejerfaget glæde sig over, at de omsider blev omfattet af en pensionsordning. Ordningen indføres gradvist over de kommende fire år, og gælder for samtlige lærlinge fra første dag de starter i lære.

Lærlingene i skorstensfejerfaget får fremover adgang til den sundhedsundersøgelse, som svendene er omfattet af, og lærlingene får desuden bedre vilkår i forbindelse med barsel og barnets første sygedag.

De øvrige forbedringer af overenskomsten kan ses i oversigten på næste side.

OK-RESULTAT: SKORSTENSFEJERNE 2012

LØN

Lønnen i den 2-årige overenskomst blev reguleret med kr. 2,94 i timen i 2012 og med yderligere kr. 2,50 i 2013.

LØN UNDER SYGDOM

Taksterne for løn under sygdom, barsel og barns hospitalsindlæggelse steg med 1,65 % i 2012 og igen med 1,40 % i 2013.

SENIORORDNING

Der etableres en seniorordning efter principperne i Industri forliget fra 2012.

For svendene i København City indførtes der yderligere en seniorordning, hvor medarbejdere over 60 år sikres en årlig seniorfriday, som betales med den til enhver tid gældende løn.

PENSION TIL LÆRLINGE

Lærlingene blev omfattet af pensionsordning fra første dag, de starter i lære. Ordningen trådte i kraft i 2012 og indføres gradvis over en 4-årig periode.

HELBREDSUNDERSØGELSE TIL LÆRLINGE

Lærlinge/voksenlærlinge fik adgang til den årlige helbredsundersøgelse, som svendene var omfattet af.

SYGELØN TIL VOKSENLÆRLINGE

I tilfælde af sygdom forårsaget i forbindelse med arbejde, sikres voksenlærlinge fuld løn i 6 uger i lighed med svendene.

UDDANNELSE

Selvvalgt uddannelse kan spares op i to år, så man i det tredje år kan tage seks ugers uddannelse.

LØN VED BARSEL OG BARNES SYGEDAG TIL LÆRLINGE

Lærlinge sikres fuld løn ved barsel og forældreorlov i henhold til overenskomsten, mens voksenlærlinge aflønnes med den højeste dagpengesats. Ved barnets første sygedag/hospitalsindlæggelse oppebærer lærlinge fuld løn, mens voksenlærlinge aflønnes med den højeste dagpengesats.

URAFSTEMNING 2012:

KLART NEJ

TIL OVERENSKOMSTEN FRA MEDLEMMERNE PÅ VVS-OMRÅDET

■ **UTILFREDSHEDEN MED** overenskomstforhandlingerne i 2012 var tydelig. Således fulgte hele 96,5 procent af medlemmerne hovedbestyrelsens anbefaling, og stemte nej til forligsmandens mæglingsskitse.

Afstemningsresultatet var således et klart signal fra medlemmerne. De ville ikke finde sig i arbejdsgivernes ultimative krav og manglende lyst til at forhandle, og afstemningsresultatet var en klar tilkendegivelse af, hvad medlemmerne ville finde sig i.

Hele 41,2 procent af forbundets medlemmer på VVS-området stemte, og det var en fremgang på hele 2,3 procent i forhold til afstemningen i 2010.

Det klare nej til den nye overenskomst på VVS-området medførte dog ikke, at forhandlingerne om en ny VVS-overenskomst blev genoptaget. Det skyldes reglerne om sammenkædning, hvor også stemmerne på de øvrige overenskomstorråder på det private arbejdsmarked, indregnes i den samlede stemmeafgivelse.

Øg da 69,2 procent af medlemmerne i de øvrige LO-forbund stemte ja, var det således taksterne fra

mæglingsskitserne, som efterfølgende skulle indarbejdes i VVS-overenskomsten.

KLART JA FRA SKORSTENSFEJERNE

Også skorstensfejerne valgte at følge hovedbestyrelsens anbefaling. De stemte derfor ja til den nye overenskomst på skorstensfejerområdet.

76 procent af skorstensfejerne stemte ja til deres nye overenskomst. Med en stemmeprocent på 46,5 var valgdeltagelsen til gengæld lavere end i 2010, hvor 55,6 procent af medlemmerne stemte.

Den største opbakning til den nye overenskomst findes blandt de nordjyske skorstensfejere, hvor hele 83,6 procent af medlemmerne stemte ja. De nordjyske skorstensfejere er samtidig den afdeling med den højeste stemmeprocent, idet hele 54,1 procent af medlemmerne valgte at give deres mening til kende.

Med en stemmeprocent på over 40 procent er deltagelsen noget højere end gennemsnittet af de øvrige LO-forbund, hvor knap 30 procent valgte at stemme om årets overenskomster.

RESULTAT URAFSTEMNING 2012

	JA	NEJ	STEMMEPROCENT
VVS-området	3,5 %	96,5 %	41,2 %
Skorsteneferområdet	76,0 %	24,0 %	46,3 %

2014 / OK FORHANDLINGER 2011 /

TOTALT SAMMENBRUD I FORHANDLINGERNE OM NY VVS-OVERENSKOMST

■ **I LIGHED MED** overenskomstforhandlingerne i 2012 lykkedes det aldrig at nå til enighed med arbejdsgiverne i Tekniq om noget som helst, og derfor var VVS-overenskomsten blandt de få områder, hvor der ikke blev opnået enighed.

Igen var det Tekniqs ultimative krav om lønforringelser og legalisering af social dumping, der var skyld i sammenbruddet i forhandlingerne. Flere forsøg og opfordringer til forhandling viste sig nytteløse, og dermed endte forhandlingerne på VVS-området uden resultat.

Kort opsummeret kan forhandlingerne i 2014 betragtes som en fortsættelse af de sammenbrudte forhandlinger i 2012, hvor arbejdsgiverne fra Tekniq også dengang fastholdte deres ultimative krav, som ville betyde lønnedgang for akkordsvendene, servicesvendene og lærlingene samt en legalisering af social dumping.

Igen stod Blik- og Rørarbejderforbundet og Dansk Metal fast på beskyttelse af danske arbejdspladser i landets VVS-virksomheder, og derfor måtte

VVS-området igen samles op i den mæglingsskitse, som forligsmand Asbjørn Jensen havde strikket sammen.

Den mæglingsskitse indeholdte helt som ventet reguleringer af mindstebetalingssatser, lærlingetime-løn, genetillæg, øget barsel og en ekstra procent på SH-kontoen over tre år, som også blev varigheden af

de nye overenskomster på det private arbejdsmarked.

Til gengæld blev der heller ikke denne gang plads til regulering af akkordsatserne. Og det til tråds for, at de øvrige områder i byggeriet fik dette i overenskomstperioden. Alligevel kan mæglingsforslaget samlet betragtes som værende bedre end det tilbud, Tekniq tilbød undervejs i forhandlingerne.

FORGÆVES FORSØG PÅ FORLIG

Efter sammenbruddet i overenskomstforhandlingerne i 2012 var såvel Blik- og Rørarbejderforbundet og Dansk Metal opsatte på at nå til enighed om en ny overenskomst på VVS-området.

Og derfor havde forbundene forud for overenskomstforhandlingerne i 2014 haft en løbende dialog med arbejdsgiverne i Tekniq, hvor parterne havde fremlagt deres ønsker til overenskomstforhandlingerne, ligesom mulige datoer for de reelle forhandlinger blev drøftet. Men på et møde hos Tekniq den 12. februar blev de videre forhandlinger afbrudt. Det skete som en konsekvens af, at Tekniq fremlagde krav om, at der kun ville blive lavet en overenskomst, hvis værnet mod løndumping i prislisten blev afskaffet.

FORHANDLING I FORLIGSINSTITUTIONEN

Da forhandlingerne på VVS-området var afbrudt, blev parterne den 5. marts indkaldt til nye forhandlinger i forligsinstitutionen. Men trods forligsmandens hjælp, stod forhandlingerne fortsat stille.

Arbejdsgiverne i Tekniq fastholdt deres ultimative krav om afskaffelse af værnet mod løndumping i VVS-branchen. Kravet blev præsenteret i en ny indpakning under betegnelsen "en tredje lønform", men konsekvensen ville blive den samme for de ansatte i VVS-branchen. Nemlig at give virksomhederne mulighed for at se bort fra prislisten og selv fastsætte summen ved akkordarbejde. Dermed vil der blive åbnet op for løndumping for alle ansatte i hele VVS-branchen. Efter 12 timers forgæves forhandling sendte forligsmand Asbjørn Jensen derfor parterne hjem til en tænkepause.

ENDEGYLDIGT SAMMENBRUD

Den 10. marts var tænkepausen forbi, og forligsmand Asbjørn Jensen indkaldte parterne til videre forhandling i Forligsinstitutionen. Men trods gentagne opfordringer lykkedes det ikke forligsmanden at få gang i forhandlingerne.

Ni timers forhandlinger viste sig at være nytteløse, da arbejdsgiverne i Tekniq fastholdt deres ultimative krav om lønføringelser og legalisering af social dumping. Blik- og Rørarbejderforbundet og Dansk Metal afviste kravene, og overenskomstforhandlingerne på VVS-området var endegyldigt brudt sammen.

OK-RESULTAT: VVS-OVERENSKOMSTEN 2014

Hovedpunkterne i mæglingsskitsen, som vil gælde fra 1. marts 2014 og de kommende tre år.

MINDSTELØN

Overenskomstens mindstebeløning forhøjes tre gange over de kommende 3 år med kr. 1,50, kr. 1,65 og kr. 1,80 i timen.

TILLÆG

Alle genetillæg forhøjes. Satserne for smudstillæg, tillæg ved skiftende arbejdssteder, rådighedsvagt, ud-kald uden for rådighedsvagt, overarbejde m.m. stiger med henholdsvis 1,5 procent pr. 1. marts 2014. I 2015 og 2016 stiger satserne med 1,6 og 1,7 procent.

SH-KONTO

Fra den 1. marts 2014 steg beløbet på SH-kontoen med 0,3 procent, og over de kommende to år stiger den med 0,4 og 0,3 procent, så den samlede stigning bliver 1,0 procent.

VEJLEDNING VED OPSIGELSE

Hvis du bliver fyret, kan du få fri 2 timers frihed til at få rådgivning i din fagforening. Bestemmelsen trådte i kraft 1. maj 2014.

LÆRLINGE

Lønnen steg med 1,9 procent fra den 1. marts 2014, og igen med 1,9 procent i 2015 og 2016.

BARSELSORLOV

Det ekstra pensionsbidrag under de 14 ugers barselsorlov forhøjes fra 10,50 kroner i timen til 12,75 kroner i timen fra den 1. juli 2014.

Forældreorloven med løn udvides med 2 x 1 uge fordelt med en uge til hver af forældrene, så de sammenlagt har 13 uger med betaling.

Betalingen stiger med 1,50 kr. i timen i 2014, 2015 og

2016. Par af samme køn bliver fremover ligestillet med øvrige par.

LØN UNDER BARNES SYGDOM

Satsen for løn under barns sygdom og hospitalsindlæggelse blev forhøjet med kr. 1,50 pr. time pr. 1. marts. I 2015 og i 2016 vil satsen ligeledes stige med kr. 1,50 hvert år.

VIKARER

Tillidsrepræsentanten skal have besked om, hvad arbejdsgiveren oplyser til et vikarbureau om lokalaftaler og kutymer, så det sikres, at vikarer kommer ind på ordentlige vilkår.

VVS'ERE PROTESTEREDE MOD KULDSEJLEDE OVERENSKOMSTFORHANDLINGER

■ **DA DET EFTER FLERE** forgæves forsøg ikke lykkedes Blik- og Rørarbejderforbundet og Dansk Metal at blive enige med arbejdsgiverne i Tekniq om en ny overenskomst, kom reaktionen prompte fra VVS'ere og rørleggere over hele landet.

Onsdag den 19. marts 2014 valgte knap 250 VVS'ere og rørleggere på blandt andet byggeriet af det nye Aarhus Universitetshospital i Skejby og byggerierne af Navitas, Bestseller og det nye hovedbibliotek på havnen i Aarhus at smide værktøjet.

I løbet af dagen spredte arbejdsnedlæggelserne

sig som ringe i vandet til flere andre byer i Jylland og på Fyn, og dagen efter fulgte København og resten af landet med.

Mere end 500 københavnske og sjællandske VVS'ere mødtes dagen efter på Blik- og Rørarbejderforbundets kredskontor i hovedstaden, hvor de forlangte at få informationer om de strandede overenskomstforhandlinger.

Det anslås at op mod 2000 VVS'ere og rørleggere nedlagde arbejdet i protest mod arbejdsgivernes ultimative krav ved overenskomstforhandlingerne.

FORSKER ROSTE VVS'ERNES ARBEJDSKAMP

■ VVS'ere blev ladt i stikken af den øvrige fagbevægelse, da de valgte at nedlægge arbejdet i kampen mod social dumping. Sådan lød analysen fra en arbejdsmarkedsforsker efter overenskomstforhandlingerne i 2014.

Ifølge arbejdsmarkedsforsker Henning Jørgensen fra Aalborg Universitet led kampen mod social dumping et klart nederlag ved overenskomstforhandlingerne i 2014.

Særligt kravet og ønsket om et værn mod social dumping og misbrug af udenlandsk arbejdskraft var massivt fra folk i byggebranchen, og som bekendt endte det i stedet med nogle bløde formuleringer, som i realiteten ikke er særlig brugbare.

Den eneste faggruppe, som klart og tydeligt viste

deres utilfredshed med forløbet af overenskomstforhandlingerne, var de op mod 2000 VVS'ere, som over tre dage nedlagde arbejdet i protest mod arbejdsgivernes forsøg på at svække deres overenskomst.

Arbejdsnedlæggelser vakte opsigt, og ifølge Henning Jørgensen hænger det sammen med, at Blik- og Rørarbejderforbundet holder fast i nogle stolte traditioner gennem faget og samtidig formår at aktivere medlemmerne.

"Forbundet er relativt lille, men det lader til, at lederne er i stand til at lave nogle langsigtede analyser. De er faktisk gode til at afkode arbejdsgivernes strategier i modsætning til store dele af den øvrige LO-fagbevægelse, og når man ikke kan det, står man meget svagt", konstaterede Henning Jørgensen i sin analyse.

DS HÅNDVÆRK & INDUSTRI

Sammen med Dansk Metal og 3F indgik Blik- og Rørarbejderforbundet en ny treårig overenskomst med DS Håndværk & Industri, som omfatter ca.

12.000 ansatte på 2.250 små og mellemstore industri-, maskin-, smede-, el- og VVS-virksomheder.

Aftalen med DS Håndværk & Industri indeholder nogle forbedringer af overenskomsten i form af penge, bedre uddannelsesmuligheder og større tryk ved opsigelse, ligesom aftalen indeholder elementer, der styrker den danske model som fx brug af fagforeningen til job- og uddannelsesrådgivning ved opsigelse.

Hovedpunkterne i aftalen er:

- Forhøjelse af mindstelønnen.
- Satser og tillæg blev reguleret med henholdsvis 1,5 procent i 2014. I 2015 og 2016 øges satserne med 1,6 og 1,7 procent.
- 1 procent mere på Fritvalgskontoen over tre år.
- Lærlingelønnen steg med 1,9 procent hvert år i overenskomstperioden.
- Betaling af skoleophold for lærlinge, når dette er nødvendigt.
- En uges yderligere kursus til ansatte ved afskedigelse.
- 2 timers frihed til job- og uddannelsesvejledning i fagforening/a-kasse ved afskedigelse.
- Bedre vilkår ved barsels- og forældreorlov.

DANSK BYGGERI

Nye værktøjer til bekæmpelse af social dumping og lønforskelle var det nye i den overenskomst, som Blik- og Rørarbejderforbundet og Dansk Metal lavede sammen med arbejdsgiverne i Dansk Byggeri.

Aftalen på byggeområdet følger i store træk de aftaler og økonomiske rammer, som er forhandlet hjem i de øvrige overenskomster på byggeriets område.

Dermed indeholder overenskomsten også forbedringer i form af stigninger i takster, hævelse af mindstelønnen og bedre barselsordning, ligesom aftalen indeholder en række elementer, der styrker den danske model som fx brug af fagforeningen til job- og uddannelsesrådgivning ved opsigelse.

Hovedpunkterne i aftalen er:

- Forhøjelse af mindstelønnen.
- Satser og tillæg blev reguleret med henholdsvis 1,5 procent i 2014. I 2015 og 2016 stiger satserne med 1,6 og 1,7 procent.
- Nye værktøjer til bekæmpelse af social dumping.
- 2 timers frihed til job- og uddannelsesvejledning i fagforening/a-kasse ved afskedigelse.
- Bedre vilkår ved barsels- og forældreorlov.
- 1 procent mere på SH-kontoen over tre år.
- Lærlingelønnen øges med 1,9 procent hvert år i overenskomstperioden.
- Nedsættelse af udvalg, som skal kigge på teksten om tilpasningsforhandlinger ved optagelse af nye medlemmer i Dansk Byggeri.

DANSK INDUSTRI

CO-industri og DI har indgået en aftale om en ny treårig overenskomst på industriens område. Som det eneste forbund stemte Blik- og Rørarbejderforbundet nej til forliget.

De knap 240.000 ansatte i industrien får fremover ret til uddannelse i opsigelsesperioden, højere pensionsbidrag under barsel, flere penge sat ind på fritvalgskontoen, bedre forældreorlov og bedre mulighed for at sikre, at vikaransatte ikke misbruges.

Men blandt de mange gode tiltag findes også en usikkerhed om tolkning og rækkeviden af de nye regler om befordring for de mange servicesvende og montører, som hver dag møder frem til opgaver uden for virksomhedens hjemadresse. Derfor valgte Blik- og Rørarbejderforbundet som det eneste fagforbund i CO-industris Centralledelse, at stemme nej til den nye 3-årige overenskomst på industriens område.

Hovedpunkterne i forliget på industriens område er:

- Anciennitetskrav for uddannelse, der er støttet af Industriens Kompetenceudviklingsfond, sænkes fra 9 måneder til 6 måneder.
- Medarbejdere får mulighed for en ekstra uges uddannelse i forbindelse med afskedigelse med støtte fra Industriens Kompetenceudviklingsfond.
- Medarbejderne får i forbindelse med afskedigelse mulighed for to timers frihed til at mødes med deres A-kasse.
- Bedre barselsregler. Arbejdsgivers bidrag til pension under barselsorlov forhøjes og forældreorloven med løn forlænges fra 11 uger til 13 uger. Løftet for løn under forældreorlov forhøjes fra 140 kr. til 145 kr.
- Bidraget til Fritvalgs Lønkontoen forhøjes med 1,0 procent over tre år.
- Mindstebetalingssatsen stiger.
- Genetillæg reguleres med 1,5 pct. pr. 1. marts 2014, med 1,6 pct. pr. 1. marts 2015 og med 1,7 pct. pr. 1. marts 2016.
- Lærlinge – og elevsatser reguleres hvert år pr. 1. marts 2014 med 1,9 pct. i overenskomstperioden.

NYHEDER I OVERENSKOMSTEN FOR SKORSTENSFEJERNE

■ **EFTER NÆSTEN ET DØGNS** intense forhandlinger i Tønder blev Blik- og Rørarbejderforbundet og arbejdsgiverne i Skorstensfejerlauget enige om en ny treårig overenskomst.

Med aftalen kan de ansatte i skorstensfejerbranchen se frem til mere i løn og øget fokus på efteruddannelse. Og som noget helt nyt er parterne enige om indførelse af en vagtordning, som sikrer svendene betaling for at stå til rådighed og for udkald uden for normal arbejdstid.

Skorstensfejernes overenskomst er en såkaldt normallønsoverenskomst, hvor lønnen aftales centralt. I den nye overenskomst kan skorstensfejerner se frem til en regulering på 2,0 procent af lønnen, hvert eneste år i overenskomstens treårige løbetid.

SÆRLIGT FOR ANSATTE I KØBENHAVN CITY

Ved siden af den landsdækkende skorstensfejeroverenskomst forhandlede skorstensfejerner i København deres egen overenskomst. Det foregik ugen efter, at den landsdækkende overenskomst var forhandlet på plads.

Her blev parterne enige om en aftale, hvor skorstensfejerner i København City i lighed med landets øvrige skorstensfejere, fik reguleret lønnen, indført en betalt vagtordning og sikret øget fokus på efteruddannelse.

De københavnske svende fik derudover en stigning i deres personlige kvalifikationstillæg, ligesom de forhandlede sig til yderligere stigninger i tillæg ved rensning af ventilationskanaler og flere penge til den overenskomstfastsatte tøjordning.

Derudover er ældre medarbejdere over 60 år, sikret to ekstra betalte seniordage om året.

FAKTA OM TELEFON OG VAGTORDNING

Lokalt kan der indgås en skriftlig aftale om, at svendene står til rådighed for telefonpasning uden udkald, fra arbejdstids ophør og indtil kl. 20.00 på hverdage. Det aflønnes med kr. 100 pr. dag.

For skorstensfejervirksomheder med vagtordning for udkald til akutte opgaver, skal dette aftales for mindst syv sammenhængende dage ad gangen og betales med minimum kr. 2.500.

Der er mulighed for at aftale weekendvagt, og det er ligeledes muligt at aftale vagtordning for enkeltstående dage. Taksten for at stå til rådighed en weekend betales

med kr. 1.200, mens vagtordning på enkeltstående hverdage betales med kr. 450 pr. dag.

Udkald i forbindelse med vagtordning afregnes i henhold til overenskomstens regler for overarbejde.

Vagtordning aftales med 14. dages varsel og kan maksimalt udgøre 2 uger over en periode på 2 måneder.

Enkeltstående hverdage skal varsles med mindst et døgn og kan maksimalt udgøre 5 hverdage pr. måned

Arbejdsgiver stiller telefon og arbejdsbil til rådighed under vagten.

HOVEDPUNKTERNE I DEN NYE OVERENSKOMST FOR SKORSTENSFEJERE:

- Årlig lønstigning på 2,0 procent i 2014, 2015 og 2016.
 - Øget fokus på efteruddannelse, som planlægges for hver enkelt medarbejder ved årets start.
 - Indførelse af en vagtordning, som sikrer svendene betaling for at stå for rådighed uden for normal arbejdstid.
- Ansatte i Københavns City er endvidere sikret:
- Regulering af det månedlige kvalifikationstillæg i 2014, 2015 og 2016.
 - To ekstra betalte seniordage om året til medarbejdere over 60 år.
 - Flere penge til tøjordning.
 - Højere tillæg ved rensning af ventilationskanaler.
-

URAFSTEMNING 2014: KLART NEJ TIL TEKNIQ

HELE 96,6 PROCENT af landets VVS'ere og blikkenslagere stemte NEJ til forligsmandens mæglings-skitse i protest mod arbejdsgivernes ultimative krav ved overenskomstforhandlingerne.

Dermed var utilfredsheden med arbejdsgiverne i Tekniq udbredt blandt medlemmerne i Blik- og Rørarbejderforbundet, og afstemningsresultatet var et klart signal om, at de ikke ville finde sig i arbejdsgivernes ultimative krav og manglende lyst til at forhandle.

På VVS-området stemte hele 45,0 procent af forbundets medlemmer, og det var en fremgang på hele 3,8 procent i forhold til afstemningen i 2012. Også fremgangen i andelen af afgivne stemmer viste således,

at der var opbakning til forbundets hovedbestyrelse, som anbefalede medlemmerne at stemme nej.

STORT JA FRA SKORSTENSFEJERNE

Situationen var som beskrevet noget anderledes på skorstensfejerområdet, hvor forbundets hovedbestyrelse efter indstilling fra skorstensfejernes landsudvalg anbefalede medlemmerne at stemme ja.

Hele 85,5 procent af landets skorstensfejere bakkede på om anbefalingen, og viste dermed både opbakning og tilfredshed med det opnåede overenskomstresultat på skorstensfejerområdet.

RESULTAT URAFSTEMNING 2014

	JA	NEJ	STEMMEPROCENT
VVS-området	3,4 %	96,6 %	45,0 %
Skorstensfejerområdet	86,5 %	14,5 %	46,7 %

OFFENTLIGE OVERENSKOMSTER 2011 OG 2013:

SMALLE FORLIG OG NEDGANG I REALLØNNEN

■ **FOR DE OFFENTLIGE** ansatte har overenskomstforhandlingerne i 2011 og 2013 ikke været noget at juble over. Det skyldes den reguleringsordning, som regulerer lønudviklingen mellem det private og offentlige arbejdsmarked.

For ved overenskomstforhandlingerne i 2008, blev de offentlige ansatte sikret en samlet lønfremgang på hele 12,8 procent frem til 2011. Og det var mere end den såkaldte reguleringsordning kunne tillade.

Derfor gik de offentlige ansatte ind til forhandlingerne med en gæld til arbejdsgiverne i 2011. Det skyldtes, at de offentlige ansattes løn i den forgangne overenskomstperiode var steget mere end på det private arbejdsmarked. Den forskel blev udlignet ved, at lønnen blev frosset fast i 2011, og dermed oplevede de offentlige ansatte et fald i reallønnen.

I de efterfølgende to år måtte de ansatte i kommuner, regioner og staten nøjes med beskedne lønreguleringer på niveau med den, på det tidspunkt, forventede lønudvikling.

FORTSAT REALLØNSNEDGANG

Ved de offentlige overenskomstforhandlinger i 2013 fortsatte tendensen med smalle forlig og beskedne lønstigninger.

Således endte den økonomiske ramme for den 2-årige på blot 2,16 procent, og da den forventede lønstigning ligger under den samlede inflation, oplevede de offentlige ansatte i kommuner, regioner og staten derfor et langvarigt og gradvist fald i reallønnen mellem 2011 og 2015.

BEDRE PENSION I STATEN

I 2011 betød forliget på statens område en forbedring af den såkaldte "minipension" med 0,37 procent, ligesom statsansatte medarbejdere, som tidligere har haft en arbejdsmarkedspension, fik indbetalt pension fra første arbejdsdag.

Gruppelivsordningen blev også forbedret på flere områder. Blandt andet blev udbetalingen ved død øget med 70.000 kroner, og endelig blev der ikke for alvor rørt ved arbejdstiden, som Finansministeriet forud for forhandlingerne havde ønsket hævet betragteligt.

SENIORDAGE GØRES PERMANENTE

Ved forhandlingerne i 2011 lykkedes det for ansatte i kommuner og regioner at få hentet 0,3 procent til organisationsaftalerne, der primært blev brugt til forbedringer af pensionen. Blandt andet blev de fem årlige seniordage til medarbejdere over 60 år, som blev indført som en forsøgsordning i 2008, gjort permanente.

I forliget for de ansatte i kommuner og regioner er der aftalt en forhøjelse af ATP-satsen, ligesom vilkårene for tillidsrepræsentanter og arbejdsmiljørepræsentanter forbedres. Begge grupper sikres mindst seks måneders opsigelse i forbindelse med arbejdsmangel, og der blev aftalt mulighed for funktionsløn til arbejdsmiljørepræsentanter.

TRYGHEDSPULJEN FORTSÆTTER

Som en del af forliget i 2013, blev det aftalt, at den såkaldte Tryghedspulje, som fyrede medarbejdere

kan søge om penge til opkvalificering og efteruddannelse, fortsætter. Desuden blev det aftalt, at der for ældre medarbejdere over 60 år åbnes mulighed for delpension. Det vil sige, at ældre medarbejdere kan vælge at gå ned i tid og supplere lønnen ved at "spise" af sin pension.

I 2013 lykkedes det også, som noget nyt, at få indført aftaler i kommunerne om "social kapital", omhandlende tillid, kvalitet og psykisk arbejdsmiljø med henblik på bedre udnyttelse af medarbejderes faglighed og kompetencer.

En af hovedknasterne forud for de afgørende forhandlinger i 2013 var, at arbejdsgiverne i Kommunernes Landsforening stillede krav om, at suppleanter for tillidsvalgte ikke skal være særligt beskyttede mod afskedigelse. Derudover ønskede de en nedsættelse af godtgørelsen til tillidsvalgte, der afskediges.

Kravet, der ville røkke ved fundamentale rettigheder i overenskomstsyste­met, blev afværget ved, at samtlige lønmodtagerorganisationer stod sammen om at afvise kravet.

KLART JA FRA MEDLEMMERNE

Trods historisk lave lønstigninger til de offentlige ansatte i både 2011 og 2013, bakkede et stort flertal af forbundets offentligt ansatte medlemmer op om forhandlingsresultatet.

I 2011 stemte hele 86 procent af dem, som deltog i urafstemningen, ja til en ny overenskomst. Dermed valgte blot 14 procent at vende tommelen nedad i en urafstemning, hvor hele 48 procent af de stemmeberettigede medlemmer deltog i afstemningen.

Dette mønster fortsatte i 2013. Her valgte 80,6 procent at stemme ja til den nye overenskomst, mens 19,4 procent valgte at sige nej. I 2013 var der

samtidig en mindre tilbagegang i andelen af afgivne stemmer, idet 45,3 procent af de stemmeberettigede deltog i urafstemningen om de offentlige overenskomster.

RESULTAT URAFSTEMNING 2014 OFFENTLIGE OVERENSKOMSTER

	JA	NEJ	STEMMEPROCENT
2011	86,0 %	14,0 %	48,0 %
2013	80,6 %	19,4 %	45,3 %

FAGLIGE SAGER OG LØNUDVIKLING

■ **VED INDGANGEN TIL 2010** rasede den økonomiske krise på sit højeste. Resultatet af overenskomstforhandlingerne var ikke noget at juble over, ledigheden var høj og optimismen til den fremtidige beskæftigelse var heller ikke prangende.

Det udnyttede mange virksomheder til at holde igen med lønudviklingen, hvilket medførte et fald i reallønnen hos hovedparten af forbundets medlemmer.

For at sætte øget fokus på de lokale forhandlinger valgte forbundet i 2011 at udgive en særlig pjece om de lokale forhandlinger. I pjecen blev medlemmerne med udgangspunkt i forbundets lønstatistik, klædt på med gode råd og tips til at øge lønnen lokalt.

I hele organisationen er der blevet taget godt i mod dette initiativ, og pjecen er efterfølgende udgivet hvert år siden 2011. Hvorvidt initiativet har haft afgørende indflydelse på de lokale forhandlinger kan ikke måles. Omvendt må det formodes, at kendskabet til lønudviklingen i branchen er blevet tydeligere, ligesom det må formodes, at flere medlemmer kender til

muligheden for at lave lokale aftaler.

For bedre at kunne følge udviklingen af lokale aftaler, blev alle indkomne lokalaftaler samlet elektronisk i forbundet. Sideløbende blev der iværksat en kampagne, hvor forbundet bad virksomhederne om at indsende deres lokalaftaler jf. overenskomstens bestemmelser.

Aktionen gav den ønskede opmærksomhed og ved den efterfølgende gennemgang af de indkomne lokalaftaler, kunne der konstateres en udvikling mod flere afvigende aftaler, som brød med overenskomstens bestemmelser. Særligt reglen om fuld løn under sygdom var et område, hvor mange virksomheder udfordrede og dermed brød overenskomsten.

Omfanget af denne udvikling ønskede forbundet tilbage i 2011 at kende nærmere, og ved indsamling af medlemmernes lønoplysninger i efteråret, blev der også spurgt ind til satsen for løn under sygdom.

Resultatet var skræmmende. Indsamlingen af oplysninger viste et faretruende mønster, hvor overens-

komstens bestemmelser systematisk blev overtrådt. Forbundet valgte derfor at sætte øget fokus på løn under sygdom, og i samarbejde med kredsene blev der rejst en del sager mod de mange virksomheder, som havde overtrådt overenskomsten.

De mange sager blev vundet klart i det fagretlige system, og mange virksomheder har, trods alverdens krumspring for at omgå fuld løn under sygdom, måttet erkende, at overenskomstens regler på området ikke kan omgås.

MERE FART PÅ FAGLIGE SAGER

Sammenbruddet ved overenskomstforhandlingerne i 2012 medførte et øget fokus på overholdelse af overenskomsterne. Dette medførte en stribe af sager om brud på overenskomsten, og alene i 2012 var hele 179 sager til behandling ved fællesmøde, hvoraf 34 sager blev videreført til Arbejdsretten. Det er det højeste antal sager på et år nogensinde.

De mange sager blev drøftet på en række møder

mellem Teknik og Blik- og Rørarbejderforbundet. I den forbindelse indgik parterne en gentlemanaftale om, at sager vedrørende manglende forståelse af overenskomstens bestemmelser skulle forsøges løst så tæt på virksomhederne og de ansatte som muligt.

Dette førte til et kraftigt fald i antallet af sager til fagretslig behandling, fra anden halvdel af 2013, hvor antallet af sager blev normaliseret. Set over hele kongresperioden har der i årene 2010 til 2013 været afholdt ca. 400 sager, hvilket er en stigning på 33 procent i forhold til den forrige kongresperiode.

Optællingen af sagerne viser, at knap 90 procent af de sager, som behandles på fællesmøderne er med arbejdsgivere under VVS-overenskomsten med Teknik, mens de resterende fordeles mellem DS Håndværk & Industri, Dansk Byggeri og Dansk Industri.

Af større principielle sager, som blev vundet og erklæret overenskomststridig, kan nævnes sagen om Tekniqs egen selvopfundne slumpakkordaftaleseddel, som de anbefalede deres medlemmer at bruge.

SAGER I DET FAGRETTLIGE SYSTEM

■ **I PERIODEN FRA 2010 til 2013** har der været behandlet ca. 400 sager i det fagretlige system. Det er knap 100 flere end i den forrige kongresperiode, hvilket svarer til en stigning på 33 procent.

Ca. 70 procent af sagerne er blevet løst på et fællesmøde, mens ca. 20 procent er videreført til arbejdsretten. De resterende 10 procent blev løst inden afholdelse af fællesmøde.

Antallet af arbejdsnedlæggelser har været lav i perioden. Samlet har der blot været 37 arbejdsnedlæggelser, fordelt med henholdsvis 9, 10, 16 og 2, i årene 2010 til 2013.

Der har i perioden været 16 voldgiftssager til behandling. De fordeler sig med 10 overenskomstsager og 6 prislistesager. Af de 16 sager blev de 10 af dem vundet, mens forbundet ikke fik medhold i de resterende 6 sager.

I perioden har der været behandlet 85 sager i Rørdvalget. Af disse er 43 sager blevet løst, mens 30 er blevet videreført til fagretlig behandling. 12 sager blev videreført til behandling i PU.

I årene 2010-2013 har der været afholdt 221 mæglingsmøder, fordelt med henholdsvis 31, 57, 71 og 62 i de fire år.

Antallet af organisationsmøder var 44, hvoraf 14 sager var til behandling i 2010, 8 sager til behandling i 2011, 12 sager til behandling i 2012 og 10 sager til behandling i 2013.

BLIK OG RØR ØNSKEDE ALLE LOKALEAFTALER UDLEVERET

■ **I JAGTEN EFTER** overenskomstbrud og gode ideer til de kommende overenskomstforhandlinger, ønskede Blik- og Rørarbejderforbundet alle lokalaftaler udleveret. I samarbejde med forbundets kredse blev der skrevet ud til alle virksomheder i Tekniq, hvor man bad om udlevering af aftalen i henhold til overenskomstens bestemmelser.

Arbejdsgiverorganisationen Tekniq reagerede på

forbundets initiativ. På organisationens hjemmeside blev Blik- og Rørarbejderforbundets aktivitet omtalt og ledsaget af en opfordring til at indsende lokalaf-talen inden for den ønskede tidsfrist.

I Tekniq var de derimod ikke helt tilfreds med, at forbundet ved henvendelsen til virksomhederne bemærkede, at en manglende udlevering af lokalaf-talen kan betragtes som overenskomstbrud.

TEKNIQS NÆSTFORMAND FÆLDET I SAG OM SYGELØN

■ **SELV I DEN ABSOLUTE TOP** i Tekniq er der tilsyneladende folk, der ikke kender til de indgåede aftaler i overenskomsten.

Næstformanden i Tekniqs bestyrelse, Søren Schmidt har således måttet efterbetale mere end en kvart million kroner, fordi VVS-svendene i den københavnske virksomhed A/S Erik Schmidt VVS ikke har fået det i sygeløn, som de skal have efter overenskomsten.

Blik- og Rørarbejderforbundet har haft fokus på sygelønnen, og der skulle kun nogle enkelte lønsedler fra en tidligere ansat i Schmidts VVS til, for at Kreds København kunne rejse sagen.

Lønsedlerne viste sort på hvidt, at VVS-svenden ikke havde fået sin normale produktive løn, når han havde været syg. Og derfor blev virksomheden indkaldt til fællesmøde for brud på overenskomsten.

På fællesmødet stillede Blik og Rørarbejderforbundet krav om, at virksomheden gennemgik lønsedler fem år tilbage for samtlige ansatte, idet man havde en formodning om, at der kunne være flere af forbundets medlemmer, der var blevet snydt.

Så langt kom man imidlertid aldrig. Næstformanden i Tekniq, Søren Schmidt, indgik forlig og betalte 200.000 kroner i ekstra sygepenge og 60.000 kroner i bod.

SMUTHULLER LUKKET FOR DEN SYGE SYGELØN

■ **BLIK- OG RØRARBEJDERFORBUNDETS** jagt på syge sygelønninger i de seneste par år har ikke blot ført til, at adskillige medlemmer har fået en klækkelig efterbetaling. Samtidig blev der også sat en stopper for arbejdsgiveres forsøg på at smutte uden om overenskomstens bestemmelser om sygeløn.

Efter en sag i faglig voldgift blev det slået fast med syvtommersøm, at de timelønnede blikkenslagere og VVS'ere skal have deres normale timeløn under sygdom.

Den opfattelse har Blik- og Rørarbejderforbundet tidligere fået medhold i, men siden har arbejdsgiverne alligevel ved forskellige snedige måder forsøgt at sætte sygelønnen ned. Metoden var en lav grundløn, der så suppleres med forskellige tillæg og/eller bonusser, som ikke bliver regnet med i lønnen, når sven- den er syg.

Sådanne smuthuller blev lukket med opmandens kendelse i en sag om en sygeløn, som Blik- og Rørarbejderforbundet havde rejst mod Tekniq, der kørte sagen for det københavnske firma John A. Hansen A/S.

Her havde man i en lokalaftale aftalt, at arbejdsgiveren skulle indbetale 13 kroner i en fælles pulje for hver eneste time, som de timelønnede udførte i et kvartal. Den samlede sum i puljen blev ved udgangen af et kvartal herefter fordelt efter det antal timer svendene havde været raske. Sådanne timer blev belønnet med en bonus på minimum 13 kroner pr. time.

Under sagen forsvarede Tekniq sig med, at sygelønnen var den samme som det svendene fik ved værkstedsarbejde og andre ikke-fakturerbare timer. Omvendt fik forbundet medhold i, at det stred imod overenskomsten at gøre forskel på "raske" og "syge" timer.

OVERENSKOMSTEN SIKRER MOD UNFAIR KONKURRENCE

■ I FØRSTE HALVDEL af 2012 vandt Blik- og Rørarbejderforbundet fire principielle sager, hvor overenskomsten er omgået ved anvendelse af enkeltmandsfirmaer, der reelt arbejdede i lønmodtagerlignende forhold.

I alle tilfældene var der tale om danske arme-ben virksomheder, og det er derfor ikke kun billig udenlandsk arbejdskraft, som underminerer danske overenskomster.

På VVS-området sikrer overenskomsten i udstrakt grad mod unfair konkurrence fra uorganiseret arbejdskraft. Det betragtes for eksempel som omgåelse af overenskomsten, hvis arme-ben virksomheder arbejder i lønmodtagerlignende forhold uden ledelsesret, uden ansvar for arbejdets kvalitet og uden at bære den økonomiske risiko ved arbejdet.

I de fire sager, som er afgjort på organisationsmøder mellem Blik- og Rørarbejderforbundet og Tekniq, er det større virksomheder som Brøndum, Bravida og YIT, der ikke har efterlevet overenskomstens bilag 9. De havde alle hyret arme-ben virksomheder til at udføre opgaver, hvor de arbejdede i et lønmodtagerlignende forhold. Det erkendte både de pågældende virksomheder og overenskomstparterne i arbejdsgiverorganisationen Tekniq.

I alle fire tilfælde blev firmaerne pålagt en bod, og forholdene er efterfølgende bragt i orden efter overenskomstens bestemmelser.

Bestemmelserne om omgåelse af overenskomsten blev i 2010 indføjet i VVS-overenskomsten med Tekniq, og i 2012 blev bestemmelserne ligeledes forhandlet ind i overenskomsten med DS Håndværk og Industri.

ARBEJDSGIVERE LÅNER ANSATTES PENSIONSPEUGE

■ **NOGLE ARBEJDSGIVERE UNDLADER** i det skjulte at indbetale medarbejdernes pensionsbidrag og bruger pengene som gratis kassekredit.

Selv om det på ens lønseddel fremgår, at der er indbetalt penge til medarbejdernes pensionsordning, så er det ingen garanti for, at pengene i virkeligheden er betalt. Det viser en række sager om manglende pensionsindbetalinger, som Blik- og Rørarbejderforbundet har ført for medlemmerne.

Blandt de sager som forbundet har behandlet i det fagretlige system, viste en ny tendens. Gennem flere år, var der sket en kraftig stigning i antallet af sager, hvor arbejdsgiverne undlod at indbetale medarbejdernes pensionsbidrag, og det selv om beløbet var fratrukket på lønsedlen.

Alene i 2011 førte Blik- og Rørarbejderforbundet knap 30 sager om manglende pensionsindbetalinger eller forsinket indbetaling af pension.

Det vurderes, at mange sager aldrig er kommet frem i lyset. Det var nemlig kun i de sager, hvor pensionselskabet havde udsendt gentagne rykkerskrivelser, at fagforbundene blev orienteret om de manglende indbetalinger. I mellemtiden kunne arbejdsgiveren bruge medarbejdernes penge som gratis kassekredit, uden at risikere hverken bod for overtrædelse af overenskomsten eller gebyr ved for sen indbetaling.

Manglende pensionsindbetalinger kan få fatale konsekvenser for medlemmerne. For udover mistede penge til alderdommen og manglende adgang til sundhedsordningen, så mister medlemmet også de

forsikringer, der er indeholdt i pensionsordningen. Det gælder blandt andet forsikringerne om førtidspension, dødsfald og kritisk sygdom.

I en af sagerne havde en skorstensfejermester gennem flere år undladt at indbetale medarbejdernes pension, selv om beløbet var fratrukket på lønsedlen. Snyderiet blev kun opdaget, fordi et medlem i forbindelse med kritisk sygdom ikke kunne få udbetalt den skattefri godtgørelse på 100.000 kroner.

PRÆSENTERET FOR FALSK AKKORDAFTALE

■ **DET KOSTER KJELLERUP** VVS en bod på 10.000 kroner at rette i en aftale om slumpakkord og præsentere den for svendene som en officiel standardaftale.

Det kunne have kostet to VVS'ere kassen, hvis de havde underskrevet den aftale om en slumpakkord, som de var blevet præsenteret for af Kjellerup VVS. Udover en lav pris på arbejdet, havde indehaveren af virksomheden tilføjet nogle afvigelser af overenskomsten i aftalen og efterfølgende præsenteret sedlen som en officiel standardaftale.

Dermed levede aftalen ikke op til overenskomstens krav til en akkordaftale, og beregninger fra Blik- og Rørarbejderforbundet viser således, at såfremt de to østjyske VVS'ere havde accepteret aftalen, ville det have kostet dem 145.000 kroner for knap otte måneders arbejde.

Efter behandling i det fagretlige system, blev virksomheden pålagt en bod på 10.000 kroner for brud på overenskomsten.

EFTERSPIL MED ENDNU EN BOD

Sagen om den overenskomststridige slumpakkordaftaleseddel sluttede ikke med afgørelsen i Arbejdsretten.

Det viste sig efterfølgende, at arbejdsgiverorganisation Tekniq, havde udfærdiget et dokument til brug ved aftaler om slumpakkord, hvor de uden Blik- og Rørarbejderforbundets vidende havde påført forbundets logo.

Derfor rejste Blik- og Rørarbejderforbundet en ny sag, hvor de anklagede Tekniq for brud mod prislestens bestemmelser. Tekniq har erkendt bruddet, og sagen er endt med et forlig, hvor organisationen har betalt Blik- og Rørarbejderforbundet en større bod.

I sagens afgørelse er der enighed om, at en aftale om akkord altid skal indgås på den akkordaftaleseddel, som er godkendt af overenskomstparterne.

I forliget mellem Tekniq og Blik- og Rørarbejderforbundet er parterne desuden enige om:

"at en aftale om akkord – uanset om den opmåles eller "slumpes" – indgås direkte mellem akkordholder og virksomhed. Det betragtes derfor som overenskomststridigt, hvis nogen af parterne udformer og/eller anvender lokalaftaler og/eller paradigmer til aftalesedler, som fastlægger fravigelser til Rørprislisten, f.eks. at den økonomiske risiko for uforudsete, udefrakommende hændelser bæres af akkordholderen".

BRUD PÅ OVERENSKOMSTEN FOR MILLIONER AF KRONER

■ **BLIK- OG RØRARBEJDERFORBUNDET** henter hvert år millioner af kroner hjem til forbundets medlemmer i sager, hvor overenskomsterne ikke blev overholdt.

Det er ikke alle arbejdsgivere, som er lige gode til at overholde overenskomsten. Det viser den opgørelse over sager, som Blik- og Rørarbejderforbundet har ført i det fagretlige system i 2012 og 2013.

Således hentede forbundet og de fire kredse mere end 20 millioner kroner hjem til medlemmerne i sager, hvor de var blevet snydt for deres overenskomstmæssige rettigheder.

Derudover har Blik- og Rørarbejderforbundet hentet millioner af kroner hjem til medlemmerne i erstatninger efter arbejdsskader og manglende løn ved for eksempel konkurser hos Lønmodtagernes Garantifond, som endda ikke er med i opgørelsen.

De mange overtrædelser af overenskomsten handler typisk om manglende løn, SH-betaling, feriepenge, pension, zonepenge, smudstillæg, uberettiget opsigelse, forkert sygeløn og manglende fratrædelsesgodtgørelse. Derudover er der også sager om kritik af kopisedler ved akkordarbejde, samt sager om omgåelse af overenskomstens bestemmelser og social dumping.

Nogle sager kan klares lokalt. Det skyldes i nogle tilfælde, at arbejdsgiveren har glemt at regulere taksterne i sit regnskabssystem, og de ansatte derfor typisk har fået for lidt i løn, feriepenge, pension m.v.

Sådan er det langt fra altid. I hovedparten af sa-

gerne er arbejdsgiverne nemlig ikke enige i påstanden om, at de ansatte er blevet snydt, og derfor må sagen gå sin videre gang i det fagretlige system.

SAGSTYPER

Når Blik- og Rørarbejderforbundet har hentet penge hjem for brud på overenskomsten, har sagerne typisk handlet om manglende løn, SH-betaling, feriepenge, pension, zonepenge, smudstillæg, uberettiget opsigelse, forkert sygeløn og manglende fratrædelsesgodtgørelse.

Derudover er der også sager om kritik af kopisedler ved akkordarbejde, samt sager om overtrædelse af overenskomstens bestemmelser om omgåelse af overenskomsten og social dumping. Opgørelsen indeholder ikke de mange millioner af kroner, som Blik- og Rørarbejderforbundet også hiver hjem til medlemmerne i erstatninger ved arbejdsskadesager og LG-sager ved konkurser.

TIMELØNNEN I STAMPE

■ **DEN ØKONOMISKE KRISE** har været en bekostelig affære for landets VVS'ere og blikkenslagere. I årene efter 2008 og frem til 2013 stod timelønnen i stampe. Først i 2013 steg timelønnen, så den igen fulgte prisudviklingen.

Som bekendt rasede den økonomiske krise i 2010. Ledigheden var tårnhøj, og udsigterne til stigende beskæftigelse lå ikke lige om hjørnet. Virksomheder havde siden 2008 været gode til at udnytte situationen og holde lønudviklingen i ro, og dermed påføre VVS'ere og blikkenslagere et markant fald i reallønnen. Beregninger viser, at VVS'ere og blikkenslagere havde et gennemsnitligt reallønstab på 50.000 kroner i årene 2009 til 2012, og kun en dæmpet inflationsudvikling betød, at reallønstabet ikke var større.

Udviklingen var allerede under krisen alarmerende, og for at sætte yderligere fokus på de lokale forhandlinger valgte forbundet forud for lokalforhandlingerne i 2011 at optimere information og rådgivning til medlemmer og tillidsmænd. Forbundet udarbejdede en særlig pjece med faktuelle tal, inspiration, gode råd og tips, som blev udsendt sammen med fagbladet.

Selv om der blev taget rigtig godt imod pjecen, som har medvirket til et øget kendskab til lokalfor-

handlingerne, har indsatsen ikke haft den ønskede effekt, hvis man alene kigger på effekten af lønudviklingen. Reallønnen for VVS'erne og blikkenslagere faldt således i 2011 og 2012, og først i 2013 blev der registreret en lønstigning på 2,0 procent, som ikke påførte svende og lærlinge et yderligere tab i reallønnen.

Mange virksomheder har haft det svært under krisen, men et stort antal virksomheder kunne samtidig også fremvise flotte regnskaber. Set fra forbundets side, så det ud som om, at VVS-virksomhederne havde besluttet sig for at tørre krisen af på deres ansatte. De lokale forhandlinger er til for at justere efter den enkelte virksomheders formåen, men denne fleksibilitet var tilsyneladende ikke til stede.

Mens de timelønnede blikkenslagere og VVS'ere altså har et markant reallønstab, er situationen til gengæld langt mere positiv for de svende, som arbejder på akkord. Således er den gennemsnitlige indtjening på akkord stort set fulgt med inflationen i de seneste fire år.

Også skorstensfejernes løn blev udhulet under krisen. For selv om deres centrale lønforhandlinger gav dem solide lønstigninger i modsætning til andre brancher, skulle lønnen have været 3-4 kroner højere, hvis den skulle have fulgt inflationen.

SÅDAN HAR TIMELØNNEN UDVIKLET SIG SIDEN 2010

ÅR	GENNEMSNITLIG TIMELØN	STIGNING I KR.	STIGNING I PROCENT	INFLATION I PROCENT	UDVIKLING I REALLØN
2010	177,02	1,87	1,07	2,3	-1,23
2011	178,27	1,25	0,71	2,8	-2,09
2012	178,86	0,59	0,33	2,5	-2,17
2013	182,37	3,51	2,0	0,8	1,2

KRISEN KOSTEDE VVS'ERE DYRT I TABT REALLØN

I kriseårene fra 2008 til 2012 oplevede landets blikkenslagere og VVS'ere et fald i reallønnen på 50.000 kroner.

■ **I ÅRENE 2008 TIL 2012** steg blikkenslagere og VVS'eres timeløn med blot 4,14 kroner, og det var alt for lidt, hvis de skulle have fulgt prisudviklingen i samme periode.

Sort på hvidt var den gennemsnitlige timeløn på 178,86 kroner i 2012. Men skulle den have fulgt prisudviklingen over de foregående fire år, skulle den have været 11,93 kroner højere.

De fire års nedgang i reallønnen giver dermed et gennemsnitlig reallønstab for svendene i landets VVS-virksomheder på hele 50.000 kroner før skat.

Alene beregningerne fra det seneste års opgørelse af blikkenslagernes og VVS'ernes timeløn er et trist regnestykke. Fra 2011 til 2012 steg den gennemsnitlige timeløn på landsplan blot 59 øre. Skulle timelønnen have fulgt den øvrige prisudvikling i samfundet

på 2,5 procent, burde den i stedet være steget med 4,46 kroner.

Og efter fire år med reallønsnedgang var løngabet reelt endnu voldsommere. I de tre foregående år steg prisudviklingen med henholdsvis 1,3 procent (2009), 2,3 procent (2010) og 2,8 procent (2011).

I løbet af bare et år bliver det løngab til ganske mange penge. Ved en beregning på årligt 1620 arbejdstimer tillagt feriepenge, pension og SH-betaling giver det et gennemsnitligt tab på 24.544,78 kroner alene i 2012.

Tillægges yderligere reallønstab på henholdsvis 3.806,19 kroner (2009), 8.311,90 kroner (2010) og 16.171,16 kroner (2011) fra de tre foregående år giver det et samlet tab på hele 52.834,03 i gennemsnit for hver og en af landets blikkenslagere og VVS'ere.

KURVEN KNÆKKEDE I 2013

Efter fire magre år var der i 2013 omsider fremgang i VVS-svendenes realløn. Det år steg den gennemslige timeløn i VVS-branchen med 2,0 procent. Og da prisudviklingen samtidig blot steg med 0,8 procent, gav det en reallønsfremgang på 1,2 procent.

De indsamlede lønoplysninger i VVS-branchen viser samtidig, at den gennemsnitlige timeløn uden tillæg af nogen art steg til 182,37 kroner i 2013. Det er en stigning på 3,51 kroner i forhold til året før.

Fremgangen i timelønnen kommer efter en ræk-

ke år, hvor det har været småt med lønstigninger til VVS-svendene. I kølvandet på finanskrisen blev der holdt igen med lønstigninger til de lokale forhandlinger, og de timelønnede VVS'ere oplevede dermed en markant tilbagegang i reallønnen.

Men i takt med stigende aktivitet, færre ledige og fornyet optimisme i byggeriet, er lønnen altså igen på rette kurs.

STORE REGIONALE FORSKELLE

De indsamlede lønoplysninger i 2013 viser også, at fremgangen ikke er lige stor i alle dele af landet. Vest for Storebælt var det særligt svendene i det sydlige Jylland, som løb med de største stigninger i reallønnen, mens byggeaktiviteten samtidig var noget højere i og omkring Aarhus og Aalborg.

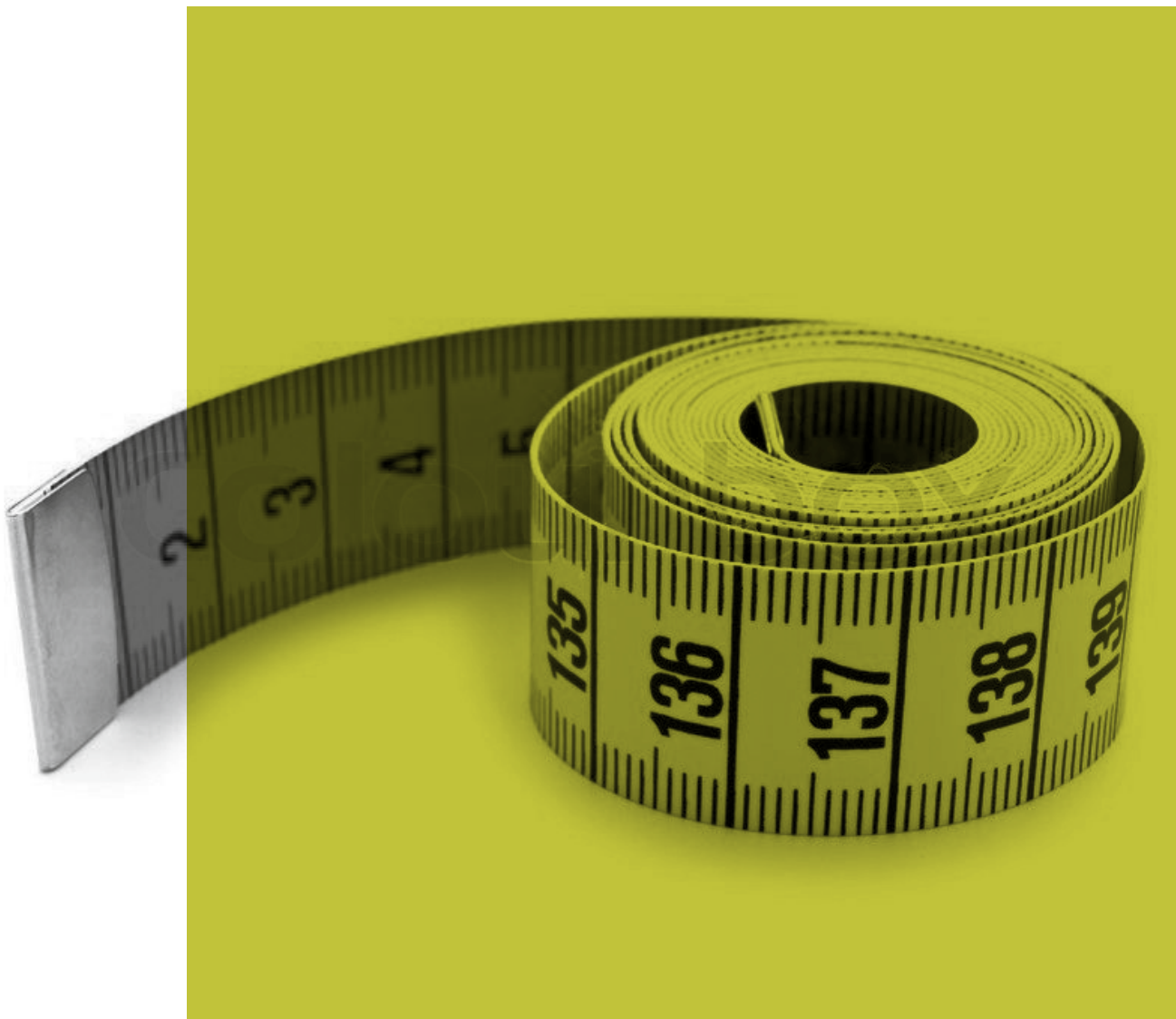
Og selv om den gennemsnitlige timeløn i det sydlige Jylland steg med 4,58 kroner til 172,57, lå lønnen i 2013 fortsat ca. 10 kroner under landsgennemsnittet.

Også i København og Nordsjælland kom reallønnen igen på ret kurs. I begge områder steg lønnen med 2,4 procent, således at den gennemsnitlige løn i 2013 var på henholdsvis 189,28 og 187,31 kroner i timen.

Det eneste sted i landet, hvor svendene oplevede en tilbagegang i reallønnen var på Bornholm, hvor den gennemsnitlige timeløn landede på 178,63 kroner.

TIMELØNNENS SLANKEKUR GAV MERE AKKORDARBEJDE

■ **MENS TIMELØNNINGERNE** i kongresperioden var på en hidsig slankekur, fik flere og flere VVS-svende appetit på at udføre deres arbejde på akkord. En opgørelse fra Fællessekretariatet for Blik- og Rørarbejderforbundet og Dansk Metal viser, at antallet af opmålte timer steg med hele 35 procent i perioden fra 2010 til 2013.

Årsagen er ikke mindst den, at lønnen er noget bedre på akkord end på timeløn. En VVS-svend har altid kunnet tjene mere i timen ved at arbejde på akkord end ved at udføre arbejdet på timeløn. Men mens timelønninger har været på slankekur i de senere år, er afstanden mellem den gennemsnitlige timeløn i faget og den gennemsnitlige indtjening på akkord øget. Så nu er forskellen på over 100 kroner i timen.

I 2013 var den gennemsnitlige timefortjeneste for både rør- og blikarbejde på 287,63 kroner i timen. I forhold til året før er det en fremgang på 6,92 kroner i timen, hvilket er en lønfremgang på 2,4 procent. Siden udgangen af 2009 har lønfremgangen på akkordområdet været på sammenlagt 10 procent.

Normalt kan akkordsvendenes lønfremgang i høj grad tilskrives reguleringen af prislisterne ved overenskomstforhandlingerne. Siden 2009 er den gennemsnitlige indtjening på akkord øget med omkring

26 kroner i timen, og heri er kun indregnet reguleringen af prislisterne i 2010 og 2011. Ved overenskomstforhandlingen i 2012 blev der som bekendt ikke givet stigninger til prislisterne, som følge af sammenbruddet i forhandlingerne, og årsagen til fremgangen i timelønnen skyldes primært, at svendene er blevet mere effektive ude på pladserne.

Til sammenligning steg den gennemsnitlige løn for timelønnede i samme periode med 7,22 kroner i timen.

SÅDAN HAR AKKORDEN UDVIKLET SIG SIDEN 2010

ÅR	AKKORDTIMER	GENNEMSITLIG TIMEFORTJENESTE	STIGNING I KR.	STIGNING I PROCENT	INFLATION I PROCENT	UDVIKLING I REALLØN
2010	425.276	269,87	8,53	3,3	2,3	1,0
2011	434.965	276,27	6,40	2,4	2,8	-0,4
2012	513.461	280,71	4,44	1,6	2,5	-0,9
2013	573.248	287,55	6,84	2,4	0,8	1,6

GRUNDUDDANNELSER I MOD- OG MEDVIND

■ **FRA MANGEL PÅ LÆRLINGE** til mangel på lærepladser. Finanskrisen forårsagede den helt store rut-sjebanetur på erhvervsuddannelsesområdet, hvor manglen på elever og lærlinge blev afløst af en katastrofal mangel på lære- og praktikpladser.

Særligt byggeområdet blev ramt ekstra hårdt, og det gjaldt også på VVS-området. Efterdønningerne har endnu ikke lagt sig, og mange virksomheder tøver fortsat med at tage det fornødne antal lærlinge.

Det manglende lærlingeindtag har de senere år ligget langt under det forventede. Og med fornyet optimisme i dansk økonomi og fremgang i byggeriet, står VVS-branchen derfor til at mangle kvalificeret arbejdskraft i løbet af få år.

Sideløbende har der været meget fokus på at tiltrække flere lærlinge til erhvervsuddannelserne gennem forskellige imagekampagner og etableringen af fælles danske mesterskaber under betegnelsen DM i Skills.

Bestræbelserne på at forbedre VVS-branchens image i en mere "klimaorienteret" retning var en af bevæggrundene til at deltage ved de første DM i Skills i 2010 i samarbejde med en række andre faglige udvalg. Overordnet set har DM i Skills udviklet sig over al forventning. De årlige mesterskaber er blevet flagskibet indenfor EUD-uddannelsernes, og med 29 konkurrencefag er DM i Skills sågar kommet på finansloven.

Desværre har indsatsen og det øgede fokus på erhvervsuddannelserne generelt ikke medført flere lære- og praktikpladser. Og de manglende muligheder for at gennemføre en grunduddannelse i VVS- og skorstensfejerbranchen har derfor haft det altoverskyggende fokus i den forgangne kongresperiode.

Faldet i antallet af uddannelser udviklede sig katastrofalt under finanskrisen, og det har bevirket, at der fx aldrig har været færre lærlinge i gang med en VVS-uddannelse, end det, som er registreret ved udgangen af 2013. Dette endda på trods af, at der i den forløbne kongresperiode, og i samarbejde med arbejdsgiverne, er bevilget millioner af kroner til de tekniske skolars praktikopsøgende arbejde.

I dette arbejde har særligt ventilationsområdet fået noget ekstra opmærksomhed. Ventilationsområdet er et vækstområde ift. energioptimering, og derfor blev der etableret et projekt med henblik på at få flere elever til at vælge ventilationspecialet. Sideløbende blev der lavet et opsøgende arbejde på virksomhederne med henblik på at få oprettet flere praktikpladser. Det arbejde er kommet fornuftigt fra start, og indtil videre er det lykkedes at få etableret knap 25 ekstra uddannelsesaftaler.

Som en del af det øgede fokus på ventilationsområdet har flere skoler valgt at tilbyde uddannelsens to første hovedforløb, hvorefter lærlingene blot skal have tredje og fjerde hovedforløb på skolen i Næstved.

BOOM I KORTE UDDANNELSESAFTALER

Bekymrende trend i VVS-branchen: Antallet af korte uddannelser er i massiv vækst i VVS-branchen. Det er en bekymrende udvikling, som samtidig skaber tvivl om den reelle tilgang af lærlinge til faget.

Før 2009 var samtlige indgåede uddannelsesaftaler i VVS-branchen gældende for lærlingenes samlede forløb i virksomhederne. Sådan er det ikke længere. Siden 2009, hvor de første korte uddannelsesaftaler dukkede op, er tendensen eksploderet i VVS-branchen. Før 2010 var dette fænomen stort set ukendt i VVS-branchen, men som det kan ses i nedenstående tabel, er ordningen efterhånden ganske udbredt. Hele 92 uddannelsesaftaler af kortere varighed blev tegnet i 2013, hvilket er mange i forhold til det samlede antal på 525.

I modsætning til de traditionelle uddannelsesaftaler, hvor en virksomhed binder sig til en lærling helt frem til afslutningen af uddannelsen, så giver en kort uddannelsesaftale kun en kontrakt på 8 til 12 måneders varighed.

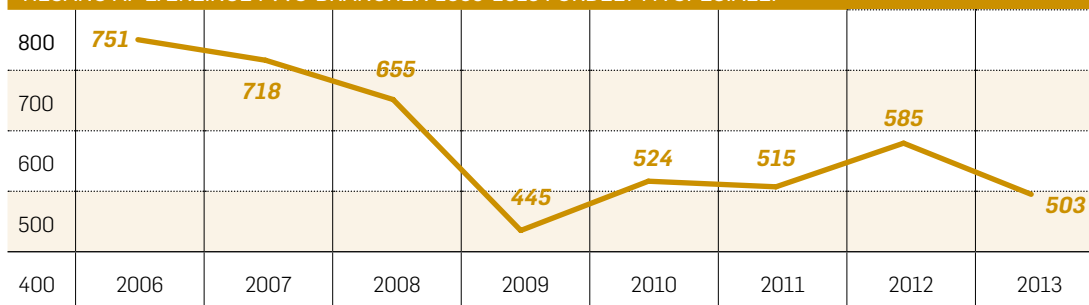
Det betyder, at de unge allerede efter max et år skal ud og finde praktik i en ny virksomhed, og at hele uddannelsen kan risikere at blive sammensat af mange forskellige praktikforløb, inden svendebrevet er i hus.

På VVS-området har forbundet i samarbejde med TEC udviklet et nyt valgfrit specialefag Cleantech-Integrator til grunduddannelsen. Cleantech-Integrator er fire moduler, hvor de to første samlæses med elektrikerne. Kurserne kører både øst og vest for Storbælt på henholdsvis Herningsholm Erhvervsskole og TEC København.

Efter flere års tilløb lykkedes det i 2013 at få startet en EUX-uddannelse op på VVS-området, hvor lærlingene udover en håndværksmæssig uddannelse også tilegner sig viden på gymnasialt niveau, og dermed også får en studentehue efter endt uddannelse. Der er store forventninger til uddannelsens videre forløb, og alene antallet af ansøgere til uddannelsen blev fordoblet fra 2013 til 2014.

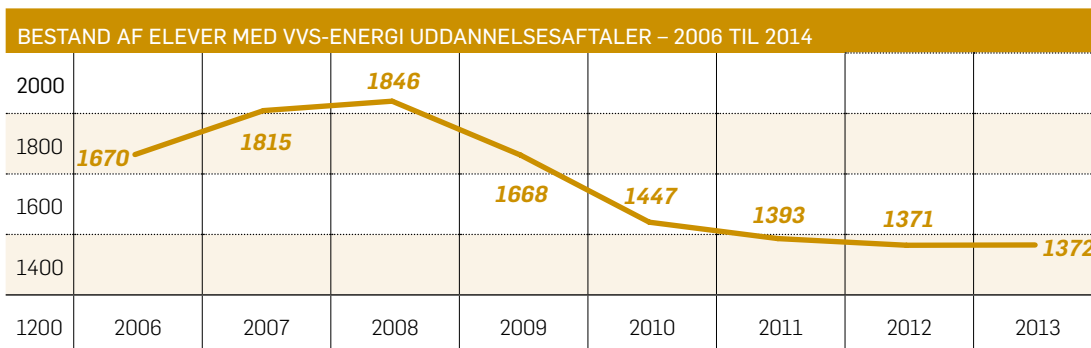
Manglen på lære- og praktikpladser er de senere år også blevet et problem på skorstensfejerområdet. Således har indtaget af nye lærlinge været faldende gennem de senere år, og antallet af elever på skoleforløbene er derfor ikke tilfredsstillende. Og i lighed med forudsigelserne på VVS-området vil det manglende indtag af lærlinge medføre mangel på kvalificerede skorstensfejere i fremtiden. Det skyldes blandt andet, at gennemsnitsalderen blandt skorstensfejere er høj, og at afgang fra faget derfor vil stige de

TILGANG AF LÆRLINGE I VVS-BRANCHEN 2005-2013 FORDELT PÅ SPECIALE:

Den lave tilgang har samtidig medført en kraftig nedgang i antallet af lærlinge, som er i gang med en uddannelse. Således er antallet af lærlinge, som er i gang med en uddannelse, faldet med en tredjedel fra foråret 2006 og frem til udgangen af 2013.

Note: Tallene i tabellen afviger fra de data, som UVM præsenterer i praktikpladsstatistikken på www.uvm.dk. Mens UVM's Praktikpladsstatistik er baseret på, hvornår uddannelsesaftalen er modtaget på praktikpladskontoret, er ovenstående tal baseret på den dato, hvor uddannelsesaftalen starter. Endvidere er der gengangere sorteret fra, således at et cpr-nummer kun optræder én gang.

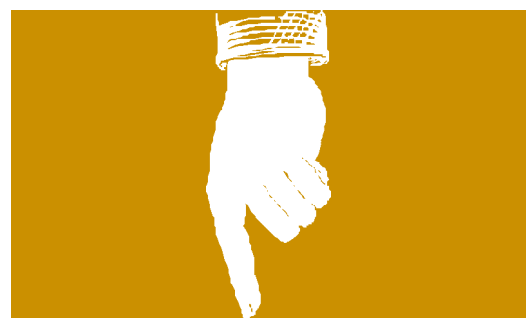

Note: EVU har omlagt statistikkerne for opgørelse af uddannelsesaftaler. Data stammer fra søgninger i EASY-P, Erhvervs-skolernes administrative system, som afgrænses således, at søgningen er baseret på ordinære aftaler skolevej 1001 og praktikvej 1002, ligesom personer kun tæller med én gang i bestanden. Antallet er opgjort årligt i juli måned.

kommende år. I samarbejde med Skorstensfejrlauget er der en fornuftig dialog om problematikken med de manglende optag af lærlinge, og emnet er et fælles fokusområde.

Manglen på praktikpladser og regeringens målsætning om, at mindst 95 procent af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse, medførte etableringen af den såkaldte skolepraktik, hvor elever og lærlinge på erhvervsuddannelserne kan gennemføre deres uddannelse. Knap 50 praktikcentre er startet op over hele landet, hvor de har til opgave at forbedre kvaliteten i skolepraktikken og samtidig sikre, at elever og lærlinge kan få en erhvervsuddannelse med mest muligt praktik hos en arbejdsgiver.

Af yderligere tiltag på erhvervsuddannelsesområdet er regeringens udspil til en ny EUD-reform i oktober 2013, som har til formål at hæve kvaliteten i uddannelserne. Blandt andet er der fastsat skærpede krav til optagelsen på erhvervsuddannelserne, men også i de kommende år vil indsatsen med at implementere ændringerne kræve stor fokus i de lokale uddannelsesudvalg, som lokalt skal sikre kvaliteten i uddannelserne.

ANTALLET AF NYE UDDANNELSESAFTALER SKRABER BUNDEN.

Trods fremgang i VVS-branchen tøver virksomhederne med at tage nye lærlinge. Således faldt antallet af indgåede uddannelsesaftaler igen i 2013. VVS-branchen vil i løbet af få år mangle kvalificeret arbejdskraft. Alligevel viser virksomhederne ikke den fornødne vilje til at få uddannet den nødvendige arbejdskraft for at dække fremtidens udfordringer. Det kan ramme branchen som en boomerang.

I 2013 blev der således sat en kedelig bundrekord, da der blot er indgået 503 uddannelsesaftaler i VVS-branchen. Det er et fald på hele 82 nye lærlinge i forhold til 2012.

Det er nødvendigt med en årlig tilgang på mindst 700 nye uddannelsesaftaler, for at VVS-branchen også i fremtiden kan sikre den fornødne arbejdskraft.

Kun i årene op til finanskrisen lykkedes målsætningen. I de efterfølgende år, har arbejdsgiverne været yderst tilbageholdende med at tegne nye uddannelsesaftaler. Således var 2013 det år, hvor der er registreret den laveste tilgang til branchen nogensinde.

ANTAL KORTE AFTALER 2009 - MAJ 2014

MÅNED	2009	2010	2011	2012	2013
December	0	5	19	82	92

EN STYRKELSE AF ERHVERVSUDDANNELSERNE

■ **REGERINGEN PRÆSENTEREDE** i 2013 sit længe ventede oplæg til reform af erhvervsuddannelserne. Blik- og Rørarbejderforbundet gav udspillet gode karakterer.

Med udspillet "Faglært til fremtiden – Bedre og mere attraktive erhvervsuddannelser" fremsatte regeringen deres bud på en ambitiøs og tiltrængt reform af erhvervsuddannelserne.

Både regeringen og arbejdsmarkedets parter i LO og DA er enige om, at der er behov for grundlæggende forbedringer af erhvervsuddannelserne. Målet er bedre og stærkere erhvervsuddannelser, som væsentligt flere unge end i dag vælger direkte efter 9. eller 10. klasse, og at markant flere fuldfører en påbegyndt erhvervsuddannelse. Samtidig er det målet

at løfte det faglige niveau på erhvervsuddannelserne, således at fremtidens faglærte får de kompetencer, der er nødvendige på et globalt arbejdsmarked.

Blandt nyskabelserne med reformen bliver der indført adgangskrav for at komme ind på en erhvervsuddannelse. Blandt andet skal elever bestå matematik og dansk i folkeskolen med mindst et 2-tal.

Derudover har de enkelte uddannelser mulighed for at skærpe kravene til de enkelte uddannelser. Eksempelvis er kravene til matematik øget til VVS-uddannelserne, således at eleven skal have bestået det på mindst E-niveau.

Hvordan reformen påvirker det samlede indhold i erhvervsuddannelserne, er et arbejde, som forbundet er dybt involveret i, de kommende år.

VVS-BRANCHEN HAR FÅET EN NY UDDANNELSE

■ **NU KAN NYE** vvs-lærlingene tage to uddannelser på én gang.

Vvs-lærlinge kan fremover uddanne sig til EUX-vvs- og energispecialister. Den nye EUX-uddannelse er ligesom en almindelig erhvervsuddannelse en vekseluddannelse, der kombinerer skolegang og praktik i en virksomhed. Til gengæld er skoleperioderne gjort længere, og i EUX'en bliver der i højere grad lagt vægt på teoretisk undervisning.

EUX-uddannelsen er otte måneder længere end den traditionelle erhvervsuddannelse – til gengæld får EUX-lærlingene to uddannelser på en gang. Det betyder, at de både får et traditionelt svendebrev og et EUX-bevis, der svarer til en gymnasial eksamen og giver adgang til videregående uddannelser.

Det er muligt at tage den nye EUX-vvs- og energispecialist på i alt syv forskellige erhvervsskoler.

VVS- OG ENERGI-SPECIALIST PLUS

- **LANDETS VVS- OG ENERGISPECIALISTER** har nu mulighed for at optimere deres uddannelse med nogle ekstra plusser.

VVS- og energispecialister uddannes til at kunne lave energieffektive løsninger på vejen mod et Danmark uden brug af fossile brændstoffer. Men lærlinge med dette speciale har et stykke tid haft mulighed for yderligere at give deres uddannelse nogle ekstra plusser.

Plusserne består i en række valgfrie specialefag. Det er nævnt i flæng Teknisk Innovation, Energi- og miljøpolitik, Energoptimering, Systemteknik for energianlæg og Regulering af energianlæg.

Plus-kurserne kører både øst og vest for Storebælt, - henholdsvis på Herningsholm Erhvervsskole og TEC København.

DYGTIGE ELEVER PÅ SUMMER CAMP

- **FEM DAGE PÅ** en øde ø med udfordrende opgaver fra tidlig morgen til sen aften, var dagsmenuen for de 20 udvalgte deltagere på Summer Campen for dygtige elever fra erhvervsuddannelserne. Blandt dem to VVS-lærlinge, som fik en udfordring udover det sædvanlige.

I løbet af campen blev deltagerne delt i tre grupper. Hver gruppe skulle løse en række samarbejdsøvelser, hvor de under tidspres både skulle klare boglige og fysiske udfordringer. Deltagerne skulle endvidere præsentere et bud på en tænkt problemstilling. De tre grupper fik til opgave at erstatte energien fra verdens atomkraftsværker med CO₂-neutral energi, og et dommerpanel af eksperter skulle bedømme de fremlagte projekter.

Med arbejdstitlen Blue Power Projekt udviklede de to VVS-lærlinges gruppe en såkaldt tidevandsturbin, som efter beregninger af både fylde, variabler og hastighed samt rette placering i danske farvande, kan levere strøm ved en gennemstrømningshastighed på blot en knob.

Idéen om en tidevandsturbin opnåede ros fra dommerpanelet, men løb desværre ikke med 1. præmien.

FÆRRE TAGER EFTERUDDANNELSE

■ **PÅ EFTERUDDANNELSESOMRÅDET** har kongreperioden været præget af et fald i antallet af medlemmer, som bruger deres overenskomstsikrede ret til efteruddannelse. Årsagerne til faldet i brugen af efteruddannelse på VVS-området er mange. Dels er mange medlemmer tilbageholdende med selv at ønske efteruddannelse, da de frygter afskedigelse for at stille krav om selvvalgt uddannelse, og dels er der en tendens til, at mange virksomheder ikke prioriterer

efteruddannelsesområdet højt nok, og derfor ikke har nogen form for systematisk efteruddannelsesplanlægning.

For at vende udviklingen og få flere på efteruddannelse, er informationen fra skolerne blevet opprioriteret. Det er blandt andet blevet mere overskueligt for virksomhederne at se, hvilke garantikurser, som udbydes kvartalsvis.

Informationen på evukurser.dk er også gjort bed-

re. Blandt andet er der udarbejdet nogle temapakker, som gør det mere overskueligt for medlemmerne at se, hvilke kompetencer de eventuelt mangler. Endelig er der udviklet en række nye kurser, som fx varmepumper, gulvvarme, vandinstallationer og VE-anlæg, samt et vandkursus vedrørende materiale-sammensætning, da der konstateres mange korrosionsskader.

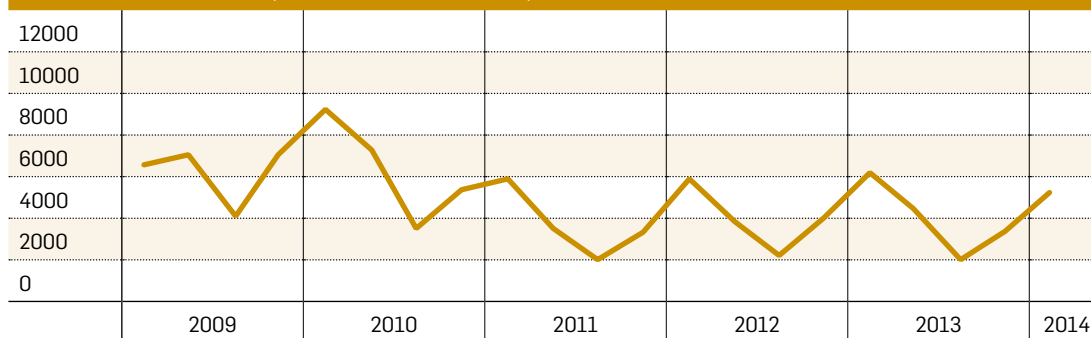
Mens brugen af efteruddannelse på VVS-området kunne være bedre, skiller skorstensfejerområdet sig til gengæld positivt ud. Det skyldes blandt andet nogle lovgivningsmæssige krav til løbende efteruddannelse i branchen, men også at branchen generelt har en mere positiv tilgang til brugen af efteruddannel-

se. Således har Skorstensfejerlauget på deres kongres besluttet, at efteruddannelsen skal styrkes ved at sende medarbejdere på tre ugers efteruddannelseskursus inden for to år. Et prisværdigt initiativ, som gerne ses udbredt til andre brancher.

På aftenskoleområdet har der været forsøg med at få oprettet lokale kurser. Dette dog med begrænset succes. Flere kredse har i samarbejde med AOF, fået fremhævet kurser i AOF-kataloget, hvor ansatte undet overenskomsten med Tekniq kan deltage på kursus betalt af arbejdsgiveren (VVS-overenskomst).

Trods flere forsøg på, i samarbejde med AOF, at få skudt gang i aftenskole og kursus i regnskabsforståelse, er det ikke lykket på landsplan.

FIGUR 1: AMU-AKTIVITET (MÅLT I ANTAL ELEVDAGE) I VVS- OG BLIKKENSLAGERFORRETNINGER

Branchens efteruddannelsesaktivitet målt på elev dage siden 2009 viser AMU-aktiviteten, hvor 3. kvartal med cyklisk regelmæssighed har et lavt aktivitetsniveau.

Figuren viser desuden, at aktiviteten i årets første to kvartaler i 2014 har været stigende. Figuren viser dog også, at aktiviteten i 1. kvartal 2014 har været ca. 900 elev dage færre end 1. kvartal 2013. Det svarer til et aktivitetsfald på 15 procent.

DRAMATISK FALD I EFTERUDDANNELSE

■ **ANTALLET AF VVS'ERE** på AMU-kurser er faldet med 34 procent over de seneste to år. Det viser en ny opgørelse fra Ministeriet for Børn og Undervisning.

Antallet af VVS-svende på AMU-kurser falder dramatisk, og dermed er der flere tusinde VVS-svende, som ikke bruger deres overenskomstsikrede ret til at få udviklet og opkvalificeret deres kompetencer med fuld løn i arbejdstiden.

Især over de senere år har nedgangen af antallet af VVS-svende på kurser udviklet sig i en katastrofal negativ retning. Således er antallet af VVS'ere på AMU-kurser faldet med hele 34 procent fra 2010 til 2012. Nedgangen kan også ses på antallet af elev dage, som i samme periode er faldet med hele 29 procent.

Blik- og Rørarbejderforbundet har, i overenskomsterne med VVS-branchens arbejdsgivere i Teknik og DS Håndværk & Industri, forhandlet sig frem til, at svendene hvert år har ret til 74 timers efteruddannelse med løn.

Men når flere tusinde VVS-svende alligevel ikke bruger muligheden, og i stedet tager på arbejde, så svarer det i realiteten til, at de forærer deres mester to ugers produktivt arbejde.

Sammen med arbejdsgiverne er der fuld fokus på problemstillingen med den manglende brug af de efteruddannelseskurser, som branchen udvikler i fællesskab. Parterne har derfor en fælles interesse i at finde årsagerne til, at brugen af efteruddannelse er faldet så markant over de seneste to år.

BLIK OG RØR FÅR MEDHOLD I PRINCIPIEL SAG OM MANGLENDE EFTERUDDANNELSE

■ **MANGE VIRKSOMHEDER** er tilbageholdende med at sende medarbejdere på efteruddannelse. Det viser en sag om ansattes manglende adgang til efteruddannelse, hvor Arbejdsretten har idømt et større københavnsk VVS-firmaet en bød på 200.000 kroner for brud på overenskomsten.

Ansattes overenskomstsikrede ret til efteruddannelse skal efterleves. Det viser en kendelse i Arbejdsretten, som Blik- og Rørarbejderforbundet har ført for de ansatte VVS'ere hos et større københavnsk VVS-virksomhed.

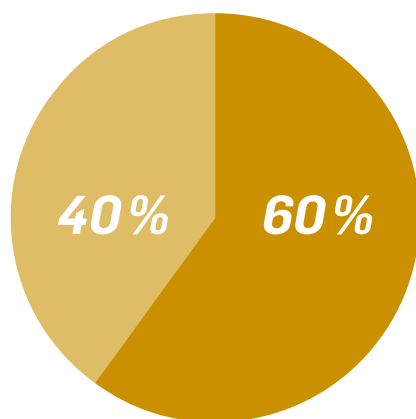
Sagen startede tilbage i 2011, hvor firmaets tillidsrepræsentant undrede sig over sin og kollegernes manglende adgang til efteruddannelse.

For at gøre det nemmere for virksomheden at planlægge en samlet indsats på området, indsamlede han derfor kollegernes ønsker til efteruddannelse. De blev herefter overdraget til virksomheden, men det ændrede ikke på virksomhedens hidtidige praksis.

Problematikken blev efterfølgende rejst på flere møder i virksomhedens samarbejdsudvalg, og efter otte måneders resultatløs dialog, kontaktede tillidsrepræsentanten sin fagforening.

Det resulterede i møder mellem overenskomstparterne, hvor der ikke kunne opnås enighed om, hvordan sagen skulle afgøres. Sagen måtte derfor behandles i Arbejdsretten, hvor Blik- og Rørarbejderforbundet fik medhold i samtlige anklagepunkter.

SKORSTENSFEJERE *vilde med* EFTERUDDANNELSE

Skorstensfejerne er vilde med efteruddannelse. Hele 40 procent af alle svende har været på kursus inden for det seneste år.

■ **FIRE UD AF 10** skorstensfejerer på efteruddannelse i løbet af et år.

Svendene i skorstensfejerfaget er vilde med efteruddannelse. Mens stort set alle andre fag melder om tilbagegang i brugen af efteruddannelse, er der flere og flere skorstensfejerer, der bruger deres overenskomstmæssige ret til at gå på efteruddannelse.

Inden for de seneste år er antallet af skorstensfejerer, der tager på et efteruddannelseskursus, næsten fordoblet. Det viser en opgørelse fra uddannelsesafdelingen i Blik- og Rørarbejderforbundet.

Heraf fremgår det også, at mere end 40 procent af landets skorstensfejerer alene sidste år var på et eller flere efteruddannelseskurser.

STORT UDBUD AF FAGPOLITISKE KURSER

■ **PÅ DET FAGPOLITISKE OMRÅDE** er der sket forandringer i den forløbne kongresperiode. Forbundets egne grundkurser er ændret, og der er samtidig udviklet en række nye og spændende FIU-kurser til valgte tillidsfolk.

Største forandring skete i forlængelse af, at forbundets populære og meget vellidte underviser gennem mange år på G-kurserne, Per Chr. stoppede for at gå på pension. Forbundet valgte at evaluere grundkurserne og undervisningssted, hvilket resulterede i, at forbundet i 2012 omlagde kursusforløbet fra tre til to uger og samtidig flyttede kursussted fra LO-skolen til Metalskolen i Jørlunde. Flytningen blev foretaget ud fra faglige, sociale og økonomiske hensyn.

Indholdet på kurserne er blevet revideret, og er nu mere direkte målrettet på tillidsrepræsentantens berøringsflader i deres daglige arbejde som tillidsrepræsentant. Kursusdeltageren kommer dermed fra et kursusforløb med en række personlige og praktiske værktøjer, som kan bruges i dagligdagen. På undervisersiden benytter vi nu egen underviser samt forbundets tillidsvalgte.

Der har været afholdt to forløb med de nye G-kurser, og både de skriftlige og mundtlige tilbagemeldinger fra kursisterne har været meget positive.

Siden 2010 har nyvalgte tillidsrepræsentanter under overenskomsterne med Teknik og DS Håndværk & Industri har også mulighed for at deltage i de kurser, de såkaldte 2x2 kurser. I de første par år måtte det dog konstateres, at meget få tillidsvalgte fra Blik og Rørarbejderforbundet deltog på kurserne. Det seneste år, er kendskabet til kurserne øget, og det har medført flere deltagende tillidsrepræsentanter Blik og Rørarbejderforbundet, hvilket kun er positivt.

For tillidsrepræsentanter, som efterspørger mere uddannelse, er der også sket nye tiltag. Blik- og Rørarbejderforbundet har sammen med en række af de mindre LO-forbund udviklet en række nye og tværfaglige overbygningskurser. Resultatet er et udbud af faglige kurser, som samles i nogle udvalgte kursusuger, således at der afvikles flere kurser og hold på samme tidspunkt. Dette sikrer flere kursister på samme tid. Tilbagemeldingerne på dette tiltag har været positive, i det mange oplever mere liv og fællesskab på kursusstedet.

Forbundet har sammen med andre LO forbund udviklet et særligt FIU-kursus i organisering. De forløb afvikles som forsøg i 2014. Derudover er der gennem BAT-kartellet også udviklet kurser til bekæmpelse af social dumping på byggepladserne.

Rørprislistekurserne afholdes som altid på Jørlunde og bliver planlagt i samarbejde med Dansk Metal. I både 2012 og 2013 har disse kurser været afviklet samtidig med afholdelse af forbundets G-kurser, så

medlemmerne i fritiden om aftenen havde mulighed for socialt samvær på tværs af holdene. Tilslutningen til prislistekurset kører lidt op og ned efter medlemmernes behov, men bliver altid rost af deltagerne.

Endelig er der internt i forbundet været taget initiativ til udvikling af en række lokale SPOT-kurser, som er tænkt som en slags supplerende kurser for tillidsvalgte. Det er tiltag, der vil blive arbejdet videre med efter kongressen 2014.

SVÆRE VILKÅR FOR ARBEJDSMILJØET

■ **ARBEJDSULYKKER I VVS-BRANCHEN** sætter smertelig rekord, og det er blevet farligere at gå på arbejde i VVS-branchen.

De seneste offentliggjorte tal fra Arbejdstilsynet viser nemlig, at de ansatte i VVS-branchen i 2012 havde en større risiko for at komme ud for en arbejdsulykke end i nogen af de andre år i dette århundrede. Således kom 1218 ud for en arbejdsulykke i VVS- og blikkenslagerforretningerne det år, når der tages højde for, at der er en underrapportering på 50 procent. Det er en stigning på 6,3 procent i forhold til tallene i 2010.

Det stigende antal arbejdsulykker skete samtidig med, at der var færre ansatte i branchen, og det er ud fra disse to tal, Arbejdstilsynet måler en branches ulykkesrisiko, eller ulykkesincidens, som det officielt hedder.

Tallene fra Arbejdstilsynet viser også, at det de senere år generelt er blevet farligere at gå på arbejde i VVS-branchen. Ulykkesrisikoen har over en fem årig periode været højere end i nogen af de fem forgående år.

Det er især de yngste ansatte, der er i farezonen. Således er det de 18-24 år og de 25 til 29 årige, der oftest kommer ud for en arbejdsulykke. Det er desværre ikke nyt, for sådan har det været i de seneste mange år i VVS-branchen.

De sørgelige tal for arbejdsmiljøet i VVS-branchen fik efterfølgende beskæftigelsesministerens bevhængighed. De mange ulykker er nemlig et dyrt bekendtskab for samfundsökonomien, og derfor blev arbejdsmarkedets parter sat til at udarbejde handleplaner for nedbringelse af ulykkerne i ikke bare VVS-branchen, men også i de øvrige byggefag.

Tallene fra Arbejdstilsynet viser, at især 3 områder bidrager kraftigt til ulykkesstatistikkerne. Det er tømrer/snedkerområdet med snit- og skæreskader, murer og murerarbejdsmandsområdet med skader grundet faldende genstande fra højere niveau og endelig VVS-området med pludselige løfteskader.

Det var Arbejdstilsynets udgangspunkt, at det alle var disse tre områder, der skulle arbejdes særlige handlingsplaner for. Det udspil afviste alle organisationerne i fællesskab, hvorfor det endte med, at hele det samlede bygge- og anlægsområde skulle omfattes af den nye handleplan.

I opgørelserne fra Arbejdstilsynet fremgik det, at ulykkerne i to ud af tre tilfælde sker, fordi bygherren eller virksomhederne ikke overholder deres lovgivningsmæssige forpligtigelser.

I Blik- og Rørarbejderforbundet hilser vi beskæftigelsesministerens tiltag velkommen. Forbundet skal dog i samme ombæring gøre det klart, at vi efterhånden er grundig træt af alle de fine hensigtserklæringer fra arbejdsgiverne, som hidtil hverken har medført til et fald i antallet af ulykker eller et bedre arbejdsmiljø. I forbundet støtter vi derfor op om initiativer, som vil forpligtige arbejdsgiverne i højere grad end hidtil.

Der er over årene ligeledes kommet en del stramninger af lovgivning omkring bygherreansvar. Disse stramninger, samt øvrig lovgivning er der rigtig mange bygherrer, der ikke er bekendt med, eller sågar bevidst tilsidesætter grundet økonomi, tidsplaner el. lign.

Blik- og Rørarbejderforbundet hilser naturligvis alle tiltag, som kan reducere antallet af ulykker, vel-

BLIK OG RØR HENTER MILLIONER HJEM I ERSTATNINGER TIL MEDLEMMERNE

I den forgangne kongresperiode har Blik- og Rørarbejderforbundet hentet hele 22.258.617 kroner hjem til medlemmerne i erstatninger efter arbejdsulykker. Det svarer til knap 3200 kroner til hver af forbundets ordinære medlemmer.

De årlige erstatningsbeløb er vokset voldsomt i perioden, og således er størrelsen på de udbetalte erstatninger hele 2,5 gange højere i 2013 end i 2010. For eksempel er størrelsen på de udbetalte erhvervsevnetabserstatninger fordoblet i perioden. Stigningen kan blandt andet skyldes, at en større del af dem, som er tilkendt erstatning, vælger at "kapitalisere" erstatningen ved at få den udbetalt samlet, fremfor at få den udbetalt løbende frem til pensionen. I de tilfælde, hvor erstatningen er udbetalt samlet, indgår beløbet i opgørelsen i modsætning til de løbende udbetalinger.

Derudover er der også sket en kraftig stigning i omfanget af beløb, som er hentet hjem civilretlig. I de tilfælde er stigningen mere end 3-doblet i perioden fra 2010 til 2013.

kommen. Vi bakker derfor positivt op om at få gennemført de i planen beskrevne indsatser, men ud fra forbundets tidligere erfaringer, er forventningerne afdæmpede. Vi håber dog, at dette udsagn bliver gjort til skamme.

Også på skorstensfejerfaget er arbejdsmiljøet for dårligt. Hvert år kommer næsten hver 10. skorstensfejer til skade. Det er imidlertid fortsat ikke lykkedes at få Skorstensfejerlauget til at være med i et tættere samarbejde for at forbedre arbejdsmiljøet i branchen.

NY LOV OM ARBEJDSMILJØ

1. oktober 2010 skete der en væsentlig ændring i lovgivningen om arbejdsmiljørepræsentanter. De tidligere faste rammer for organiseringen blev brudt op, og mulighed for at virksomhederne og de ansatte i samarbejde selv kan sætte rammerne, blev en mulighed. I lovgivningen blev det samtidigt et krav, at alle virksomheder med ansatte hvert år skal holde en arbejdsmiljødrøftelse.

Et andet gode i den nye lovgivning er, at alle arbejdsmiljørepræsentanter, hvert år i funktionsperioden, skal tilbydes 1½ dags supplerende uddannelse. Det er givet en kæmpegevinst for arbejdsmiljøet at have fået både drøftelsen og den supplerende uddannelse ind som en del af lovgivningen. Desværre er det kun ganske få arbejdsmiljørepræsentanter, der enten får tilbudt og dermed gennemfører den supplerende uddannelse, ligesom det kun er et fåtal af virksomhederne, som har afholdt de årlige arbejdsmiljødrøftelser i det omfang de burde.

Tilbud om supplerende uddannelser til arbejdsmiljørepræsentanter kom efter Blik- og Rørarbejder-

SÅDAN HAR AKKORDEN UDVIKLET SIG SIDEN 2010

ÅR	ERHVERVSEVNETABS-ERSTATNINGER	MÈN-ERSTATNINGER	CIVILRETSLIGE ERSTATNINGER	SAMLET PR. ÅR
2010	2.363.326 kr.	754.000 kr.	695.790 kr.	3.813.116 kr.
2011	3.115.000 kr.	406.000 kr.	780.263 kr.	4.229.263 kr.
2012	3.124.000 kr.	850.000 kr.	538.458 kr.	4.512.458 kr.
2013	6.852.581 kr.	486.199 kr.	2.365.000 kr.	9.703.780 kr.

forbundets mening ikke i gang hurtigt og ambitiøst nok. Derfor tog forbundet i samarbejde med kredsenes initiativ til at afholde kurserne. Det har givet blandede erfaringer. Først og fremmest giver kurserne god kontakt med arbejdsmiljørepræsentanter og de problemer, som medlemmerne arbejder med over hele landet. Omvendt har søgningen til disse supplerende uddannelser været beskedene. Samlet har blot 150 arbejdsmiljørepræsentanter deltaget i de forløb, som har været tilbudt. Der arbejdes derfor på, at BAR-BA vil samle de sparsomme udbud af kurser og udbyde disse til hele bygge og anlægsområdet over hele landet.

I forlængelse af ændringerne gennemførte Blik- og Rørarbejderforbundet en mindre undersøgelse om VVS-branchens overholdelse af de nye krav til arbejdsmiljødrøftelser, hvor også tilbud om supplerende uddannelse til arbejdsmiljørepræsentanter blev undersøgt. Den viste, at under halvdelen af alle AMR får tilbudt den supplerende uddannelse, samt at kun ca. 1/3 får afholdt den lovpligtige arbejdsmiljødrøftelse. Samme undersøgelse viste også, at tæt ved 20 procent af alle virksomheder med 10 eller flere ansatte ikke havde valgt arbejdsmiljørepræsentant.

Undersøgelsen, og erkendelse af VVS-branchens dårlige arbejdsmiljø, blev brugt som en løftestang til yderligere tiltag på området med arbejdsgiverne i Tekniq, som der har været et godt samarbejde med om arbejdsmiljøet i kongresperioden. Sammen med Tekniq er der planlagt en række aktiviteter, der samlet skal give bedre styr på branchens arbejdsmiljø. Dette indebærer bl.a. besøg på de tekniske skoler, fælles information om arbejdsmiljø i fagbladene, afholdelse af projekt med fokus på virksomhedernes instruktion gennem udfærdigelse af skriftlige arbejdsprocesbeskrivelser og øvrige aktiviteter, der skal sikre at virksomheder med 10 eller flere ansatte får valgt arbejdsmiljørepræsentant.

Der har også været et godt samarbejde med arbejdsmiljøudvalget i DS Håndværk og Industri, hvor forbundet afholdt en række fyraftensmøder omkring arbejdstilsynets risikobaserede tilsyn. Møderne blev afholdt 5 steder i landet.

Også samarbejdet i Branchearbejdsmiljørådet for Bygge og Anlæg er velfungerende. Der laves fortsat gode vejledninger til gavn for branchen, og også BAT's arbejdsmiljøudvalg fungerer godt, omend det klart kan mærkes, at der er en person færre ansat.

I Branchearbejdsmiljørådet for Bygge- og Anlæg arbejder vi med revidering af branchevejledning for fjernvarmearbejde samt nye vejledninger vedr. tunge løft, samt arbejde med bly.

Forbundet er desuden aktiv deltagende i det lovforberedende regeludvalgsarbejde, hvor tekster til ny lovgivning formuleres. Senest med ændring i loven omkring påbud om arbejdsmiljørådgivning.

Samlet set har der i kongresperioden kommet mere fokus på nødvendigheden af et godt arbejdsmiljø, og hvor dette også er erkendt af arbejdsgiverne. Dog mangler vi fortsat at få Skorstensfejerlauget til at erkende problemerne i deres branche, og deltage i et samarbejde der vil gøre det mere sikkert at arbejde som skorstensfejer.

BILAG 4 SAGER

Siden indførslen af bilag 4 i overenskomsten har der været 5 sager til behandling i det fælles arbejdsmiljøudvalg mellem organisationerne. Det har været 3 skursager, en om psykisk arbejdsmiljø samt en om lærlinges ret til at spise frokost under ordentlige forhold. I det pågældende tilfælde fik svendene "skurpenge".

Overenskomstens mulighed for denne type sagsbehandling er efter forbundets opfattelse et gode, og det ses gerne, at flere sager i fremtiden forfølges og behandles i dette regi.

HANDLEPLAN MOD BYGGEULYKKER SAT I GANG

■ **NY HANDLEPLAN** til seks millioner kroner skal mindske antallet af alvorlige arbejdsulykker i bygge- og anlægsbranchen. Ulykkerne rammer især lærlinge og nyansatte på byggepladserne.

Ansatte i byggeriet har næsten dobbelt så stor risiko for at komme ud for en alvorlig arbejdsulykke som andre. De dystre tal er hentet fra den nye handleplan "Sikkerhed hver dag" mod alvorlige arbejdsulykker, der fredag blev præsenteret af beskæftigelsesminister Mette Frederiksen (S).

Derfor er de centrale aktører inden for byggeriet blevet enige om en ny handleplan, der skal sætte en stopper for de mange ulykker. Med 50 konkrete initiativer bliver der nu sat ind for at forbedre sikkerheden, så færre kommer til skade på landets byggepladser. Initiativerne mod arbejdsulykker har særligt fokus på at forbedre planlægningen fra bygherrens og entreprenørens side og styrke sikkerheden i selve udførelsen af arbejdet.

Arbejdsmarkedets parter, Arbejdstilsynet og andre centrale aktører i bygge- og anlægsbranchen blev bedt om at udarbejde en fælles handleplan, der skal knække kurven. Indsatsen skal reducere antallet af alvorlige arbejdsulykker med 25 procent ved udgangen af 2020.

VVS-BRANCHEN DROPPER ARBEJDSMILJØ- REPRÆSENTANTEN

■ **ALT FOR FÅ** virksomheder i VVS-branchen har valgt en lovpligtig arbejdsmiljørepræsentant. Særligt i virksomheder under 20 ansatte er den helt gal.

Det er farligt at gå på arbejde i VVS-branchen. Tal fra Arbejdstilsynet viser således, at antallet af ulykker i branchen er opadgående i forhold til antallet af beskæftigede.

Derfor er det tankevækkende, at hver tredje virksomhed i VVS-branchen ikke har en arbejdsmiljørepræsentant. Det viser en miniundersøgelse, som Blik- og Rørarbejderforbundet har foretaget.

I VVS-branchen findes mange små og mindre virksomheder med under 10 ansatte. Men fratrækkes de i undersøgelsens samlede regnskab, er der stadig grund til panderynker. For mens virksomheder med mere end 20 ansatte for hovedpartens vedkommende har en valgt arbejdsmiljørepræsentant, så ser det til gengæld rigtig skidt ud for gruppen af VVS-virksomheder mellem 10 og 20 ansatte. Således er det blot 29 procent af de virksomheder i gruppen mellem 10 og 20 ansatte, som har valgt en lovpligtig arbejdsmiljørepræsentant.

Det er bekymrende, at så mange virksomheder i VVS-branchen ikke har en arbejdsmiljørepræsentant. Det viser blot, at der ikke er den fornødne lyst til at bekæmpe problemerne og derved sikre et bedre og mere sikkert arbejdsmiljø i branchen.

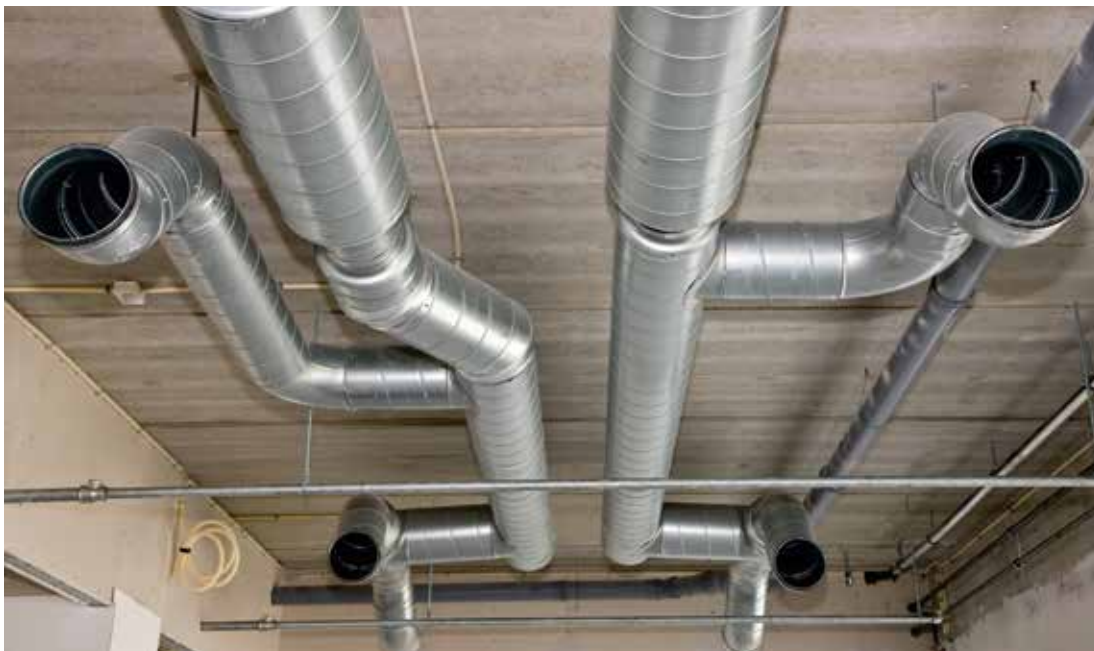
Virksomheder uden en valgt arbejdsmiljørepræsentant forspilder en række muligheder. Det gælder alt fra lokalisering af problemer med arbejdsmiljøet til input til at forbedre og udvikle sikkerheden for de ansatte.

Således spiller arbejdsmiljørepræsentanterne en vigtig rolle ude i virksomhederne. Særligt i det fore-

byggende i forbindelse med de årlige obligatoriske drøftelser af arbejdsmiljøet og udarbejdelse af APV kan firmaerne med fordel inddrage arbejdsmiljørepræsentanten.

OBLIGATORISKE DRØFTELSE AF ARBEJDSMILJØET HALTER I VVS-BRANCHEN

■ **UNDER HALVDELEN** af virksomhederne i VVS-branchen har afholdt den obligatoriske drøftelse af arbejdsmiljøet inden for det seneste år, ligesom langt fra alle VVS-virksomheder med mere end 9 ansatte har en arbejdsmiljørepræsentant.

Det kniber gevaldigt med arbejdsmiljøet i VVS-branchen. For selv om antallet af arbejdsulykker er højt, så bliver der ikke gjort nok for at løse problemerne gennem den forebyggende indsats. Således viser en undersøgelse, som fagbladet Blik og Rør har foretaget blandt forbundets medlemmer, at blot 48 procent af virksomhederne har afholdt den årlige ob-

ligatoriske drøftelse af arbejdsmiljøet inden for det seneste år.

Endnu værre ser det ud blandt de mindre virksomheder under 10 ansatte uden en valgt arbejdsmiljørepræsentant. Her havde blot 17 procent af virksomhederne overholdt arbejdsmiljølovens krav om den årlige drøftelse af virksomhedens arbejdsmiljø.

Det er ikke kun de små VVS-virksomheder, som har problemer med at følge loven. Alle virksomheder med mere end 9 ansatte, skal have en arbejdsmiljørepræsentant, og på dette punkt dumper hele 24 procent af landets VVS-virksomheder.

ET LØFT TIL ARBEJDSMILJØET

■ **BLIK- OG RØRARBEJDERFORBUNDET** og arbejdsgiverne i Tekniq er enige om en række nye tiltag, som skal gøre det mere sikkert at arbejde i VVS-branchen.

Det er farligt at arbejde i VVS-branchen, og risikoen for at komme til skade er tårnhøj. Samtidig viser de seneste opgørelser fra Arbejdstilsynet, at udviklingen i antallet af ulykker desværre ikke går den rigtige vej. Derfor er VVS-branchen kommet på Beskæftigelsesministerens sorte liste, og organisationerne i branchen er blevet bedt om at udarbejde handlingsplaner for et mere sikkert arbejdsmiljø.

Blik- og Rørarbejderforbundet og arbejdsgivernes organisation i Tekniq har i fællesskab været i arbejdstøjet, og sammen er de ved at lægge sidste hånd på en handlingsplan med en række tiltag til forbedring af arbejdsmiljøet i VVS-branchen.

Handlingsplanen indeholder tre indsatsområder. Det er udarbejdelse af arbejdsprocesbeskrivelser (APB), som skal sikre bedre instruktion til arbejdet,

øget fokus på tekniske hjælpemidler og en fælles indsats for at øge antallet af arbejdsmiljørepræsentanter.

Manglende instruktion er årsag til mange ulykker i bygge- og anlægsbranchen, og derfor er udarbejdelse af APB'er højt prioriteret i handlingsplanen. Et konsulentfirma skal i samarbejde med en række udvalgte VVS-virksomheder analysere frem til de typiske arbejdsopgaver, hvor en APB med fordel kan anvendes.

Øget brug af tekniske hjælpemidler er også en vej mod målet om færre ulykker. De to organisationer har taget initiativ til en styrket indsats, som primært vil være rettet mod VVS-lærlingene på landets tekniske skoler.

Besøgene på de tekniske skoler er ikke kun målrettet mod lærlinge og elever. Som en del af planen inviteres alle VVS-virksomhederne i lokalområdet med, så flere får kendskab til fordelene ved øget brug af tekniske hjælpemidler.

HVER TREDJE SVEND PÅ GLATIS I SERVICEBILER UDEN VINTERDÆK

■ **VVS-FIRMAER SPARER** på sikkerheden og dropper vinterdæk på servicebilerne. Det viser en undersøgelse, som Blik- og Rørarbejderforbundet lavede, da landet var klædt i hvidt i december.

Mange af landets VVS-firmaer må have krydset fingre, da sneen væltede ned og gjorde vejene ufremkommelige i midten af december. For uden at bekymre sig om hverken de ansatte eller medtrafikanter liv og lemmer, skøjtede hver tredje servicebil rundt i det isglatte føre uden vinterdæk.

Varebiler og tungt læssede servicebiler besidder langt fra de samme sikre køreegenskaber, som almindelige personbiler. Og med dårligt og isglat føre forstærkes kun de usikre forhold, hvis dækkene ikke er egnet til kørsel om vinteren. Derfor giver det ifølge

FDM's ekspert ekstra god mening at montere vinterdæk på lige netop den type køretøj.

I Blik- og Rørarbejderforbundets undersøgelse angiver flere svende, at de kører med helårsdæk på deres servicebil. Men ifølge FDM's tekniske rådgiver er den type dæk ikke nødvendigvis godt til kørsel om vinteren med sne og isglatte veje.

Rent dækteknologisk er der ikke noget, der hedder helårsdæk. Det er et begreb, som dækproducenterne har opfundet, og hvor de har forsøgt at lægge alle egenskaber ned i det samme dæk. Det betyder, at dækket bliver nogenlunde til lidt af hvert uden at blive rigtig godt til nogle af delene.

Ofte er udgiften til vinterdæk et spørgsmål om økonomi.

FLERE KOMMER TIL SKADE I VVS-BRANCHEN

■ **TALLENE FRA ARBEJDSSTILSYNET** taler for sig selv. Det er blevet farligere at gå på arbejde i VVS-branchen, når antallet af ulykker måles i forhold til antallet af beskæftigede.

Selv om antallet af arbejdsskader er mindre i årene 2010 til 2012 end i den foregående 3-årige periode, så er der alligevel en større del af de ansatte i VVS-branchen, som kommer til skade. Det viser de såkaldte incidenstal over antallet af arbejdsulykker fra Arbejdstilsynet.

Nedenstående tabel viser udviklingen i antallet af ulykker fra 2007 og frem til 2012, som er de seneste offentliggjorte tal fra Arbejdstilsynet. Oversigten viser, at antallet af ulykker i perioden med masser af beskæftigelse var højere end den var i de efterfølgende år.

Oversigten viser dog også de såkaldte incidenstal, som er antallet af ulykker pr. 10.000 beskæftigede i branchen. Mens incidenstallet var 323 i 2007 er den steget til rekordhøje 352 i 2012, hvilket er en stigning på hele 9 procent. Og hvad værre er, så er stigningen blandt de alvorlige ulykker endnu mere katastrofale. Her er incidenstallet steget fra 58 til 90 i perioden, hvilket er en stigning i frekvensen af alvorlige arbejdsulykker på hele 55,2 procent.

SKADESTYPER

Arbejdstilsynet har udspecificeret de forskellige skadestyper, som det kan ses i nedenstående tabel. Hypigste skadestype i VVS-branchen er forstuvninger og ledskred mv., som samlet udgør knap 1/3 af samtlige anmeldte arbejdsskader.

ANMELDTE ULYKKER – ABSOLUTE TAL OG RELATIVE PR. 10.000 BESKÆFTIGEDE I BRANCHEN

432200-VVS- OG BLIKKENSLAGERFORRETNINGER	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Anmeldte arbejdsulykker	647	722	626	573	601	609
Ulykkesincidens pr. 10.000 beskæftigede	323	349	317	317	348	352
Anmeldte alvorlige arbejdsulykker	117	152	130	136	149	156
Incidens af alv. ulykker pr. 10.000 beskæftigede	58	73	66	75	86	90

HØJ ULYKKESFREKVENNS FOR SKORSTENSFEJERNE

■ **ANTALLET AF SKORSTENSFEJERE**, som hvert år kommer til skade på jobbet, er fortsat for højt. Hvert år kommer knap hver tiende skorstensfejer til skade på jobbet.

Hovedparten af de indrapporterede skader i Arbejdstilsynets databaser er knoglebrud og forstuvninger, hvoraf flere er alvorlige. I 2011 blev der indrapporteret 20 arbejdsulykker i skorstensfejerbranchen. Og med en generel underrapportering på 50 procent, kommer knap hver tiende i branchen til skade hvert eneste år.

For at nedbringe antallet af arbejdsulykker og højne sikkerheden i skorstensfejerfaget blev der i 2008 udarbejdet en branchevejledning i samarbejde mellem Blik- og Rørarbejderforbundet med Skorstensfejerlauget og Branchearbejds miljørådet for service- og tjenesteydelser.

Erfaringerne fra branchen viser, at langt hovedparten af ulykkerne blandt skorstensfejerne sker ved fald fra stige i forbindelse med adgang til eller fra arbejdsstedet ved eksempelvis overgang fra stige til tag og omvendt.

Branchevejledningen har været med til at sætte fokus på arbejdsmiljøet i branchen i et bredt perspektiv. Det bør dog ikke stoppe her, og derfor må vi nøje udvælge de indsatsområder, som der skal prioriteres i fremtiden.

KRÆFT AF SOL OG SOD ANERKENDT SOM ARBEJDSKADE

■ **EN SKORSTENSFEJER** havde et sår på næsen, som ikke ville hele. Det viste sig at være hudkræft fremkaldt af mange års arbejde i sol og sod. Med hjælp fra fagforeningen er hans hudkræft nu anerkendt som en arbejdsskade.

Skorstensfejere har i flere år smurt sig med sol-creme faktor 50 om morgenen, inden han kører på arbejde. For solen er hård ved huden, når man arbejder ude det meste af dagen. Men han var alligevel ikke klar over, at den ligefrem kunne give ham en arbejdsskade. Og uden en dygtig hudlæge og hjælp fra

fagforeningen havde han måske heller aldrig fundet ud af det.

Han er således den første, der har fået en solskade anerkendt på grund af mit arbejde, efter han i 2013 fik hudkræft af mange års udsættelse for sol og sod.

Blik- og Rørarbejderforbundets lokale kredskontor i Roskilde hjalp med at udfylde papirerne efter at de overtog sagsarbejdet. Kort tid efter blev hudkræften anerkendt som en arbejdsskade, fordi skorstensfejeren gennem sit arbejde har været udsat for sol og sod siden 1976.

BAT OG ARBEJDSMILJØET

■ **ARBEJDSMILJØ HAR ALTID** ligget Blik- og Rørarbejderforbundet stærkt på sinde, og derfor er det helt naturligt, at forbundet indgår i en række samarbejder, der har til formål at styrke sundhed og sikkerhed i byggeriet. Gennem det tværfaglige arbejde i BAT skaber vi mulighed for at styrke arbejdsmiljøet i byggeriet.

Blik- og Rørarbejderforbundet deltager aktivt i arbejdet i BAT's arbejdsmiljøudvalg, der fastlægger de

overordnede politiske retningslinjer for indsatsen på nationalt og internationalt niveau.

Nationalt arbejder vi i BAT med at påvirke den danske arbejdsmiljøpolitik, og vi indgår i mange udvalg og råd om arbejdsmiljø, fx Arbejdsmiljørådet og udvalg, der sammen med Arbejdstilsynet forbereder ændringer af regler om sikkerhed og sundhed. BAT's arbejdsmiljøudvalg tager også hånd om de overordnede spørgsmål om samarbejdet i BAT's

netværk af regionale arbejdsmiljøkoordinatorer, ligesom BAT er stedet, hvor byggeforbundene koordinerer sine synspunkter i forhold til samarbejdet i BAR-BA, altså Branchearbejdsmiljørådet for bygge og anlæg.

Det er en kendsgerning, at byggefagene fortsat lider under klassiske arbejdsmiljøproblemer som ulykker, tunge løft og belastende arbejdsstillinger, farlige kemiske stoffer og materialer osv. Men i de senere år rettes fokus i stigende omfang også mod spørgsmål om psykisk arbejdsmiljø og sundhedsfremme, ligesom fx social kapital er blevet et tema, der er rykket ind på dagsordenen.

I de seneste fire år har Blik- og Rørarbejderforbundet sammen med de andre byggeforbund i BAT bl.a. arbejdet med spørgsmål som:

- nye rammer for arbejdsmiljørepræsentanter og arbejdsmiljøorganisationen
- nye regler for arbejdsmiljøpligter for arbejdsgivere og bygherrer
- Arbejdstilsynets kontrol af arbejdspladser i bygge og anlæg
- håndværkerkort/ID-kort til byggeriet
- udenlandsk arbejdskrafts arbejdsmiljø og
- den årlige, europæiske aktionsdag om arbejdsmiljø

I 2013 blev der brugt megen energi på at udarbejde en handleplan for større sikkerhed i byggeriet – altså den plan, som beskæftigelsesministeren sammen med byggeriets organisationer lancerede tilbage i januar 2014, og som skal udmøntes i de næste par år.

Samarbejdet i BAT er ramme for forbundets internationale engagement i de faglige sammenslutninger NBTF, EFBT og BWI. Indsatsen sker under parolen, at globale problemer skal løses globalt, europæiske

problemer skal løses europæisk og nationale problemer skal løses nationalt.

Blik- og Rørarbejderforbundets internationale arbejdsmiljøindsats er især fokuseret på EU. Det skyldes ganske enkelt, at mange af de danske regler og politikker stammer fra EU, også når det gælder arbejdsmiljøet.

EU's arbejdsmiljøpolitik har ændret sig gennem årene. De seneste års ideologiske dagsorden om "regelforenkling" og "smart regulering" har bestemt ikke gjort det lettere at opnå arbejdsmiljøforbedringer gennem EU. Aktuelt kæmper vi med næb og kløer imod smart regulering, hvor ikke mindst tanken om at differentiere lovgivning på baggrund af virksomheders størrelse er helt tosset. Der findes ingen grund til, at ansatte i små virksomheder skal beskyttes dårligere end ansatte i store virksomheder. Gennem BAT har Blik- og Rørarbejderforbundet opfordret den danske regering til at arbejde for, at det arbejdsmiljøpolitiske område fjernes fra EU's dagsorden om smart regulering.

Asbest er et andet aktuelt tema, som løftes i samarbejde med vores europæiske organisation EFBT. På initiativ af de danske forbund kører EFBT en større kampagne om asbest, og formålet er at få styr på, hvor der er asbest, og hvordan den fjernes. Som i mange andre sager er der brug for at udvikle et frugtbart samspil mellem indsatsen på EU-niveau og indsatsen på det nationale niveau. Arbejdet om asbest i EU og herhjemme i Danmark støtter dermed hinanden.

EU vil fortsat spille en væsentlig rolle for, hvad der kommer på bordet fra politikerne på Christiansborg, og derfor skal vi sammen med de andre byggefag i BAT fortsat bruge kræfter på at påvirke arbejdsmiljøpolitikken herhjemme og i EU.

BAR BYGGE & ANLÆG

2010 - 2014

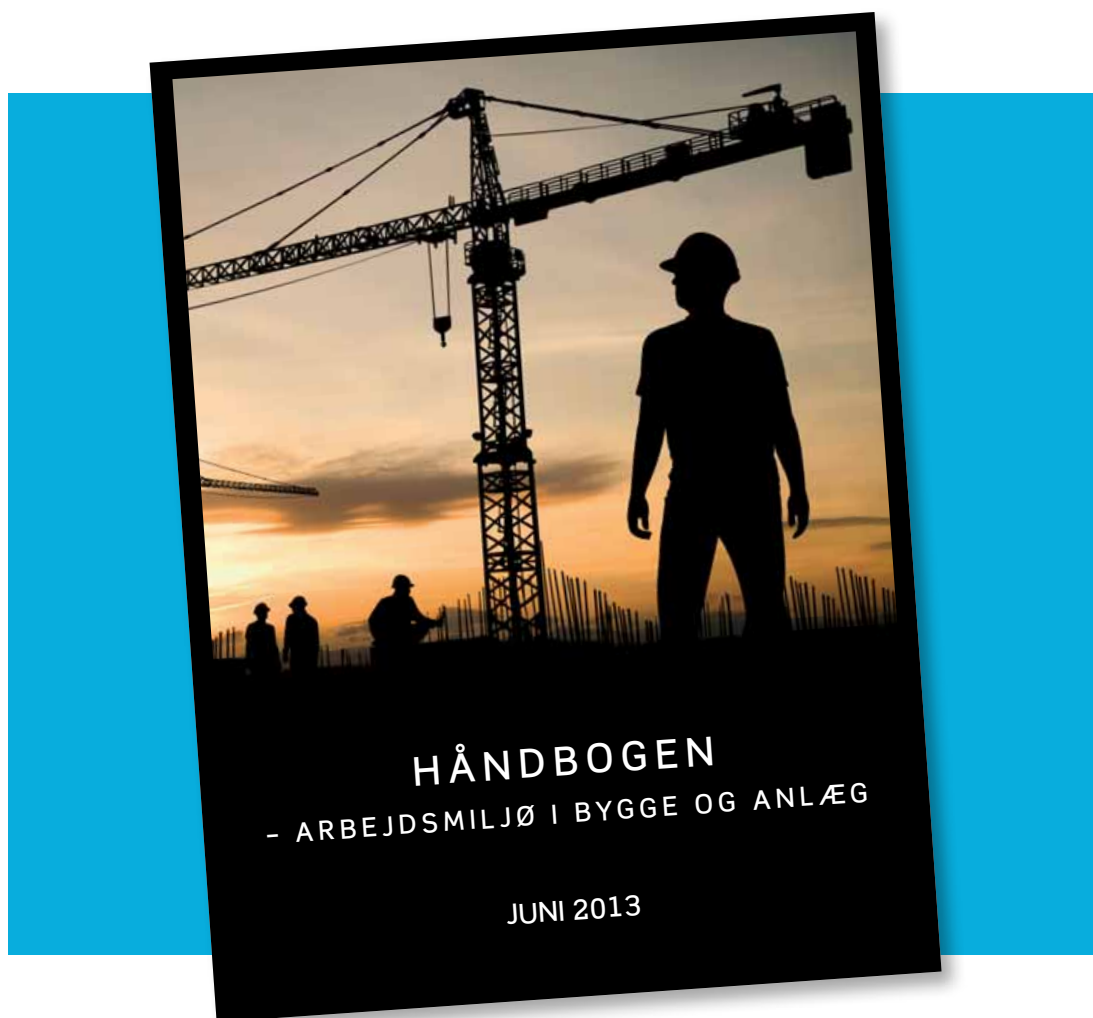
■ **BAR BYGGE & ANLÆG** udarbejder vejledninger og andet informationsmateriale, der gør det nemmere for virksomhederne at leve op til arbejdsmiljølovgivningens krav og overholde de aftaler, parterne har indgået om god arbejdsmiljøpraksis.

I regeringens strategi for arbejdsmiljøindsatsen er arbejdsulykker, muskelskeletpåvirkninger og psykiske arbejdsmiljøbelastninger prioriteret frem til 2020.

Organisationerne, Arbejdstilsynet og andre cen-

trale aktører inden for bygge- og anlægsbranchen har udarbejdet handleplanen: "Sikkerhed hver dag – knæk kurven for alvorlige arbejdsulykker. Handleplanen gennemføres i 2014-15.

BAR Bygge & Anlæg har siden 2010 koncentreret sin indsats om ulykkesrisici og forebyggelse af nedslidningsskader. Endvidere lægger branchens organisationer vægt på god planlægning af bygge- og anlægsprojekter, som også er et prioriteret indsats-

område i tæt samarbejde med bygherrernes og rådgivernes organisationer.

BAR Bygge Anlægs materialer bliver i dag formidlet via hjemmesider og app. Over 50.000 forskellige personer besøgte bar-ba.dk i 2013, hvilket svarer til ca. 40 procent af alle beskæftigede i bygge- og anlægsbranchen.

Arbejdstilsynet har netop afsluttet en evaluering af aktiviteterne i de 11 BAR i perioden fra 2007 til 2012. Evalueringen viser bl.a., at BAR'enes materialer og øvrige informationsaktiviteter øger virksomhedernes fokus på arbejdsmiljøet og tilfører ny viden til virksomhedernes arbejdsmiljødrøftelser. Undersøgelsen gør det ikke muligt at vurdere, i hvilket omfang BAR-aktiviteterne rent faktisk medfører bedre arbejdsmiljø i virksomhederne.

Evalueringen viser ligeledes, at udbredelsen af

BAR's materialer er mest effektiv, når arbejdsmiljørepræsentanter og ledelsen aktivt medvirker i en mundtlig formidling af god arbejdsmiljøpraksis på arbejdspladserne.

Desværre ved kun få ledere og medarbejdere i virksomhederne, at BAR-materialerne er udviklet i et trepartssamarbejde. Og virksomhederne ved kun i begrænset omfang, at det er BAR, der udgiver materialerne. Udbredelsen af god arbejdsmiljøpraksis fra branchevejledningerne sker i stedet via arbejdsmiljørådgivere, Arbejdstilsynet og uddannelsesstederne.

Evalueringen viser også, at BAR med fordel kan koordinere indsatserne med andre aktører for at skabe større synergi. Fx sådan som organisationerne i bygge og anlæg gør i Handleplanen Knæk Ulykkeskurven, hvor der i 2014-15 sættes fokus på bl.a. erhvervs-skolernes og praktikstedernes arbejdsmiljøarbejde.

POPULÆRE PENSIONSORDNINGER GIVER SUNDHED OG SOLIDE AFKAST

■ **ARBEJDSMARKEDSPENSION** har siden begyndelsen af 1990'erne været en del af overenskomsterne. For Blik- og Rørarbejderforbundets medlemmer, som er ansat på det private arbejdsmarked, er pensionsordningen placeret hos PensionDanmark eller Industrien Pension. Begge selskaber er kundejede pensionselskaber, hvor hele afkastet går til medlemmerne.

Pensionsordningerne hos PensionDanmark og Industriens Pension giver medlemmerne et godt og solidt supplement til folkepensionen, og ordningen sikrer herudover også medlemmerne og deres familier

økonomisk ved førtidspension, visse kritiske sygdomme og dødsfald.

VVS'ere og skorstensfejere har desuden adgang til tværfaglig behandling på 120 sundhedscentre i Danmark, telefonrådgivning og hurtig diagnose.

Samlet set er pensionsordningen med til at skabe tryghed for det enkelte medlem.

PensionDanmark er med godt 640.000 medlemmer fordelt på ca. 24.000 virksomheder Danmarks største arbejdsmarkedspensionselskab. På Blik- og Rørarbejderforbundets overenskomstområde har i alt knap 15.500 medlemmer pensionsordning i PensionDanmark.

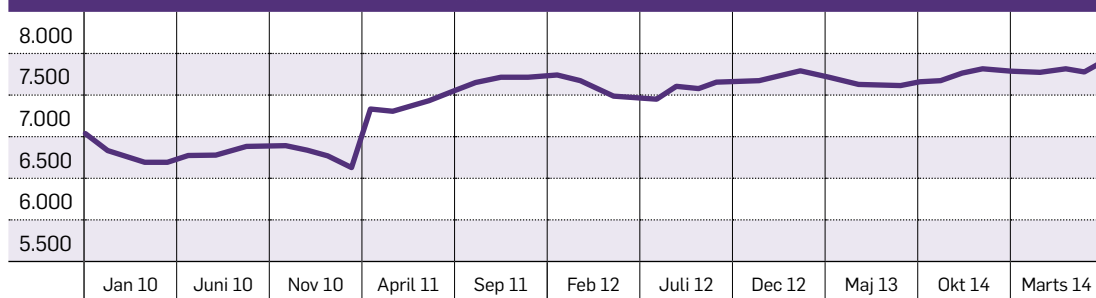
TABEL 1. BLIK- OG RØRARBEJDERFORBUNDET I PENSIONDANMARK

	1. KVT. 2014
MEDLEMMER, HERAF (Inkl. fællesaftaler med Dansk Metal):	15.485
- AKTIVE (Medlemmer med bidrag indenfor de seneste 12 måneder):	9.341
- BIDRAGSAKTIVE (Medlemmer med bidrag den aktuelle måned):	7.902
- HVILENDE	5.289
- PENSIONISTER	855

Medlemsudviklingen for Blik- og Rørarbejderforbundets overenskomstområde har i de seneste år været positiv. Udviklingen kan ses i figur 1, der viser medlemsudviklingen fra 2010 til 1. kvartal 2014.

FIGUR 1: MEDLEMSUDVIKLING FOR BLIK- OG RØRARBEJDERFORBUNDETS OVERENSKOMSTOMRÅDE

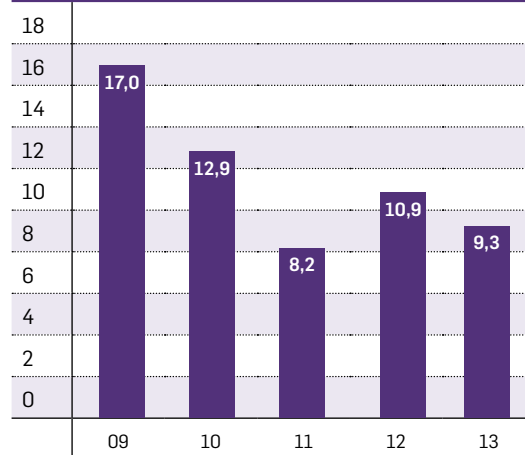

Note: Bidragsaktive, dvs. medlemmer med bidrag den aktuelle måned.

Pensionsordningens vigtigste formål er at give medlemmerne økonomisk sikkerhed, når de går på pension – via et konkurrencedygtigt afkast. Som det ses i figur 2, har PensionDanmark de seneste 5 år efter finanskrisen sikret medlemmerne et højt fast afkast.

**FIGUR 2. FEMTE ÅR I TRÆK MED HØJE
INVESTERINGSAFKAST (GENNEMSNIT PÅ 11,6 PCT.)**

Note: Basispuljen afkast før skat, pct.

PensionDanmarks faste høje investeringsafkast betyder også, at der - i perioden fra 2010 og frem til april 2014 - har været en stigning i den gennemsnitlige årlige udbetaling til medlemmer, der går på pension. Hvor den gennemsnitlige årlige udbetaling i 2010 var på 21.000 kroner, er den pr. april 2014 steget til lidt over 41.000 kr.

VALGMULIGHEDER I MEDLEMMERNES PENSIONSORDNING

PensionDanmark har i de seneste år arbejdet for at tilpasse pensionsordningen til det enkelte medlem. Derfor indeholder PensionDanmarks pensionsordning en række valgmuligheder, der er vist i tabel 2. Valgmulighederne giver medlemmet mulighed for at tilpasse pensionsordningen til sin egen private og økonomiske situation. Standardniveauet vil naturligvis fortsat være fastsat, så det er passende for langt de fleste medlemmer.

TABEL 2. PENSIONSORDNINGEN FOR MEDLEMMER AF BLIK- OG RØRARBEJDERFORBUNDET

	SÆNKET	STANDARD	HÆVET
LIVSVARIG ALDERSPENSION (50 PCT.)	✓	✓	✓
RATEPENSION (50 PCT.)	✓	✓	✓
SUPPLERENDE FØRTIDSPENSION, ÅRLIG UDBETALING	33.000 kr.	66.000 kr.	99.000 kr.
OPSPARINGSSIKRING	✓	✓	✓
ENGANGSBELØB VED VISSE KRITISKE SYGDOMME	50.000 kr.	100.000 kr.	150.000 kr.
HELE OPSPARINGEN UDBETALES VED DØDSFALD	✓	✓	✓
MINDSTEBELØB	250.000 kr.	500.000 kr.	750.000/1.000.000 kr.
SUNDHEDSORDNING	✓	✓	✓

Valgfriheden betyder blandt andet, at forsikringsdækningen ved visse kritiske sygdomme - som i dag udgør et fast engangsbetrag på 100.000 kr. - kan vælges op eller ned med 50 pct. Det vil sige ned til 50.000 kr. eller op til 150.000 kr. På samme måde kan størrelsen af supplerende førtidspension vælges op eller ned alt efter behov. Standarddækningen er 66.000 kr. - dette kan hæves med 50 pct. til 99.000

kr. eller sænkes til 33.000 kr. Mindstebeløb til udbetaling ved dødsfald er som udgangspunkt 500.000 kr. Det kan ændres til 250.000 kr., 750.000 kr. eller 1.000.000 kr.

Fra 1. januar 2015 udvides ordningen med en engangssum på skattefrit 100.000 kr., hvis man tilkendes offentlig førtidspension. Beløbet kan nedsættes til 50.000 kr, eller forhøjes til 150.000 kr.

LAVE ADMINISTRATIONSOMKOSTNINGER SIKRER STØRRE PENSIONER

Det er helt afgørende at have lave administrationsomkostninger for at sikre medlemmerne den størst mulige opsparing. PensionDanmarks medlemmer betaler 372 kr. i 2014, hvilket er blandt branchens absolut laveste. Til sammenligning har mange kommercielle pensionselskaber omkostninger omkring 1.400 kr. pr. kunde årligt. Det giver over 70.000 kr. mindre – dvs. 5.000 kr. årligt – i pensionsopsparing efter et helt arbejdsliv.

SUNDHEDSORDNINGER SIKRER FOREBYGGELSE – EN GEVINST FOR ALLE PARTER

Blik- og Rørarbejderforbundets medlemmer har siden 1. juli 2007 været omfattet af PensionDanmark Sundhedsordning. Ordningen giver adgang til tværfaglig behandling og hurtig diagnose. Alle medlemmer har desuden adgang til telefonisk sundhedsrådgivning, hvor der er adgang til psykologhjælp, misbrugsrådgivning og en sundhedsguide med vejledning om behandlingstilbud i det offentlige sundhedsvæsen.

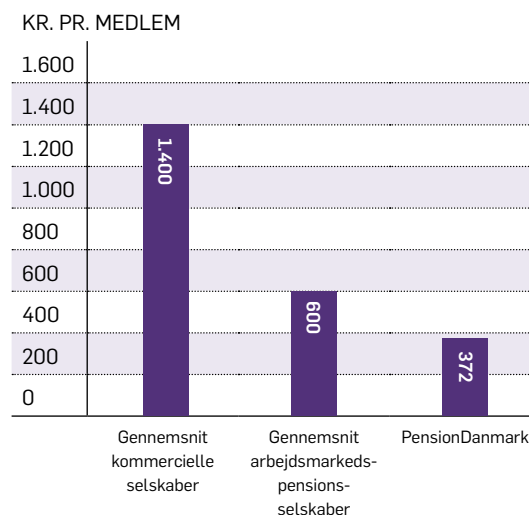
Sundhedsordningens formål er at forebygge, at problemer i fx led, muskler eller sener ender i kroniske lidelser - eller i værste fald førtidspension.

PensionDanmark samarbejder med Gigtforeningen, Hjernesagen, Hjerteforeningen, Kræftens Bekæmpelse, Scleroseforeningen og Parkinsonforeningen. Samarbejdet betyder, at man, som medlem af PensionDanmark, får et års medlemskab af en relevant patientforening, hvis man får en engangsudbetaling ved visse kritiske sygdomme eller får tilkendt offentlig førtidspension på grund af skader i bevægeapparatet. Medlemskabet sikrer en hurtig og målrettet støtte fra den relevante patientforening.

I perioden fra 1. januar 2010 frem mod 2. kvartal 2014 er flere end 3.500 af Blik- og Rørarbejderforbundets medlemmer behandlet, og tilsammen har de fået over 27.000 behandlinger.

FIGUR 4. ADMINISTRATIONSOMKOSTNINGER (KR.) PR. MEDLEM

Note: Omkostningerne fremgår af selskabernes årsrapporter

TABEL 3. BLIK- OG RØRARBEJDERFORBUNDETS MEDLEMMER I PENSIONDANMARK SUNDHEDSORDNING

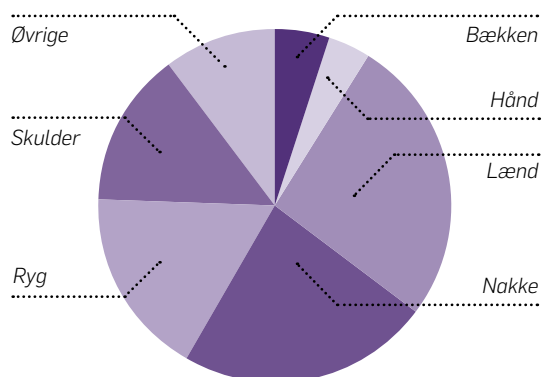
OVERENSKOMST	UNIKKE BEHANDLEDE 2010-2014	ANTAL BEHANDLINGER 2010-2014	BEHANDLINGER PR. BEHANDLET 2010-2014
VVS'ERE	3.281	23.720	7,2
SKORSTENSFEJERE	255	2.002	7,9
FÆLLESAFTALER MED DANSK METAL	228	1.516	6,6
I ALT	3.764	27.220	7,2

Note: Tabellen dækker perioden fra 1. januar 2010 til 1. april 2014.

Den hyppigste årsag til behandling er problemer med lænd, nakke, ryg og skulder. Øvrige dækker over problemer med hoved, arm, ben m.m.

FIGUR 5. ÅRSAGER TIL BEHANDLING

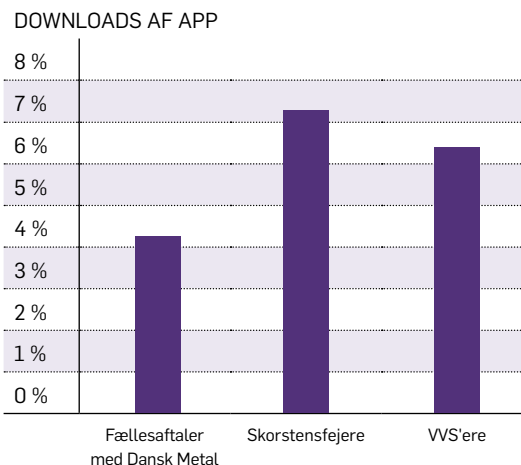
Note: Figuren er inkl. fællesaftaler med Dansk Metal

"DIN PENSION" – NYE MULIGHEDER FOR SELVBETJENING

Som supplement til den almindelige kundeservice lancerede PensionDanmark i december 2012 en app ("Din Pension") til iPhone og Android-smartphones. App'en giver overblik over pensionsordningen og gør det samtidig muligt for medlemmerne at booke tid hos en kiropraktor, massør, fysioterapeut eller zone-terapeut direkte fra mobilen.

Som det ses i figur 7, var der pr. marts 2014 ca. 7 pct. af de bidragsaktive skorstensfejere i PensionDanmark, der havde downloadet app'en.

FIGUR 6. ANDEL BIDRAGSAKTIVE MEDLEMMER, DER HAR DOWNLOADET APP'EN

Isbjerget i Aarhus Havn er blandt de byggerier, hvor investeringer fra PensionDanmark har skabt job til de ansatte i byggeriet.

PENSIONDANMARK INVESTERER I MEDLEMMERNES ARBEJDSPLADSER

Formålet med PensionDanmarks investeringer er klart. De skal sikre medlemmerne høj købekraft af de fremtidige pensioner – uanset hvordan markeder og inflation udvikler sig over de næste 10-20-30 år. Derfor spreder PensionDanmark sine investeringer mellem mange forskellige typer af aktiver.

På grund af de usikre konjunktursigter og rekordlave renter har PensionDanmark igennem de seneste år haft betydelig fokus på at øge investeringerne i stabile alternativer – herunder kvalitets-ejendomme og infrastruktur. De investeringer kan tilbyde en stabil og ikke særlig konjunkturfølsom indtjening, og et forventet afkast pænt over obligationsrenten.

PensionDanmark har i de senere år foretaget en række investeringer i domicilbyggeri i Danmark. Investeringerne tæller blandt andet domiciler til MT Højgaard, NCC, Nordea Bank Danmark, FN-Byen og MOE i hovedstadsområdet og for Alfa Laval i Aalborg og Semco Maritime i Esbjerg.

I alle tilfælde er der tale om kvalitetsbyggeri med en attraktiv beliggenhed og en god lejer på en lang lejekontrakt, hvilket sikrer medlemmerne et solidt og stabilt afkast de næste mange år samtidig med, at investeringerne sætter gang i byggeri, der skaber mange nye arbejdspladser.

PensionDanmark har allerede investeret 12 mia. kr. i erhvervs- og boligejendomme. Over de kommende år vil de investere yderligere 2 mia. kr. i ejendomme om året.

Udover investeringer i ejendom investerer PensionDanmark også i store vedvarende energiprojekter, både i Danmark og i udlandet. Senest med nye investeringer i britiske vindmølleparker, et biomassefyret kraftværk i England og gasinfrastruktur i Holland. Investeringerne sikrer – ligesom ejendomsinvesteringerne - PensionDanmarks medlemmer et godt og solidt afkast.

GANG I BYGGERIET

Over hele landet har PensionDanmark haft gang i flere byggerier, hvor investeringer af medlemmernes egne opsparinger skaber job. Byggerierne er:

- Boligbyggeriet Horisonten II
I Ørestad i København
- Boligbyggeriet Isbjerg i Aarhus Havn
- Boligbyggeriet Kanalfronten i Vejle Havn
- Nordea Bank Danmarks kommende domicil i Ørestad i København.
- FN Byen på Marmormolen
i Københavns Nordhavn
- Portland-siloerne i
Københavns Nordhavn
- Erhvervs ejendom ved
Buddinge Station i Gladsaxe.

BLIK OG RØR-MEDLEMMER ER VILDE MED SUNDHEDSORDNINGEN

Landets VVS'ere, blikkenslagere og skorstensfejere er meget tilfredse med deres overenskomst-sikrede sundhedsordning i PensionDanmark. Det viser en ny brugerundersøgelse.

■ **VVS'ERE UNDER OVERENSKOMSTEN** med Teknik, skorstensfejere og lærlinge har gennem deres pensionsordning i PensionDanmark en sundhedsordning, som sikrer dem hurtig behandling ved arbejdsrelaterede problemer og gener i led, muskler og sener.

Og blandt Blik- og Rørarbejderforbundets medlemmer, som har modtaget behandling i forbindelse med sygemelding, er der stor tilfredshed med ordningen. Således svarer hele 99 procent, at de vil benytte sundhedsordningen i PensionDanmark, hvis de igen får problemer. Blandt de 25 procent, som har været sygemeldt i forbindelse med behandlingen i sundhedsordningen, svarer 77 procent, at behandlingen har hjulpet dem hurtigere tilbage på jobbet.

I perioden fra 1. januar 2010 frem mod 2. kvartal 2014 er flere end 3.500 af Blik- og Rørarbejderforbundets medlemmer behandlet, og tilsammen har de fået over 27.000 behandlinger.

Med en sundhedsordning kan medlemmerne få behandlinger hos kiropraktor, fysioterapeut, zoneterapeut og massør, hvis de har problemer og gener i led, muskler eller sener på grund af arbejdet. Det sker på et af 120 sundhedscentre over hele landet, der drives af Falck Healthcare. Formålet er, at medlemmerne med behandlingerne kan få ordnet mindre gener i opløbet, inden de udvikler sig til mere alvorlige skader.

Hovedparten af forbundets svende og lærlinge-medlemmer er omfattet af den overenskomstsikrede sundhedsordning i enten PensionDanmark eller Industriens Pension. Den mest anvendte behandlingsform var kiropraktik efterfulgt af fysioterapi, massage og zoneterapi. Det var oftest problemer i hhv. ryg og arme, som medlemmerne fik behandling for.

Sundhedsordningen er udviklet i samarbejde med Falck Healthcare, som står for behandling, rådgivning og drift af sundhedscentre over hele landet.

FLERE VVS'ERE OMFATTET AF SUNDHEDS- ORDNINGEN

Fra 1. oktober 2012 fik de ansatte under overenskomsten med DS Håndværk & Industri også en sundhedsordning.

- **I 2012 FIK ENDNU** flere medlemmer adgang til den populære sundhedsordning. For mens det tidligere kun var medlemmer med pensionsordning hos PensionDanmark og lærlinge, som havde adgang til en sundhedsordning, fik svendene under overenskomsten med DS Håndværk & Industri samme adgang til gratis behandlinger.

Det er gennem den overenskomstsikrede sundhedsordning at flere medlemmer sikres ubegrænset adgang til tværfaglig behandling hos kiropraktor, fysioterapeut, massør eller zoneterapeut, hvis de har smerter eller andre problemer i led, muskler og sener.

Behandlingen foregår på et af Falck Healthcares sundhedscentre. Sundhedsordningen giver desuden adgang til tre former for telefonrådgivning. Det er Psykologisk rådgivning om problemer, der er opstået på grund af dit arbejde, misbrugsrådgivning og sundhedsrådgivning.

SUNDHEDSORDNING REDUCERER SYGEFRAVÆRET MED 15 PROCENT

Adgang til en overenskomstsikret sundhedsordning reducerer risikoen for sygefravær med op til 15 procent. Det dokumenterer ny, banebrydende forskning fra Syddansk Universitet.

■ **DET GØR I DEN GRAD** en forskel, når medlemmer får mulighed for at få kiropraktorhjælp, fysioterapi og massage. Adgangen til forebyggende behandlinger i gennem en overenskomstsikret sundhedsordning sænker risikoen for at havne på sygedagpenge med helt op til 15 procent.

I analysen, der er den første af sin art herhjemme, undersøger forskerne, hvad det betyder for

sygefraværet, at en faggruppe får adgang til en forebyggende sundhedsordning. Og resultaterne er klare: Når et overenskomstområde får en sundhedsordning med ind som en del af pensionsordningen, reduceres medlemmernes risiko for at komme på sygedagpenge med op til 15 procent i forhold til sammenlignelige grupper, som ikke har en sundhedsordning.

REDSKABER TIL SUNDERE LIVSTIL

I projekt "Sund på arbejde" fik tre VVS'ere redskaberne til en sundere livsstil. I løbet af et halvt år smed de tilsammen 40 kg.

■ **TRE VVS'ERE DELTOG** i 2011 i projekt "Sund på arbejde". PensionDanmark og en række patientforeninger stod i foråret bag projektet, hvor en gruppe deltagere fik en række redskaber til at ændre livsstil. Temaerne er vaner, kost, nedslidning, rygning, stress, motivation, motion og træning.

I projektets løbetid tabte de tre VVS'ere i projektet sig tilsammen 40 kg. Seks måneder efter var gruppen samlet igen. Her blev de igen testet og spurgt ind til, hvordan de har klaret sig efter projektets afslutning.

Under testen fik hver deltager både før og efter projektets afslutning målt blodtryk, blodsukker, kolesterol og talje. Konditallet, fedtprocenten og den såkaldte Body-Age blev også udregnet.

- De har alle tre klaret sig rigtig flot. Testresultaterne viser, at deres sundhedstilstand er kraftig forbedret siden projektets start. Samtidig formår de at holde fast i deres nye vaner omkring kost og motion, og det er bare godt gået, sagde sundhedscoach Lis-

beth Gamborg Nielsen fra PensionDanmark efter projektets afslutning i 2011.

Netop de ændrede vaner er altafgørende ved omlægning til en ny livsstil. Og det er også det parameter, som de tre VVS'ere dengang selv fremhævede som den største gevinst ved projekt "Sund på arbejde".

- Jeg har fået et helt andet forhold til mad. For eksempel spiser jeg nu fast havregryn med rosiner om morgenen, og i modsætning til tidligere kan jeg også sagtens have slik stående, uden at stikke hånden for langt ned i skålen, sagde Kjeld Albretsen, der efterfølgende også dyrkede mere motion end tidligere.

UDFORDRING I MØRK TID

Det samme gjaldt Peter Egede Hansen, som også deltog i projektet. Han oplevede dog, at der blev længere mellem løbeturene i takt med overgangen fra sommer til efterår.

- Generelt er det gået rigtig godt, og jeg bruger meget de øvelser vi har lært. Men i efteråret var det nogle gange lidt svært at få løbeskoene på, når vejret ikke viste sig fra den bedste side, fortæller Peter Egede Hansen.

Han har derfor fundet en erstatning for de udenørs løbeture.

- Sammen med en kammerat er jeg startet til spinning. Det gør vi et par gange om ugen, og så løber jeg mindst en gang om ugen ved siden af, siger han.

SAVNER MOTION

Da projekt "Sund på arbejde" sluttede, havde Dan

Osterkrøyer problemer med knæet. Han valgte derfor i en periode, at holde en pause fra håndbolden.

- Bortset fra min skade i knæet, så er det gået rigtig godt. Jeg spiser sundt og varieret, og der er også plads til et glas rødvin i weekenden, siger den københavnske anlægssvend.

Alle tre VVS'ere er derfor heller ikke i tvivl om, at de også i fremtiden har fået de rette redskaber til at holde fast i den sunde livsstil.

- Selvfølgelig gør vi det. Vi har jo også været i fagbladet, og det forpligter jo. Vi vil jo ikke skuffe læserne, lyder den afsluttende bemærkning fra Dan Osterkrøyer.

Ændrede vaner og øget motion er årsagen til at VVS'erne Kjeld Albretsen (tv.), Peter Egede Hansen og Dan Osterkrøyer kunne holde fast i deres nye og sunde livsstil, og tilsammen tabe sig 40 kg på et halvt år.

NY FORM OG NYE UDFORDRINGER

Ny struktur for kredsene, fusionsdrøftelser og fokus på egen organisation har været de toneangivende emner på området i den forgangne kongresperiode.

■ **PÅ FORBUNDETS KONGRES** i 2010 blev der vedtaget en ny struktur for forbundets kredse. De ni forhenværende kredse blev til fire, som var identiske med FU kredsene. Der blev ikke ændret ved afdelingsstrukturen, og forbundet består fortsat af 36 afdelinger fordelt på fire kredse.

Målet med strukturændringen var at udnytte ressourcerne bedre og dermed sikre større kvalitet i medlemservice og faglig sagsbehandling. I kredsene har ændringerne medført øget fokus på løsning af faglige og administrative opgaver og brugen af ressourcer. Det vurderes, at implementeringen af den nye struktur har forløbet godt. De få problemer, der har været, er blevet løst løbende.

FUSIONSDRØFTELSER

Knap var den nye kredsstruktur vedtaget, før debatten om en eventuel sammenlægning med Dansk Metal og Dansk EL-forbund blev bragt på banen. Det skete i forlængelse af, at TIB valgte at fusionere med 3F.

Særligt Dansk EL-forbund var indledningsvis opsatte på en fusion, og forbundet har tidligere været tæt på en fusion med Dansk Metal. I denne omgang blev Blik- og Rørarbejderforbundet inviteret med til drøftelserne, og hovedbestyrelsen gav forbundets ledelse mandat til at deltage i drøftelsen om etableringen af et nyt fælles fagforbund.

Efter flere måneders drøftelser måtte det i løbet af foråret 2012 erkendes, at der mellem de tre forbund ikke var enighed om betingelserne for et nyt fælles forbund. Blik- og Rørarbejderforbundet valgte, efter indgående drøftelser i FU og hovedbestyrelsen, at sætte den videre proces i bero, hvorefter også Dansk EL-forbund valgte at udskyde deres fusionsplaner.

Mens de videre fusionsdrøftelser blev droppet, har forbundet indledt drøftelser med Dansk EL-forbund og Malerforbundet med henblik på et eventuelt bofællesskab sammen med forbundenes a-kasser. Drøftelserne har i løbet af 2014 medført en samarbejdsaftale om bofællesskab og samar-

bejde på nogle af de administrative områder, hvor forbundene med fordel kan opnå øget ressourceanvendelse.

FOKUS PÅ FREMTIDIGE UDFORDRINGER

Kort tid efter de afbrudte drøftelser med Dansk Metal og Dansk EL-forbund i 2012 blev situationen drøftet i både kredsbestyrelser, FU og hovedbestyrelsen. En enig hovedbestyrelse valgte at sætte yderligere fart på forbundets egen udvikling med henblik på at klare fremtidens skærpede krav.

Der blev nedsat et organisationsudvalg, som fik til opgave at undersøge og debattere fremtidens Blik- og Rørarbejderforbund. I udvalgets kommissorium fik udvalget til opgave at kigge på forbundets kontingentstruktur; organisering, fastholdelse og hvervning af medlemmer centralt kontra lokalt samt organisationsstruktur herunder administration, sagsbehandling m.m.

I efteråret 2013 fremlagde udvalget oplægget "Udfordringer for fremtidens Blik og Rørarbejderforbundet" til forbundets hovedbestyrelse. Oplægget peger på nogle konkrete anbefalinger med baggrund i analyser af medlemsudvikling og de udfordringer, som forbundet står foran med social dumping, fal-

dende uddannelsesaftaler, billige konkurrerende "fagforeninger" m.m.

Blandt oplæggets anbefalinger er en mere ensartet kontingentstruktur samt forslag om ændringer af forbundets organisationsstruktur mod en mere klar opdeling af administrative og fagpolitiske opgaver. Oplægget blev efterfølgende behandlet på et 2-dages hovedbestyrelsesmøde i april, og anbefalingerne vil i den kommende kongresperiode indgå i den fortsatte organisationsudvikling af Blik- og Rørarbejderforbundet.

LOKALE ORGANISERINGSAKTIVITETER

I årene 2009 og 2010 kørte det fælles projekt Faglig Organisator, som var finansieret mellem forbund, kredse og afdelinger. I forbindelse med projektet opsamledes en række gode redskaber til at styrke indsatsen for hvervning- og fastholdelse af medlemmer.

Som opfølgning blev det såkaldte OTA-projekt sat i værk, hvor tillidsrepræsentanter kunne drage nytte af de opsamlende erfaringer og redskaber i det faglige arbejde lokalt, så ansvaret for organisering vil nå længere ud i organisationen. Projektet har været forelagt på afdelingsformandskonferencen, ligesom

det også har været forelagt ved besøg i afdelingerne. En række afdelinger har vist interesse for OTA-projekterne, som planlægges efter ønske og dialog med afdelinger og kredse.

For yderligere tiltag mod øget organisering, har der i samarbejde med bureauet Rhetor været afholdt et pilotkursus i organisering med tillidsvalgte og faglig aktive i Esbjerg afdeling i 2013. En evaluering af kurset blev gennemført i 2014, og yderligere to kurser i Næstved og Odense er planlagt i 2014.

Som resultat af det øgede fokus på organisering har der i kongresperioden været afholdt en række agitationsuger, hvor landets kontorer har været tømte med henblik på at lave mere opsøgende arbejde hos grossister og ved besøg på arbejdspladserne.

Det har givet gode resultater og medlemmerne har udelukkende givet positive tilbagemeldinger på initiativerne. Organiseringsindsatsen hos grossisterne har medført øget bevågenhed, og en grossistkæde har efterfølgende følt sig presset til ikke længere at lade forbundet udføre agitationsaktiviteten på deres matrikler.

Forbundets organiseringsindsats har fået øget fokus i kongresperioden. Det gælder også i forbundets branchekredse, hvor skorstensfejernes landsudvalg har sørget for opbakning til FIU-kurser på området. Det har resulteret i flere lokale aktiviteter med henblik på øget organisering. Det samme gælder også de øvrige brancheområder, hvor der især på ventilationsområdet er gode muligheder for øget organisering af beskæftigede i branchen.

SUCCEs MED TOPMØDE

I kongresperioden inviterede forbundet til TR topmøde i november 2013, hvor tillidsvalgte fra hele landet var samlet en lørdag. Programmet på TR topmødet var en bred vifte af arrangementer, hvor deltagere både blev forberedt til overenskomstforhandlingerne i foråret 2014, ligesom de havde mulighed for at deltage i en række spændende fagligt relevante work-shops.

Tilbage meldingerne på TR topmødet var positive. Arrangementet viste også, at det styrker organisationen, når folk er samlet, og der er tid til at tage diskussion og debat med mange meningsdannere i forbundet.

KRISEN HAR MEDFØRT FÆRRE MEDLEMMER

■ **I LIGHED MED** stort set alle de øvrige fagforbund i LO, oplever Blik- og Rørarbejderforbundet også et fald i antallet af organiserede medlemmer.

Alene på det totale antal af alle medlemsgrupper har forbundet, i perioden fra uge 1 i 2010 til samme uge i 2014, mistet 1095 medlemmer. Det er en tilbagegang på 10,7 procent. Isoleret set er det en markant nedgang i antallet af medlemmer, men går man lidt mere i dybden med tallene, er udviklingen mere nuanceret.

Ved at kigge på de forskellige medlemsgrupper skyldes en del af nedgangen færre lærlinge, efterlønnere og pensionister. De tre grupper står for en samlet tilbagegang på 626 medlemmer og dermed 57 procent af den samlede tilbagegang.

For antallet af VVS-lærlinge forholder det sig sådan, som det kan ses i tabel 2, at der i årene efter finanskrisen har været en kraftig opbremsning i indtaget af nye lærlinge. Og med en stabil organisationsprocent blandt lærlingene, betyder det en nedgang i antallet af medlemmer.

En anden negativ faktor på antallet af medlemmer er indførelsen af kontingent for pensionister, som blev indført fra 2013. Som det fremgår i tabel 1, resulterede det i et fald på 469 medlemmer på et enkelt år.

FÆRRE ORDINÆRE MEDLEMMER

Antallet af ordinære medlemmer er i årene 2010 til 2014 også faldet. 469 ordinære medlemmer er forsvundet, hvilket svarer til 6,5 procent over fire år. I sammenligning med andre byggeforbund mister Blik- og Rørarbejderforbundet ganske få medlemmer.

Den økonomiske krise har selvsagt sin del af skylden, da særligt VVS-branchen har mistet mange arbejdspladser i perioden.

Siden 2011 er der langsom og sikkert igen kommet mere gang i byggeriet. Det har dog ikke betydet en markant stigning i antallet af beskæftigede i VVS-branchen. I kongresperioden er der således forsvundet knap 1000 job i VVS-branchen, og hvis knap halvdelen er VVS'ere og blikkenslagere, vil det naturligvis påvirke antallet af medlemmer.

TABEL 1: MEDLEMSTAL TOTAL 2010-2014:

	ORDINÆRE	LÆRLINGE	EFTERLØN	PENSIONISTER	FORBUNDSTOTAL
2010	7266	1402	297	1269	10234
2011	7258	1219	265	1353	10095
2012	7080	1224	252	1427	9983
2013	6903	1154	224	1480	9761
2014	6797	1130	201	1011	9139

Note: Alle tal er fra uge 1 i de angivne år.

Tilbagegangen i antallet af VVS'ere gælder for alle fire kredse, hvor den samlede tilbagegang ligger på 10,8 procent. Dog er tilbagegangen ujævnt fordelt, og særligt Kreds Sjælland-Bornholm og København oplever en massiv nedgang i antallet af medlemmer. Og det selv om, at en stor del af landets byggeaktivitet er koncentreret omkring hovedstaden.

Således har Kreds København i årene 2010 til 2014

oplevet en tilbagegang på 14,2 procent, mens Kreds Sjælland-Bornholm ved indgangen af 2014 har mistet 11,6 procent færre medlemmer siden uge 1 i 2010.

Vest for Storebælt er tilbagegangen mindre massiv. Kreds Sydjylland-Fyn har på VVS-området en tilbagegang på 9,4 procent, mens Kreds Nord-Midjylland i perioden har mistet 7,0 procent af medlemmerne på VVS-området.

TABEL 2: MEDLEMSTAL VVS:

	ORDINÆRE	LÆRLINGE	EFTERLØN	PENSIONISTER	TOTAL
2010	6843	1334	281	1211	9669
2011	6830	1152	252	1293	9527
2012	6673	1156	236	1364	9429
2013	6509	1088	208	1414	9219
2014	6403	1059	184	976	8622

TABEL 3: MEDLEMSTAL FORDELT PÅ KREDSE - VVS

	NORD-MIDTJYLLAND	SYDJYLLAND-FYN	SJÆLLAND-BORNHOLM	KØBENHAVN	VVS TOTAL
2010	2345	2052	2310	2962	9669
2011	2361	2003	2252	2911	9527
2012	2367	1960	2229	2873	9429
2013	2284	1936	2179	2820	9219
2014	2181	1860	2041	2540	8622

OGSÅ TILBAGEGANG HOS SKORSTENSFEJERNE

Skorstensfejerområdet har i lighed med VVS-området også oplevet en tilbagegang i medlemstallet. Branchen er mindre konjunkturafhængig end byggebranchen, og i rene tal virker en tilbagegang på 48 medlemmer ikke så voldsom. Omregnes tallet i procent, svarer det alligevel til en tilbagegang på hele 8,5 procent, og det er en udvikling, der bør tages alvorlig. Hos skorstensfejerne udgør pensionistmedlemmerne knap halvdelen af den samlede tilbagegang, som det kan ses i tabel 4.

Tilbagegangen i antallet er skorstensfejerne er ikke ligeligt fordelt over hele landet. Således har forbundet i lighed med VVS-området oplevet den største tilbagegang øst for Storebælt. I Nord-Midtjylland har de således blot gået to medlemmer tilbage i årene fra 2010 til 2014, mens tilbagegangen for Sydjylland-Fyn og Sjælland-Bornholm er på henholdsvis 15 og 31 medlemmer. I procent er tilbagegangen for de to sidstnævnte på 10,2 og 12,6 procent.

TABEL 4: MEDLEMSTAL - SKORSTENSFEJERE

	ORDINÆRE	LÆRLINGE	EFTERLØN	PENSIONISTER	TOTAL
2010	423	68	16	58	565
2011	428	67	13	60	568
2012	407	68	16	63	554
2013	394	66	16	66	542
2014	394	71	17	35	517

TABEL 5: MEDLEMSTAL - SKORSTENSFEJERE FORDELT PÅ KREDSE

	NORD-MIDTJYLLAND	SYDJYLLAND-FYN	SJÆLLAND-BORNHOLM	TOTAL
2010	171	147	247	565
2011	181	146	241	568
2012	180	142	232	554
2013	183	137	222	542
2014	169	132	216	517

FLERE VÆLGER KUN MEDLEMSKAB AF A-KASSE

Mens der er blevet færre medlemmer i Blik- og Rørarbejderforbundet i løbet af den seneste kongresperiode, er der dog et sted, hvor antallet er steget voldsomt. Desværre er det i antallet af medlemmer, som fravælger det faglige kontingent, og kun forbliver som medlem af a-kassen.

Således var der 227 beskæftigede i VVS- og skorstensfejerbranchen, som ved indgangen til 2010, havde fravalgt deres faglige kontingent. Det tal steg i kongresperioden med hele 90 procent, og antallet, som blot er medlem af a-kassen voksede til hele 432 i uge 1 i 2014.

TABEL 6: VVS'ERE OG SKORSTENSFEJERE I BFA, SOM HAR FRAVALGT FAGLIGT KONTINGENT

	KUN A-KASSE	VVS	SKORSTENSFEJERE	AK SELVST.	AK TOTAL
2010	227	220	7	23	250
2011	307	292	15	28	335
2012	374	364	10	29	403
2013	401	383	18	27	428
2014	432	415	17	30	462

FRA SEKS TIL FEM POLITISK VALGTE I FORBUNDET

I kongresperioden valgte hovedkasserer Bjørn Fridthjof i 2012 at stoppe i Blik- og Rørarbejderforbundet. Posten som hovedkasserer blev ikke gendanset, og Bjørn Fridthjofs opgaver blev fordelt på de øvrige valgte forbundssekretærer.

■ **EFTER 24 ÅRS** virke i fagbevægelsen valgte Bjørn Fridthjof at stoppe som hovedkasserer. Efter gensidig overenskomst forlod han Blik- og Rørarbejderforbundet midt i valgperioden.

Efter Bjørn Fridthjofs afgang har forbundets hovedbestyrelse forsøgt at konstituere en ny hovedkasserer. Det lykkedes ikke, og posten forblev derfor vakant. Den tidligere hovedkasserers opgaver og ansvarsområder blev fordelt på de øvrige medlemmer af forbundets daglige ledelse.

Det økonomiske ansvar i forbundet blev overdraget

til næstformand Henrik W. Petersen, mens opgaverne i forbindelse med a-kasseområdet blev overdraget til Søren Schytte. Opgaverne inden for skorstensfejerområdets overenskomster og uddannelse blev overdraget til Kim Fusager Balle, mens Stig Søllested overtog ansvaret for den fagretlige behandling.

Bjørn Fridthjof er uddannet skorstensfejer, og indtrådte i Blik- og Rørarbejderforbundets ledelse, da skorstensfejerne i 1994 blev optaget i forbundet. Inden da havde han gennem de foregående seks år været landsformand i Skorstensfejernes Fagforbund.

BRANCHEKREDSE RETTET FOKUS MOD UORGANISEREDE

■ **NORMALT FORBINDES** Blik- og Rørarbejderforbundets fire branchekredse med de særlige problemstillinger, som lige netop kendetegner deres branche. En ting har de fire brancher til fælles, og det er udfordringerne med manglende kendskab til overenskomstens betydning og opbakningen til det faglige fællesskab.

Den fælles LO-oplysningsindsats "Er Du OK?", var en kærkommen lejlighed for branchekredsene til at sætte ekstra fokus på organisering, fællesskab

og den faglige stolthed blandt kollegerne ude på arbejdspladserne.

Mange har desværre glemt, at overenskomstens regler om pension, løn, tillæg, barsel, efteruddannelse, sundhedsordninger og meget mere ikke er kommet dumpende ned fra himlen af sig selv. Det er noget fagforeningerne har kæmpet for i årtier.

Selv blandt de stolte og traditionelt stærkt organiserede skorstensfejere er der kolleger, der har valgt at forlade fællesskabet og melde sig over i de

gule fagforeninger. Og det er en tendens, som ærgrer skorstensfejernes landsudvalg.

Landsudvalget vil have den udvikling bremsset, da de mærker en øget splittelse mellem medlemmerne. Særligt fremkomsten af de såkaldte "frie fejere" har givet anledning til overflytninger til de "gule" fagforeninger.

Ønsket om sammenhold og fælles forsvar af overenskomsten er også på dagsordenen blandt medlemmerne i Jernkredsen, der typisk er uddannet rustfaste industriblikkenslagere, og som arbejder under Industriens overenskomst.

Her oplever medlemmerne, at selv større virksomheder i stigende grad udliciterer specialopgaver til firmaer, som hyrer udenlandsk arbejdskraft til en

væsentlig lavere pris, end hvad den danske arbejdskraft koster.

I modsætning til skorstensfejere og de rustfaste industriblikkenslagere har de offentlige ansatte VVS'ere ikke de store problemer med manglende organisering og social dumping.

Til gengæld arbejder de under nogle overenskomster på det offentlige område, som adskiller sig væsentlig fra dem, som hovedparten af forbundets øvrige medlemmer arbejder under. Det giver nogle udfordringer med kendskabet til de muligheder, som findes i de offentlige ansattes overenskomster.

Den ser derfor den fælles oplysningsindsats som en god anledning til debat om overenskomsten og dens mange fordele ude på arbejdspladserne.

SKORSTENSFEJERE VIL STYRKE DET FAGLIGE FÆLLESSKAB

■ **SKORSTENSFEJERNE ER** noget særligt. Det særlige sorte arbejdstøj og den høje hat har sit helt eget særpræg, og faget har altid nydt godt af et stærkt sammenhold mellem svendene. De senere år har skorstensfejerne i lighed med andre fag oplevet, at nogle kolleger fravælger det faglige fællesskab og opbakningen til medlemskab af den overenskomstbærende fagforening.

Den udvikling ønsker skorstensfejerne at ændre, og en stor gruppe faglig aktive skorstensfejerne deltog derfor på et 3-dages kursus, hvor de fik tanket ny inspiration til det faglige organiseringsarbejde.

På kurset lærte deltagerne om baggrundene for, hvorfor nogle fravælger medlemskabet af fagforeningen og det faglige fællesskab. Omvendt viser erfaringerne også, at dialog om fagforeningens rolle er med til at øge opbakningen til det faglige arbejde.

Bestyrelsen i den fynske og sydjyske skorstensfejerafdeling har i forlængelse af kurset iværksat en handlingsplan, som netop har til formål at styrke dialogen med kollegerne. Det gøres blandt andet ved at kortlægge og indsamle alle relevante oplysninger om kollegerne hos samtlige arbejdsgivere i hele afdelingens geografiske område. Kortlægningen viser også, hvor de kolleger, som ikke er organiseret befinder sig. De vil også blive kontaktet med jævne mellemrum.

Ofte er prisen på det faglige kontingent en af årsagerne til, at skorstensfejerne fravælger medlemskab af den overenskomstbærende fagforening og i stedet vælger medlemskab af en gul fagforening.

Det skal den øgede dialog med medlemmerne gerne ændre på, ligesom flere faglige medlemsaktiviteter skal medvirke til en større forståelse og opbakning til skorstensfejernes faglige arbejde.

BEDRE BRUG AF ADMINISTRATIVE RESSOURCER

■ **BLIK- OG RØRARBEJDERFORBUNDETS** samlede administration har til opgave at understøtte den faglige opgaveløsning bedst muligt til gavn for medlemmerne.

På kongressen i 2010 blev der vedtaget en ny kredsstruktur, og hele den samlede organisation har derfor både skullet finde sig til rette i en ny struktur med de ændringer som følger med, og implementeringen af nye administrative systemer som Faglig Modulus og et nyt regnskabssystem.

Medlemssystemet Faglig Modulus udvikles løbende, og det har krævet nogle tilpasninger af både systemer og arbejdsgange i både forbund og kredse. Sideløbende med hele den proces, har der været særlig fokus på effektivisering af administrative opgaver, med henblik på at udnytte ressourcerne bedst muligt. Omlægninger af arbejdsgange og udlicitering af opgaver har medført, at der i løbet af kongresperioden er blevet færre medarbejdere til at løse det samlede antal faglige og administrative opgaver.

Den løbende udvikling og tilretning af Faglig Modulus indebærer blandt andet udarbejdelse af skemaer og elektroniske muligheder for medlemmer-

ne. Ligeledes er systemet løbende blevet optimeret i forhold til at kunne udtrække diverse medlemsoplysninger af forskellige kategorier til brug for kredsens medlemspleje.

Blik- og Rørarbejderforbundets samlede administration har til opgave at understøtte den faglige opgaveløsning til gavn for medlemmerne. Over de senere år har indførelse af nyt medlems- og sagsbehandlingssystem fyldt meget, ligesom der i de fire kredse fortsat arbejdes med at tilpasse sig administrativt i den kredsstruktur, som blev vedtaget i 2010.

Som eksempel på den fortsatte udvikling og optimering af de administrative opgaver kan det nævnes, at Kreds Nord-Midtjylland har indgået aftale med forbundet om, at deres regnskab administreres centralt. Derved har kredsen kunnet omlægge en del af de lokale opgaver, og derigennem frigive ressourcer til det faglige arbejde.

I 2013 blev der med henblik på en mere ensartet sagsbehandling udarbejdet en drejebog og regneark, som kredsene kan bruge som opslag til sagsbehandling. Den endelige drejebog blev udsendt til kredsene i januar 2014.

Som led i den administrative arbejdsgang til understøttelse af det faglige organiseringsarbejde, udsender forbundet kvartalvis en opgørelse over alle ny-udlærte til kredsene med organisationsprocent på denne gruppe. Forbundet udsender ligeledes en årsliste til opfølgning, på slettede medlemmer, overflyttede medlemmer og kun A-kasse medlemmer.

Derudover er der udarbejdet standard-blanketter for indmeldelse i forbund for henholdsvis lærlinge og svende.

KONTINGENT

Forbundets organisationsudvalg har drøftet sagsbehandling og arbejdsgange, og udvalget har haft særlig fokus på en mere ensartet brug af kontingentkategorier i kredsene. Efter udvalgets indstillinger blev der i 2012 opnået enighed om, hvilke mærker der skal bruges til hvad.

Muligheden for et mere ensartet kontingent i forbundet har også været drøftet. Det har medført, at kredse og forbund er blevet enige om et landsdækkende kontingent for lærlinge, som nu er ens over hele landet.

Drøftelserne om kontingenter har også resulteret i indførelsen af et kontingent for pensionister, som tidligere ikke betalte kontingent. Og det selv om de oppebar en del medlemsrettigheder på lige fod med forbundets øvrige medlemmer.

Siden indgangen af 2013 blev der derfor indført et forbundskontingent på 200 kroner om året for pensionister. Og trods en del debat i forbundets hovedbestyrelse, har hovedparten af pensionisterne valgt at fortsætte deres medlemskab i Blik- og Rørarbejderforbundet.

INTERNATIONALT SAMARBEJDE OG SOLIDARITET

■ **SOLIDARITET OG SAMARBEJDE** med lønmodtagere på verdensplan er en kerneværdi i dansk fagforeningsarbejde. Den øgede globalisering har kun gjort indsatsen endnu mere relevant, og den faglige kamp for lønmodtagerinteresser bliver stadig mere grænseoverskridende.

Således har international politik på mange måder en større og større betydning for forbundets medlemmer. Dette gælder fx i forhold til kædeansvar, arbejdstidsdirektiv, anerkendelsesdirektiv og social dumping. Også her forsøger forbundet at gøre sin indflydelse gældende i samarbejdet med BAT, LO, NBTf (Nordisk Byggeforbund), EFBTF (Europæisk byggeforbund) og BWI (International byggeforbund).

I Forbundet har vi opprioriteret det internationale arbejde. Det skyldes, at den danske model med overenskomster, bliver mere og mere angrebet af lovgivning fra EU, af vandrende arbejdstagere og internationale virksomheders indtræden på det danske byggemarked.

En stor del af arbejdet med at påvirke politikere og beslutningstagere i det internationale arbejde, gøres primært via forbundets deltagelse i LO. Og det selv om forbundet blot repræsenterer en lille del af det samlede antal danske LO-lønmodtagere.

For at skærpe forbundets viden og indsigt i det politiske arbejde i EU var forbundets hovedbestyrelse i efteråret 2011 på studietur til Bruxelles. Studieturen

gav udover en større viden om lovgivningsarbejdet i EU også nye kontakter til embedsmænd og politikere, som med fordel kan bruges i det fremadrettede fagpolitiske arbejde.

VVS-PROJEKT PÅ FILIPPINERNE

Blik- og Rørarbejderforbundets projekter i såvel El Salvador som Sydafrika er begge afsluttet og afviklet i 2011. Begge projekter har været en succes, og begge projekter kører videre med andre bidragsydere.

Særligt forbundets separate støtte til opbygning af et køkken (mad ud af huset) og en systue i Quezaltepeque ser ud til at have fundet fodfæste, så de kan køre videre for egen kraft.

Efter afslutningen af projekterne i El Salvador som Sydafrika har forbundet i perioden undersøgt muligheder for at indgå i et samarbejdsprojekt med Ulandssekretariatet om et nyt solidaritetsprojekt - gerne med et konkret VVS-indhold.

Forbundet har aftalt at opstarte et solidaritetspro-

jekt i Manila, Filippinerne sammen med Dansk Metal og Ulandssekretariatet og den Filippinske fagforening ACIW. Projektet blev i slutningen af 2012 endeligt godkendt til opstart i 2013.

Projektet bliver en 20 måneders kapacitetsopbygning af ACIW's uddannelsescenter for blikkenslagerarbejde, herunder kursusudbud, træning af undervisere, samt afvikling af 4 x 5 ugers kursusforløb for medlemmer af ACIW.

Projektet bliver finansieret via bidrag fra Blik- og Rørarbejderforbundet, Dansk Metal, ACIW, Ulandssekretariatet og indtægter fra kurser afviklet med støtte fra TESDA (Filippinernes Tekniske Uddannelses udviklings styrelse).

Projektet er planlagt til at fortsætte gennem hele 2014. De foreløbige evalueringer viser, at projektet er en stor succes, og der er overvejelser om at udvide projektet til flere steder i landet. Derudover overvejes muligheden for at sende danske VVS'ere ned og arbejde som undervisere på projektet i kortere perioder.

BLIK- OG RØRARBEJDERFORBUNDET TAGER ANSVAR I FILIPPINERNE

■ **TAKKET VÆRE** solidaritetsstøtte fra Danmark får fattige filippinere en VVS-uddannelse. Blik- og Rørarbejderforbundet har skudt 65.000 kroner i uddannelsen, der nu også er blevet officielt anerkendt. Næste skridt er, at danske lærlinge eller svende kan komme ud som lærere, siger Max Meyer, der netop har besøgt VVS-skolen på Filippinerne.

En solidaritetsstøtte på 65.000 kroner fra Blik- og Rørarbejderforbundet betyder, at indtil videre 80 mænd og kvinder i Filippinerne har fået papir på, at de er udlært i blikkenslagerarbejde. Dermed kan de rykke et stykke væk fra den fattigdom, der præger det filippinske samfund.

Og for nylig blev uddannelsen officielt anerkendt af de filippinske uddannelses-myndigheder. Det betyder, at elevernes certifikater nu er helt på linje med de statslige skolers certifikater. Og det giver skolens elever endnu bedre jobmuligheder både i Filippinerne og i udlandet.

Det er den filippinske fagforening for bygningsarbejdere, ACIW, der i partnerskab med Ulandssekretariatet har etableret en VVS-skole i byen Davao på landets næststørste ø Mindanao. Finansieringen til opbygningen og udstyret til skolen er kommet fra donationen fra Blik- og Rørarbejderforbundet og en tilsvarende fra Dansk Metal.

BESKEDNE RAMMER

VVS-skolen ligger i et nybygget toetagers hus på en støvet vej i byen Davao blandt blik- og bræddeskure. Undervisningslokalet er mindre end en uddannelsesboks til en enkelt lærling, som kendes fra danske tekniske skoler. Og hvor man i Danmark har sit eget værkstøjsæt, så er der et enkelt sæt til deling i Filippinerne.

I Filippinerne er der omkring 1,8 millioner ufaglærte bygningsarbejdere. De kan kun drømme om at opnå en faglig uddannelse på en af statens skoler, for her koster eksempelvis en VVS-uddannelse det, der svarer til 1.000 danske kroner.

Med den dansk-støttede ACIW-skole får fattige arbejdere mulighed for at få den eftertragtede uddannelse, de ellers aldrig havde fået. For uddannelsen er gratis. Det eneste krav er, at man er medlem af fagforeningen.

På skolen i Davao er man meget interesseret i de danske tanker om lærlinge-lærere. En fortsat dansk fagforeningsstøtte til VVS-uddannelsen kan gøre det muligt at etablere et mobilt træningscenter. Dermed kunne skolen dække et større geografisk område og på den måde give endnu flere muligheden for at få en uddannelse.

NYE UDFORDRINGER MED LÆRLINGEARBEJDET

■ **DEN ÆNDREDE STRUKTUR**, hvor forbundet gik fra 9 til 4 kredse, har både været en fordel og en ulempe for lærlingearbejdet. Synlighed og organisering på skolerne er blevet mere ensartet over hele landet. Til gengæld har de store afstande i kredsene gjort det sværere at fastholde et stabilt niveau for de lokale lærlingeaktiviteter.

Synligheden på skolerne og organiseringen af lærlingene er blevet optimeret og styrket i kongresperioden. De ungdomsansvarlige i kredsene dækker nu flere skoler, og selv om skolerne er forskellige, er der etableret en mere ensartet udførelse af forbundets organisering af lærlinge.

Det har helt sikkert været en gevinst, da faglige problemstillinger ofte kan ordnes på stedet. Det gælder både de traditionelle lærlingesager om forkeret løn, pension m.m., men forhold, som berører selve uddannelsen på skolen bliver også drøftet og ført videre med det samme. Skolerne tager generelt godt imod de ungdomsansvarlige, hvilket også har haft en positiv effekt på forbundets målrettede indsats for at gøre de lokale uddannelsesudvalg mere synlige.

Trods den øgede synlighed på skolerne er det lokale faglige ungdomsarbejde ustabil mange steder i landet. Antallet af aktive lærlinge, som involverer sig i lokale ungdomsaktiviteter, er generelt nedadgående. Det lokale lærlingearbejde bæres af få ildsjæle, og opbakningen til de faglige aktiviteter er svingende.

Udfordringen om at etablere et mere stabilt ungdomsarbejde har været genstand for mange drøftelser i Blik og RørUngdoms landsudvalg. De øgede afstande i kredsene kan være en årsag til den svigtende opbakning, men en konkret løsning eller indsats er ikke formuleret.

ÅRSMØDER GODT BESØGT

Mens det lokale lærlingearbejde går op og ned, så har opbakningen til årsmøderne i Blik og RørUngdom ligget på et meget stabilt niveau. Mellem 80 og 110 lærlinge har deltaget på de seneste fire årsmøder, og det tal er tilfredsstillende.

Afviklingen af årsmøderne i Blik og RørUngdom er blevet udviklet i perioden. Som en del af årsmøderne afholdes en række workshops med fokus på de

problemer og udfordringer, som lærlingene oplever i dagligdagen.

Der er blandt andet afholdt en række workshops om bedre kendskab til lærlingebestemmelser, psykisk arbejdsmiljø, kvalitetssikring af egen uddannelse og organisering mv.

Tilbagemeldingerne på indførelsen af workshops har været rigtig gode, og workshopsene er blevet et fast programpunkt på årsmøderne. Den formelle del af årsmøderne, som omhandler afholdelse af formandens beretning, godkendelse af regnskab, valg m.v., har til gengæld været udført med skiftende succes. Langt fra alle deltagere på årsmødet har tillagt den del af programmet den store bevågenhed, og det har haft en negativ afsmitning. Det samme gælder afholdelsen af den årlige fodboldturnering, hvor færre og færre lærlinge deltager aktivt i selve kampene på banen.

Landsudvalget har i flere omgange drøftet indholdet og den fortsatte udvikling af årsmøderne.

Det har blandt andet været foreslået, at årsmødet skal have en mere klar faglig profil, og at de mere sociale aktiviteter enten klares på særskilte arrangementer eller som lokale aktiviteter. Den drøftelse er fortsat i gang, og derfor endnu ikke afsluttet.

DHB OG DM I SKILLS

Blik- og RørUngdom har også været synlige på Danmarks Hurtigste Bil (DHB) og ved DM i skills. I både 2010 og 2011 var Blik- og RørUngdom involveret i afviklingen af DHB på Vandel flyveplads. Arrangementet tiltrækker unge fra hele landet, hvor enhver drengørøv kan få tilfredsstillende lugten af brændt gummi. Men trods en massiv indsats for at få deltagere til arrangementet, var opbakningen blandt medlemmerne i Blik- og RørUngdom ikke stor nok til, at landsudvalget ønskede at prioritere en fortsat deltagelse.

I 2011 afholdes det første danske mesterskab på tværs af alle håndværksfag i Odense. Arrangementet var en ubetinget succes med mange tusinde besøgene, og successen har været gentaget hvert år siden. I 2012 blev mesterskaberne igen afholdt i Odense, mens Aarhus og Aalborg var værterne i 2013 og 2014.

Blik- og RørUngdom har været til stede med en stand ved mesterskaberne, og erfaringerne fra dette har givet rigtig godt. Udover øget opmærksomhed på VVS-branchen giver deltagelsen på Skills mulighed for at komme i kontakt med mange elever, som besøger mesterskaberne.

Det giver både mulighed for kontakt og dialog med nye medlemmer, ligesom mange af de besøgende lærlinge ofte har spørgsmål til lærlingebestemmelser m.m.

MASSER AF FEJL I LÆRLINGENES LØNSEDLER

■ **ALT FOR MANGE LÆRLINGE** får ikke den løn, de har krav på. Det viser de mange tjek af lærlingenes lønsedler, som Blik- og Rørarbejderforbundets kredse foretager lokalt.

Alt for mange arbejdsgivere kan ikke finde ud af, at aflønne lærlingene rigtigt. De glemmer ofte, at lærlingenes løn skal ændres to gange om året, nemlig når lønnen hvert år reguleres fra den 1. marts og igen for hver gang, de starter på et nyt læreår. Pensionsindbetalingerne er den også gal med og den særlige opsparingskonto er nærmest et ukendt begreb for mange arbejdsgivere.

Det er oftest, når lærlingene skal stige i løn, at

problemerne opstår. Mestrene glemmer simpelthen, at lærlingene skal have reguleret deres løn to gange om året. Lærlingenes ret til pension volder også arbejdsgiverne problemer. Reglerne for pension gælder kun for de lærlinge, som ved læretidens start er fyldt 20 år, og mange mestre er derfor af den opfattelse, at lærlingene slet ikke er med i pensionsordningen.

Også den særlige opsparingskonto og fritvalgs-konto, som lærlinge er sikret via overenskomsterne med Tekniq og DS Håndværk & Industri, er nærmest ukendt for mange arbejdsgivere. Dermed snydes en stor del af landets lærlinge reelt for flere tusinde kroner i løbet af deres læretid.

NORDJYDE SNUPPEDE GULD VED FØRSTE DM I SKILLS

■ **TIL STOR OVERRASKELSE** for ham selv, vandt den 19-årige lærling Caspar Christiansen fra Brønderslev det første danske VVS-mesterskab ved DM i skills.

Helt til det sidste var der tæt kamp og spænding om udfaldet, og det var de berømte marginaller, der gjorde udfaldet, da Danmarksmesterskabet for VVS-lærlinge blev afgjort. Men da resultatet blev gjort op, kunne Caspar Christiansen lade sig hylde som vinder af DM i VVS 2011.

Og det var en afgørelse, som kom bag på den nykårede Danmarksmester.

- Det havde jeg ikke lige regnet med. Jeg troede selv, at jeg ville blive nummer to, men det er da fedt at vinde. Det er jo lidt specielt, siger Casper Christiansen, som ikke selv var helt tilfreds med sin præstation.

HÅRD KONKURRENCE

DM i VVS varede over tre dage og blev afviklet samtidig med 30 andre håndværkerfag i Odense Congress Center i slutningen af januar. Her dystede Casper Christiansen med tre andre lærlinge fra forskellige dele af landet, som alle havde kvalificeret sig til DM ved at vinde de regionale mesterskaber.

Konkurrencen var både fysisk og psykisk hård. Deltagerne var i konkurrence mange timer i træk, og det var noget der tærede på kræfterne. Og samtidig kom flere tusinde tilskuere forbi og overværede de mange mesterskaber i løbet af de tre konkurrencedage.

HUNDREDEVIS AF LÆRLINGE FORLADER HVERT ÅR VVS-FAGET

■ **HUNDREDE LÆRLINGE** forlader hvert år VVS-faget. Det betyder, at hver femte lærling i faget aldrig afslutter deres uddannelse med et svendebrev. Det viser tal fra EL- og VVS-branchens Uddannelsessekretariat.

Igennem de seneste mange år er der hvert år mere end hundrede lærlinge, der ikke gennemfø-

rer uddannelsen. Så stort et spild er der intet fag, der kan leve med i længden, og vi risikerer at ende i samme situation, om nogle få år. Og med Tekniqs nyeste analyse, som de kommende år viser efterspørgsel på kvalificeret arbejdskraft, er tendensen rigtig ærgerlig.

VVS-LÆRLINGE SURE OVER URIMELIG FORSKELSBEHANDLING

■ **LÆRLINGENE I BLIK OG RØRUNGDOM** er utilfredse med, at de ikke får skurpenge som deres svendekolleger i virksomheden. Derudover er de også utilfredse med, at ikke alle lærlinge har ens pensjonsvilkår. Utilfredsheden blandt lærlingene var så markant, at de fremmødte på årsmødet i 2012 vedtog følgende udtalelse:

SELVFLØGELIG ER DER FORSKEL PÅ AT VÆRE LÆRLING OG SVEND

Se bare på lønnen. Men vi er sure over den urimelige forskelsbehandling, der er, når det gælder skurpenge og pension. Svendene får skurpenge (tillæg for skiften-de arbejdssteder red.), hvis de ikke kører hjem til virk-

somheden i frokostpausen. Det får vi lærlinge ikke. Og vi kan simpelthen ikke se, at der er noget som helst, der taler for, at der skal være denne forskel.

Vi kan heller ikke finde nogen svende, der kan forklare denne urimelige forskel, men hidtil har vores arbejdsgiveres organisationer ved overenskomstforhandlingerne pure afvist at ændre på denne urimelighed.

Vi ved, at der med hjælp fra svendene i lokalforhandlingerne er lykkedes lærlinge i nogle enkelte firmaer at få skurpenge. Vi håber, at svendene i alle VVS-firmaer ved de kommende lokale forhandlinger vil hjælpe lærlingene med at få skurpenge, hvis det endnu en gang ikke lykkes at få udryddet denne forskel ved de centrale overenskomstforhandlinger.

Også når det gælder pension, bliver vi udsat for en helt uforståelig forskelsbehandling. Blik- og Rørarbejderforbundet har nærmest år efter år fået øget pensionen til svendene, men også her vender arbejdsgiverne det blinde øje til, når det gælder os lærlinge.

Vi forstår ikke, hvorfor en svend på 22 år, som den største selvfølge får indbetalt 12 procent på sin arbejdsmarkedspension, mens en lærling på samme alder ikke får noget som helst. Hvad er det lige, der er

den gode forklaring på det? Der er ikke nogen. Det er bare slet og ret en ubegribelig forskelsbehandling.

Efter arbejdsgiverne i Tekniq har fremturet med ultimative krav og overenskomstforhandlingerne derfor nu er endt i Forligsen, så har vi ærlig talt ikke megen tiltro til, at arbejdsgiverne denne gang vil lytte til vores krav.

Derfor håber vi også på dette punkt, at få en hjælpende hånd fra svendene, når de lokale forhandlinger i VVS-firmaerne snart går i gang.

Peter Markussen var formand for Blik og RørUngdom i perioden fra 2011 til 2014, hvor han blev afløst af Daniel Petersen.

UNGDOMSFORMAND EFTERLYSER NYTÆNKNING AF LÆRLINGEARBEJDET

Formand for Blik- og RørUngdom varsler nytænkning af lærlingearbejdet. Han ønsker det faglige arbejde flyttet ud på skolerne, så nødvendigheden af at organisere sig bliver mere synligt for lærlingene.

■ **I PERIODEN FRA** 2011 til 2014 var Peter Markussen formand for lærlingene i Blik- og RørUngdom. I hans formandsperiode har det lokale været diskuteret flittigt, og han har i flere omgange givet sine bud på, hvordan de lokale aktiviteter kan styrkes.

Ifølge ham har den ændrede struktur i forbundet, hvor ni kredse blev til fire storkredse, medført, at det lokale lærlingearbejde er blevet klemmt. Det er blandt andet afstanden i kredsene i provinsen, som er for store til, at lærlingene vil involvere sig i kredsarbejdet.

Derfor ønskede Peter Markussen, at lærlingenes landsudvalg skulle afsætte tid til at nytænke forbundets lærlingearbejde.

Blandt andet ønskede han, at det lokale lærlingearbejde skal struktureres anderledes, end det er i dag. Fremfor at bruge en masse ressourcer på at trække lærlingene ned til kredsen, vil det være mere

oplagt at flytte lærlingearbejdet ud på skolerne, hvor lærlingene i forvejen er samlet.

Blandt andet ønsker Peter Markussen, at Blik- og RørUngdom støtter op om valg af klasserepræsentanter, som på den måde involveres i det faglige arbejde og får indflydelse på uddannelsen lokalt. Det vil ifølge den tidligere lærlingeformand gøre Blik- og RørUngdom mere synlige på skolerne, og samtidig være lettere at involvere lærlingene i det faglige arbejde.

Blik- og RørUngdoms genvalgte formand ønskede også en diskussion om afviklingen af årsmødet og andre aktiviteter arrangeret af landsudvalget.

Han mener ikke, at Blik- og RørUngdom får nok udbytte af de store nationale aktiviteter. Det er efter hans mening for dyrt i forhold til det antal, som deltager og har glæde af det. Han efterlyser derfor en mere klar adskillelse af de faglige og sociale aktiviteter.

L&H - Rørbyg

Vi gør det nemt for dig

MEDLEMS- KOMMUNIKATION

■ **I TAKT MED NYE** muligheder er kravene til forbundets samlede medlemskommunikation steget betydeligt de senere år. Hvor informationen til medlemmerne tidligere var samlet i forbundets medlemsblad, er den i dag spredt ud på en række forskellige kommunikationskanaler. Det gælder også i Blik- og Rørarbejderforbundet, hvor særligt brugen af elektroniske medier har givet en række nye muligheder.

I kongresperioden har der været fokus på at bringe artikler og historier, som er læseværdige, oplysende, meningsdannende og som samtidig understøtter forbundets fagpolitiske virke.

Overenskomstforhandlingerne har naturligt et helt særligt fokus, hvor medlemmerne både før, under og efter forhandlinger blev informeret via fagblad, hjemmeside, nyhedsbreve, sms, Facebook m.m., som også er de kanaler, der bruges i forbundets samlede medlemskommunikation.

Også emner som fx efteruddannelse, pension, a-kasse, manglende lærepladser, DM i VVS, beskæftigelsespolitik og øvrige politiske tiltag er informeret bredt via alle tilgængelige kommunikationskanaler.

FAGBLAD

FAGBLADET BLIK OG RØR er forbundets absolut mest velkendte og anvendte informationskanal, som alle medlemmer modtager med posten. Bladet er på mellem 16 og 24 sider og udgives 11 gange om året.

Fagbladet har gennem mange år haft en redaktionel profil, som medlemmerne er glade for. Emnerne interesserer medlemmerne og bladet har en høj troværdighed. Det viser medlemsundersøgelsen fra 2007. Det er positivt og klare markeringer, der skal værnes om.

Det seneste år er der løbende sket en række justeringer af bladet. For bedre at understøtte fastholdelsen af især yngre medlemsgrupper, er bladets grafiske udseende og stil ændret, så det er mere målrettet til gruppen af medlemmer under 45 år.

Indholdsmæssigt har bladet bevæget sig mod et mere fast koncept, hvor der med inputs og erfaringer fra andre organisationer og

udgivere, løbende arbejdes med udvikling af bladet. Det ses blandt andet ved indførelsen af artikelserien Med på Job, som har til formål at vise medlemmerne og fagene frem gennem en større vægtning i brugen af billeder. Tilbagemeldingerne fra medlemmerne har været gode, og der arbejdes med flere tiltag i den retning.

For at nedbringe de gradvis stigende portopriser, har forbundet efterlyst alternative distributionsmåder i forlængelse af, at Citymail stoppede på det danske marked i 2010. Efter forbillede fra andre organisationer, har det siden 2012 været muligt for afdelinger og kredse at få udsendt materiale som indstik til fagbladet. Antallet af indstik er fast sat til mindst 300 stk., og siden starten af 2012 har Kreds København og Kreds Nord-Midtjylland brugt ordningen til udsendelse af kredslade og andet informationsmateriale til medlemmerne.

NYHEDSBREV

TIDLIGERE SENDTE FORBUNDET et brev til tillidsrepræsentanter, arbejdsmiljørepræsentanter og andre af forbundets faglige aktive mellem 6-8 gange om året. Fra 2011 blev Tillidsmandsinformation udsendt på mail som vedhæftet pdf-fil.

Forud for overenskomstforhandlingerne i 2012 blev Tillidsmandsinformation omdannet til et elektronisk Nyhedsbrev, som alle kan tilmelde sig. Dette i håb om, at nå ud til en større kreds af interesserede medlemmer. Blik og Rør Nyhedsbrev udsendes 1 til 2 gange om måneden, og medlemmerne har taget godt imod dette initiativ. Alle kan tilmelde sig det elektroniske nyhedsbrev på forbundets hjemmeside, og pt. er der tilmeldt ca. 2400 modtagere. Det er udover tillidsvalgte og medlemmer, blandt andet journalister, politikere, valgte og ansatte i andre fagforbund og organisationer.

FACEBOOK

BLIK OG RØR HAR VÆRET på Facebook siden august 2010. Indholdsmæssigt har siden primært understøttet nyheder fra forbundets hjemmeside, og der reklameres for fagbladet, når det udgives.

Facebook udvikler sig hele tiden i bestræbelserne på at fastholde de mange brugere. Pt. er 3 mio. danskere på Facebook, hvoraf 2 mio. har adgang via deres smartphone.

Da forbundet i 2010 etablerede sin side på Facebook, var den tænkt som en informationskanal til medlemmerne. Men tingene udvikler sig, og Facebook skal i højere grad betragtes som et sted, hvor vi ikke kun informerer medlemmerne, men også kommunikerer og får feedback gennem diskussion, debat, forespørgsler m.m.

Facebook er kommet for at blive, og i lighed med at valgte og ansatte i Blik- og Rørarbejderforbundet møder en kollega på en teknisk skole eller hos grossisten, så handler snakken og dialogen jo også gerne om emner, de skal være opmærksomme på. Det kan være nye takster i overenskomsterne, nye medlemstilbud, pensionsforhold eller noget helt andet. På samme måde skal vi tænke, når vi kommunikerer på Facebook.

Facebook er samtidig et særdeles velegnet medie til at få spredt et budskab. Det skal bare gøres rigtigt. Strategien er kort sagt, at vi skal vænne hinanden til at give vores information videre på de sociale medier på samme måde, som når vi møder kollegerne ansigt til ansigt. Det kræver at de folk, som er tættest på organisationen (primært ansatte, valgte, tillidsrepræsentanter m.m.) bruger Facebook aktivt til at kommunikere med medlemmer og kolleger.

Også den generelle medlemservice med spørgsmål om overenskomster stiger på Facebook. Især yngre medlemmer retter ofte henvendelse til organisationen på Facebook, og det arbejde udføres i dag primært af forbundet.

Facebook er en forretning, som bl.a. tjener penge på annoncører. I forbindelse med ændringerne af autorisationsloven og forårets overenskomstforhandlinger valgte forbundet at sprede budskaberne ud til en større målgruppe gennem målrettede annoncer på Facebook. Det lykkedes godt, og på få uger steg antallet af brugere på siden med knap 500.

BLIK OG RØR I MEDIERNE

VED OVERENSKOMSTFORHANDLINGERNE i foråret 2012 oplevede Blik- og Rørarbejderforbundet en større bevågenhed fra medierne. Siden er det lykkedes at fastholde interessen hos medierne, og trods vores størrelse er det lykkedes at komme til orde i debatten om blandt andet efterløn, trepartforhandlinger, vækstpakke, uddannelse, manglende lærepladser, ændringer af autorisationsloven m.m.

Også i forbindelse med overenskomstforhandlingerne i 2014 ofrede medierne masser af spalteplass til at dække VVS-området. Særligt den øgede bevågenhed på social dumping var blandt årsagerne til, at forhandlingerne, de overenskomststridige arbejdsnedlæggelser og resultatet af urafstemningen trak mange overskifter i pressen.

Den øgede bevågenhed viser medlemmerne, at

vi arbejder i deres tjeneste. Det er positivt, og er med til at øge medlemmernes loyalitet og opbakning til den fagpolitiske linje.

Vi bør dog også huske på, at medierne også laver artikler, som ikke nødvendigvis er positive. Det kan fx være negativ omtale af VVS-uddannelse, mange arbejdsulykker eller lignende. I de tilfælde er det vigtigt, at alle i organisationen er bevidste om, hvordan vi gennem udtalelser i pressen fremstår som dem, der foretager sig noget aktivt i medlemmernes interesse. Derved giver vi medlemmerne mere værdi af deres medlemskab.

ØVRIG INFORMATION

UDOVER OVENSTÅENDE kommunikationskanaler udarbejdes der løbende pjecer, annoncer, flyers m.m.

Særligt i forbindelse med de årlige lokalforhandlinger har forbundet siden 2011 udarbejdet en særlig pjecce, som dels beskriver lønudviklingen på VVS-området, men også angiver en række gode og tips til, hvordan den lokale løndannelse kan udvikles.

Der er også udarbejdet særskilt informationsmateriale i forbindelse med efteruddannelsesaktiviteter, og gennem den fælles OK-oplysningsindsats har forbundet udarbejdet materiale målrettet direkte mod VVS'ere og skorstensfejere.

I forbindelse med ændringer af autorisationsloven indrykkede forbundet annoncer i et landsdækkende

dagblad. Dels for at påvirke den politiske beslutningsproces, men også for at få gøre budskabet om forringet forbrugersikkerhed bredere kendt i offentligheden. Det gav god respons hos mange medlemmer, og viser at være en brugbar måde at få budskaber ud til mange på kort tid.

Brugen af sms-information direkte til medlemmerne er også stigende. Flere kredse benytter sig af mulighederne med stor succes, og fra centralt hold er der lavet større udsendelser i forbindelse med indsamling af løn- og medlemsoplysninger, urafstemning til overenskomsten og information til udvalgte grupper som fx lærlinge.

